
2
6
97







2.6.97

A:B

[illegible]

SECRETA PRINCIPIS ANHALTINI CANCELLARIA.

Hoc est,

VERA AC GERMANA DETECTIO CLANDESTINARVM DELIBERATIONVM, CONSILIORVM, AC PERNICIOSARVM MACHINATIONVM &c.

quas correspondentia VNIONIS capita & Directores, durantibus adhuc in toto S. Rom. Imperio motibus bellicis, in non leue REGNI BOHEMICI, &c, respectiue, Augustissimæ domus Austriacæ, exterorum Principum, adeoq; vniuersi S. Rom. Imperii, præiudicium & euersionem tam in publico quam Ecclesiastico statu, inter se inuicem commutarunt; quæ autem singulari diuina prouidentia, per, 8. Nouemb. insignem contra Bohemos eorumdemue Coryphæos & asseclas obtentam Victoriam Pragensem, in ipsis commemorati Principis Anhaltini Archiuis sub Originali repertæ, & vniuerso terrarum Orbi manifestatæ atque propalatæ sunt.

NVNC TAM EXTERIS QVAM INQVILINIS PRINCIPIBVS, OMNIBVSQVE TOTIVS S. ROM. Imperii Ordinibus, ac Rebuspublicis, fidelissimæ Germanæq; admonitionis detestationisq; gratia, typis publicis gratæ posteritati communicatæ.

A. P. A.

Cum Indice.

ANNO M. DC. XXI.

AI
DIS
NOI
cano A
MÆ

O
affice! N
Ducibus p
NÆ IN
quib.
circa H
propter
sputat;

Quomo

ADMODVM REVERENDIS, VENERABILIBVS, CLARISS. NOBILISS. ET DOCTISS. DOMINO DEcano A. W. & cæteris Cathedralis Ecclesiæ ad D. BARPTOLOMÆVM in Mœno-Francofurto Dominis Capitularibus, omnibus & singulis, Dominis, & amicis meis obseruandissimis.

S. D. P.

PHILIPPVS REX MACEDONIAE, ADMOdum Reuerendi, & Inlustres, Clarissimi, Doctissimi, & Humanissimi Domini Mecœnates, cum ei nunciatum esset Tethripponem vicisse in Olympiis, Parmenionem Dardanenses prælio fudisse, & vxorem eius sibi masculum fœtum enixam esse, porrectis in cœlum manibus ita exclamauit:

O FORTVNA pro tot, tantisque bonis leui quopiam malo me affice! *Non enim Rex ille Cordatissimus & Prudentissimus, ob rerum à suis belli Ducibus præclare gestarum prosperum successum, insolenter gestiit, sed* FORTVNÆ INDVLGENTIAM *suspectam habuit, cuius ingenium nouerat, vt hisce, quib. nimirum exitium molitur, prius noua rerum prosperitate blandiatur. Quocirca* HECVBA *de* FORTVNÆ *instabilitate, & non altum sapiendum propter prosperos* FORTVNÆ *successus, in hanc sequentem sententiam ita disputat:* Vide Euripid.

Præstantiorem non oportet iniuste dominari:
Neque fortunatos putare, semper se tales futuros.
Nam & ego olim fortunata eram, nunc non sum amplius:
Sed opes omnes VNA mihi DIES abstulit.

Quomodo Crœsus summa sua felicitate priuatus fuerit, testantur id Historici: adeo

Herod. & Plutarch. in vita Solonis. Herman. Kirchn. D. & Poeta Caf. in suo Coriolano.

vt non tam scite, quam vere loquatur Phauorinus, inquiens: Homo cum sis, numquam dixeris quid cras futurum fiet: neque homine felice viso, quamdiu talis mansurus sit: neque si familiam felicem videris.

Anceps (*inquit Poeta*) FORTVNÆ passus est, nec quemquam, post homines natos,

Inuenias, quem non lubricitas eius deluserit *&c. & idem ille:*
----- rota circumagimur mutabilis
Sortis quotquot in Imperii puppe stamus: aquas
Nauigamus, scopulis, syrtibusque altis obnoxias:
Nemo euentui sactificare possumus, ad vltimam
Lineam priusquam rerum deuentum fuit omnium &c.

Cic. pro Sylla.

O volucrem, igitur, fortunam! quam cito omnia ex lætitia & voluptate ad luctum lacrumasque reuertuntur.

Matth. 22. Date Cæsari, quæ sunt Cæsaris &c.

Ad propiora, Admodum Reuerendi, Clarißimi, & Doctißimi viri, vt deueniamus, ingens ista & gloriosißima Inuictißimi Imperatoris FERDINANDI II. *Domini nostri Clementißimi, aduersus rebelles suos Bohemos consequuta victoria, nonne rerum humanarum, volubilisque* FORTVNÆ *insigne exemplum? nonne luculentum (quod* aduersus stimulum calcitrare durum *fiet,) testimonium? nonne pressæ sed non oppressæ, veritatis manifestatio? nonne legitimi Magistratus (cui* DEVS TER OPTIMVS MAXIMVS *parere & suum tribuere iubet) restitutio? Proh Deum immortalem quanta antehac malorum in Bohemia, incorporatarumque Prouinciarum Confœderatione lerna erat? quæ confusio? qualis innocentißimi, nullo ætatis, sexus, status, atque dignitatis habito respectu, sanguinis profusio? quæ rebellio? qualis, aduersus summum totius terrarum Orbis caput gentium, quæ fremebant aduersus vnctum Domini, insurrectio? quot technarum, clandestinarumq; molitionum excogitatio, &, heu dolor, exequutio? Sed hæc omnia* TEMPORIS FILIA, *veritas, insignis, de qua diximus, victoria, & sub istæ repertæ præsens* ANHALTINI PRINCIPIS CANCELLARIA, *toti mundo detexit, atq; adeo ipso facto testatum fecit,* Deum *legitimi abs se constituti Magistratus honorem sartum tectumque conseruaturum, eiusque turbatores confusioni & rubori daturum. Plura heic (vti possem) sicco pede lubens prætereo, ne aduersæ, victæ, & confusæ parti forsitan (quod absit, humani enim à me nihil alienum scio, & humanarum rerum inconstantiæ omneis mortales esse obnoxios haud ignoro) insultare videar.*

Anhaltinam igitur hancce Cancellariam, ex vernacula in Romanam linguam à me tralatam, Admodum Reuerendi, Clarißimi, & Doctißimi viri, cum

primis

primis vero tibi, Domine Decane, A. W. *cuius quamplurima in me, vix visum, exstant beneficia, vobis ideo sacram esse volo iubeoque, vt habeam, qui me aduersus publicæ pacis, atque adeo ipsius S. Cæs. Maiestatis, Domini nostri clementißimi, hosteis defendant, atque imposterum mea studia sibi quam commendatißima habeant; tum denique, vt publico hocce monimento gratum meum animum aliquo modo erga benefactores meos ostenderem. Vos omneis & singulos diuinæ protectioni commendans. Raptim è Musæiolo meo* 1. *Aug.* A.C.M.DC.II.XX.

REV. Vestris Dig.

Obseruantissimus Cliens

PER METATHESIN

Raphael Sulpicius à Munscrod.

LECTORI BENIVOLO

S. D. P.

OMNIBVS TYPIS PVBLICIS DIVOLGANDIS Tractatibus atque libris, amice candideque Lector, plerumque Præfationes præfiguntur, partim vt tam opus ipsum, quam eiusdem auctor de meliori, vti aiunt, nota commendentur: partim etiam, vt certus quidam Patronus, clementia, fauor, atque tutela impetrentur: partim denique vt decentes gratiarum actiones pro exhibitis beneficiis Mecœnatibus persoluantur.

Hasce & similes istiusmodi ob conditiones nulla heic singularis aliqua præfatio requiritur, quippe cum materia ipsa, SECRETA, nimirum, PRINCIPIS ANHALTINI CANCELLARIA, (in qua deploranda intemperies Bohemica, & exinde subsequutus turbulentus status Germaniæ, aliarumque Prouinciarum, ac motus quasi vniuersalis, tractatus, consultatus, decretus, atque tamdem in effectum deductus est) & quod plura istiusmodi grauissima secreta atque clandestinæ machinationes lucem adspexerint, in vniuerso terrarum orbe tantam sui famam excitauit, vt quilibet eius rei scientia maxumopere tangatur.

Auctores, præterea, periculoso-clandestinarum istarum machinationum, vtpote CHRISTIANVS Princeps Anhaltinus, Elector Palatinus, IOACHIMO-ERNESTVS Marchio Brandeburgicus, ALBRECHTVS, Comes Solmensis, VOLRATHVS à Plessen, D. LODOICVS CAMERARIVS, &c. ACHATIVS & CHRISTOFERVS à Dona, &c. per se sat noti, inlustri prosapia oriundi, & in functionibus Bohemicis nominati, qui etiam (vti ex contextu liquet) propriis suis manibus sese ipsos prodiderunt. Iccirco hoc opus siue tractatus, re ipsa, commemoratorum Auctorum proprium opus est, exceptis aliquot (vt Lector in

meditando

meditando atque tempus inuestigando molestia laboreque subleuaretur) ab initio & fine huius operis circumstantijs, quæ, iuxta rei gestæ seriem, aliquanto clarius explicatæ, & aliquot, in nullius præiudicium vergentes, notæ, ad meliorem informationem (absque vllo quæsito decore vel elegantia) adnexæ fuerunt.

Nullum itaque alium Patronum, amicum, clementiam, fauorem, vel protectionem ANHALTINO-PALATINA ista CANCELLARIA quærit, quam ipsam veritatem, eius cognitionem, ipsam iustitiã, & omnia denique syncera minimeque fucata corda, cuiuscunque status & conditionis etiam illa fuerint, quæ non dumtaxat hodierno, verum etiam futuro tempore, ansam occasionemque nacta sunt, vt videlicet mundi hodiernum cursum sedulo perpendant, rebusque suis studiose inuigilent.

Equidem quum Tragœdiæ huius Auctores mysteria sua adeo clanculum tractauerint, atque, ob illorum publicationem, paruas sane gratias repensuri fient (quemadmodum etiam non minimus ex ipsorum numero hanc repertorum Originalium iacturam, pluris quã ipsius regni, Prouinciarum, impedimentorumque amissionem, fecerit) nihilominus tamen pij ad communem salutem, incolumitatem, prosperitatemque inclinantes animi, cumprimis ij, qui forsitan passi, vel etiamnum passuri sunt, DEO TER OPTVMO MAXVMO eo maiores persoluent gratias, quod ista contra ipsos aliosque suscepta consilia iusto tempore, &, vti aiunt, in medio anxietatum, detecta fuerint, atque imposterum quiuis, cui fidendum credendumve fiet, sedulo possit animaduertere, *ni cum Phrygibus*, qui sero sapiunt, *sapere voluerit.*

Sero Phryges sapiũt.

Epilogi loco beniuolus Lector quoque admonetur, quod hic Tractatus in tria capita vel membra distributus sit. Quoniam vero primum cum tertio ferme correspondeat, & alterum principale membrum fiet: idcirco modo iam commemoratũ membrum mox principio insertum est.

NB.

EPIGRAMMA.

Tecte quicquid agis, bene agis: contraria verbis
Iures, testeris dummodo: NEMO VIDET;
In iustos procerum mala conspiratio Reges
Saltem clam fiat, fit bene: NEMO VIDET;

Regis

Regis in exitium peregrinum poscere Martem
Occulto fas est tegmine; NEMO VIDET;
Sollicitare lubet Regesque, Vrbesque, Ducesque,
Orbem & leges vertere: NEMO VIDET;
NEMO VIDET : *videat nactam licet omnia victus*
Post palmam: ast iam dicite; NEMO LEGIT.

QVAM IMPERVESTIGABILIS, MIRABILIS, ATQVE INEFFABILIS VOLVNTAS, consilium, sapientia, dispositio atque permissio Domini fiet, *qui solum mirabilia* [Psal]. 35. v. 7. *& res incõmemorabiles facit* Iob 5 v. 9. *& cuius iudicium summa est profunditas* Psalm. 35. v. 7. id, inquam, Sacro-Romanum Imperium GERMANICÆ NATIONIS perturbatis turbulentisque hisce temporibus luculenter satis vidit, atque in hodiernum vsque diem magis, quam durante Imperio, expertum est. Quamuis vero incendium, ab initio in Bohemia exortum, mox alia quoque Austriaca regna & hæreditarias Prouincias inuasisset, & tam florentes, fœcundas ad omnem humani generis necessitatem abundantes, ditissimas, atque adeo per sese inuincibiles Prouincias deuastasset, multisque in locis in fauillas cineresque resoluisset, atque in ijsdem tot innocentissimorum Christianorum millium preciosissimus redemptus sanguis effusus fuisset, quemadmodum illud deploranda vestigia & rudera in conspectu testantur, omnibusque posteris, donec mundus durabit, viuum quasi exemplum erit, quid nimirum nostris temporibus, nobis ipsis per malas nostras actiones ansam occasionemque præbentibus, subsequutum fuerit: nihilominus tamen scaturigines, capitales radices, & fundamentalia consilia omnium etiam in ipso Imperij medio exortorum motuum atque tumultuum, multo ante præparata, impulsa, & tamdem Bohemicæ intemperiei occasione, diuolgata atque ipso facto in effectum deducta fuerunt.

Idque potissimum hoc modo, quod quidem principales inuentores & directores aliis illud negotium facile, factu haud difficile, pulcrum, artificiosum, pium, ab ipsorum parte per omnia vtile, esse persuaserint, ipsorum aliquos, ex priuato interessente adfectu, vel tamquam in re communi Euangelica partim totos in suam nassam pertraxerint, non medioxumam sane partem per fucatas persuasiones in tantam incommoditatem præcipitarint, vt eamdem sibi ipsi non solummodo non imprimere, verum etiam sese iterum ex-
inde

inde extricare nequeat. Non pauci quoque propria sua conscientia eo adacti fateri iam necessum habent, sese seductos, & quot damna, præiudicia, pericula & calamitates sustinuerint, & quam grandes pecuniæ summæ, quas sæpius quædam ciuitas eiusdemve inquilini magna solertia, molestia atque labore per frugalitatem atque parsimoniam honeste corraserunt, paucis dumtaxat nunc ab annis huc collatæ, vel potius in aquam coniectæ, & quot locupletissimæ præparationes cum tormentis, munitione, annona, omnique apparatu, ad manifestum bellum pernecessariæ, institutæ fuerint, & denique quot incommoditates Euangelicæ Vnioni incorporati correspondentesque Ordines distributione armorum, sustentatione propriorum suorum subditorum Prouincialium, ciuium, &c. tandenouois itidem, diribitoriis, hospitiis, militarium copiarum ab Vnione conscriptarum & Bohemis subsidio auxilioque tramissarum transitibus, direptionibus, latrociniis, calumniis, aliisque hostilibus attentatis, aliarum nationum in humeros suos proprios deriuauerint.

Magazini.

Similiter quod exinde Romano-Cæsareæ M. eiusdemve domus exercitus omnino in S. R. Imperium (in quo illi & isti, iste & illi Cæsareæ S. M. duas antehac impositas & aliquandiu possessas coronas, vna cum incorporatis, aliisque Austriacis hæreditariis Prouinciis, à capite suo auellere, immo eamdem in adipiscenda Romana corona omnibus viribus impedire, commemoratamque domum, vna cum Romano-Catholica relligione plane opprimere conati sunt) concesserit, inibique, cum bella absq; detrimento atq; damno neutiquam geri possint, tam nocentes & auctores, quam alij quoque vicini cum prouinciis & populis suis multis modis pati necessum habuerint.

Quo facto Rhenanæ, aliæque finitimæ Prouinciæ earumdemve inquilini, cum primis Wormatia & circumiacentes ab vnius vel alterius partis militibus in præsentem perturbatum statum, extremam que inopiam partim redacti, partim vero in exilium relegati sint: agri inculti rellinquuntur: Ordinum prouentus & vectigalia extenuantur, imminuuntur: Vrbium ciuiumque Mechanica atq; Comercia labefactantur: subsidia in arctum rediguntur: & istæ (vrbes) ad superfluas, sumptuosas, ciuibusque multis in modis onerosas exædificandas munitiones & propugnacula incitantur.

Vice versa quoque census, contributiones, aliaque subditorum

onerosa onera duplicantur, immo tri: vel quadrupliciter exprimuntur, & miseri subditi, vna cum coniugibus & charissimis thori pignoribus ad interiorem vsque medullam exsuguntur: annui reditus & prouentus, præsertim vero ciuitatum Imperialium Commercia indies adhuc impediuntur, & residuum, per contagiosas grassantes lues, annonæ caritatem, & subtractionem humano generi necessariorum victualiorum passim absumitur.

Sin vero nunc rebus nostris ferme desperatis minime inuigilare, neque à tam perniciosis detectis (laudetur summa Trinitas) consiliis, intentionibus, & insidiosis practicis cessare vel cauere velimus, procul omni dubio plenaria ruina Romano-Germani Imperij, quod ab antecessoribus & charissimis maioribus nostris, per aliquot nunc secula, contra exteras nationes heroice conseruatum, ampliatum, & ad nos translatum est, Ipsissimis nostris temporibus, per exacerbatum plane ob: & excæcatum nostrum animum, cum perpetua inextinguibili ignominia, præiudicio, & insigni bonæ famæ macula, metuenda, & commemoratum laudatissimum, Nobilissimum, heroicum GERMANICÆ NATIONIS Imperium, quod hactenus inuictum, atque aliis gentibus terrori fuit, iam peregrinis, & singulis ferme, præda fieri, ac forsitan (quod tamen malum DEVS TER OPTVMVS MAXVMVS clementissime præcauere velit) in barbaricam barbari Archi: & hæreditarij Christiani nominis hostis seruitutem redigi oporteat, qui tamen cum omnibus Christianorum inimicis, cum multo minori potentia, sumptu, præparatione, & coniunctis viribus (quemadmodum dumtaxat duobus nunc elapsis annis in S. R. Imperio & vicinis regnis videre fuit) plane à Constantinopoli pelli, prouinciæque Turcicæ, atque adeo totius Orientis tractus iterum ad Christianitatem reduci atque transferri posset.

Cum vice versa omnis ista, non facile hactenus conspecta atque audita Christiana præparatio bellica inter Christianos, in proprium ipsorum detrimentum atque perniciem, excitata, arma sua, tormenta, munitionesque bellicas, contra proprios suos consanguineos, agnatos, vniusque quasi corporis membra, non secus quam inter capitales hostes fieri consueuit, vsurpauerit, omnino cum modo commemorati Archihostis Turcici summa exoptata occasione, qui per hancce Christianorum propriam sanguisitibundam capitalem inimicitiam, quam absq; singulari externa adsistentia, nullo animaduertente, tam artifi-

artificiose promouere potest, plus emolumenti contra se ipsam in extremam perniciem præcipitantem Germanico-vicinam nationem captat, quam cũ omni sua Ottomannica potentia atq; Monarchia, quãdiu etiam ista duratura fiet, efficere posset: cumprimis quod Christianum, cum S. Rom. Imperij sanguine & infinitis sumptibus multis nũc annis heroice atq; mascule tutatum, strenueq; defensum propugnaculum (HVNGARIÆ REGNVM) inter se ipsum diuisum, exhaustum, desolatum fiet, & potior pars in Turcici mancipij siue Vasalli, GABRIELIS BETLEHEMI videlicet, manibus consistat. Ad Bohemiæ regnum, eidemve incorporatas Prouincias quod attinet, eædem ad maiorem sane S. Rom. Imperij partem, pecunia, prouisione, & populis exhaustæ sunt: exacerbati quoq; inter se inuicem animi sua huc vsq; continuata extrema cottidie magis magisq; cumulant, Ottomannicæ portæ extremam opem auxiliumq; implorant, & forsitan seipsos protinus cum ipso coniuncturi sunt.

PROH DEVM immortalem quam elegantissimi selectissimique milites, vt iam cæteras innumerabiles, innocentes, minimeq; interessentes pessum datas animas taceamus, hisce duobus annis, vel per naturalis subsidij defectum, vel per armorum, ignis, morborumq; violentiam absumpti sunt? Si quis tam Vnitorum in S. Rom. Imperio, quam Stadensium, Hungarorum, Bohemorum, incorporatarum confœderatarumque Prouinciarum, tam Cæsareæ S. M. eiusdem laudatissimæ domus, & Romano-Catholicorum Ordinum numerum hactenus conscriptarum & sustentatarum militarium copiarum ad amussim Arithmeticæ trahere velit, procul omni dubio vltra centum virorum millia depræhensurus esset.

Quid autem vnanimi omnium consensu contra hæreditarium Christiani nominis hostem, ad totalem Prisco-Romani Imperij restaurationem, effici potuisset: cum iam illi ipsi Tragœdiæ istius auctores atque Primipili intentionem suam non modo non consequuti sint, verũ alios ad armorum arreptionem incitarint, &c. quod Christiani seipsos mutuo (tamquam intensissimi capitales hostes) cõsumpserint, in proprio suo sanguine manus & arma sua commaculauerint, amicus & ordo, alterum, subditi sibi à DEO TER OPTVMO MAXVMO legitimo more modoque præpositum Magistratum, hi vero excitatos & ad arma compulsos, persequuti sint, vnice & solum ansam occasionemq; præbuerint?

De incredibili hactenus ad id impenso sumptu minime iam necessum vt istius rationem ineamus: quilibet siquidem ordo, ciuitas & communio, crumena, armamentario, horreisque frumentariis inspectis, residuum atq; paruum sane emolumentum procul omni dubio facile deprændet, cumprimis autem illi, qui in ciuitatibus ad negotij istius promotionem pecuniam subministrarunt, redditis superioribus & communionibus suis rationibus, lucrum, vel potius summam iacturam irrecuperabilesque ferme impensas manifestissime percepturi sunt.

Id mehercule fideli sympatriotæ cor confringat, quod hæc chorea, & omnis ista Tragico-Comœdia, in quam S. Rom. Imperium, vtriusque relligionis Ordines, quemadmodum & Bohemia, Hungaria, & relliquæ incorporatæ, confœderatæ Austriacæ hæreditariæ Prouinciæ præcipitatæ sunt, modo per paucas dumtaxat personas inchoata & acta fuerit, quæ tamen in propriis suis cordibus aliter adfectæ, & actiones suas occulto atque clandestino modo eo direxerunt, aliud vero in S. Rom. Imperij Comitiis, aliisque publicis conuen ibus, tam oretenus quam scripto comprænsos diuolgatos partim odiosos Tractatus, tam decoris, piis, deuotis, tamquam Patrię & Reipublicę inseruientibus, fidelibus, synceris, Germanis (attamen modo fucatis) verbalibus deductionibus, multifariis Legationibus (nimirum vnice & solum ob communem periclitantem Euangelicum Statum, Germanicam libertatem, exterum peregrinumque dominatum, & conseruationem Electorali-Principalium familiarum concernentem) tam propriis suis confœderatis, quam aliis Augustanæ Confessionis Ordinibus, in suam nassam confœderationemq; alliciendis, & originali sua intentione promouenda, proposuerunt, artificiose inculcarunt; alios vero partim blandis adulatoriis rogationibus, partim grauissimis intentatis minis ad fœdus illud compellere conati sunt: nihilominus tamen modo dictis propriis suis confœderatis, vt de aliis iam taceamus, veram, genuinam, internamque suam intentionem non reuelare ausi sunt, sed in conclaui Senatorio paucarum dumtaxat personarum, clanculum conclusa, instituta, atq; occultata permansit.

Eo magis magisque etiam cottidie (postquam Spiritus Caluinisticus primum, tamquam mansuetus errabundus Spiritus, qui facile sese, SCILICET, informari patitur, & modo sub deuotione apud

& penes

& penes alios pacifice in omni debito obſequio, abſque offenſione vllius infantis viuendi, diuerticulum ſuum rogando in Germania impetraſſet, veterem vero hoſpitem, iam parumper calefactus, multis in locis abſque vlla miſericordia & commiſeratione loco pepuliſſet, & plane ad Electoratus, Cæſareo-Regiaq; Sceptra anhelaſſet.) animaduerſum fuit, ignem videlicet ſub cineribus latitare, & illum multo aliud quærere: quod etiam illud, quod hic ſpiritus publice prætexuit, & aliis, ipſos (vti factum) in ſuam naſſam alliciendos, perſuaſit, non legitimus ſcopus atque fundamentum, ſed quod iſti intentioni longe alia meta & ſcopus præfixus fuerit: Similiter quod omnes iſtiuſmodi falſæ impoſitiones (quæ Romano-Cæſareæ S.M. & Romano-Catholicis Ordinibus, ipſos pro publicis hoſtibus habendos, & contra eoſdem claſſicum impetrandum, minus ingenue imputatæ fuerunt) non ita, vti tum temporis prætendebatur, ſed longe aliter comparatæ fuerint, etiam Catholicorum animum intentionemq; non eſſe, quomodo ipſis (*contra agnitam manifeſtamque veritatem*) id affingi voluit.

Quocirca ex parte Catholicorum onerosa iſtiuſmodi figmenta & falſæ impoſitiones veriſſimis, æquiſſimis, fideliſſimiſque reſolutionibus & pollicitationibus iterum refutatæ fuerunt: expreſſa iſta proteſtatione ſemper ſibi reſeruata, quod videlicet nihil aliud, quam ſuum ius, S.R. Imperii Conſtitutiones, & tam care requiſitam impetratamque olim ſacro-prophanam pacem, relligionem, ciuilemque politiam concernentem poſtularent, rogarent, & exoptarent: quodque non vnum, vel alterum Auguſtanam confeſſionem amplectentem Ordinem in ſua Prouincia, iure & Iuriſdictione turbare atque onerare, multo minus (quemadmodum aliquot calida cerebella & irrequieti conſiliarii ſcriptitarunt) exilio mulctare eumdemque tam Prouinciis quam populis ſuis priuare vmquam in animum induxerint.

Et quoniam aliquot Præcipuorum Ordinum atque ciuitatum A.C. M.DC IIIX. inchoata, & triennio poſt, A.C. nimirum M.DC.X in manifeſtum bellum erumpentia Martialia Conſilia ad deſtinatum ſcopum minime peruenerint, & intereſſentes Imperiales ciuitates ipſo facto nunc depræhenderint, quod primum CORRESPONDENTIÆ, paulo poſt vere VNIONI ipſi implicati fuerint, vnice & ſolummodo ob ſpecioſam iſtam prætenſionem, quaſi hoc modo ipſarum putatitium reſtitutionis Donauerticæ grauamen tolli debeat: iſtud autem bellum à Generalibus multo aliter geſtum fuerit, adeo vt nullam

exinde ciuitates aliud emolumentum sperare potuerint, quam vt ad persoluenda male contentorum militum, atque eorumdem officialium stipendia clauem ad ærarium (cassam vulgo) porrigere necessum habuerint: interea idonea occasione captata, Coryphæi isti præcipuos aliquot Senatores, quod nimirum Imperiales Ciuitates, ob id, quod alii in ipsarum intentionem molirentur, ærario præfecti & persolutores esse oporteat, adhortati sunt: qui sane, responsionis loco, sese ita resoluerunt: manifesto iam depræhendi, quomodo videlicet res sese cum Imperialibus Ciuitatibus habeat, quæ tamen imposterum non amplius ita sese seduci passuræ, multo minus istiusmodi negotiis sese implicaturæ sint: ea propter, bellum aliis relinquendo, pacem sectari cogerentur.

Equidem si mox ab initio istiusmodi arbitris personis, quæ procul omni dubio aliquot præcipuorum Vnionis Ordinum clandestinas machinationes satis mature, ceu ex vngue leonem, cognouerunt, in Imperialibus Ciuitatibus obedientia præstita fuisset, & non alii, per Spiritum Caluinisticum inflammati, partim sese ipsos immiscuissent, partim loca, quo melius apud istam Vnionem oleum igni adfundere possent, occupassent: verus tum commemoratæ Vnioni belli neruus, tam peccuniam, quam munitionem, præparationem & subministrationem omnium necessariorum requisitorum concernens, subtrahi, & eo ipso plenaria Bohemorum defectio, cum omni exinde repullulata intemperie, præcaueri potuisset.

Ita Spiritus Caluinisticus astuta sua fallacia, & fallaci sua astutia, peculiareis aliquot Imperiales Ciuitates obcœcando, iisdemue glaucoma obiiciendo, in tam periculosum labyrinthum iterum præcipitauit.

Quamuis autem istæ Correspondentis Vnionis insidiæ, consilia, & actiones (vti paullo ante diximus) non adeo occultæ permanserint, quod non alii ex circumstantiis easdem colligere & coniectare potuerint, quemadmodum quidam qui istiusmodi technarum non adeo imperiti sunt, non vna dumtaxat vice, tam oretenus, quam per litteras illud ipsum satis superque innuerunt, atque, ne Respublicæ sese ita seduci paterentur, easdem obtestati sunt: nihilominus tamen, ob fidele silentium Caluinisticum, cum irrefutabilibus, fundamentalibusque probationibus veritas aliquandiu adhuc

adhuc premi oportuit: cumprimis quod Spiritus Caluinisticus exclamationibus, protestationibus, & obtestationib. *Cramben bis coctam*, veteremque suam cantilenam (rem istam meram defensionem Germanicæ libertatis, relligionis, Priuilegiorum, iurium, atque iurisdictionum, contra Pontificio Hispanicum dominatum, concernere.) repetierit: donec DEVS TER OPTVMVS MAXVMVS tam perniciosis, diuino suo honori, Sac. Romano Imperio, & omnibus totius terrarum Orbis Christianis Monarchis atque capitibus è diametro quasi repugnantibus consiliis finem imposuerit, &, iuxta ineffabilem imperscrutabilemque suam bonitatem atque Sapientiam, Inuictissimo Romanorum Imperatori FERDINANDO II. in vniuerso mundo notoriam Victoriam Pragensem clementissime largitus fuerit.

Crambe bis cocta mors est.

Per quam, penes alia infinita diuina beneficia, cumprimis sua, iuxta Psalm. CXXXV. vers. quarto, sempiterna misericordia erga suum in terris constitutum summum totius Christianitatis caput, Sac. Roman. Imperium, eius fidelissima membra, & quod illud à totali ruina etiamnum tectum sartumque conseruetur, satis superque apparuit.

I. Membrū

II. Quod pari modo, per eamd. Austriaco-Pragensem victoriosam victoriā, hucusq; summo silentio occultata perniciosa consilia atque machinationes (quo commodius summa capita è thronis suis deturbari, Imperium, regna, & Prouinciæ ad alios transferri, noua regimina introduci, sub specioso prætextu alii præuenini, opprimi, relegari, atque adeo Caluinianorum deliria introduci potuerint.) DEVS TER OPTVMVS MAXVMVS vniuerso terrarum Orbi detexerit, & præcipua istius impressionis capita, eorumdemque summos Officiales & instrumenta directoria, cum propriis suis autographis, Originalibus, atque documentis, in summa ipsorum astutia confuderit & rubori dederit: quæ Scripta CHRISTIANVS PRINCEPS ANHALTINVS (qui tamen alias pro Generalissimo & præcipuo bellatore in intimis etiam consiliis semper prædicatus fuit.) in ab ARCANA SVA CANCELLARIA fuga absque vllo dubio ex diuina prouidentia post se & à tergo relinquere necessum habuit.

II. Membr.

III. DEVS TER OPTVMVS MAXVMVS quoque per toties nunc cōmemoratam Austriaco-Bohemicam Victoriam toti orbi terrarum manife-

III. Memb.

manifestare voluit quam debiles, nauci, & inconstantes humanæ astutiæ, consilia, machinationes, confœderationes, abiurationes, abdicationes, vires, potentiæ, & stratagemata bellica fient, quæ nō cum Deo in nullum bonum finem sed exacerbatissimo vindictæque cupido animo ad sublationem diuini ordinis in constituto suo mundano regimine, & oppressionem sui vicini (licet idipsum fiat cum manifestissimo proprio periculo & adtractione Christiani nominis hostis hæreditarii, vel eiusdem mancipii & vasalli, omnibusque adeo extremitatibus) suscipiuntur. *Capit enim Deus huius seculi sapientes in sua astutia, & perniciosum ipsorum consilium confundit: consilia malorum anteuertit, ne ipsorum manus maliuolas suas intentiones ad finem perducant.* Iob. V. vers. XII. & XIII.

SECVNDVM MEMBRVM.

AD SECVNDVM MEMBRVM DETECTORVM, & in arcana Anhaltina Cancellaria relictorum Originaliorum, Consiliorum, Scriptorum, Instructionum, Legationum, Correspondentiarum &c. quod attinet, beniuolus lector de præcipuis punctis & articulis, in quibus Vnionis intentio potissimum fundata fuit, & de quibusdam Bohemicorum motuum, abdicationis, nouæque electionis circumstantiis prius admonendus est,

Et I. quidem VNIONEM dumtaxat ad propriam defensionem, contra Catholicorum consilia & machinationes, nullo modo autem ad vllius hominis offensionem.

II. Neque aduersus Romano-Cæs. Maiestatem,

III. Multo minus contra S. Rom. Imperium,

IV. Sed multo potius ad conseruationem Cæs. S. M. dignitatis, officii, honoris, atque reputationis,

V. Similiter ad prosperitatem incolumitatemque S. Roman. Imperii.

VI. Ad vindicationem Germanicæ Libertatis, Priuilegiorum, communis vniuersalis iuris, bene sancitarum saluberrimarum Sacri Roman. Imperii Constitutionum, Sacro-prophanæ pacis, cumprimis Euangelicæ à Catholicis coangustatæ relligionis.

VII. Ad propagationem exoptatæ pacis, & sublationem omnis diffidentiæ.

VIII. Con-

VIII. Contra Pontificio-Hiſpanicum iugum, peregrinum dominatum atque ſeruitutem.

IX. Et propter ipſis oneroſa grauamina initam inſtitutamque eſſe.

X. Confœderatos ſemper in defenſionis terminis, quiete, atq; pacifico ſtatu permanſiſſe: nihil hoſtiliter attentaſſe: nullos milites cōſcripſiſſe: vel præparationem quamdam bellicam inſtituiſſe: priuſquam à Catholicis laceſſiti ad id quaſi coacti fuerint.

XI. Vnioni de adipiſcendo vllo Catholico Epiſcopatu, nihil vmquam in mentem veniſſe, neq; Eccleſiaſticis bonis inhiaſſe.

XII. Quemadmodum & cæteri S. Rom. Imperii ſiniſtri intellectus, ita quoq; exorti motus in Bohemia, Vnioni curæ ſint, eoſdemque ſerio deteſtentur.

XIII. Confœderatos & Vnionis Generaliſſimum nihil amplius deſideraſſe, quam quod commemorati Bohemici motus, per bona media, abſque vlla amplificatione, vtrimq;, tam inter Cæſaream Maieſt. quam inſurgentes eiuſdem ſubditos, mature ſatis, & quidem ſub ipſis cineribus iterum componi potuerint.

XIV. Quocirca ipſos, cum primis autem Electorem Palatinum, ſummopere laboraſſe, & tam Cæſaream S. Maieſt. quam ipſos etiam Bohemos per delegatos ſuos oretenus, & comprehenſo ſcripto ad id admonuiſſe.

XV. De eo vniuerſum terrarum Orbem Septemuiro Palatino teſtimonium perhibere neceſſum habere, cum adnexis grauiſſimis affirmationibus & proteſtationibus, eumdem videlicet Palatinum ſuo officio ſatisfeciſſe & propterea ab omni metuenda intemperie liberum immunemque eſſe velle.

XVI. De noua Bohemorum ad Electorem Palatinum deriuata electione, illum (Palatinum) antea ne quicquam reſciuiſſe, eamdem non ambiiſſe, multo minus doloſis artibus quæſiiſſe, ſed id ſingularem diſpoſitionem & voluntatem *Dei, qui regna det, & transferat*, fuiſſe, cui Palatinum locum ceſſiſſe, idque ad conſeruationem Coronæ Bohemicæ, quæ alias plane ab Imperio auulſa fuiſſet, quoniam Bohemi à ſacramento & obſequio Regis FERDINANDI domuſque Auſtriacæ ſeſe liberaſſent: cum proteſtatione eiuſdem Electoris Palatini.

XVII. Vnitos confœderatoſque Ordines Bohemicam intem-

periem nullo modo tangere, multo minus, tamquam non intereenſſetes, ipſis opem auxiliumque præſtitiſſe.

XVIII. Excepto quod militaribus Bohemis auxilio ſummiſſis copiis tranſitum non prohibuerint.

XIX. Dimiſſum in Italia Comitem Mansfeldium Norimbergæ peccuniam accepiſſe, &, quum à Bohemis ſummus rei tormentariæ præfectus conſtitutus fuerit, ſub ſolutione ſuorum Norimbergæ apud ſe habentium Officialium denuo pro iiſdem Bohemis militem recentem conſcripſiſſe, eumdemue in Bohemiam duxiſſe.

XX. Ex præſcripto Imperialium Conſtitutionum Electorali Vicario Ambergenſi, CHRISTIANO Principi Anhaltino, eumdem Mansfeldium cautionem præſtitiſſe, qui tamdem tranſitum (. inſcio Electore modo vt peregrinus iſte miles à Palatinatu arceretur) eidem conceſſiſſet.

XXI. Et denique Vnionis militareis copias non in emolumentum Bohemorum, ſed quo commodius peregrinæ Germanis infeſtæ nationes ab aditu & tranſitu arcerentur, & ſui, periculoſis præſertim hiſce temporibus, ab incurſionibus, direptionibus, cumprimis à Catholicorum inſidiis & machinationibus, qui modo ad Euangelicorum interitum intenti ſint, conſcriptas fuiſſe. Et quæ id genus ſimilia omnib. in locis ad nauſeam quoque, tam oretenus, quam famoſis diuolgatis libellis, concionata, clamata, cantata, cum tædio repetita, & quaſi vniuerſo terrarum Orbi inculcari perſuaderique voluerunt.

Equidem commemoratæ iſtæ cauſæ omnibus & ſingulis ſpecioſum quemdam fucum faciunt, & iſtiuſmodi fucati prætextus apud ſui ſimplices facile adſtipulationem correſpondentiamque ſortiuntur.

Aſt ex ſupra commemorata impetrata Pragenſi victoria omnium iſtarum fucatarum externarum hactenus factarum recapitulatarumque prætenſionum plane contrarium oſtenditur.

Ad primum enim Vnionis ſpecioſum prætextum quod attinet (. quaſi iſta Vnio modo ad Confœderatorum Proteſtantium Ordinum propriam neceſſariam defenſionem, contra Catholicorum clandeſtina conſilia & machinationes, non vero ad vllius hominis offenſionem, inſtituta ſiet.) Vniti ad hodiernum vſque diem nulla habent Originalia, quis videlicet, & vbi contra Auguſtanæ

Con-

Confeſſionis Ordines, vel alias vnumquemque, iſtiuſmodi conſilia fuerint inita.

Sed in ſpecialibus hærentes generalibus quibuſdam (. id Catholicorum intentionem eſſe.) tam oralibus, quam ſcripto compræhenſis impoſitionibus, famoſiſque libellis (qui aliquandiu Norimbergæ, Heydelbergæ, Pragæ &c. noctu excogitati fuerunt.) toti mundo imponere volunt: cum tamen nulla fundamentali proba intentioni & obiectioni ſuæ fidem faciant.

Equidem iam olim quoq; Catholici iſtiuſmodi impoſitionib. (. initarum Confœderationum Conſiliorumque contra Proteſtantes Ordines.) onerati fuerunt, quorum quidam, vtpote OTTO PACKIVS, GEORGII Saxoniæ Ducis Cancellarius, mercedem ſuam promeritam reportarunt: Potioribus vero figmenta ſua ſufficienter refutata ſunt. In hodiernum vſque diem quoque Landſpergenſis, aliæque Confœderationes earumdemue laudabiles intentiones notæ ſunt: vbi etiam præcipuis quibuſdam Auguſtanæ Confeſſionis Ordinibus, ſi forſitan ad ſua conſeruanda cum Catholicis S. R. Imperii Statibus Confœderationes inierunt, vel contra inobedientem quemdam Proteſtantem Ordinem exequutionem ſibi demandari paſſi ſunt, nequicquam condonatum fuit: cuius rei gratia excuſationes ſiue Apologetica OTTONIS Cardinalis & Epiſcopi Auguſtani, de An. M. D. LVI. Item Ciuitatis Norimbergenſis contra Albrechtum iuniorem, Marchionem Brandenburgenſem de Anno M. D. LII. & M. D. LIII. & porro AVGVSTI Electoris Saxoniæ, laudatiſſimæ memoriæ, ob ſuſceptam exequutionem Vrbis Gothæ, de An. M. D. LXVII. publicis typis excuſa, atque etiamnum hodie in promptu ſunt.

Verum enimuero Correſpondentium Vnionis capita in eo, quod contra Catholicam defenſionem nullo fundamento prætendunt, cum ſæpius commemoratis propriis in Secreta Anhaltina Cancellaria repertis litteris Originalibus, inſtructionibus, relationibus, autographis & conceptis conuincuntur: & quidem quod toties dicta iſta Vnio, eiuſdemque Confœderati ſimul, quamprimum Anno C. M. DC. IIX. iſta Vnio inſtituta fuiſſet, iſtiuſmodi conſilia inchoauerint, & Aſchuſii, poſt ſtabilitam ipſorum Vnionem, eodem Anno in xxx. menſes: Anno Chriſti M. DC. IX. Anno Chriſti M. DC. X. M. DC. XI. M. DC. XII. ſingulis Annis xv. menſes: An. Chriſti M. DC. XIII. M. DC. XV. M. DC. XVI. & M. DC. IIIXX. ſingulis Annis x. menſes. A. C. M. DC. XIV.

Iul. A.C. M.DC. IIXX.

adhuc xxx. menses: Porro C. fidem concernentes menses: & Anno C. M.DC.XIX.L. menses consenserint, & maiori ex parte quisque quotam suam persoluerit, vt eo commodius oblata occasione in effectum deduceretur id, quod Generales multo nunc tempore sibi ante proposuerant: quemadmodum ipsi, Confœderati siue Vniti, motus istos Bohemicos suæ intentioni inseruientes arripuerunt: siquidem vltra omnem suam comportatam præparationem mox M. Iulio (antequam vllus etiam Catholicus Ordo, immo ipse Romanorum Imperator MATTHIAS laudatissimæ memoriæ, ad propriam sui ipsius defensionem, vt iam periclitantis tum temporis regni sui conseruationem taceamus, vnicum etiam virum conscripsisse:) apud Confœderatis bene notum magnum principem, diuersimodis consiliis, causis impulsiuis & motiuis summo studio institerunt, vt aliquot militum millia, numero XV. M. ipsis mitterentur, quib. *in Alsatiam incursio fieri, & Prouincia ad Electorem Palatinum hæreditario transferri: immo Oceanus cum Adriatico mari coniungi, atque eo fine aditus versus Tyrolem & Italiam aperiri debeant.* Ex quibus colligitur, quod mox ab initio, iuxta Mansfeldii, & CHRISTIANI Anhaltini Principis, Originales in promptu præsentes litteras Anhaltinus, vna cum IOACHIMO-ERNESTO, Marchione Brandenburgico, & Comite Mansfeldio, commemoratos XV. M. viros apud sibi notum Principem per litteras petierit: antequam autem istæ litteræ appulissent, Princeps ille N.N. *Electori Palatino, Vnionis Capiti & Generali, II. militum M. suis sumptibus alenda sua sponte obtulit, quibus pro suo lubitu vti posset: attamen hæc nulli alii, quam Christiano Principi Anhaltino, & Electori Palatino, & Marchioni Brandeburgensi Ioachimo Ernesto, reuelentur.*

Quamprimum autem hæcce Offerta ad Vnionis Generalem Vicarium, Ioachimo-Ernestum Marchionem Brandenburgensem, per Comitem Mansfeldium delata fuissent, illico, Brandeburgensis, Vnionis Generali, Electori Palatino, idipsum, sub dato XXXI. Iulii An. C.M.DC.IIXX. per litteras significauit, in quibus simul istarum litterarum, quas ex parte Vnionis capita, vtpote Anhaltinus, Elector Palatinus, & Marchio Brandeburgensis ad N. perscripserant, obiter mentionem facit, atque ea ipsa de causa firmam spem concipit, plenarium XV. virorum M. numerum eo facilius completum iri, quum commemorata ista offerta, ante insinuationem suarum ad N. litterarum, præmissa fuerint; *iam*, vti perhibetur in litteris, *in Electoris Palatini,*

tamquam

tamquam Generalis, potestate situm esse, quid nimirum Mansfeldio (qui tum temporis IV. militum M. Sacramento nondum absoluta, in promptu habuit) iniuncturus fiet: alias pergit Brandeburgicus, duo militum millia in suis ditionibus in promptu esse, & stipendia sua præstolari, quæ paucorum dierum spacio haberi possint: Electorem Palatinum quoq; hac occasione, & Bohemicis (NB.) sub tumultibus, vtiliter sibi prospecturum, & Bohemorum affectionem lucraturum, quemadmodum etiam Bohemi istiusmodi succursibus maximopere indigebunt.

August. A.C. MDC. IIXX.

Pari modo & aliæ Originales ad CHRISTIANVM Principem Anhaltinum literæ, sub dato 21. Iulij A. C. MDC. IIXX. testantur, quod, ad cōmemorata ista offerta, infallibilis fiducia concepta fuerit, quin non dumtaxat fortior ista resolutio (XV. militū M.) apud N.N. verum etiam apud Ser. Rempub. N. impetrari possit: Sin autem ista consequuta fuerit: *tum Vnionis nauiculam (verba litterarum formalia) in maris altum ducere posse, & illud ipsum, ad idoneam resolutionem impetrandam, idoneum esse medium.*

Qualis autem ista VNIONIS nauigatio marina fiet, & quo ista idonea resolutio potissimum directa fuerit, id Generalis Anhaltini legatus, Ioachimo-Ernestus Marchio Brandeburgicus rotunde declarat, dum paucas post septimanas ita scribit: *Sin nunc, ope atq; auxilio confœderatis probe noti Domini, istiusmodi insignis armatura atque adsistentia impetrari posset, tum ipsam necessitatem requisituram, quod in Episcopatu Herbipolensi* RENDEVOVS (hostilis incursio) *instituatur* (tum temporis neque iste Episcopatus, neque alius quispiam Catholicus militem conscripserat) *Ne a. apud N. res ita intelligi videatur, quasi VNIO solūmodo peregrinorum exterorumque Principum ope atque auxilio inniti, sibi ipsi vero in proprio parcere velit: iccirco, nomine Vnionis, eo sese declarandum esse, quasi toties commemorata ista Vnio Bohemis* (quo tempore Romanorum Imperator MATTHIAS, nūc felicissimæ memoriæ atque recordationis) *clanculum* (verba formalia) *peccunia, munitione, atque armis auxilio subuenturam.*

NB. NB.

Porro quoque apparet ex memoriali, quod Vnionis capita, Anhaltinus, Onolzbachicus, & Elector Palatinus Legato suo versus N. tradiderant, eidemque sollicite iniunxerant, vt nimirum de maiori succursu siue adsistentia (XIV. vel XV. militum M.) apud N. instaret, atq; inter alia expresse proponeret: *Hoc pacto Oceanum cum Adriatico* mari con„ iungi posse: Quamuis quoque adeo grandis armatura, ad componen„ dos motus, ab iisdemue dependentia: Item (sires ad interregnum vel „ Vicariatum deueniat) ad Imperij conseruationem, eiusdemve graua„

Augu. A. C. MDC. IIXX. minum ſublationem, ſpectare debeat: nihilominus tamen ferme impoſſibile futurum, quod, iuxta tantam Vnionis armaturam, non etiam Eccleſiaſtici pati neceſſum habuerint: idque non dumtaxat propterea, quod videlicet Vnioni malecupiant, verum etiam quod indies Prouincias populoſque ſuos magis magiſque augeant: tum etiam quod proteſtantium Ordinum ſubditi difficillime tam prægrandem copiarum militarium numerum ſuſtentaturi ſint: attamen ea moderatione atque dexteritate Legatus vtatur, quaſi, dum hæc apud N. proponat, non dumtaxat Catholici Ordines, verum etiam ipſa Romano-Catholica Religio penitus in Germania extirpanda eſſet.

Equidem abs re non eſt, quod de hoc clandeſtino conſilio & præmeditata Vnione, non omnibus, immo multis ex Vnionis correſpondentibus ſiue confœderatis nihil apertum, ſed & Bohemis ipſis ab initio occultatum fuerit, à quo videlicet iſte ſuccurſus eiuſdem ve ſubſidium (modo quod Elector Palatinus in omnium ore circumlatus fuerit) proprie dimanaſſet: quemadmodum etiam, dum, viuente etiamnum Imperatore MATTHIA, maior iſta armatura ſollicitaretur, nemo de clandeſtina iſta machinatione, tribus præcipuis Vnionis Ordinibus, Anhaltino, Onoltzbachico, & Electore Palatino exceptis, quicquam reſciuit. Quoniam autem impoſterum compertum eſt, quod abſque Marchione Badenſi (cuius ditiones ad inuadendam Alſatiam peropportunæ videntur) res in effectum deduci nequeat, itaque is, tamquam qui iam ante Vnioni iſti bene cupiebat & fauebat, in ſocietatem iſtam quoque pellectus, ciuitatibus vero, vti & duci Würtenbergico, peculiaribus de cauſis (quarum Camerarius in ſuis ad Principem Anhaltinum Cypheris exaratis litteris, mentionem facit) illud omnino tectum, & vſque ad aliud commodius tempus reiectum fuit: ſi enim mox ab initio alij Ordines de machinatione iſta quicquam reſciuiſſent, capita iſta metuerunt, illam (machinationem) non per omnia adprobatam iri.

Pro cauſſa impulſiua ſiue motiua vero, quur videlicet Vnio ex parte non in puris defenſionis terminis conſiſtere, ſed nunc offenſiue, ſiue id fiat data, vel non data occaſione, contra Catholicos procedere, & eo fine ſupra ſæpiuſque nunc commemorata peregrina exteraque auxilia requirere debuerit, id in fideli conſideratione quadam Generalis Anhaltini Legati, Marchionis Onoltzbachici, iuxta

xta Principem Anhaltinum, ad Electorem Palatinum exarata, sub dato XIII. August. A. C. MDC. IIXX. hac ratione indigetatur: Quoniam nunc res in Germania eo deuenerit quod omnes tractationes (vulgo libellationes) frustra suscipiantur, & Patriæ salus dumtaxat IN ARMIS & eorumdem felici indutu, NB. vsuque consistat, cumprimis hodierno tempore vbi cum nuda saltim VNIONE parum sane, vel omnino nihil possit effici, &c, ob Ordinum lenitatem & mansuetudinem, male amplius procedatur.

Augu. A. C. MDC. IIXX.

Ast mirandum est mehercule, quod VNIONIS TRIVMVIRI, Anhaltinus, Onoltzbachicus, & Elector Palatinus, coram omnibus & singulis prætendere non sient veriti, quasi ista grandis præparatio bellica ad nudam dumtaxat defensionem & nullius hominis offensionem, neque in Bohemorum emolumentum, suscepta fuerit: ast præterea sciendum est, Triumuiros istos cæteros quoque suos confœderatos mox ab initio seduxisse, ijsdemq; glaucoma obiecisse: in fideli enim ista commemorata consideratione eiusdem dati XIII. Aug. sic concluditur: Etiamsi illa II. militum M. quæ N.N. per Mansfeldium Electori Palatino obtulit eiusdem Domini Principalis sumptibus, in emolumentum & succursum Bohemiæ Ordinum (tacite) hactenus sustentata alimentataq; fuerint: nihilominus tamen cæteris Ordinibus eius rei origo, & cuius sumptibus militareis istæ copiæ alantur, minime communicari debet, sed dicendum esse, id sua sponte fieri, & simul sperandum cæteros quoque in Vnionis conuentu idem adprobaturos: id enim (inquit ista cōsideratio) ad maiorem effectum singularem suam commoditatem consequuturum. Sin vero res ad maiorem armaturam deueniat, tum Electori Palatino ante omnia persuadendum, vt sese negotio (condottæ vulgo) in persona propria immisceat: proposita siquidem media ad sæpius nunc dictam maiorem armaturam ita comparata esse, quod, si ante aliquot annos haberi potuissent, homines reperti fuerint, qui Hispaniarum Regem in suo nido visitare (vt iam eiusdem domus inuasionem in Germania taceamus) & inter alia ad minimum vniuersalem pacificationem Belgicam impedire vel detinere conati fuissent.

Treuca.

An non autem hoc fiet cum suo proximo, non dumtaxat cum Catholicis, sed etiam plane cum confœderatis suis sociis (quibus clandestina ista consilia mox ab initio minime reuelata fuerunt) sub pileolo, vti veteri habetur in prouerbio, lusitare, & in Vnionis re-

cessibus

August. A.C.M. DC.IIXX.

cessibus aliud statuere, econtra vero, VNIONIS *nomine*, alibi aliud tractare, & ad effectum perducere: de eo interessentes VNIONIS Ordines ipsimet, qui, ita seducti, numeratam suam pecuniam, munitioné, annonam, copias militareis, aliumq; apparatum bellicum sub alio prætextu comportarunt, iudicent.

Pari modo omnibus & singulis ex Anhaltini Principis vlterioribus adpositis, & suo legato, pro sollicitanda extra Germaniam maiori XV. militum M. armatura, communicatis peculiaribus notabilibus & ista conclusio manifestissime liquet, nimirum:

» I. ante omnia non contemnendam peccuniæ summam comparan-
» dam: & tum Elector Palatinus, arrepta corona Bohemica, in cæteris
» (ad Episcopatus quod attinet) æqualem prædam æqualiter diui-
» dat.

» II. Elector Palatinus Generalis constituatur, cui duo generales Lega
» ti adiungantur, idq; hoc modo: sin videlicet generalis Legatus ab Rhe
» no in Orientalem Franciam (cõtra Herbipolim, Bambergam & Aich-
» stadium) moueretur tum à Franconiæ; econtra si Franconiæ generalis
» Legatus ad Rhenum (contra Spiram, Argentinam, vel Moguntiam)
» se conferret, tunc à Rhenano generali Legato commendare-
» tur.

Vbi præterea probe quoque considerandum est, quomodo cum eo (Electorem Palatinum videlicet de Bohemica intemperie, vsque ad electionem, ne quicquam resciuisse, seipsum siquidem, neque confœderatos isti negotio sese immiscuisse) conueniat, cum tamen trium uiri isti, mox à præcipitatione Pragensi è fenestris, coronam arripere adprobauerint.

Sub hoc specioso primo prætextu, quomodo nimirum Spiritus Caluinisticus non solummodo Catholicos, verum etiam proprios suos confœderatos socios seducere studuerit, multa particularia adhuc allegari possent: quum vero alibi de ijsdem faciunda mentio, illa etiam iam suo loco non immerito rellinquuntur.

Ad alterum Vnitorum prætextum quod attinet (quod protestantium VNIO non contra Romano-Cæsaream M. tamquam S. Rom. Imperij supremum caput aliquid molita, vel eo fine instituta fuerit) de grauissimis minis, rigidis & aspero stylo formatis epistolis, minacibus legationibus, &c. tempore RVDOLPHI II. ad negotij administrationem factis iam nulla fiet mentio: sed dumtaxat paucis commemorabitur,

rabitur, quid nimirum per ista VNIONIS capita contra MATTHIAM & FERDINANDVM, ambos Romanorum Imperatores, tam in: quam extra Germaniæ limites, proximis tribus annis, non dumtaxat nude tractatum, verum etiam reipsa, ipsoque facto, ad effectum deductum fuerit. Et sane illud ipsum ex sæpius nunc commemorata legatione, communicata instructione, datisque memorialibus ad Dominum NN. per Anhaltinum, & Onoltzbachicum expresse videre est, quum articulus Bohemicæ Coronæ, pro Electore Palatino sollicitandæ, interueniat, & in adnexo memoriali, (quod anno integro ante Bohemicam electionem, nimirum XIII. August. A. C. MDC. IIXX. factum) porro Legato iniunctum fuerit: quod videlicet noto Vnioni Principi certo affirmare debeat, " omnia Principalis instructionis contenta (quæ sub nominibus Marchionis Onoltzbachici & Anhaltini Principis compræhensa fuerunt) " bono consensu & voluntate Electoris Palatini facta esse, quodque ex " tra istius Principis intentionem nulla melior inuenienda fiet, quam vt " armatura, in instructione commemorata, quamprimum progressum " suum sortiatur, cumprimis si, NB. *ad impetrationem Coronæ Bohemicæ pro* " *Electore Palatino suscipiatur*, etiamsi modo iam dictus Elector Palatinus " (notetur fucus) pro innata sua modestia eamdem (coronam) non tan " topere expetat: quod tamen Bohemiæ Ordines maxumopere vrge- " ant, & FERDINANDI causa (ex hisce colligere est, quam lubenter isti " homines intemperiem Bohemicam accommodatam vidissent) non " exiguæ dumtaxat difficultates in promptu sient. Cum itaque Elector " Palatinus, ope atq; auxilio istius Domini N. Coronam istam adipisci " posset, nullum tum esse dubium, ipsum, Electorem, notum auxiliatorem, pro summo benefactore habiturum, &, tanto magis eidem Do- " mino obligatum; ad recompensationem eo insigniora media nactu- " rum, quoniam hoc ipso facto in Electorali Collegio duorum votorũ " compos fieret, & Brandeburgici votii iam ante compos factus fiet, quũ " septemuir Brandeburgensis totus ab Electore Palatino dependeat: fir " mam quoq; præterea spem atq; fiduciam concipi votum Treuirense " Palatino voto sese coniuncturum confœderatis Hollandiæ Ordini- " bus, & magno Britannicarum Insularum Rege mediantibus. "

August. A.C.M. DC.IIXX.

Hisce & similibus istiusmodi clandestinis consiliis atque machinationibus Vniti minime adquieuerunt, sed toties nunc commemoratus Elector Palatinus II. militum Mansfeldicorum M. spretis Cęsareis publicatis litteris Patentibus, ipso facto contra MATTHIAM Imperatorem

Sept. A. C.MDC. IIXX.

torem in Bohemiam misit, verum etiam iuxta repertum Originale, sub dato IIIXX. Aug. A.C. MDC. IIXX. summo studio mandauit, quod videlicet CHRISTIANVS Princeps Anhaltinus Compagnias IV. militum M. commodissime complere, in Bohemiam dirigere, ibidem armare, &, non expectata vlteriori resolutione noti Principis, Mansfeldius (nisi in missione siue legatione ad N. vna cũ Barone Christofero à Dona forsitan impediatur) in persona propria progredi debeat, vt ita Bohemis in tempore succurratur, & per minimam etiam auxiliorum remoram ipsis ad formidinẽ siue pusillanimitatẽ nulla detur occasio.

Sub hoc articulo beniuolus Lector, immo omneis & singuli, Vnitorum cõfœderatorumq; intentionem ex Volrati à Plessen, Electoralis Palatini intimi Consiliarij, ad Anhaltinum exarata epistola, sub dato 11. Sept. A.C. MDC. IIXX. porro perpendant, dum mox ab initio scribit, Bohemiæ Ordinum, Confœderatorum Protestantium in Germania, vnitarumq; Prouinciarum Belgicarum prætensiones omneis vno fundamento niti exinde ipsum (Plesseum) omneisq; suos confœderatos socios ex animo optare, vt Bohemiæ Ordinibus, in manutentione suæ prætensionis, res prospere feliciterque succedat.

In eadem ista Plessei epistola vlterior fit mẽtio, sin videlicet res, ob Mansfeldio concreditas militareis copias, ipsiq; demandatũ imperium, quemadmodũ & cum noto isto Domino suscepta tractatio forsitan palam fiant: quod tum Onoltzbachicus & Princeps Anhaltinus mature satis sua cõsilia eo conferrent, quid nimirũ Cæsareanis Electori Moguntino, & Duci Bauariæ respondendum fiet: verendum enim esse si res ijs in locis detegerentur, diuersimodas tum quæstiones orituras, & apud multos scandalum parituras.

Si igitur prætensio Stadensium, qui multis nunc ab annis cõtra regem suum rebellarunt, propositum Bohemorum, qui tum tẽporis, Plesseio hæc scribente, simile conati sunt, & intentio Vnionis, quæ cũ Stadẽsibus & Bohemis certo modo confœderationẽ inijt, vno fundamento (contra Austriam) nituntur: exinde sequitur q; toties nũc dicta Vnio pari modo contra legitimũ electum Romanorum Imperatorem suum insurgere, dominatũ & relligionem suam Caluinisticam, cũ oppressione alterius, dilatare, contra Cæsaream S.M. & omneis S. Rom. Imperij fideles obsequentesq; Catholicos ordines, ipsis (Vnitis) vicinos, aliquid moliri conentur, & conati sint: cumprimis quod Plesseius secreta Vnionis, cum Hollandis, Bohemię Ordinibus, Turcico Vasallo, rebellibus Hungaris (apud quos Legationis munus obijt) Duce Bouillionæo in Occidentali Francia, & cum Corona Anglicana susce-

ptas tractationes tam exacte perspectas cognitasque habeat. Septem.

Vt autem nunc ad Cæsaream S. M. FERDINANDVM II. redeamus, multa sane heic repetenda essent, quæ, sub durante Electione Mœno-Francfurtensi, ad impediendā electionem istam acciderunt: de quib. alias: nunc dumtaxat nos ad interceptas litteras referimus, ipsiusq; Electoris manifestum, in quo à Bohemiæ Ordinibus nullam prætensam electionem iustificare nititur, & expresse asseuerat, quasi sub durante "tractatione electionis Mœnofrancfurti omnia præcipitata, Bohemiæ "Ordines (tum tempore Sessionem & votum Bohemiæ S. Ro. Imperij "feudatarij regis impedire molientes) non auditi, atq; ita ad istam nouā "electionem incitati fuerint, cum tamen Vnionis istius capiti (Electori Palatino) regnum Bohemiæ impetrandum curæ cordiq; fuerit, cuius cogitationes deinceps non amplius adeo occultari potuerunt, dum, durante adhuc correspondentium Ordinum conuentu Norimbergico, argentei numi cum hac numeralium litterarum inscriptione:

A. C. MDC IIXX.

FrIDerICVs reX roMAnVs. A. C. MDCXXII.

FrIDerICVs IMperator aVgVstVs. A. C. MDCXXIII.

sese conspiciundos præbuerunt.

Similiter & noti istius Principis Legatus, postquam Electorales Palatini delegati Cæsaris FERDINANDI electionem non impedire potuissent, cum CHRISTIANO Principe Anhaltino, originali memoriali teste, in tertio puncto tractauit, inquiens: Cum nunc electio in FERDI- "NANDI personam inclinauerit: iccirco Electores, Principes, alijque S. "Rom. Imperij Ordines, ad minus Homagium & solemne iuramentū "non præstare deberent: ad quæ Princeps Anhaltinus manu sua propria "consignauit: *tempus, quid facto opus fiet, demonstraturum.*

In IV. articulo idem ille legatus (cum quo Princeps Anhaltinus iam ante de multis arduis difficilimisq; negotiis tractauerat) petit: ne videlicet cum FERDINANDO (postquam etiam iam Romanam coronā adeptus fuisset) vlla pax, vel tractatio constituatur, *absque præscitu atque consensu Domini sui Principalis* (cum quo, viuente etiamnum Romanorum Imperatore MATTHIA, magnæ armaturæ præparationisq; bellicæ caussa, tractatio habita fuerat) hac adnexa appendice: sin forsitan "cum Cæsare FERDINANDO transigendum esset, quod tum ante omnia "Dominus suus Principalis in mediatorem & pacis arbitrum constitue"retur: id quod Anhaltinus propria sua manu subscribendo adpro"bauit: Immo idem ille Legatus, sub nono sui memorialis puncto, petere, & de eo cum Anhaltino Principe tractare minime erubuit: An

Sept. A. C.MDC. IIXX. NB. " non instantibus S. Rom. Imperij Comitiis, vel aliis conuentibus, res eo deduci possit, quod Vniti siue confœderati ad aliam, & quidem istiusmodi electionem Romanorum Regis, cogitarent, sub quo Reipublicæ de quiete atq; pace omnino & idonee caueri queat.

Pari modo & ipse Princeps Anhaltinus ad toties nunc commemo-
" ratum Dominum, sub dato IIXX. Septembris A. C. MDC. XIX. scri-
" psit: FERDINANDVM quidem Mœno-Francfurti in Romanorum Re-
" gem futurumq; Imperatorem, vti illud in toto ferme terrarum Orbe
" siet notorium, esse electum: ast Francofurto nondum discessisse, quam
" uis cottidie illinc iterum discedere debeat, non quidem Viennam ver
" sus, (cum ibi nusquam tutus esset) sed in Styriam versus Græciam. Exi-
" stumare vero Electorem Palatinum, nouum Bohemiæ electũ Regem,
" multas adhuc difficultates, residentiæ caussa, exorituras, & FERDINAN
" DVM ægre Græciæ permansurum, imprimis quum in Hungaria (probe
" igitur heic notãdum quid videlicet Septemuir Palatinus iam dudum
" cum Gabriele Betlehemo tractauerit) omnia ad periculosos motus
" spectent: eo fine Hungaricos Legatos apud se (Anhaltinum) fuisse si-
" biq; omnes circumstantias istius regni fideliter exposuisse: ex quibus
" colligatur, quam egregia, scilicet, electio in Germania suscepta, quod-
" que leuis, NB. exiguiq; valoris & effectus futura siet.

Similiter idem Princeps Anhaltinus, sub dato IIXX. & XXVIII. Septembris eodem Anno, ad contrarium suum erga electum Roma-
" norum Imperatorem animum testãdum, in memoriali suo, eidem N.
" N. legato significat: sese toties nunc dictum Principem certiorem red
" diturum, an, & quales Principes Ferdinando, Mœnofrancfurtensis
" electionis caussa, gratulentur, & acceptionem feudi sollicitent, vel an
" sub hisce forsitan impedimentum aliquod (quod quidem Anhalti-
" nus lubenter promouisset) appareat.

Ad tertium prætextum quod attinet, an non etiam Vniti siue confœderati contra Romanum Imperium eiusdemve constitutiones diuersimoda moliti fuerint, & ita non, quemadmodum prætendunt, eiusdem auctoritatem existumationemq;, sed multo potius proprium suũ emolumentum sibi curę cordiq; esse sollicite admodum passi fuerint, id sæpius nunc allegatæ litteræ, clãdestina detecta consilia, & Tractatus in ipsa rei veritate satis superq; testantur, dum Vniti Triumuiri Romano-Bohemici regni, cũ noto Principe tractarunt & decreuerũt, an videlicet illi non tertiũ Vicariatum attribuere, & ita eo ipso domui Austriacæ media sua defensionalia nõ dũtaxat in Germania subtrahe-

re, ve-

re verum etiam hoc ipſo facto, eamdē(.domum Auſtriacam.)omneiſque Catholicos Ordines in peregrinas diuerſiones turbaſque præcipitare poſſent: quem in finem peculiares diſcurſus typis publicati ſunt atque adeo in ipſo Heydelbergenſi Archiuo ſingulari induſtria inquiſitum fuit, num videlicet diſtincti Vicariatus in: & extra S. Rom. Imperii limites reperiri poſſent: Quoniam autem de iſto Vicariatu, qui tantopere inueſtigatus fuit, plane nihil, immo, quemadmodum magnus aulæ Magiſter Heydelbergenſis, Albrechtus Comes Solmenſis, ſub dato IIXX. Decembris A. C. M. DC. IIXX. ſcribit de Electorali Vicariatu Palatino non abſque ſingulari miro tam parum repertum fuerit: itaque nihilominus, ad modo dictæ intentionis confirmationem, peculiaris quædam Hiſtorica deductio ſcripto compræhenſa, & Principi Anhaltino (.qui, durante Vicariatu, in perſona propria ſeſe extra Imperii limites contulerat.) tradita fuit: qui mox cum Balthaſaro Neuw, qui antea apud N. fuerat, contra S. Rom. Imperii Conſtitutiones, multa, & inter alia hoc per expreſſum machinatus eſt, an videlicet Bohemica & Romana Corona non ad ſæpius citatum Principem N. N. hac cum conditione transferri, & viciſſim Elector Palatinus non ad Coronam Hungaricam, Alſatiam, & partem anteriorum Auſtriacarum Prouinciarum hæreditario promoueri poſſet.

Septemb. An. C. M. DC. IIXX.

NB

Antequam autem Princeps Anhaltinus iſti itineri ſeſe commiſiſſet, alia adhuc legatio profectionem iſtam anteceſſit, cui Comes Mansfeldius ſummo cum Imperio præfectus eſt: vbi II. die Februarij An. C. M. DC. XIX. idem modo commemoratum euentualiter tamdem eo decretum fuit: nempe quod Vnionis Directores N. N. ad Bohemicam Romanamque Coronam promouere debeant: tum enim N. interpoſitione ſuæ fidei media & militareis copias adquiſiturum, eidemque Electori Palatino ad Coronam Hungariæ, & occupationem ſupe: inferiorisq; Alſatiæ, & partem Auſtriacarum Prouinciarum opem auxiliumque laturum, atque vel ex ſuo ærario, vel alio mediante, ſemiunam Ducatorum millionem annuatim, & ſubſidium pro IV. peditum M. & DC. equitibus, ſub imperio Comitis Mansfeldii, ſubminiſtraturum, illudque per integrum triennium continuaturum.

In quodam poſtſcripto, ſub dato IIIX. Februarii Anni commemorati M. DC. XIX. porro iſta quoque particularia recenſentur: Ad bellum Hungaricum N. N. ſummo teneri deſiderio, & inter alia ab ipſo auditum eſſe: ſin aliquid contra ſacrificos exequendum fiet, quod id

Nouem. A. C. M. DC. I IXX.

mature ſatis fieri debeat, antequam perueniat in Imperium, quo melius ſeſe coram N. excuſare queat. Onoltzbachico enim & Anhaltino ſummis belli præfectis ſperandum eſſe, quod hoc ipſo medio Elector
„ Palatinus non dumtaxat potentior fieri, verum etiam Onoltzbachi
„ Prouincia amplior reddi poſſit.

NB. Aſt quomodo Onoltzbachicus Prouinciam ſuam abſque Bamberga, Herbipoli, viciniſque ſuis ampliare poterit? Equidem Norimberga[que] quoq; ſub conſideratione eſſe potuiſſet, ne Burggrauiatus (Norimbergicus.) nudum dumtaxat nomen eſſet.

Quæ Chriſtophorus à Dona in Principali ſua relatione, de dato 11. Nouembris Anno Chriſti M. DC. IIXX. (propter Cæſareatus tranſlationem, Bohemorum ſuccurſum, amicitiam Correſpondentiamque cum exteris regibus & Principib. alendam; Item quod Vniti ſiue confœderati armamentaria ſua melius inſtruere, tres IV. militum M. ſtipendia perſoluere, ad maiorem armaturam vires ſuas conferre, Occidentalis Francia, Confœderatæ Prouinciæ Belgicæ, & Venetianorum Reſpublica parti exercitus ſolutionem præſtare debeant &c.) maioribus conſideratione digniſſimis circumſtantiis introduxit, ea omnia, peculiarib. quibuſdam de cauſis, heic ſicco pede præterimus, & ad ſuum quæque tempus reiecta ſunto.

Aſt hoc neutiquam ſilentio prætereundum, quod Anhaltinus, Onoltzbachicus, & Elector Palatinus, de hac Baronis à Dona relatione in peculiari quodam Creilshemii celebrato conuentu decreuerunt: nimirum quod Comiti Mansfeldio noua ad N. legatio demandata fuerit, in qua potiſſimum inter alia tractaret: quod nimirum tria
„ capita in medium allata conſilia magni æſtumarent, &c. ad eorumdem
„ exequutionem Electorem Palatinum negotium in Anglia, & apud
„ Confœderatas Belgicas Prouincias, ſollicitaturum, & recommenda-
„ turum: verum metuendum eſſe, quod non ſolummodo ad id multum
„ temporis requiratur, verum etiam euulgari poſſet: illud ipſum namq;
„ negotium ab Imperio dependere, & ab Imperio promoueri neceſsum
„ habeat: itaq; ſumma arcana ad id requiri, & quod ante omnia ad præ-
„ uentionem ſpectarier oporteat, cui totum opus incumbat, & extra il-
„ lam (iuxta arcana præuentionem ſubintellige.) cætera omnia fruſtra
„ tentari: quod in cauſa fiet, vt hæc ſingulis Vnionis Ordinib. non com-
„ municentur, ſed Electorem Palatinum, tamquam Vnionis caput, &
„ paucos dũtaxat ex præcipuis ſeſe coniuncturos, & negotii iſtius molẽ

expe-

expeditionẽq; in humeros suos suscepturos: Hisce & similib. de causis N. exorandum esse, vt nimirum, modo commemoratis caussis probe perpensis, hac idonea occasione commodissime non contemnenda sane pecuniæ summa erogetur, eo modo, quem Baro à Dona iam ante proposuisset.

Nouem. A. C. M. DC. IIXX.

Sin forsitan etiam N N. sese excusaret, admoneri ipsum per N. posse, quod multis nunc ab annis tam exoptata occasio, pecuniam nẽpe ad sui emolumentum vsurpandam, incidisset, quam ista Bohemorum defectio quũ hostis, ipsiusq; domus, nõ dumtaxat eneruatus fiet, sed etiam ab NN. omnino diuertatur: iam, iam .n. domus Austriacæ consilia infringi oporteat &c. cum vice versa, sin magna ista armatura & grandis præparatio bellica in effectum deduceretur, & aliquandiu continuaretur, tum aditum inter Germaniam & N. aperiri, & denique NN. magnum emolumentũ adipisci posset, cum qualibet vrgente necessitate ipsis hoc pacto succurratur. In summa hoc vnicũ esse medium quo Correspondentiæ, intelligentiæ, & Confœderationes inter Angliã, Confœderatas Prouincias Belgicas, Vnitos, & N.N. decretæ atq; cõclusæ recte stabilirentur, extra quas nunquã ad destinatum scopum pueniri posse. Sin vero N. existimaret illã pecuniæ sumam cuius Baro à Dona nuperrime meminisset, nimis magnã esse: iccirco rogandum vt N. cũ N.N. de dimidia parte impetranda, tractaret, quodq; ista contributio, per tres, ad minus vero per duos dumtaxat an. persolueretur: altera summæ istius pars inter Vnitos Confœderatosq; Ord. in Germania colligenda foret, eoq; potissimum serio adlaborãdum, quo pacto videlicet summo studio maiores subinde vires procurari possent: pari modo adsistentia, in q̃ N. & Confœderatæ Prouinciæ Belgicæ cũ Vnitis reciproce cõsensissent, ad hoc negotiũ pertrahenda: q, si recte consideretur, istiusmodi foret importãtiæ, cuius gratia sane nullæ difficultates prætendendæ, sed multo potius extraordinarie aliquid cõtribuendũ esset, modo vt, ad tã insignis operis pmotionẽ, vires nõ deficiant.

Iuxta illud minime negligendum, quod sub finem commemoratorum istorum articulorum, in quibus potissimum instructio pro Mansfeldio Comite consistebat, in XII. art. tantum depræhendatur, quod in Anglia quoq; A. C. M. DC. IIXX. ob motus istos Bohemicos, ad parlamentum & præcipuos quidem consiliarios quod attinet, res ita fulcitæ fuerint, vt etiam illi cum consiliis & resolutionib. suis, ex parte pro Electore Palatino datis, plerumque concordauerint.

Item

Decemb. An. C M. DC. IIXX.

Item ſub articulo XIII. quod in legatione in Saxoniam mittenda, (. quam N. expedire, & Sereniſſimam ipſius Celſitud. nomine Dominorum ſuorum Principalium, ad Neutralitatem commouere voluit.) probe obſeruetur, & iis in locis, quod nimirum Conſiliarii Cæſareani ſient, nullam mentionem faciat, cumprimis de auxilio Mansfeldico in Bohemorum emolumentum ab Electore Palatino deputato: Et denique Liga quoque minime prætereunda eſſet, quam N. reſidens in N.N.N. propoſuiſſet.

Quo commodius & citius autem alia quoque requiſita auxilia per iſtos Triumviros, Electorem Palatinum, Principem Anhaltinum, & Onolrzbachicum videlicet, obtineri poſsēt, icciręo in peculiari memoriali Comiti Mansfeldio, tamquam Legato, iniunxerunt, vt nimirum apud N. proponeret, non dumtaxat quot quantaſque vires malecontenti Bohemi in promptu, verum etiam quot quantaſque ab Vnione, & aliis Auſtriacis Bohemicæ Coronæ nullo modo incorporatis Ordinibus expectandas haberent, quibus ſeſe aduerſus Cæſarem MATTHIAM ſatis ſuperque tueri poſſent: ſiquidem Bohemiæ Ordines X. peditum, & equitum IV. millibus: Sileſia II peditum, & M.D. equitib. exceptis Marchionis Iegerndorffii militaribus copiis: Mansfeldius IV. peditum M. & D. equitibus: Superiorem Auſtriam IV. peditum, & DCCC. equitibus ſtipendia perſoluere: Luſatiam Bohemis itidem auxilia miſſuram, Morauiam vero ad eoſdem Bohemos inclinare, & ab Cæſare defectionem meditari: Viennam impedituram quod Cæſar nulla tormenta neque aliam munitionem bellicam exinde auehere poſſit: Vnitos ſiue Confœderatos Principes & Ordines Bohemis fauere, qui omneis ferme ab Vnione dependeant, nec cum Cęſare tranſactionē vel compoſitionē inituros abſque præſcitu ſæpius nunc dictæ Vnionis, Angliæ, N.N. & Hollandiæ: Similiter & Anſeaticas ciuitates eoſdem Bohemos fauore proſequi, & ob id ipſarum ſperari auxilia: Romanorum Imperatorem hocce tempore omnes ſuas vires in Bohemia habere, omnem militis lectionem tam in Bohemia, quam S.R. Imperio, & extra illud ipſi prohiberi: vice verſa Bohemis ad militarium copiarum conſcriptionem vbiq; patere: gubernationē (*. probe heic obſeruetur quam aſtute omnia fuerint diſpoſita.*) in eorum conſiſtere manibus qui intentioni iſti tam bene cuperent: Ordines munitione & annona abundare, Euangelicorum Heluetiorum Confœderatorum, cumprimis Gryſonum, opem auxiliumq; implorare quo melius hoſti

NB. NB.

tranſi-

transitus & militarium copiarum conscriptiones prohibeantur. Decemb.

Cumque eo ipso tempore, id quod circa finem A.C. M.DC.IIXX. An.C.M. DC.IIXX. factum, vires Mansfeldicæ vrbisque Pilsensis occupatio tantum sane effecerint, quod Bohemiæ Ordines eumd. Mansfeldium summum rei tormentariæ præfectum creauerint, & mox per peculiarem legatũ Electori Palatino effectiue ipsoque facto obtulerint: negotium, quid NB. NB. nimirum istis Bohemiæ delegatis respondendum foret, in consultationem deliberationemque tractum fuit: quo facto sequentes considerationes fuerunt in medium propositæ, nimirum oblata Bohemo- " rum, Electori Palatino facta, ita comparata esse quod ad eadem certa " resolutio, fiducia in DEUM & in actionibus constantia requiratur: nul- " lum sane esse dubium, quod mox ab initio horrendæ tempestates & " grauissima impedimenta incidere possint, cum regnum non medio- " criter labefactatum, & re ipsa non à potentissimis hactenus in medio- " xuma pparatione cõsistere, ære alieno grauiter obpressum & ab infe- " riore Palatinatu & residentia longe dissitum esse, Saxonẽ nullum bo- " num vicinum cuius offensiones non leues Ligæ, & Regis Hispaniarũ " vero multo grauiores esse. Quocirca Electori Palatino suadendum vt " potissimum eo spectet, quod legitime (. id est per speciosum prætex- " tum.) vocetur, quodque incorporatæ Prouinciæ cum Corona Bohe- " mica (. heic beniuolus lector videt vnde tam multifariæ Prouincia- " rum Confœderationes suam traxerint originem.) correspondeant, & " tum paullo ante commemoratis difficultatibus & impedimentis ob- " uiam iri posse: contra Hispanum peregrina imploranda auxilia: hocce " tempore Palatinum nihil adhuc tentare posse, vocem enim vnius, & " nullum periculum in mora esse: Ordines ante Cæsaris obitum (NB. " NB.) sese minime declaraturos, & tum demum præparationem posse " institui. Hanc Bohemorum intentionem Electorem Palatinum ma- " gno Britannicarum Insularum Regi, & Principi Mauritio notam fa- " cere & Baronem à Dona, quo citius, eo melius, iterum in Bohemiam " mittere posse: Vigilandum, & Baro, à Dona, prætendere necessum " habeat, quod nimirum Elector Palatinus ante omnia legitimam Bo- " hemorum vocationem desideret: Item: explorandos esse an petitus " exercitus (heic iterum videre est quam serio isti homines ob exortos " Bohemorum motus doluerint, de quo in XII. specioso prætextu fit " mentio, & quod in XIII. mox subsequitur, quasi Vnionis Generalis " nihil aliud optauerit, quam quod ista intemperies mature satis, absq; "

Decemb. A.C.M. DC. IIXX. vlterioribus circumſtantiis inter ambas Cæſareas M. M. earūmdemq; malecontentos ſubditos, in ipſis q. cinerib. ſepeliri potuerit.) cum expendendis ſumptib. intelligatur (.h.e. an Elector Palatinus exercitum ſubminiſtrare, & Bohemi ſtipendia perſoluere debeant, vel an militareis copiæ & ſumptus ſimul ab Electore requirantur. Item, quomodo incorporatæ Prouinciæ opus illud intuituræ ſient, ex parte Palatini ſecuritatem coniecturis præualituram: alias Palatinum neminem contra ſuam conſcientiam cogere velle: & præmiſſa tamdem magna propoſitione, Bohemiæ negotium tum melius ſucceſſurum.

Vt autem magna iſta propoſitio (.in qua iuxta Elect. Palatini intentionem, Bohemici negotii ſucceſſus potiſſimum fundatur.) eo facilius obtineatur: itaq; Marchio Onoltzbachicus, & Chriſtian. Princeps Anhalt. ſub dato XII. Dec. A C. M. DC. IIXX. Electori Palatino ſuaſerunt: quoniam, iuxta omnia indicia, ad maiorem armaturam nō leuis ſane ſpes cōcepta ſiet: iccirco non abs re futurum ſi Elect. Palat. manu ſua propria per Mansfeldium N. ſignificaret, & iuxta ſimile vniuerſale officium, & eo potiſſimum caſu (.ſin videlicet ad maiorem armaturam ſumptus erogaret, vel aliunde acquireret.) in genere mentionem faceret, q. accepta gratiarum actione iſtud officium ipſo facto & realiter recompenſandum foret, &, bona ſub fiducia, in arcano tamen, (.futuræ electionis ad Romanum Imperium.) N. admoneretur: Ipſis ſane minime competere, vt in altioribus, Electorali Collegio incumbentib. & reſeruatis, de plurib. mentionem faciant: aſt conſiderata Hiſpanorum, eorumdemue domus corruptione, ſancte ſeſe affirmare poſſe, ſin' N. N. iſtiuſmodi publica præſtaret officia, & particulare cum Bohemia (.ſubintellige Mansfeldicarum copiarum ſtipendia.) impoſterum quoq; continuaretur, & adhęc libertas relligionis, eiuſdemue requiſita, ipſius ope in quietum ſtatū reduci poſſet: tum in perſona N. minus quam in alio quouis ſubiecto errari poſſe, peculiari præmiſſa conſideratione, cum S. R. Imperio nullum maius officium & emolumentum præſtari poſſet, quam ſi illud iterum fortem quemdam &c. adepturum eſſet: iccirco illud pro ſingulari à DEO TER OPTVMO MAXVMO peculiariter immiſſa occaſione habendum, & nullo modo cum ingratitudine negligendum eſſe.

Exinde expreſſe ſequitur, cum Imperium & regna, pro ſuo lubitū (per Vnitos.) ita transferri voluerint, quod quartus, quintus, & ſextus ſpecioſus prætextus, (in quibus prætendebatur quod Vnionis intentio

rentio vnicè & solum ad cõseruationem Cæsareæ Maiestatis auctoritatis, officii, honoris&reputationis &c. Item, ad conseruandam prosperitatem incolumitatemque Sacri Roman. Imperii, non vero ad Germanicæ libertatis derogationem spectauerit.) merus ac purus fucus fumusque fuerit, quo externa dumtaxat specie hominibus, atque adeo vniuerso mundo, glaucoma obiectum est: interne vero ad istam metam collimarunt (. Vniti.) quo melius Cæsaream auctoritatem, viuente etiamnum Cæsare Matthia, & ipsos Catholicos Ord. opprimerent, acita generalem quamdam in S.R.Imperio commotionem, modo res in Bohemia, Hungaria, & Prouinciis Hungaricis prospere successisset, excitarent, quod inter alia in arcana tractatione Missæ cuidam communicatum, & quomodo papicolæ sensim notis in locis obrui possint, notum manifestumq; est: cuius quoq; in Comitis Solmensis, magni aulæ Magistri Heydelbergensis epistola, sub dato XXIV. Nouembris Anno Christi M. DC. IIXX. ad Christianum Principem Anhaltinum fit mentio, illo ipso tempore, quo idem ille Comes, vna cũ Doctore Camerario, à Creislheymensi Cõuentu, domum „ reuersus est: quod videlicet, penes alios decretos articulos, Legatio in „ Angliam eo potissimum directa fiet, quo melius in magni Insularum „ Britannicarum Regis intentione adquiesci possit: quod sane E- „ lectoris Palatini consiliis magnam lucem adferre posset: ast duos præ- „ cipuos articulos missionem Legati aliquandiu adhuc in suspenso rel- „ licturos, priusquam finalis detur resolutio quę in Anglia locum reper- „ tura siet: Electorem Palatinum totum esse confusum, grauissimis his- „ ce ex caussis, vti facile quis possit colligere, nihilominus tamen DEVM „ TER OPTVMVM MAXVMVM, in negotio istiusmodi importantiæ, ad „ superandas omneis difficultates certam viam præmonstraturum &c. „ Et paullo post circa finem epistolæ; Anglicanum N. alimentatum le- „ gatum per Ioachimum Ernestum iuniorem Principem Holsatiæ ali- „ quid proponi curasse, exinde metuendum esse, ne forsitan modo iam „ commemorato Principi Holsatiæ aliquid reuelatum fuerit, quo my- „ sterium Missæ ante tempus diuolgari queat, iccirco huic negotio ma- „ ture maturum applicandum remedium.

Decem. A. C.M. DC.IIXX.

Altera epistola, (in qua de mysterio Missæ fit mentio, ex quibus latius quoq; colligitur, quid nimirũ per illud secretum, inter illos, qui istius Cabalæ nõ ignari fuerunt, intelligi debuerit) intimi Secretarii Onolzbachici, Balthasaris Neuwen, qui postea N. N. fictitio nomine Bernard de Nomar epistolæ sub dato Norimbergæ XIV. Decembris,

Decemb. An. C. M. DC.IIXX. Anno Christi M. DC. IIXX. subscripsit, probe perpendenda est; in illa siquidem modo commemoratus Neuw, siue Nomarus, alicuius Confœderationis meminit, quæ inter N. & N. N. offensiue, & defensiue inita fuerit: Circa finem quoque sequentia ponit verba formalia: bo-„ nam instructionem in promptu esse, quod pari modo iis in locis cum „ Stadensibus tractatio suscipi, & papicolæ sensim notis in locis (. quæ „ procul dubio missa & eius fundatores sunt.) obprimi possent.

Equidem paulo ante commemorata iunioris Principis Holsatiæ cum Anglicano legato conuersatio postmodum melius declarata & interpretata fuit dum Baro à Dona, sub dato XXIV. Nouemb. A. C. „ M. DC. IIXX. sollicite ad Principem Anhaltinum scribit: *In sua* instru-„ ctione versus N. iam serio laborari: interim Ioachimo-Ernestũ Ducẽ „ Holsatiæ ab N. N. Heydelbergam venisse, & operam suam ad Bohe-„ miæ bellum pollicitum esse, litteras quoque ab N. Ligam inter N. N. „ & Vnionem concernentes, secum attulisse, & quod vtriusque partis „ constituti delegati iter suum ita instituere debeant, vt vno die ad de-„ putatum locum (. quo facilius omneis ob præcedentia suspiciones eui-„ tentur.) simul peruenire possint: cui, vti adpareat, dilatoriam respon-„ sionem daturam autumant: qua accepta iterum versus N. N. ipsum „ profecturum, &, vti prætendat, per Ambergam profecturum.

Sub eodem dato commemoratarum Albrechti Comitis Solmensis, & Christophori Baronis à Dona binarum litterarum, alia reperitur epistola, quam ipse Elector Palatinus ad Principem Anhaltinum exarauit, & in qua Comitis Solmensis & Camerarii tractationem Crailsheimensem adprobauit, eidemque, Anhaltino, Considerationes quasdam tramittit, quæ Consiliariis suis sub instructione Mansfeldica incidissent: quę tamen ipsi, Anhaltino, liberæ rellinquãtur, an in expediunda ista instructione perpendi debeant, nec ne: Hisce simul litteræ ad residentem legatum N. Correspondentiam Vnionis cum illa Repub. concernentes insertæ erant: de sæpius autem nũc commemorato Missæ mysterio, quoniam cum præcedentibus, quæ ipsi hactenus concredita siue communicata fuerant, tam indiscrete egerat, ipsi prorsus nihil amplius detegebatur, sed vice versa Comiti Mansfeldio committebatur, quemadmodum illud ex epistola Comitis Solmensis, sub Dato Heydelbergæ IIXX. Decembris An. C. M. DC. IIXX. apparet: quod nimirum si versus N. N. venturus esset, de sua tum Commissione & expeditione (. quæ ipsi de Romana Corona, extero

Principi

Principi N. si, ipsius ope, maior armatura impetretur, deferenda, de- Decemb. mandata erat) supra commemorato N. nihil prorsus detegeret, sed nu- A.C.MDC dē dumtaxat ipsi significet: sese, ex parte Palatini, habere in mandatis, IIXX. "vt nimirum Bohemiæ Ordinum petitioni (quæ tum temporis in libe- "ra assistentia, vel, si ista obtineri non posset, in concessione consiste- "bat) gratificaretur: relliquas particularitates vero sæpius nunc dictum "N. omnino celasse, immo, pro instructione, ob Ligam vel Vnionem à "Duce Holsatiæ Electori propositam nullam cum ipso tractationem su- "scepisse. eius rei causa isto in loco recensetur: *ne forsitan negotium reuele-* "*tur*: & quoniam alias hoc medium, ab N. in medium allatum, alteri quod Comiti Mansfeldio expediundum iniunctum erat, aliquod impedimentum adferre posset, cum tamen nulla alia difficultas, ob alterum legatum Anglicanum NN. N. residentem in promptu, & sæpius nunc commemoratus Comes Solmensis expresse fateatur, ipsum omnium de Missa Secretorum esse participem.

Et sane clandestinum illud consilium, quod illo in loco contra peculiares aliquot Catholicos Electores, Principes & Ordines agitatum, & sub mysterio Missæ, quod pauci dumtaxat scire debuerunt, occultatum fuit, specioso sub prætextu VI. & IIX. eo torqueri voluit, quasi apud cæteros Vnionis Ordines (quibus mysterium istud abscon ditum fuit, & de eo in effectu minime participare, sed solummodo sumptus & pecuniam erogare debuerunt) ita intelligi debuerit, tamquam omnia ad conseruationem Euangelicæ à Catholicis obpressæ relligionis, contra Pontificium, Hispanicum iugum, peregrinum dominatum atq; seruitutem spectauerint.

Ast ex alia quadam eiusdem intimi Consiliarij Palatini Albrechti Comitis Solmensis ad Principem Anhaltinum, sub dato XXV. Dece. A. C. MDC. IIXX. exarata epistola multo aliud apparet, & inter alia plane contrarium eorum, quæ articulo IIIX. commemorantur, quasi ex parte Directorum & Vnionis pax iterum propagari omneisque subreptæ diffidentiæ quamprimum tolli debuerint.

Ex commemorata siquidem Solmensis epistola manifestissime apparet, quod maxumopere solliciti atque adeo veriti fuerint Bohemicam intemperiem, ope, consilio atque auxilio Serenissimi Domini Electoris Saxoniæ, aliorumque ad Germanicæ libertatis conseruationem longe melius adfectorum, atque peregrini dominatus vel seruitutis neutiquam cupidorum Ordinum, forsitan citius iri composi-

Decemb. A.C.MDC IIXX. tam, priusquam inchoata sua clandestina cõsilia penitus absoluissent. Et porro (inquit idem ille Comes) se libenter vidisse quod Elector Palatinus magis ad speciem (subintellige ob futuram electionem N. „ in Romanorum Regem) sese resoluisset, quo melius toties nunc cõme- „ moratus N. ad bonam præparationem incitatus fuisset: ast Electorem „ Palatinum mox ab initio non per litteras mentem suam aperire volu- „ isse, sed oretenus dumtaxat Comiti Mansfeldio iniunxisse, quod ni- „ mirum ex parte Septemuiri Palatini N. promitteret, oblata occasione „ (viuebat enim adhuc tum temporis Cæsar Matthias) nihil, quod ad „ incrementum honoris, bonorum, dignitatis, existumationis, atque au „ ctoritatis pertinere videretur, intermissum iri. In eadem quoq; episto la Styrumbici equitatus fit mentio, quod nimirum ille nõ seorsim, sed „ coniũctim per Electoratum Palatinum proficisci voluerit, quod sane „ factum magnam famam excitaturum fiet: melius itaq; fuisse, si diuiso „ modo (vt ipsius rei fundamentum eo minus animaduerteretur) perre „ xisset: Cum etiam Serenissimus Saxoniæ Elector interpositionis caus- „ sa (ECCE quantopere isti homines pacis propagationẽ exoptauerint) „ sese ad Bauariæ Ducem referat, metuendum esse, eumdem, Bauarum, „ tamdem negotio isti sese immixturum, & Palatinum tum temporis eo „ grauius passurum: Reuerendissimum Electorem Moguntinum inter „ duas aquas natare, & de certa resolutione esse dubium: attamen Ciui- „ tatem Norimbergam ad conuentum destinare, malle tamen vt interea „ de securitate idonee sibi caueretur: iccirco apud Electorem Palatinũ „ protestatum esse, quamdiu videlicet Ecclesiastici in quieto pacificoq; „ statu rellinquantur: tum ipsi nihil periculi metuendum.

Eadem illa intentio, quod nimirum ipsis nihil aliud obstiterit, quam si interpositionis negotium progressum suum sortiretur, etiam ex alia Christophori Baronis à Dona epistola manifesto liquet, paullo antequam in N. ablegaretur, sub dato V. Decembris A.C.MDC.IIXX. „ vbi inter alia commemoratur, quod is (Baro à Dona) Principis Anhal „ tini litteras, vna cum insertis copiis, Electori Palatino prælegerit, qui „ æstumet res in Bohemia prospere succedere, quodq; pax (videat nunc „ pacificus Lector quantopere isti homines ad propagandam pacem in- „ tenti fient) non tam cito promoueri posset.

Idem illud (Electorem Palatinum vel eiusdem intimos consiliarios non pacem, sed eius turbationem in Bohemia sectatos fuisse) etiam ex supra commemorati Electoralis Palatini intimi Consiliarij, Plessei videlicet, epistola, sub dato XI. Septemb. A.C.MDC.IIXX. liquet,

quet, in qua Principi Anhaltino considerationes suas detegit, quomodo nimirum Bohemi hisce sub motibus sese gerere debeant: idque in lingua Gallica, sequentis ferme tenoris: Nullum equidem esse dubiũ Bohemos vires suas, iam congregatas, bene ac vtiliter vsurpaturos: at- " tamen non abs re fore si easdem Cæsareanæ armaturæ obponerent, atque ita eiusdem progressum impedirent: eo ipso enim non solummo- " do regnum, sed etiam eiusdem reditus, amici, & victualia ad suam ipsi- " us commoditatem conseruari, & deniq; ipsæ Ordinum diuisiones im- " pediri possent: si enim hostis (ita isti homines Cæsareæ S.M. militareis " copias nuncupant, & quidem eo ipso tempore, quo sese pro interpo- " nentibus negotio imiscuerunt) media Prouincias peruagandi nactus " fuerit, multos tum, Ordinibus iam adhærentes, sese ab ijsdem segrega " turos, hostem vero omnia Ordinum media nacturum, & Ordines pes " sumdaturum: isto siquidem modo Ducem Albanum Paulum III. Gal- " licas copias in Italia, & postmodum Principem Auraicum in Belgio, " licet viribus longe superiorem, debellasse: eumdem, Albanum, quoq; " non Neapoli, Gandaui, Bruxellis, vel Antuerpiæ permansisse, sed ho- " sti in Italiam ad Frontonem fl. in Belgio autem ad Mosam vsq; obuiam " processisse: id nunc ad ipsos Bohemos applicandum, ipsisq; persuaden " dum esse vt in fronte limitum hosti occurrant: magnum aulę Palatinæ " Magistrum, Comitem Solmensem, dũ Pragę fuerit, prætendere, quod " Bohemiæ Ordinum capita diuersæ opinionis fuerint, atque hostem in " Bohemiæ Metropoli, Pragæ nimirum, præstolari velint: sin autem il- " lud faciant, verendum esse ne regnum amittant, & solos muros sibi " relliquos reseruent. Itaque rei consultum iri, si Princeps Anhaltinus se- " ipsum illuc conferat, & apud eosdem omnia prudenter constituat, id- " que non dumtaxat armaturæ, verum etiam munitionis caussa, ne vide " licet, defectu boni salutarisq; consilij, forsitan obprimantur. Denique " si res ad suspensionem armorum deueniat, probe tum considerãdum " esse, quod durantibus induciis Cæsareani in castris vel diuersoriis suis " manere cogantur, nec ipsis permittatur vt equitando in regni vrbes " vel Pagos subditorum fidem sollicitent & ad defectionem incitent: " Nam ista cautela in omnibus bellis ciuilibus perquam fiet necessaria, " eoque ipso modo Ducis Parmensis insidias in Belgio fuisse præuentas. " Sin autem Bohemi ista non obseruauerint, metuendum esse quod, ad " finem properantibus induciis, ipsisque autumantibus sese ad hosti " resistendum (heic iterum videre est, quod tantum sub specioso " prætextu armorum suspensionem quæsierint Vniti) satis instructos " esse, "

Decemb. A.C.MDCIIXX.

NB. NB.

NB.

NB. NB.

NB. NB.

Decemb. A.C.MDC IXX. esse, multi ex Ordinibus defecturi, ad hostem transituri, atque ita sub ipso induciarum medio pacem suam facturi sient, exinde non dumtaxat Ordinibus, sed etiam cumprimis ipsis Directoribus, atq; adeo praecipuis capitibus magnum periculum creari possit: alias sane veré dum esse Cęsarem nihilominus, etiamsi Bohemi arma non deposuerint, pacis tractationi subscripturum, quam Caesareani per istiusmodi compositionem vel transactionem plus, quam per vim & violentiam, sese obtenturos confidant: Monendos attamen esse Ordines ne tam idoneã occasionem sibi è manibus extorqueri patiantur, sed vires suas bene collocent: sin enim, viceversa, obprimantur, nullam tum eius rei caussam Electori Palatino imputandam, neq; eo ipso sese excusare posse, quod nimirum absq; praescitu eiusdem Septemuiri Palatini nihil fecerint.

NB.

Quo melius autem omnibus & singulis cognitum manifestumque fiat, quod videlicet Catholici à Spiritu Caluinistico in IX. X. & XI. articulis male accusati fuerint, & quod Vnionis capita multo magis omnia sua consilia & actiones in perniciem & obpressionẽ Catholicę relligionis, bonorumque Ecclesiasticorum occupationem contulerint, cumprimis vero quod ipse etiam Elector Palatinus (contra illud quod sub XII. XIII. & XIV. quod vulgo toties adeo inculcatum fuit) ob intemperiem istam Bohemicam neutiquam doluerit, sed etiam ipsi numquam curae cordiq; fuerit, vt commemorata ista Bohemica seditio, ex qua postmodum tantae calamitates atq; miseriae exortae sunt, pacifice componeretur: immo quod ipsi veritati manifestissime & è diametro quasi repugnet, tamquam Directores, licet contrarium XV. articulo affirmetur, ad confusionem intẽperiemq; istam Bohemicam nullam caussam occasionemq; dederint: iccirco aliquot documenta heic ordine recensebo, quae omnia irrefutabilibus Originalibus refutari, imo legenti & probe perpendenti ista (Originalia) horrorem comaeq; arrectionem incutere queant, cumprimis si sumo studio consideret q̃ inhoneste, minus germane, & falso prorsus Electoris Palatini Consiliarij (è quorum numero Christianus Princeps Anhaltinus Choragus & Primipilus fuit) consiliis suis hominibus imposuerint, dum vltimo adeo in excessu peccarunt, quod, licet de specialibus ab vno, ad alterũ tempus in calamo haerentibus nulli ferme constiterit, nihilominus tamen ipse effectus aliud demonstrauit, & omne illud, quod in genere tam oretenus quam commutatis scriptis suis diuerso tempore publicarunt, iusto tempore detexit.

Exem-

Exempli gratia in genere prætenderunt, quod Catholici primum arma arripuissent, & hoc modo aduersæ parti ad idem faciundum ansam occasionemq; præbuissent, cum tamen ex ordine cõmemoratis deductionibus, quæ hactenus ab A.C.MDC.IIXX. gesta sunt, satis superq; cõstet Directores Vnionis non tm̃ sua sponte hinc inde exterorũ Principum ad maiorem armaturam impetrandam, opem auxiliumq; implorasse, antequam Catholici vnicum etiam militem cõscripserint, verum etiam quod toties commemorata Vnionis capita ipso facto copias Mansfeldicas in Bohemiam miserint: imo quod, antequã Mansfeldius ad submittẽdum sese Electori Palatino, mandatum accepisset, Marchio Onolczbachicus (iuxta supra cõmemoratam ad Electorem Palatinum, sub dato XXXI. Iulij A.C. MDC. IIXX. exaratã epistolam) vltra II. militum M. exspectantibus sumptus subministrauerit: vt iam sicco pede prætereatur, quid supra dictæ magni aulæ Palatinæ Magistri litteræ de equitatu Styrumbico detexerint.

Decemb. A.C.MDC IIXX.

Hisce omnibus vero nunc minime consideratis, ex aduersa parte tanta sane impudentia apparet, quod mox Anno II. postquam A.C. MDC. XIX. militum Lectiones primum reuelatæ, & tum prius Catholici ad propriam suiipsius defensionem aliquid moliti essent, ipsi, Catholici, ea ipsa de caussa ab Vnitis ludibrio habiti fuerint, dum directorũ vnus, Ioachimo-Ernestus Marchio Brandeburgicus videlicet, sub dato IIX. Febr. A.C. MDC.IIXX. ad sæpius nunc commemoratũ Principem Anhaltinum inter alia scribit: „Ecclesiastici, iuxta hinc inde allata noua, admodum Martiales sese ostendere incipiunt: vndiq; bellum bellum personate: in effectu rem eo inclinare, quod ex mera formidine (quam candide ergo affirmant Catholicos metuendos fuisse, cum tamen ipsimet Protestantium Vnionem metuerint) ijdem Ecclesiastici Cæsari auxilium laturi sint: ignorari tamen adhuc, num Imperator adhuc viuat, necne: Bohemiæ Ordines hesterna luce (subintellige VII. Februarij A.C.M.DC.XIX.) commissiones & patentes litteras pro Comite Henrico-Guilielmo hinc inde misisse quod, tamquam ipsorum Capitaneus D. equites conscribere debeat, adeo vt omnia sensim ad bellum inclinent: quocirca Principi Anhaltino eo citius reditum maturandum, quum ipsius præsentia (quemadmodum effectus postmodum satis superq; testatus est) ad plenariam rei expeditionem (rebellionem) maxumopere requiratur.“

Octiduo post modo commemoratus Vnionis Director, sub dato XIV. Feb. A.C.MDC.XIX. scribit: sese ab N. litteras singularis cuiusdam

Febr. A. C. MDC. XIX.

Febr. A. C. MDC XIX.

dam importantiæ obtinuisse, quas viæ non tuto committere audeat,
eius rei tamen Electorem Palatinum certiorem redditurum, negotiũ
siquidem bonam citamque resolutionem requirere, &c. Si etiam vlla
,, vmquam occasio veredario opus habuerit, hanc ipsissimam esse: iam
,, enim (vt multa paucis comprehendantur) media in promptu haberi
,, (heic iterum liquido apparet quid videlicet ipsis defuerit, nihil enim
,, periculi ipsis ab Ecclesiasticis metuendum vmquam fuit, sed mediis
,, dumtaxat caruerunt) quibus vniuersus terrarum orbis sursum deor-
,, sumque ferri possit.

NB.

Qualia autem media, euertendi totius mundi fuerint, & quo ar-
cana ista iam decipherata epistola, quæ itineri non tuto committi po-
tuit, spectauerit, notandum est, quod supra commemoratus Comiti
Mansfeldio adiunctus Onolzbachicus Secretarius, sub dato xxv. Ia-
„ nuarij A. C. MDC. XIX. inter alia commemorauerit: sese, Neuw vel
Nomarum, Comiti Mansfeldio proposuisse, vt nimirum Alsatia Ele-
„ ctori Palatino, &c. vice versa, N. corona Bohemica destinaretur, quod
„ sane modo, & nunc sæpius commemorato Palatino Septemuiro, quũ
„ hæreditariæ istæ fient Prouinciæ, multo melius vtiliusq; foret, conside-
„ rando N. iam esse decrepitũ, adeo vt postmodum ad istius coronæ suc-
„ cessionem, ex parte Palatini, per recommendationem, denominatio-
„ nem, vel alia istiusmodi matura fulcra, nihilominus & facile apud Bo-
„ hemos perueniri possit.

NB.

Paullo post alia quædam epistola ab eodem Secretario, sub dato
IIIX Feb. A. C. MDC. XIX. subsequuta est, in qua, Nomarus, inter alia
„ meminit: N. nobilem quemdam cum Comite Mansfeldio Heydelber
„ gam versus missurum, qui scripto comprahensam resolutionem Ele-
„ ctori Palatino ipsemet traditurus esset: Vice versa Elector peculiari scri
„ pto sese obligaret, vt N. vna cum voto Brandeburgico (cui postmodũ
„ Saxonicum votum conditionaliter, iuxta peculiares quasdam litteras,
„ sub dato IIXX. Martij A. C. MDCXIX. accessit) vocem suam ad impetrã-
„ dam Romanam coronam largiri, & pręterea coronam Bohemicam ꝑ
„ sæpius nunc citato N. effectiue procurare velit: & tum N. obligatum
„ fore, vt Electori Palatino Alsatiam cõiunctis viribus, &, si fieri posset,
„ partem Austriacarum Prouinciarum occupare iuuaret, atq; præterea
„ ad belli cõtinuationem D.CCL. florenorum M. annuatim ex suo ærario
„ erogaturus, & pro virili apud NN. eo laboraturus esset, vt totidem &
„ ille numerare non grauaretur, & deniq; corona Hungarica quoq; ei-
„ dem Electori Palatino cederet. Quamprimum vero ista epistola ad ge-
neralem Vnionis Legatum, Marchionem Onolzbachicum, perlata

esset, præ nimia lætitia exultās manuale quoddam epistolium ad Principem Anhaltinum, sub dato xx. Februarij, in continenti exarauit, vbi inter alia mentionem facit: rem in bonis versari terminis, Comitem Mansfeldium siquidem non diu emansurum: interim tamen rectam, fortem egregiamq; resolutionem concipiendam: quocirca Anhaltinus absq; vlla mora properet: commodissimam resolutionem dandā, & occasionem minime prætermittendam esse, mercatorem siquidem ad nundinas proficisci necessum habere.

Febr. A. C. MDC. XIX.

Quo melius autem recta, fortis, & egregia ista resolutio conciperetur, istius tractatio & nundinæ ad peculiarem quemdam secretū cōuentum Triumuirorum, Creylshemium scil. versus, Electori Palatino propositæ fuerunt, idq; hac potissimum de caussa, quum inibi minus, quam Heydelbergæ, metuendum periculi, & exinde ab N. petita missio eo tectius in effectum deduci possit: iam quoq; (id quod viuente adhuc Cæsare Matthia factū, ineunte nimirū Martio A. C. MDC. XIX.) præsentatam quamdā duorum in Bohemia Generalium cōferentiam in promptu esse, quod rei conducibilius futurum, si Elector Palatinus destinatum conuentus locum ad XVI. diem Martij (ni negotiū diutius prorogare velit) sibi gratum acceptumq; esse pateretur.

Omnibus & singulis igitur exinde manifestissime liquet quanti homines isti pacem fecerint, & econtra qualem materiam ad bellum, (nimirū tres peculiares coronas, subintellige Romanam, Bohemicā, & Hungaricam. Item, Alsatiam, & Austriacarum Prouinciarum partē hæreditario ad Electorem Palatinum transferendi; Item Ecclesiasticorum inuasionem, de qua infra pluribus dicetur) non vero obpressam relligionē, multo minus Pontificium & Hispanicum iugum, aluerint: siquidē ab istiusmodi iugis ipsis nihil omnino metuendū fuit: cumprimis quum Palatini intimi Consiliarij ex arcanis allatis nouis ad vnguē quasi sciuerint, q̄ videlicet Romę & in Hispania istud bellum minime probetur, sed multo potius, (vti Plesseius, intimus Palatini Electoris Consiliarius, ipsemet in allegatis suis litteris, sub dato XI. Septembris A. C. MDCIIXX. ad Principem Palatinum fassus est) Don' Balthasarem de Zuniga in Hispania Regi & Consiliariis suis persuasisse, quod ab iactura Bohemiæ regni, Belgij, Burgundiæ, Mediolani, & Neapolis iactura dependeat: itaque Regem nullam ad aliquam compositionem occasionem intermissurum, modo Cæsar Bohemiæ regni possessionē iterū adipisci posset, &c. Pari modo ad eosdē Consiliarios (Palatinos) Roma p̄scriptum fuit: Sumum Pontificē nullo p̄rsus ad hoc bellū af-

NB.

Mart. A. C. MDC XIX. fectu tangi, & quod ad modicam dũtaxat contributionem præstandã vi quasi cogi oporteat: immo eo lubentius Electorem Palatinum in Bohemia passurum, vt hoc facto vires Hispanicæ aliquantulum imminuantur: siquidem ipsum (Pontificem) Hispanorum potẽtiam magis vereri, quam vt metuat, Palatinum ipsum Romæ, vbi cum Prouinciis permaneat, visitaturum, vel alias Italiæ magnum detrimentum illaturum. Itaque Vnitis à Pontifice & Hispaniarum Rege ne minimum etiam periculum metuendum fuit.

Penes commemoratã illa D. Camerarij ad Principem Anhaltinum, sub dato V. Martij A. C. MDCX. exarata epistola summopere perpendenda est, in qua paullo ante dicti conuentus III. Vnionis Directorum (hæc enim tum temporis Duci Würtembergico, ciuitatibus, & Diis minorum gentium minime reuelata sunt) sequentibus verbis
„ mentionem facit: Quum etiam, inquit Camerarius, Elector Palatinus,
„ Marchio Onoltzbachicus, & Christianus Princeps Anhaltinus prope-
„ diem personaliter cõuenturi fient, & tum seipsum (Camerarium) vna
„ cum Solmensi Comite Electorem subsequi posse: iccirco, quæ hoc in
„ loco scriptitari alias oporteat, eo vsq; dilata velit, sibi iã pręcipue sum-
„ ministrationem sumptuum (Ecce, quod tum temporis Bohemi milite
„ & pecunia subleuati fuerint) erga Bohemos curæ cordique esse, id ꝙ
„ Electorem Palatinum vsq; ad Anhaltini reditum (qui cum duobus ge
„ neralibus tum temporis ad conferentiam in Bohemiam profecturus
„ erat) prorogasse: itaq; illum, Anhaltinum, eo magis negotio sumã soler
„ tia satis facturum, quum res nõ amplius fiet integra: cætera Deo com-
„ mittenda: Baronis à Dona relationem, de sua N. & Hollandica expedi
„ tione, & Mansfeldij Comitis reditum ad grandem arduamq; delibe-
„ rationem materiam daturum: Deus faxit, quod non dumtaxat recta &
„ salutaria consilia sub ista (deliberatione) verum etiam corda animiq;
„ pro diuina gloria, libertate, & relligione impendendi, coincidant: vice
„ versa etiam prudentissimos, optumos, & acutissimos (sui scilicet suiq;
„ similium) discursus paruam, vel omnino nullam opem pręstare: Heroi
„ cas siquidem resolutiones cœlitus Magnatibus & Proceribus in cor-
„ da infundi oporteat, &c.

NB. Quid autem in isto conuentu Creylsheimensi, ob singularem quamdam aliam ad N. legationem, cui Christianus Princeps Anhaltinus (quum de Romana, Bohemica, & Hungarica corona, non autẽ de nudo Mansfeldicarum copiarum subsidio, & earumdem auctione, actitatũ fuerit) in persona propria interfuit, decretũ, vel, vti D. Camerarius

rius ait, qualia tum temporis recta (.potius recta.) & salutaria consilia in medium proposita fuerint, id conceptum quoddam, ipsius Palatini Electoris manu XIX. Martii subsignatum, satis superq; testatur: Anhaltinus videlicet negotiationem suam noto in loco in duo membra diuidat: I. ad impletionem petitorum ex parte N. (. Bohemicæ & Romanæ Coronæ ad N. delatæ.) II. ad petitionem Electoris Palatini, & finalem ratificationem atque certitudinem. Ad I. articulum (. Coronam Bohemicam.) quod attineret, Anhaltinus N. significet, quod iam dudum cum Bohemiæ Generalibus Conferentia habita fiet, & quod Elector Palatinus magnam inclinationem (. Heic notandum est, N. ipsam rei veritatē quod videlicet per singularem quamdam legationē quorumdā Bohemiæ Directorum Electori Palatino iam dudum Corona Bohemica repræsentata fuerit, celatam, & hoc ipsi Electori Palatino pro vltimo subsidio reseruatum fuisse.) ad personam suam reperiat: nihilominus tamen toties nunc commemoratum Electorem Palatinum omnem fauorem in N. deriuaturum, attamen omnia in eo consistere, quod ex parte N. proposita media realem suum effectum consequantur.

Marr. A. C. M. DC. XIX.

Ad Romanam Coronam vero quod attinet N. syncere & candide iterum atque iterum persuadendum esse rem in terminis prioribus permansuram, quod nimirum successio hæreditaria, ad præuentionem domus Austriacæ, præsertim haece sub occasione (. ante octiduum siquidem Cæsarea S. M. modo vitam cum morte commutauerat.) quodque Elector Palatinus cumprimis ad iuramentum spectare, & illum, qui toti Romano Imperio, ad conseruationem eiusdem libertatum atque reputationis siue auctoritatis, vtilissimus futurus fiet proponere atque eligere debeat: sub quorum numero potissimum compræhenduntur, qui Patriæ potiora officia ipso facto (. erogatione & mutuatione sumptuum ad magnæ armaturæ conscriptionem & subsidium.) præstiterint: Sperare insuper Electorem Brandenburgicum per certa media ad eumdem terminum inclinaturum, & istius vocis sese certo participem redditurum: attamen Electorem Palatinum liberum votum sibi integrum reseruaturum donec res ad istiusmodi occasionem peruenIat. Cum autem res eadem apud Coronam Gallicam quoque fulcienda fiet, & hic ipse Regiis Consiliariis propositus articulus (. Ergo isti quoque homines, futuræ electionis causa, etiam Occidentalem Franciam, viuente adhuc Cæsare, sollicitarunt.) admo-

Mart. A. C. M. DC XIX.

dum frigide susceptus, & ita magis impeditus quam promotus fuerit: iccirco N. per rem eo melius vrgere, & obstacula remouere debeat, quodque eadem ista Corona adprobet, vt nulla, ante pacatos motus Bohemicos (.cur non categorice vel germanice inquiunt, antequam domus Austriaca non dumtaxat isto regno, eidemue incorporatis prouinciis, verum etiam residuo suo priuetur, de quo paullo post salutaria consilia subsequentur, quæ vndique, tempore interregni, clanculum machinata fuerunt.) Coronatio suscipiatur, & quod Ferdinandus, durantibus adhuc istis motibus, ad Electionis Conuentum Mœno-Francofurtensem non vocetur ne forsitan hoc ipso confirmatio hereditariæ successionis Domus Austriacæ introducatur: Pari modo eamdem Coronam Gallicam Electorem Treuirensem ad eumd. scopum flectere non desistat: quemadmodum ad illud iamdudum vtilia salutariaque præparatoria facta fuerint.

Ad alterum quod attinet articulum, petitum iam, vti & hactenus, trium, vel ad minus duarum Ducatorum millionum ita perseueret, extra tamē Mansfeldicum subsidium, & inuasionem Alsaticam: quod etiam ista iam modo commemorata pecuniæ summa certo quodam in loco infallibiliter, & absque mora erogetur, absque illo medio enim conscriptiones progressum suum sortiri nequeant: quocirca Anhaltinus interea sedulo inquirat, quas videlicet vires Signoria di N.N. contribuere velit, & an certo iisdem inniti possit. Eodem hocce passu resolutio, inquit conceptum vlterius, promotio, & assecuratio (.asseurance.) sedulo vrgeatur & simul protestetur, nisi hoc fiat: Bohemis tum necessario pacis tractationem persuadendam esse: si porro cum altera parte in Imperio, vrgente illud necessitate, accommodari oporteat, N. tum facile æstumare posse, quantum interesse non dumtaxat sibi ipsi, verum etiam Serenissimæ Reipubl. Venetæ detraheretur: immo extremum periculum, cum noua domus Austriacæ & Hispaniæ fortificatione, subinde adcresceret.

Ad hoc præterea iustum subsidium I. Comitis Mansfeldii IV. peditum M. & DC. equitum, sub priorib. conditionibus, summa cum industria vrgendum: quemadmodum & non minus, II. peculiaris Alsatiæ inuasio & sub ista numerus, introductio, tempus, aditus, & modus (.an non isti homines omnia sedulo inquirunt.) prope perpendantur, & insuper scripto compræhensa comparatio & instructio simul instituatur. Pro III. articulus continuationis quoque considerandus venit, quod

quod nimirum ista ad III.annos (. tantum temporis enim sibi homines isti tribuerunt, & fieri possit vt omnia ipsorum consilia contra Catholicos vlterius exequi potuerint.) ad Signoriam di Venetia, iuxta N.& quod sub hoc, IV. successores subintelligantur, dirigatur: quemadmodum & similiter non minus, V. inuasio ex parte Venetianorum contra Forum Iulii suscipi, & simul iste scopus ipsis inculcari debet, quo commodius præparationes istæ bellicæ in Italia alantur, & bellico isti negotio tam Pontifex Romanus, quam Rex Hispaniarum implicari posset. Et, VI. denique comparatio instituenda, quomodo id tuto Angliæ Regi & Stadensibus, siue Confœderatis Prouinciis Belgicis, proponi, & per quem prætextum, VII. vniuersum istud negotium occultari possit.

Mart. An.C M. DC.XIX.

Et hæc est materia illius, quod Princeps Anhaltinus fideliter ac tuto cum N. tractare debuit, & quod postmodum in persona propria adeo tacite & occulte tractauit, vt etiam de ipsius profectione nulli ex omnibus Catholicis Electoribus, Principibus, & Ordinibus, atque forsitan paucis dumtaxat inter præcipuos Vnionis Cõfœderatos, vmquam constiterit. Ne autem quis porro videat, quo Conferentia cum duob. Bohemicis Generalibus, cui primus supradicti memorialis (.ad Bohemicam Coronam quantum attinet.) articulus innititur, directa fuerit: aliud heic conceptum commemorandum est, quod itidem Creylsheymii, sub dato xx. Martii An.C. M. DC.XIX. conditum, & pari modo propria Electoris Palatini Friderici manu subscriptum fuit, huius ferme tenoris: quod videlicet sæpius nunc dictis duobus Generalibus Bohemicis mysterium summo studio iniungi, & simul ipsis inculcari debeat, quod ex reuelatione istius negotii, interessentib. non parnum sane expectandum fiet præiudicium, icciro manus porrectione promittant, hanc negotiationem sese nulli mortalium, ad extremum vsque vitæ suæ spiritum, detecturos. Ad hæc, si commemorato modo de clandestina ista negotiatione sufficiens præstita fuerit assecuratio, tum operæ pretium iudicatum fuit, si paullo ante dictis Generalibus Bohemicis significaretur, quid scilicet N. Anno Christi M. DC. IIIXX. in Conuentu Heylbrunnensi per peculiarem Legatum tractari curauerit, & quo pacto Elector Palatinus & Vnio, commemoratum N. apud N. & Stadenses tam diu fauore prosequuti fuerint, donec Bohemica intemperies exorta fuisset: Quo melius autem iste N. sese erga Electorem Palatinum gratum iterum exhiberet, ab initio II. militũ M. (. quæ

Septem-

Mart. An.C.M. DC.XIX.

Septemuir Palatinus vel pro ſe, vel Ordinibus Bohemiæ, vel alibi vſurparet.) ſuis ſumptibus alere promiſiſſe: quem Succurſum Palatinũ, diligenti cum Onolczbachico, Badenſi, & Anhaltino habito conſilio
» &c. in Euangelicorum Ordinum emolumentum (.iuxta IX. Septemb.
» An.C. M. DC. I IXX. præmiſſum tractatum.) conuertiſſe: Et quoniam
» N. numerum ad IV. peditum M. & centenos aliquot pedites complere
» promiſerit, in ipſa rei veritate certe quidem affirmari poſſet totum
» Mansfeldicarum Copiarum ſuccurſum in effectu ab ipſo Electore Pa-
» latino dependere, & Bohemiæ Ordinibus tranſmiſſum fuiſſe, qui eti-
» am ea ipſa de cauſa promeritas ipſi Electori agant gratias. Iam rem in
» eo conſiſtere vt Elector Palatinus non dumtaxat IV. peditum M. & D.
» equites per æſtatem abſque compenſatione Bohemorum, porro quo-
» que impetrare conetur, verum etiam adhuc aliquot virorum M. vlte-
» rius, quæ domum Auſtriacam & Eccleſiaſticos in Alſatia (. Eia nunc
» dolus liquet, quur nimirum tam forti armaturæ inhiatum fuerit.) inua
» dere, & ita potentiam, Bohemiæ incumbentem, diſtractura & diuer-
» ſura eſſent: N. præterea eo inuigilaturum, vt nimirum ad minus IIX.
» vel XM. militũ in Imperio ab Euangelicis ſuis ſumptibus alerentur, qui
» vel peregrinarum copiarum tranſitus prohiberent, vel preſſæ Bohe-
» miæ ſuccurrerent. Denique quod, N. mediante, N. N. domum Au-
» ſtriacam in Foro Iulio inuadere, & Hiſpanorum conatibus ſeſe forti-
» ter, omnibuſque viribus opponerent. Sin vero iſta omnia non ſo-
» lummodo ad iſtam æſtatem (.ſubintellige A. C. M. DC. XIX. in quo pu-
» tatitia nauci electio & abdicatio Pragæ facta.) ſed ad plures annos
» dieſque, &, ſi res exigat, ad triennium ſpectare videatur, tum N. vice
» verſa hanc conditionem poſtulare, vt ſi Bohemiæ Ordines iſtam com-
» moditatem vtilitatemque ipſo facto depræhendant, & ipſum N. in i-
» pſorum emolumentum cum armatura ſua ipſis adpropinquaturus eſ-
» ſet, quod tum poſt hodiernum Cæſareæ S. M. è viuorum numero diſ-
» ceſſum, & quoniam Ferdinandus litteris ſuis reuerſalibus non per o-
» mnia ſatisfecerit (.heic iterum beniuolus lector videt, quis Bohemis
cauſas impulſiuas ad putatitiam abdicationem ſubminiſtrauerit.) ipſi
» N. Coronam Bohemicam obferre & ad gratiarum actionem, eumdem
» in Regem ſuum eligere poſſent. Aſt iterum atque iterum nunc videa-
» tur quomodo iſti homines propria auctoritate pernicioſa iſta conſilia
» meditentur, in alterius præiudicium ipſimet præſcribant, &, vt alios
» tam audacter atq; præpoſtere ſeducere poſſint, noctes dieſq; audeant.

Cum

Cum hisce & penes commemoratos istos articulos, Bohemicam Coronam concernentes, quo pacto videlicet Bohemiæ Ordines N. in putaticium suum regem eligere debeant, alii adhuc articuli in ante commemorato ab Electore Palatino Frederico propria manu subscripto Concepto depræhenduntur, de quib. tum temporis cum Bohemicis Generalibus tractari debuit: I. de articulo transituum. II. de tribus Imperiis Belgicis, & M. equitibus. III. de Continuatione. IV. certum Statum scripto comprehendendum, quæ & quot subsidia requirantur, quidque ex regno expectandum fiet. V. de Prouinciis hæreditariis, & regno Hungariæ (. quo in loco procul omni dubio tractatio de Gabriele Betlehemo suscepta est.) VI. quæ à morte Imperatoris, ratione Ferdinandi & alias, consilia in promptu habeant. VII. quid compositionis caussa (. quam III. Vnionis Directores summopere metuerunt, ipsisque nihil magis contrarium fuit.) expectandum, & quæ consilia &c.

Mart. A. C. M. DC. XIX.

Verum enimuero Princeps Anhaltinus ad Baronem Achatium à Dona (. cui suo loco expeditionem istam demandauerat.) sub dato XXVIII. Martii A. C. M. DC. XIX. sequentia scribit: quod nimirum illud, de quo supra facta mentio, cum duobus Generalibus, sin Pragæ iam temporis commorentur, & cum Ruppa, & nemine præterea alio altissimo sub silentio tractare, ante omnia vero] eo potissimum spectare debeat, vt responsio siue resolutio in principali membro & articulo, V. die Aprilis Ambergæ esse queat, ipsum enim, Anhaltinum, profectionem suam lubenter maturaturum. Cum cæteris articulis istius memorialis, sese aliter detinere non posse, quam vt istis, pro meliori informatione vmbram dumtaxat præberet: quemadmodum etiam plenariam relationem de negotiatione ista, supra sæpius nunc cõmemoratos articulos, Electori Palatino tramittere debeat: alias particularem quamdam instructionem adhuc (. inquit Anhaltinus.) peccuniæ caussa Baroni à Dona inseruiendam & expediendam, non quidem Electoris Palatini (. videat iterum lector tecta Vnitorum consilia.) sed Principis Anhaltini nomine: extra illud aliam magni aulæ Palatinæ Magistri epistolam, subiectum concernentem, ad Comitem ab Hollach aduentare, vt Anhaltini Principis Commissionem eo facilius promoueret: cum quo (. Comite Hollacho & Ruppa.) de hoc ipsorum negotio bene communicare quiddam posset: Sin vero modo commemoratus Hollachus nõ in promptu fiet, tum nemini alii, quam toties

Mart. An. C. M. DC. XIX. nunc dicto Ruppæ, negotium istud reuelari posse, cuius consilio Baro à Dona, in omnibus suis rebus vti, & quorsum resolutio referenda siet, ab eodem, Ruppa, repetere debeat: Sin autem & idem ille Ruppa
„ è Praga forsitan in castra secessisset, Baro tum propria cum Staffeta il-
„ lud significaret, in castra versus se conferret inibiq; apud Generales &
„ Ruppam demandatum sibi negotium tanto quidem cum silētio pro-
„ poneret, ne vllius rei palesatio vel vnica temporis iactura exinde me-
„ tuenda fiet: imprimis cum summum in mora metuendum periculum.

Quum itaq; sæpius nunc commemoratus Princeps Anhalt. operæ pretium esse autumarit, quod præuenire, quam pręueniri multo fiet melius: iccirco ne quidpiam apud Vnionē forsitan negligeretur: itaq; Baro (. à Dona.) Pragam, Anhaltin. vero Norimbergam versus profectus est, ibiq; XXII. Martii A. C. M. DC. XIX. (. biduo post conceptum ab Electore Palatino toties commemoratum memoriale.) cum aliquot Amplissimæ Reipub. istius deputatis Senatorib. vtpote Andrea
„ im Hoff / Bohemo, & D. Oelhafio tractauit, an non forsitan angustior
„ vel vniuersalis Vnionis Cōuentus haberi possit, (. minime heic consi-
„ derato quod ipsis pecunia dumtaxat curæ cordiq; fuerit.) adnexa peti-
„ tione, vt Norimbergenses suam hac de re intentionem Electori Pala-
„ tino communicare minime grauarentur, quæ nimirum hac in caussa
„ applicanda media, ne delegati cum relationib. suis in reditu apud Do-
„ minos suos Principales detineātur, sed multo potius, quū de præsenti saltim periculo res nunc agatur, (. ita inquit Anhalt. in sua relatione Electori Palatino facta quid videlicet Norimbergæ effecerit, quodque
„ inibi nulla specialiora mandata detexerit.) quomodo illud (. pericu-
„ lū.) præueniri, & an non relliquæ citantes Ciuitates plenipotentiam
„ habere possint, vt nota ista negotia eo citius & facilius expediantur.

Apud alterū memoriale, ad Principē Anhalt. directum, & ab E-
„ lectore Palatino cōceptum, manu sua propria rubrica addidit: se nimi-
„ rum huius memorialis substantialia multis in locis aliquāto clarius &
„ expressius Domino Achatio, Baroni à Dona summa fidelitate significas-
„ se, &, ad expediunda ista, Pragam versus misisse. In altera folii pagina idem ille Princeps Anhaltin. manu sua iterum duos adhuc articulos, ad adiunctū Capitalis memorialis pertinentes, addidit. I. de vrbe Pra-
„ gensi. II. Electore Saxonię. Item melius infra, rursus cum rubrica: pun-
„ ctum cum Foro Iulii non adeo manifestum esse, quam saltim ex qua-
„ dam epistola ex N. sub dato IV. Ianuar. Anno Christi M. DC. XIX. vel

XXV. Decemb. Anno Christi M.DC.IIXX. itaque probe admodum perpendendum esse, quæ conditiones antecedere, vel sequi debeant: N. siquidem forsitan intelligeret quod petita eorumdemue impletionẽ prius habere debeat: ast Vnionis Directores I. continuationem impẽdendi subsidii pro IV. peditum M. & DC. equitibus pro Mansfeldio. II. inuasionem & occupationem Alsatiæ. III. Duas milliones, exceptis Mansfeldicis militaribus copiis & inuasione Alsatica. IV. Venetiani in Istriam. V. Continuationem III. annorum, prætermissa heic occupatione Alsatiæ, Hungariæ, parte Austriacarum Prouinciarum &c. Supra in altera paginæ facie hæc leguntur verba: Bohemiæ Generales declarent, FERDINANDVM ESSE INHABILEM, &c.

Mart. A. C. M. DC. XIX.

" " " " " " " " "

De hisce & similib. istiusmodi consiliis Triumuiri cæteris Vnitis Ordinibus parum sane, aut omnino nihil communicarunt, quemadmodum ex supra commemorata Principis Anhaltini relatione Norimbergicæ suæ expeditionis videre est: quod nimirum supra allegata sua propositio commemorato modo vnice & solum eo directa fuerit, q. de præsenti dumtaxat periculo res agatur, & quomodo istud præcaueri possit, non vero quod de modo commemoratis notabilibus, h.e. de IV. peditum M. & DC equitibus, sub imperio Comitis Mansfeldii, de inuasione Ecclesiasticorum in Alsatia, multo minus de duabus auri vel Ducatorum millionibus supra & extra Mansfeldicas copias, Item de inuasione Fori Iulii, coniunctione Oceani cum mari Adriatico, occupatione Coronæ Hũgaricæ pro Electore Palatino & partis Prouinciarum Austriacarum, de Bohemiæ Ordinum declaratione quod FERDINANDVS INHABILIS, de fulcimento apud Coronam Gallicam, quod durantib. motibus, idem ille FERDINANDVS ad electionis conuentum Mœno-Francofurtensem non vocari debeat, de irruptione (Rendeuous.) Onolczbachicarum Copiarum militarium in Episcopatum Herbipolensem, mysterio Missæ, oblatione Bohemicæ & Romanæ Coronarũ erga N. (& q̃ id genus alia hactenus ex instructionibus, memorialibus, relationibus, Missiuis, Considerationibus, consiliis, aliisque ANHALTINÆ CANCELLARIÆ conceptis satis superq; demonstrata fuerunt.) ne minima quidem fiat mentio: quemadmodum etiam Imperiales Ciuitates dumtaxat vrgente necessitate peccuniaria requisitæ, ipsisque ingentia pericula de Hispanico iugo & extero dominatu proposita fuerunt, vt ad erogandã peccuniam eo promptiores & alacriores redderentur; quemadmodum idem illud in Anhalti-

Mart. An.C.M. DC.XIX.

haltina relatione manifesto liquet, quod nimirũ Norimbergicæ Reipubl. Deputatis nihil aliud communicasset, quam militarium copiarum conscriptiones Marchionis Badensis, transitum Wallensteinicorum equitum: Item, Electorem Palatinum pari modo sese resoluere necessum habuisse, aliquot equitum turmas cõscribendi, quas partim in inferiorem, partim in superiorem Palatinatum tramissurus esset: pericula enim indies adcrescere, (.verba relationis formalia.) vice versa vero media præparationum, cumprimis equitatus, decrescere: pari modo ipsum Marchionem Onoltzbachicum aliquot equitum compagnias conscribere, & Ducem Wurtenbergicum, ad idem faciundum, adhortatum iri. Cum quibus militum lectionibus autem ita comparatum fiet quod, cum Conuentus Vnionis non ita cito promoueri vel institui possit, quilibet suum equitatum, ad primi mensis persolutionem quod attinet, suis alat sumptibus, postea vero, si res ad futurum Vnionis Conuentum deferatur, quod tum Vniuersalibus impensis siue contributionibus res geratur, attamen collectus apparatus quo ad fieri posset, non tangatur vel attrectetur, sed istæ impensæ intra XII. mensium, vel vnius anni, spacium in genere impendantur. Sub quibus Norimbergenses certiores redditi quomodo videlicet cum grandibus istis præparationibus bellicis comparatum esset, id quod ex allatis nouis ex Occidentali Francia, quæ periculosa, (.scilicet.) repræsentaretur. Comiti Solmensi Frederico huius rei fidelem communicationem factam, qui hasce preparationes necessarias admodum iudicasset, & simul non abs re futurum æstumare, si, quum hocce tempore bonus idoneusque equitatus comparari nequeat, Norimbergenses cataphractorum equitum turmam conscripsissent, atque tum ipsis peculiaris, ad eorumdem vsum, locus destinatus fuisset.

Cum itaque Delegati intellexissent quod in generalibus dumtaxat negotium, tam angustioris, q̃ generalis Conuentus conuocationem quod attinet, hæserit: in de se data responsione sane obiter dumtaxat imminentis periculi, & magnarum præparationum bellicarum mentionem fecerunt: quod autem apud cæteras quoque Imperii Ciuitates res fulciri debeat, vt molestia ad referendum euitetur: non abs re fore autumarunt, vt supra commemorata communicatio de iam dudum ex parte Vnionis instituta præparatione bellica etiã cum Argentina & Vlmensibus suscipiatur: Quum vero alias Orientalis Franciæ circulis Norimbergæ V. die Aprilis conuenturus fiet, ad istiusmodi

fulci-

fulcimenta non infrugiferum fore, ſi interea ſpecialia & ingredientia propoſitioni Norimbergicæ fideliter in ſilentio communicarentur, vt nunc & alias dictæ vrbes ſuos eo melius informare poſſent.

Mart. A. C. MDC. XIX.

Vt autem Norimbergenſes videant quomodo hæc ipſorum propoſitio (dum ijdem deputati Norimbergici ſpecialibus & ingredientibus inniti voluerunt, quo melius in conuentu Francico ſuam propoſitionem dirigere & formare potuiſſent) ab Anhaltino acceptata, & qualis communicatio ipſis facta fuerit, ſeipſos in epiſtola informare poterunt, quam modo dictus Princeps Anhaltinus, mox poſtridie cũ D. Oelhafio habitæ tractationis, ad Electorem Palatinum exarauit, vbi mox in exordio mentionem facit; in eo, inquit, quod heſterna luce apud Norimbergenſes propoſuerit & effecerit, ſumma ſolertia inquiſijſſe (arrige aures Pamphile) quam fortiter, & qua ratione militareis Compagniæ (Gardes) promouendæ & conſcribendæ fient: exiſtumare tamen eoſdem, Norimbergenſes, ſeſe melius negotio implicaturũ adeo vt Palatinus nihil omnino vereri debeat, quod etiam aliæ vrbes (licet Norimbergicis communicaretur quam fortiter modo dictæ Compagniæ conſcribendæ eſſent) particularia ſcire aueant: cum Norimberga ſiquidem ita comparatum eſſe, quod, Bohemicis motibus vicini, facile ad iſtiuſmodi conſcriptiones, ope atque conſilio Frederici Comitis Solmenſis, inclinare & flecti poſſent (Ecce quam ſenſim Norimberga in Caſſeis incidat) ad altera ſpecialia autem quod attineret, quæ commemorati iſti Norimbergenſes ad propoſitionis ſuæ formationem ſcire deſiderauerint, ſe, Anhaltinum, neſcire, quale fundamentum iſti rei ſubſternere debeat, quum de imminenti periculo res agatur, (ita ſemper generalia vrgentur, licet ignis lateat ſub cineribus) & de iſtius remedio & ſublatione neceſſario mentio fieri oporteat.

Pari modo Norimbergenſes, quemadmodum & aliæ quoque Imperiales ciuitates, in modo cōmemoratis vt & in alijs, ſub eodem dato, Anhaltini Principis ad Marchionem Onoltzbachicum litteris, ſeſe, tamquam in ſpeculo, probe admodum intueri poſſunt: Ita enim ſcribit: apud Norimbergenſes, DEO GRATIA, bonam optatamque ſeſe reperire diſpoſitionem (ſcilicet ad erogationem pecuniæ) excepto, quod Wallenfelſius cum propoſitionibus circulorum eoſdem aliquantulum turbauerit, quemadmodum autem iudicet, ſeipſos (Norimbergenſes) ſeſe illinc minime extricare poſſe: nihil amplius quoq; neceſſum fore, quam vt hiſce ſub diebus ante commemoratus Comes

Mart. A. C. MDC. XIX.

Solmensis versus Norimbergam sese conferat, attamen ante circuli Francici conuentum, ipsisque (animaduertite & inuigilate, quæso, Domini Norimbergici) caput parumper melius disponat: Triplicem
„ enim Romanorum expeditionem Norimbergenses illud nuncupare
„ quod neque x. vel xx. mensibus perficere poterunt: ast Anhaltinum
„ tantum sane deprædhendere, ipsos, (Norimbergenses) facile ad
„ suam atque Marchionis Onoltzbachici intentionem inclinaturos:
„ porro quoque existumare Onoltzbachicum Electori Palatino de-
„ liberandum rellinquere debere, vt nimirum, vti Norimbergenses pro
„ posuissent, generalem quemdam Vnionis conuentum indiceret, &
„ quod speciales propositiones, quantum sane fieri posset, præcaueren-
„ tur: iuxta illud etiam mentio fieri posset, vt D. Camerarius, quo citius,
„ eo melius, Dresdam versus ablegaretur, quantum enim (Anhalti-
„ num subintellige) intelligat, Neostadio ad Electorem Saxoniæ
„ perscribendas esse litteras, cum omnimodis, Cæsareæ M. gratia, pollicitationibus & offertis, (NB. quod omnino adeo Serenissimum Dominum Electorem Saxoniæ, ad nudum dumtaxat prætextum, quasi intemperiem istam Bohemicam, in fauorem Cæsaris, accommodare voluissent, è Neostadio tentare non erubuerint) quæ
„ tamen omnia ad permutatas saltim ocreas denique excurrant: (quid heic Anhaltinus cum permutatis ocreis, ad summum laudatissimi Domini Electoris Saxoniæ ludibrium atque præiudicium, innuat, facile colligitur) Equidem existumare sese, (Anhaltinum)
„ conuentum ad V. vel VI. diem Aprilis progressum suum sortitu-
„ rum.

Verum enimuero toties nunc commemoratus Princeps Anhaltinus, tamquam totius operis anima, conferentiæ isti cum Bohemicis Generalibus personaliter interesse sibi quidem proposuerat. Quũ vero interea Vnionis conuentus ad XXIV. Maij Heylbrunnam versus indictus fuerit, cui Anhaltinus pariter interesse, & officium suum (tamquam omnis confusionis atque turbationis director Principalis) inibi perficere debuit, clandestina quoque præmeditata profectio ad N. dilata, econtra vero ipsius fidei commissa expeditio summæ consequentiæ & grauitatis fuerit: iccirco conferentia cum Bohemicis Generalibus, supra commemorato modo, ad lucrationem temporis, Achatio à Dona demandata fuit. Anhaltinus autem interea multis discursibus, scriptis, aliisque fulcimentis sese summa solertia

præmu-

præmuniuit, quæ omnia, vti ſane opinabatur, ad conſeruationem ſupra indigetatæ ſuæ intentionis (cuius particularia partim in ſua Creilsheymij impoſita inſtructione compræhenduntur, partim vero in Secretarij Neuw, vel Nomari, ex Italia factis relationibus reperiuntur) vtilia atque conducibilia eſſe poſſent.

Mart. A. C. MDC. XIX.

I.

Inter illos diſcurſus & ſcripta reperiuntur I. Extractus omnium illarum relationum, quas Secretarius iſte Neuw, vel Nomarus, vna cum Comite Mansfeldio, tum temporis in Italia negotiantibus, exinde in Germaniam ad Electorem Palatinum, Marchionem Onoltzbachicum, & Principem Anhaltinum tramiſerant, quouſque nimirum duorum Ambaſſatorum, Chriſtophori à Dona, & Comitis Mansfeldij, tractatio cum N. in diſtinctis articulis progreſſa ſiet, quorum contenta ſupra bona ex parte intellecta ſunt, excepto vno puncto, cuius in commemorato Extractu fit mentio, ex Secretarij Neuw litteris, de dato IV. Mart. ſtylo nouo, nimirum: Vienna relationem quemdam ad „ locum, quo Princeps Anhaltinus iter & profectionem ſuam deſtinaſ- „ ſet, allatam eſſe, in qua inter alia mentionem fieri, quaſi in Bohemia „ pax ſancita, & ipſis multa Pontificiæ ſiue Papiſticæ relligioni aduer- „ ſantia conceſſa fuerint: quocirca N. petere, vt Onoltzbachico ſcriba- „ tur, ſin' videlicet iſtiuſmodi tractatio nondum ſuſcepta fuiſſet, vel ta- „ men adhuc ſuſcipienda eſſet, quod iſta omnibus modis impediatur, „ omneq; ad bellum auxilium ipſis promitteretur, modo vt illud impo „ ſterum continuaretur.

Item, ſub dato ex N. N. IIXX. & XXVIII. Martij, paullo ante commemoratus Neuw ad Marchionem Onoltzbachicum porro ita „ ſcribit: In eo ſcripto, quod N. ſecum verſus Heydelbergam ſum- „ pſiſſet vltra Electorale Palatinum, Brandeburgicum, & Saxonicum, „ aliud adhuc votum conditionaliter petitum, quod etiam ſuo loco „ rellictum fuiſſe: propoſitionem vero, Signoriæ N N. faciundam, „ reſidenti Ambaſſatori pellegendam porrexiſſe, qui illam, ob Si- „ gnoriæ iſtius, erga Forum Iulij & Iſtriam, prætenſionem, correxiſ- „ ſet, Gorcenſemque Comitatum & Gradiſcam, aliaque loca mari- „ tima, quæ Vſcochi inhabitant, addidiſſe, quæ omnia Reſpublica, ſi vi- „ delicet pecuniam atque ſumptus ſubminiſtraret, exoptata iſta ſub oc- „ caſione ad ſe pertrahere, & tum dominiū ſuum Tyrolim vſq; dilatare „ poſſet. Et hunc quidē Ambaſſatorem, vti aiunt, expreſſe iudicare, rem „

non

Mart. A. C. MDC. XIX.

non infeliciter cessuram, summam autem limites aliquantulum excedere, quocirca Nomarus tertiam millionem pro anno tertio non tantopere vrgeat, nisi bellum integrum per triennium gerendum fiet:
» Sin' enim vna millio numeratæ pecuniæ haberi, & adhuc vnius,
» intra XII. mensium spacium, pollicitatio fieri posset, tum, subse-
» quente anno tertio, si Reipublicæ commemorato modo per om-
» nia satisfieret, Vnitis nihil quoque defuturum: Eumdem siquidem
» N. quem ad dimidiæ partis contributionem adhuc promptum &
» paratum esse, existumare vt alium in finem destinata CCCC. coro-
» natorum M. hunc in vsum adplicentur.

II. Secundum additamentum, quod primum mox subsequitur, cum nullius fiet importantiæ, & saltim tertium, huic negotio minime implicatum, cõcernat, iccirco minime necessum arbitratur, vt istius hoc in loco fiat mentio.

III. Tertium additamentum est memoriale, quod Achatio à Dona ad Bohemicos Generales communicatum ob præsentationem N. coronæ Bohemicæ erga istas conditiones, quarum supra facta mentio, cumprimis illo in loco, vbi de concepto relatio instituta, quomodo illud nimirum Creilsheymij xx. Martij A.C. MDC.XIX. ad Principem Anhaltinum directum & ab Electore Palatino propria manu subscriptum fuit: iccirco, dilectæ breuitatis ergo, heic minime reperendum.

IV. Quartum additamentum est relatio vel expeditio Pragensis Baronis à Dona, apud Comitem ab Hollach & Ruppam, sub dato VI. April. A.C. MDCXIX. quæ vna cum modo dicti Baronis à Dona propositiones apud Generales, ex vernacula in linguam Gallicam translata, & ab Achatio à Dona manu propria subscripta fuit, vt eo melius N. præsentari, & is exinde videre queat, quam late videlicet Bohemici Generales, in puncto oblationis coronæ Bohemicæ, sese immiserint, & qua ratione Electorem Palatinum habenti suo iuri N. cedere.

V. Quintum additamentum in ijs conditionibus consistit, quas Bohemi in electione N. ad Bohemiæ Regem, in euentum sibimet reseruant: quarum prima est, vt ex parte N. propositæ conditiones ipso facto prius præstentur, &, pro II. Corona Bohemica suorum Priuilegiorum, libertatum, Maiestatis litterarum & omnium, tam relligionem,

quam

quam politico-prophana negotia concernentium, quæ à maioribus suis ad ipsos translata essent, & ipsi apud priores suos reges obtinuissent, quæque in peculiari quadam designatione comprænhensæ essent, & delegatis ad Interpositionem Agriam versus, viuente adhuc Cæsare, communicari debuerunt.

April. A. C. MDC. XIX.

VI. Sexti additamenti loco designatio quædam reperitur, quid apud aliquot articulos, inter illos qui N. pro confirmatione (si in euentum electio cum illo procederet) proponi debuerunt, iuxta Generalium intentionem, adhuc porro, vltra & extra illud, cuius in IV. additamento fit mentio, perpendendum considerandumve siet.

IIIX. Septimum additamentum, est epistola, gratiarum actionem Bohemicorum Ordinum concernens, ad N. de dato x. Aprilis A. C. M. DC. XIX. in qua Comes Mansfeldius non mediocri fauore prosequitur, quod ipsorum negotia apud Signoriam di Venetia tam egregie recommendet.

IIX. Octauum additamentum alia quædam Bohemiæ Ordinum est epistola ad commemoratum N. de dato XII. April. A. C. MDC. XIX. huius ferme tenoris: quod N. per auctoritatem atque potentiam suam „ impedire velit, ne vlli exercitui contra sese, Ordines, transitus, multo „ minus militarium copiarum conscriptiones concedantur, illud enim „ ad immortalem ipsius gloriam, & incrementum sui, &c. spectaturum: „ Ordines quoque ipsi N. eo ipso facto adeo obligatos permansuros, vt „ etiam, oblata occasione, ipso facto seruitia & officia sua demonstraturi, „ Deumque rogaturi sient, vt N. cum auctione sui status prosperare „ atque benedicere clementissime dignaretur. „

IX. Cum nono additamento ita comparatum est, quemadmodum supra apud secundum intellectum: iccirco certis quibusdam causis hoc in loco non immerito sicco pede prænteritur.

X. Ne autem nihil omnino rellinquatur, quod ad Anhaltinæ legationis promotionem necessarium esse videatur, pro X. Gallicus quidam discursus insertus, quur videlicet non consultum, vt, in futura Romanorum Imperatoris electione, domus Austriaca vel Ferdinandus promoueatur: ipsum siquidem Hispanis esse addictissimum: II. nuperam differentiam inter NN. &c. ob Forum Iulium, omnino ad Hispanicam aulam remisisse. III. filium suum cum infante Hispaniarum matrimonio iungere meditari. Cum itaque de aliis subiectis cogitandum siet, nullam quidem de protestátium quodam capite spem con-

April. A. C. MDC. XIX. cipi posse, eo ipso enim bellum relligionis in Germania excitaretur: equidem negari non posse Bauariæ Ducem inter Catholicos esse præpotentem, & tam Ecclesiasticos, quam seculares Electores sanguine & adfinitate tangere: verendum tamen esse Euangelicam reformatam relligionem sub ista permutatione (Bauariæ cum domo Austriaca) paruum sane emolumentum reportaturam, quum Serenis. iste Dux Bauariæ totus à Iesuitis dependeat. itaque N. solummodo manere relliquum: qui multos habeat clientes, &c. apud quem Iesuitæ exiguum, vel omnino nullum accessum (per ragion di stato) habere: sub quo Venetiani procul omni dubio lubenter concurrerent, & ad id, vna cum magno Britannicarum Insularum Rege, vel auxilia conferrent, vel tamen hocce Protestantium propositum non impedituri essent.

XI. Sequitur nunc additamentum vndecimum, quod nihil aliud in se complectitur, quam aliquot adituum designationem, qui per peculiaria aliquot montana ex N. viam in Germaniam præmonstrant.

XII. Loco duodecimi additamenti notandum, quod inter ingredientia, ex quibus Comitis Mansfeldij instructio desumpta, apud XV. punctum hoc per expressum commemoratum fuerit: Eo quoque cogitandum esse, an non de Glöselio aliquid tractandum fiet: hoc tamen nullo alio modo, quam vt eo ipso Ferdinandus reddatur odiosior, quo Palatinis Consiliariis ista consideratio animum subijsset, ne Glöselij caussa patrocinium susciperetur, quod Vnitorum actiones semper in transuersum arripuerit, quod etiam tum temporis suo loco rellictum, & in odium Ferdinandi dumtaxat modus procedendi, quasi peregrinus, & quo Cæsareæ S. M. respectus non mediocriter violetur, coram N. allegandus fiet, iniunctum fuit: quod tamen Mansfeldius solummodo per modum discursus, & non directe, sub forma propositionis commemorare debuit: Quoniam vero iam Princeps Anhaltinus multo maiorem commissionem, & inter alia Romani Imperij, & N. Bohemicæ coronæ obferendæ caussa negotium in se receperit: iccirco litteræ, de dato XXII. April. A. C. MDC. XIX. confictæ sunt, in quibus odium Ferdinandi, ex illo facto, quod cum Glöselio accidit, summopere exaggeratur, cumprimis vero omnia eo extenduntur, quasi illud, factum, Ferdinandum in electione Romanorum Regis non parumper impediturum fiet.

Quam nullo autem prorsus fundamento Spiritus Caluinisticus

XVI.

XVI. XVII. XVIII. XIX. XX. & XXI. speciosos prætextus, ad occultandum suum propositum, enumerauerit, id modo iam commemoratæ litteræ satis superque testantur, quæ diuersis in linguis conceptæ, correctæ, & vsque ad exoptatam perfectionem directæ sunt: in quibus inter alia expresse affirmatur: Ferdinandum Austriacum viribus Hispanorum niti, & quod auxilio tot Prouinciarum hæreditariarum & regnorum præ aliis ad Romanam Coronam impetrandam egregia media habiturus siet: verum indignationem Bohemorum, Silesiæ, & superioris Austriæ, ac nullius pretij effectum sui exercitus ipsi remoram inijcere: vereri insuper Imperiales ciuitates ipsum vndique Iesuitas introducturum, libertatemque conscientiarum, vti in Styria atque Carinthia factum, turbaturum: quæ tamen omnia nihil prorsus esse, si odium illud consideretur, quod ipsi Catholici contra Ferdinandum conceperint, quod nimirum adeo mirum contra Cardinalem Glöselium processum instituerit: quo facto non dumtaxat S. Collegium, verum etiam cumprimis Romanam sedem grauissime offendisset, in profundissimam Sac. excommunicationis foueam incidisset, &, vna cum omnibus suis hæredibus tam sceptrum, quam ipsum etiam dominium ipso facto amisisset. Quamuis vero per fallacias astutasque technas Romanum Pontificem aliquantulum sedauerit, quod is factum non adeo magni æstumet, nihilominus tamen interessentes Cardinales illud nullo modo adprobare posse: sub eadem quoque captiuitate (Glösell) magnam erga Romanorum Imperatorem ingratitudinem depræhendi, qui ipsi, Ferdinando, duas coronas cessisset, & adhuc apud Archiducem Albrechtum, & Hispaniarum Regem istam cessionem impetrasset: iam vero ipsius supremum arcani consilij Directorem amouisse, & Imperatricem ad desperationem (vel quasi) adegisse, & exinde ambos præ nimia animi ægritudine & mæstitia vitam cum morte commutasse.

Postquam etiam Ferdinandus videat, quod absque Hispanico auxilio & subsidio nil inceptare possit: nihilominus tamen adhuc dubitare, an illa accipere velit, nec ne, sociũ enim metuere, & omnia sibi soli libenter vendicare velle: Ex hoc fonte oriri quærelas Tyrolenses, motus Morauicos, &c. Ferdinandum neque in: quam extra S. Rom. Imperium vllum fidelem amicum nancisci posse: Electores de bene armato Romanorum Rege cogitare, ne cuidam ser-

April. A. C. MDC. XIX.

April. A. C. MDC. XIX. uitutis iugo submittantur, quodq; illis idem accidat, quod Bohemis conquerentibus ipsis capitulationes non seruari, cui tamen rei ipsos etiam Italiæ Principes inuigilare, vt erga eos, ipsum adorare nolentes, „ vindictam & talem sane pœnam exerceat, quemadmodum maxumi „ Monarchæ soleant, de hostibus suis triumphantes, atq; victoriam obti „ nentes: adeo vt appareat, electionem non tam cito progressum suum „ sortituram (quo melius Elector Palatinus Vicarius clandestina sua cō „ silia & actiones promouere possit) cum S. Rom. Imperij constitutioni „ bus è diametro quasi repugnet diem electionis indicere, quū interea „ aliquot Principes & Ordines vtrimq; armati sient. Conari interea Fer „ dinandum, contra præscitum atq; consensum Vicariorum, exteras na „ tiones in regnū introducere, & seipsum quasi hoc ipso facto stabilire: „ interim clanculum in S. Rom. Imperio falso hinc inde spargere (heu „ quæ hominis impudentia!) quasi cum Bohemis transactionem vel pa „ cificam compositionem inire cupiat: Hæc summam esse, quæ in S. Ro. „ Imperio hinc inde discurrantur, immo publice hinc inde spargi Impe „ rium male prouisum iri cum istiusmodi capite, quod ruinā moliatur, „ subditis suis odiosum & semicœcum siet: atq; adeo cum summa sua in „ gratitudine erga Antecessores suos, & exiguo respectu erga Cardina „ les & Ecclesiam vniuerso terrarum orbi manifestum reddidisse, quid „ in futurum de eo sperandum siet; Item ipsum, Ferdinandum, Capitu „ lationes suas (quomodo autem Marchio Badensis reuersalibus suis lit „ teris satisfecit) minime seruasse, & id genus alia &c.

Et hæc breuiter sunt additamenta & subsidia, quæ Christianus Princeps Anhaltinus supra & extra suæ fidei concreditam instructionem, & particularia memorialia, ab ipso compræhensa, & quorū contenta supra ordine recensita sunt, ad instantem suam profectionem sibi familiaria reddidit, ad expediundum id, de quo tamen nemo ex Vnionis Ordinibus, quam ad mysteria Missę initiati, quicquam scire debuit: vel, vti in particulari Memoriali inquiūt, quod, sub dato Schwabachij XIII. Augusti A. C. M DC. IIXX. Christophoro Baroni à Dona iniunctum: Quamuis Vniti effectu frui, attamen originem, intentionē, & medium (Vniti heic aures arrigant sibiq; prospiciant) huius negotij ignorare debeant: interea vero nihilominus Vnionis vires, data occasione, ad hunc scopum (inuadendi Ecclesiasticos) conuertant.

Ad effectum Anhaltini Principis quod attinet, & quo potissu-

potissimum ista legatio, tam egregie instructa, & adeo clanculum adornata fuerit, id ex nulla re alia melius percipi potest, quam ex Protocollo, quod ipse Princeps Anhaltinus maiori ex parte annotationibus & castigationibus suis illustrauit; relliquum vero, vbi Christophorus à Dona, Anhaltini Principis in hac legatione adiunctus, ad conferentiam vel tractationem quamdam adhibitus fuit, ipse Baro (. à Dona.) compleuit, omnia lingua Gallica, & quidem tam exquisitissima solertia & industria, vt etiam non dumtaxat singuli dies, vniuscuiusque res gestæ, sed & minutissima quæque ipso in momento, in: & extra peculiares arcanas conferentias, in Principis Anhaltini febri, in quam illinc inciderat, eiusq; tractatione &c. curiosissime consignata fuerint: quod sane lectu dignum iisdemque legationis munera obeuntib. informationem instructionemque communicat, quid videlicet ipsis facto opus siet, sin tam egregia facinora perpetrare volent.

April. A. C. M. DC. XIX.

Verum enimuero heic Principaliora dumtaxat succincte proponuntur, originalia siquidem suo tempore de verbo ad verbum edi poterunt: attamen prius faciunda mentio de epistola quadam Albrechti Comitis Solmensis, magni aulæ Palatinæ Magistri Heydelbergensis, sub dato VI. April. A. C. M. DC. XIX. quæ ad Principem Anhaltinum in ipso itinere, Vlmæ nimirum, perlata est, in qua modo commemoratus magnus aulæ Magister Principem certiorem reddit de clandestinis, nescio quibus, molitionibus, clanculum inter ipsos Catholicos initis: quæ, si, luci propiora, acutius intueantur, nihil prorsus aliud sunt, quã quod Comes Palatinus Neoburgicus hostilem in se impetum metuat, postquam vidisset Vnionem vndique militareis copias conscripsisse, idcirco Ducis Bauariæ opem auxiliumque implorasse, sin forsitan Iuliacenses sumptus violenter reparari, vel duo fratres, Palatini Comites, Augustus, & Fredericus, cum Vnionis exercitu aliquid contra Principales Prouinciales Magistratus tentare velint.

Sin vero Solmensi epistolæ insertum additamentum (. quod copia est literarum quas Bambergensis & Aichstadiensis Episcopi ad Comitem Palatinum Neoburgicum ablegarunt, quamque procul omni dubio clandestinus quidam Correspondens quem Vniti Neoburgi alunt, Heydelbergam versus communicauit.) aliquanto acutius inspiciatur, manifestissime tum patebit, Catholicos bellum & armaturam semper detestatos esse, eamdem numquam adprobasse, sed semper æstumasse, nullum Ordinem, sub quocumque etiam prætextu (. nisi

April. A.C.M. DC.XIX.

publice ab altera parte offenderetur & infestaretur.) arma arriperet, neque per similem istiusmodi armaturam parti contrariæ ansam occasionemq; dare debere.

Equidem ex suis, magni aulæ Palatinæ Magistri, litteris hoc
» quoque porro depræhenditur, Vnitos siue Confœderatos, antequam
» Cæsar Matthias, laudatissimæ recordationis, in sepulchro suo frigen-
» do diriguisset, distinctis in locis peculiareis aliquot militarium Copia-
» rum manus conscripsisse: quemadmodum & inter alia commemorat,
» quid videlicet cum equitum tribuno Streiffeno, alias Löwenstein: Item
» cum Capitaneo Ranuickio tractatum fuerit, & quod etiam ipse Ele-
» ctor Palatinus aliquot famosos, reique militaris peritos, Capitaneos
» à Principe Mauritio litteris sollicitare atque postulare conatus fuerit:
» immo Marchionem Onoltzbachicum deputatum equitum numerũ
» magno labore atque molestia vndiq; conquirere: &, porro Henrico-
» Guilielmum Comitem Solmensem iam ante, II. videlicet d. Aprilis,
» cum equitatu suo iuxta Heydelbergam processisse, cæteras turmas ve-
» ro indies expectari: pari modo Dragones Capitanei Frenckeni in iti-
» nere, & Mansfeldium admodum anxium sollicitumque esse, quo pa-
» cto nimirum suæ fidei commissas copias integras illæsasque conserua-
» re posset, donec ab N. (. quo Princeps Anhaltinus se contulerat.) suf-
» ficiens subsequeretur instructio.

Ex quo ne in minimo quoque apparet, cuiusque etiam ne verbulo fit mentio, quod Catholici tum temporis vel militem conscripserint, vel quod pars aduersa hostilem ab ipsis irruptionem metuere necessum habuerit: cumprimis quod Rex Ferdinandus ipse per propriam Legationem Electori Palatino syncere atque regie promiserit, cõscriptum suum militem, ad nullam vllius S. R. Imperii Ordinis offensionem, sed vnice & solummodo contra rebelles suos subditos spectare.

Sed ad Protocollum nunc vt deueniamus, in illo mox ab initio
» fit mentio, Principem Anhaltinum xxx. Aprilis Anno Christi M. DC.
» xix. appulisse, sed N. apud suam residentiam non inuenisse: quocirca
» Baronem à Dona sum̃o silentio præmisisse, qui N. de Anhaltini Prin-
» cipis aduentu certiorem redderet, & simul, vbi Colloquium (.ab-
» boccamentum suo modo.) fieri posset, tacite expiscaretur: quod ta-
» men ante II. diem Maii institui haud potuit. Quo melius autem toties
» nunc dictus Princeps Anhaltinus celaretur, N. tunc temporis solum-

modo

modo cum Barone à Dona coram hominibus loquutus eſt, poſtea vero eumdem Anhaltinum priuatim ad cœnam inuitauit: Qua peracta Monſieur N. verſus Heydelbergam & Onoltzbachiũ miſſus, vna cum Mansfeldio Comite aduenit, eo ipſo tempore cum modo commemoratus Comes à peracta ſua legatione iterum in Germaniam retroceſſiſſet. Tertio die Maii N. ſeſe in egregium amœniſſimumque hortum contulit, vbi, peracto prandio, propoſitio, Electori Palatino ab N. facta, & reſponſio, quam paullo ante commemoratus N. Heydelberga & Onoltzbachio ſecum attulerat, pellecta fuit. Vice verſa Anhaltin. propoſitionem Bohemicis Confidentibus, vtpote Comiti ab Hollach & Ruppæ factam, & quid iidem Bohemici confidentes Achatio Baroni à Dona reſponderint, (. Ecce heic duo additamenta, III. & IV. videlicet, de quib. ſupra facta mentio, iam vſurpantur.) pellegit: de quibus duabus partibus, N. extractus quidam in ſcriptis (. equidem in forma probante abſolutus.) fuit traditus. Eo ipſo tempore Chriſtophorus, Baro à Dona, (. qui Protocollum hoc compleuit.) etiam binas Bohemiæ Ordinum litteras (. quarum in IIIX. & IIX. additamento fit mẽtio.) depoſuit, & tunc illinc digreſſum eſt. Quarto die Maii, qui feſtus fuit, duo principes iterum in horto conuenerunt, vbi Anhaltinus N. articulos tradidit, quos tamen ipſe condiderat: (. quorum contenta ſub Protocolli huius finem & ſub lit. A. ordine recenſebuntur.) antequam vero N. eoſdem ad ſe recepiſſet, Anhaltinus prius, & in ipſius N. præſentia, eoſdem pellegit; quo facto N. eoſdem ad partem, & tranſcurſorie dumtaxat, legit, & vniuſcuiuſque neceſſitatem & ponderationem ſibi ipſi reſeruauit: interim tamen addidit, nullam ſeſe videre certitudinem, ſi forſitan S. Rom. Imperium diuiſum duos Imperatores (. Catholici vnum, Vniti alterum.) eligeret, quid tum faciundum foret? Ad quæ Anhaltinus reſponſionis loco retulit: pro libertate pugnandum, & cum aduerſa parte nullam omnino pacem vel ineundam, vel decernendam eſſe, donec altera pars obpreſſa (. ſuccumbe habetur in textu.) fuiſſet. Nihil autem ad hæc N. replicauit, niſi quod mentionem fecerit, ſeſe Mansfeldicis copiis inpoſterum quoque ſuis ſumptibus ſuccurſurum, quæ ſingulis menſib. LXX. ducatorum M. requirerent, quæ pro ſe ſolo non contemnenda ſumma pecuniæ eſſet: attamẽ ſi Auguſta Treuirorum grandi quadam vi lucrari poſſet, ſe tum iſtos ſumptus è ſuo marſupio erogaturum. Extra illud, aliud quoddam medium N. propoſuit, ſin' videlicet Ferdinandus in Romanorum Imperatorem,

Maius A. C. M. DC. XIX.

NB. pacifica corda Caluiniſtica.

Maii A. C. M. DC. XIX.

ratorem, ipse, N. vero in Rom. Regem eligeretur. Porro inter se inuicem de modo inuasionis colloquuti, & quod ad eamdem duæ armaturæ requirantur: vna, in N. ad VIII. peditum M. & M. D. equites sese extendens, præter & extra D. M. quæ ab N. ordinarie alantur. Altera „ in Imperio, & potissimum in regno Bohemiæ: illa in Imperio autem „ aliquanto fortior, & in duas partes diuidi oporteat: quarum vna in O- „ rientalem Franciam: altera vero circa Rhenum mittatur: & tum ambæ in isto loco coniungantur, vbi illud rei necessitas commodissime „ postulare videbitur. Præter hæc de occupatione Brissaci quoque facta mentio, quæ impressio Marchioni Badensi rellicta atque demandata „ fuit.

NB

NB

„ Sexto eiusdem Mensis die prandium in Voluptario siue Viridario peractum: quo finito Anhaltinus & N. per III. horas integras inter se inuicem consilia sua contulerunt: vbi N. inter alia tum temporis „ rettulit, sese ad tanta portanda onera imparem: quocirca cæteri quoq; „ ad quos principaliter negotium illud magis, quam ad sese pertineret, „ quotam suam proportionabiliter conferrent: tum quoque sese ex sua „ parte negotio minime defuturum. Deniq; iocabundus astute iterum „ ille N. affirmauit: sese pro sua dumtaxat parte in N. & N. XV. peditum „ & II. equitum M. (ris sumptibus alere posse: Munitione bellica care- „ re: in Imperio IV. peditum M. & C. equites suis sumptibus conductu- „ rum, quibus XLII. thalerorum M. impendere necessum haberet. Vice „ versa Vnionis Ordines IIX. peditum, & II. equitum M. Anglia IV. suæ „ nationis M. Confœderatæ Prouinciæ Hollando-Belgicæ totidem: & „ Bohemiæ Ordines, vna cum incorporatis Prouinciis X. vel XX. militum „ M. suis sumptibus conscriberent: In summa ad istiusmodi expeditio- „ nem XL. peditum & equitum VIM. exercitus requireretur. Dein' An- „ haltinus caussas impulsiuas susceptæ suæ profectionis, & exinde ex- „ pectandas insignes commoditates ordine recensuit.

„ I. Vt melius alter ab altero candide intelligi, & ista Correspon- „ dentia vbiuis vsurpari possit. II Vt hoc negotium (subintellige quid „ Baro Christophorus à Dona primum, secundo vero Comes Mansfel- „ dius hac in aula tractauerit.) continuari, & inuasio præoccupari queat. III. Vt ipse Anhaltinus in persona propria aditus intueatur, an videli- „ cet & cuius isti sient importantiæ: de hac vide secundum additamen- „ tum. IV. Vt colligere possit, quæ media in promptu, præsertim autem „ dona in persona N. quibus à Deo præ aliis donatus atque dotatus siet,

NB

consi-

Maius An. C M. DC. XIX.

considerenda: quæ omnia ab N. vti ex omnibus circumstantiis liquet, in bonam partem interpretata fuerunt: quemadmodum etiam in subsequentibus N. rettulit, sese sibi oblatos hesterna luce scripto comprehensos articulos ab initio ad finem vsq; summo studio atq; solertia pellegisse, & totam istam noctē, ob eorumd. sedulam meditationem, insomnem duxisse: nihilominus tamen finalem resolutionem pro tēpore communicare haud posse. Ad hæc Anhaltinus replicando omnibus circumstantiis totius negotii initium & eiusd. exordium commemorauit, quodque offerta ad XV. militum M. sese extenderint, quæ inita ratione, in sumptus III. thalerorum milliones requisierint: paullo post tamen Electorem Palatinum, & Marchionem Onoltzbachicum duabus millionibus contentos fuisse, attamen vt istæ in numerata peccunia habeantur, & nulla alia re indigeant, quā vt à mensa (. Sur le tapis.) sacco infundantur. Nunc sese, Anhaltinum, vlterius progressum esse, & ipsi N. non magis quam MCC. thalerorum M. petiisse, cuius rei tamen ipse, Anhaltinus, plenipotentiam non habuisset, sed illud dumtaxat ratificationi Electoris Palatini & Marchionis Onoltzbachici commisisset, quibus nihil præscribi voluisset. Ne autem inchoatum negotium interruptum permaneret, &, considerando quod N. adeo liberalis, qui alias in profundendis grauissimis sumptibus occupatus esset, & exinde bona spes concipiatur, NN. sese itidem huic negotio immixturos, & intentionem hancce pro virili promoturos: idcirco, Anhaltinum, commemoratos istos MCCM. thaleros ad ratificationem, vti dictum, accepturum. Et ad hæc compositionis factum initium, vti ex eo potissumum modo (. de quo infra fit mentio sub lit. A. vbi bina ab Anhaltino tradita siue porrecta, & ab N. correcta concepta coniunguntur.) illud satis superque videre est. N. autem offertorum istorum impletionem, quatenus nimirum vna pars erga alteram adfecta esse debeat, eo potissumum intellexit, vt ante omnia videlicet Bohemi Coronam sibi ipso facto obferre debeant, quo viso ipsius subditi abs se illam pecuniæ summam eo lubentius erogarent. Necessarium itaque esse (. iuxta Anhaltini Protocollum.) vt primum Comiti Mansfeldio, ob turmas suas, illud, quod ex sua parte in tractatione cōmemoratur, & ipsius scire interest, absque vlla mora, dextre tamen, significetur. II. Dominus à Ruppa certior reddatur, vt nimirum Generalis Conuentus Prouincialis in Bohemia indicatur. III. Vt Bohemię Ordines ad N. delegatos suos mittant, qui noua & assecurationem ad-

Maius An.C.M. DCXIX.

ferant; ipsi Coronam Bohemicam ipso facto tradendi: idq; sequentib. conditionib. I. Continuatio IV. peditum M. & D. equitum sub imperio Comitis Mansfeldii. II. inuasio Alsatiæ, vel ad minus Copiarũ Hispa-
„ nicarum profligatio, sin' (.ex peregrinis locis.) adducantur. III. Sum-
„ tuum exhibitio ad armaturæ subsidium. IV. NN. eo commouendi vt
„ pari modo hostem adoriantur, & nullum ipsi transitum permittant.
„ Circa v. diei istius horã N. ab Anhalt. licentiam impetrauit, eidemq;
„ Anhaltino, iniunxit vt nimirum ad conferentiã sese, cũ NN. delegatis,
„ & cum Monsieur N. ꝑpararet: Inter alia quoq; toties nunc cõmemo-
„ ratus N. aperte fassus est, inter summos belli Duces hodierno tempore
„ viuentes cumprimis palmam obtinere I. Principem Anhaltinum, II.
„ Mauritium Principẽ Auraicum, & III. Marescallum Desdigueriũ &c.
„ Septimo eiusd. mensis die Princeps Anhalt. in horto cum NN. De-
„ legatis tractationẽ iniit, ipsisq; ab initio in memoriã reuocauit, quod
„ nimirum Secretarius Neuw, vel Nomarus, nullam sufficientem expe-
„ ctatamq; resolutionẽ receperit, idq; fortassis illis ex caussis, quod hoc
„ arduum perquam difficile, & late se extendens fiet negotium, & idem
„ ille Secretarius Neuw/ vel Nomarus, nullas ab Electore Palatino Cre-
„ dentiales litteras secum adportauerit: quæ tamen ideo ipsi, Nomaro,
„ denegatæ fuerint, quum istius negotii mysterium & temporis ratio
„ id nullo modo permisisset: adhęc omnem in N. collocatam fuisse fidu-
„ ciam, cuius interpositio hunc defectum supplere debuisset. Ad prin-
„ cipalia membra a. vt deueniatur, omneis & singulos quidẽ iudicare &
„ æstumare, res domus Austriacæ ita comparatas esse, vt ista vel cito om-
„ nino interitura, vel tamẽ, nisi mature satis rei inuigiletur, ad istiusmo-
„ di restaurationem peruentura fiet, vt exinde multatũ familiarum do-
„ mib. procul omni dubio totalis interitus immineat: restaurationem i-
„ stam in eo potissumum consistere, si videlicet Ferdinandus ad altissi-
mum S.R. Imperii fastigium euehatur. Hoc in loco magnitudinis isti⁹
domus (.Austriacæ.) tacta mentio: de illius dependentia, potentia, ar-
„ mis, & mediis ad eorumd. conseruationẽ: quodq; primum impetum
„ Stadenses in Hollandia & NN. sustinere necessum habuerint: eam po-
„ tissumum ob caussam, ꝙ domus Hispanica à circumferentia ad centrũ
„ ire meditetur, quodq; eos, in centro Imperii degentes, somnolentos
„ reddere conetur, quo melius & facilius postmodũ, si circumferentia
„ potiãtur, (.Hispani.) palmã obtinere possent. Hæc consilia Hispanos
„ iã dudum meditatos esse: quemadmodum Archidux Maximilianus ali-

quoties

quoties fassus fuerit: porro quoq; odium domus Austriacæ erga NN. adeo magnum esse, vt nullo vnquam tempore reconciliatio quædam speranda siet. Vt itaque potentiæ & incremento Ferdinandi mature obuiam eatur, nullum amplius restare medium, quam idoneam & optatam istã occasionem qualis intra totius Seculi spacium sese nõ obtulisset. Eod. hocce in loco exemplũ Venetianorum cum Gradisca N. N. Delegatis in memoriam reuocatum; ipsisq; serio persuasum est, ne videlicet oblata ista occasio prætermitteretur, idq; eum potissumum in finem vt non dumtaxat duo articuli, à Nomaro Secretario propositi recõmendentur, (*mutuatio pecuniæ, & fortis ad grandem armaturam pro Bohemis adsistentia.*) verum etiam ne NN. vllum transitum permittát. Deniq; NN. perpendere etiã posse, quam exoptata isthæc fiet occasio, vt nimirum bellum in N. & N. renouetur: exinde n. NN. magnam commoditatem adepturos: subintelligẽdum ob occasionem diuersionis: item, quod vtiliter hostem adoriri possent, quum per se nõ dumtaxat debilis, verum etiam multis in locis distractus siet: Regi Hispaniarum n. aditum vndiq; interclusum, vice versa NN. vbiq; apertum esse: interim vero media sese detectura fient, vt etiam per Tyrolim & Hungariam aditus NN. potestati subiiciantur, qui sane ipsis nõ exiguum dumtaxat emolumentum & consequentiam parituri fient. In summa omne illud vniuersalem esse effectum generalis istiusmodi coniunctionis, ipsos denuo rogantes vt commemorati isti articuli N. N. summa solertia recommendentur, & Delegatis, pro summa ipsorum prudentia, beniuolentissima communicetur resolutio.

Maius A. C. M. DC. XIX.

Toties a. nunc dicta Conferentia ab N. interrupta fuit: quocirca Ambassator N. sermonem exorsus, primo beniuolentissimam N. erga Electorem Palatinum adfectionem multis elogiis & circumstantiis prædicauit: inter alia quoq; mentionẽ fecit: negotium istud esse caussam communem, & NN. summæ curæ cordiq; esse, adeo vt istiusmodi occasionem neutiquam tam facile prætermissuri fient: ad particularia a. quod attineret, quæ Secretarius Neuw apud NN. proposuisset, & iam Anhaltin. maiorib. repetiisset, sese, Ambassatorem, nullam certam vel aliam respõsionem delegatis dare posse, nam ipsis NN. potius vires & media, quam bonam voluntatem deesse: impotentiam n. ipsorum iam per se notoriam, econtra aũtẽ sumptus, qui singulis mensib. vltra CCCC. thalerorum M. sese extenderent, ferme intolerabiles esse, In effectu hanc diuersionem Vnitis Principibus & Bohemis plurimum

Maius An.C.M. DCXIX.

mum prodesse: ast hoc sese facturum, & NN. exhortaturum vt Domini sui Principales ad Anhaltini postulata sese ocyus & proxima quaque occasione resoluerent. Ad hanc NN. Ambassatoris responsionē N. replicauit: NN. istiusmodi mediis non adeo esse destitutos: notorium enim esse ipsos, vrgente necessitate, intra minus quam octidui tēporis spacium vltra VI. auri milliones colligere posse: Ambassator vero priorem suam prætensionem repetiuit, & inter alia hæc addidit: ad prohibendos terra mariq; aditus quod attineat, NN. istos domui Austriacæ neutiquam concessuros, sed transitus, quam numerosi etiam isti fient, omnino inhibituros, nihilominus tamen ipsos paucis, seorsim & clanculum transituris copiis militarib. ac: & recessus neutiquam inhibere posse. Inuasionem quoque in N. quod attineret, existumaturum se te NN. pari modo difficultates quasdam prætensuros, rationem temporis habituros, & cumprimis in mari serio occupaturos, atque propterea vires suas non facile segregaturos fore.

Ad hæc N. instando repetiit, exiguam ipsorum armaturæ separationem neutiquam considerandam esse: illam siquidem, ratione tēporis & loci, bene ac decenter instructam magnam commoditatem & effectum allaturam: exempli gratia NN. cum V. militum M. plus effecturos, quam olim XX. militum M. profecissent: Ferdinandum siquidem in Bohemia, Austria, & Hungaria iam præpeditum nō sat virium habere, quib. sese in Foro-Iulio defendere possit, cumprimis quoniam Prouinciarum hæreditariarum suarum subditi, & circumiacentibus in locis, NN. finitimi, maiori ex parte insurrexerint, vel tamen propediem insurrecturi sient. In hisce Ambassatorem præ se tulisse quasi N. in iis, quæ modo commemorauimus, adstipularetur, attamen rem tum temporis in suis rellictam fuisse terminis.

Posthæc N. operæ pretium esse iudicasse, si toties nunc commemoratus à Dona Ambassatores istos pariter inuiseret, & illud, quod supra aliquanto fusius recensuimus, pluribus circumstantiis repeteret, iisdemque sub ista occasione litteras Bohemiæ Ordinum traderet, quas ad NN. paribus contentis (. exceptis quæ à Vicariatu adferuntur.) cum duabus prioribus, de quibus supra in IIIX. & IIX. additamento facta mentio, exarassent, in quibus porro elocationis concessionisque pecuniæ, & prohibendorum intercludendorumue adituum causa vlterior fit mentio.

Octauo huius Mensis (. Maii.) die, Baro à Dona ad N. sese contulit,

tulit, & in conclaui siue cubiculo auditus est: qua occasione conceptum, quod maturari debuit, pellectum, & ab ipso N. correctum est. Quo facto ipse N. ad Baronem à Dona retulit, quod idem illud conceptum abs se correctum in originali ita absolui, cætera additamenta, & Anhaltini Principis memorialia vero nude dumtaxat pro copia describi debeant. Postea N. Baroni à Dona iterum mandauit, vt ad NN. delegatos proficisceretur, & ex ijsdem perciperet, quomodo iam erga negotium istud adfecti essent, apud quos Baro per semihorulæ spaciũ commoratus ijsdem Bohemiæ Ordinum litteras exhibuit: qui expresse modo, & toties nunc commemorato Baroni à Dona responderunt: sese punctum, ob concedendam, in emolumentum Bohemię ordinum certam summam pecunię, quemadmodum & alterum, Hispanis intercludendos aditus & transitus concernentem, articulum, ad referendum acceptaturos. Et quidem aditus, eiusdemve interclusionem, quod attineret, iste per se & alias Hispanis non concederetur, addita constanti asseueratione & protestatione, NN. singulari zelo & adfectione Bohemico isti negotio & Vnioni fauere & bene cupere, interposita tamen excusatione ob incredibiles ferme sumptus hocce tempore Bohemis gratificari non posse, quum NN. singulis mensibus vltra CCCC. coronatorum M. erogare necessum habeant: quo percepto Baro (à Dona) ipsis breuiter magnam potentiam, florentissimas prouincias, & Ferdinandi media, atq; plus quam Vatinianum odiũ, quod erga NN. gerat, in memoriam reuocauit: quæ omnia itidem negare minime potuerunt, attamen cum tenuitate atque impotentia sese iterum hoc tempore excusarunt.

Maij A. C MDC. XIX.

Circa istius diei vesperam N. sese ad Principem Anhaltinum cõtulit: vbi, in præsentia Baronis à Dona, conceptum, denuo emendatũ & mundatum, pellectum est. Quo percepto N. affirmauit sese subsequenti die illud subsignaturum & promoturum.

Quamuis vero decreuissent, quamprimum subsignato concepto illinc digredi & domum repetere, nihilominus tamen Anhaltinus, morbo correptus, N. certiorem reddidit, sese postridie lubenter adhuc permansurum valetudinemq; suam curaturum.

Nono & X. die Maij Anhaltinus in grauissimam febrim incidit, quem N. inuisit, & eidem inter alia significauit: sese ab Monsieur NN. litteras accepisse, in quibus indigitatum fuerit, ne videlicet N. Bohemico isti negotio sese immisceret: modo dictum tamen Monsieur N.

Maij A. C. MDC. XIX

virum esse præposteræ prudentiæ, qui omnibus rebus participare velit: itaq; ipso in effectu metuendum Occidentalem Franciam Hispanis fauere atque benecupere. Postridie cursor quidam, ab Marchione Badensi missus, appulit: sub cuius aduentum Anhaltinus ad magnum Aulæ Palatinæ Magistrum, Comitem Solmensem, iuniorem Principem Anhaltinum, Achatium Baronem à Dona, & Borstelium litteras dedit: circa vesperam de modo commemorati Cursoris Marchionis
» Badensis allatis varij discursus habiti. Subsequentibus diebus Prin-
» ceps Anhaltinus à febri, in quam illum incidisse paullo ante diximus,
» grauiter adflictus, Medicis, Pharmacopolis & administris multum sa-
» ne molestiæ & laboris creauit, nihilominus tamen, pro familiari ze-
» lo, à periculosis consiliis & negotiationibus minime cessauit, sed mul-
» to potius coronam Bohemiæ nominetenus ad alios, in ipso tamen ef-
» fectu modo ad Electorem Palatinum transferendi, sedulo laborauit:
» Specialia tamen (ex quibus sane grauiores enormitates depræhen-
» duntur) certis quibusdam de caussis heic non immerito sicco iam pe-
» de prætereuntur.

» IIXX. die Maij sequentia in consilio noua ex Bohemia allata,
» & de istis peculiares deliberationes institutæ sunt: I. antequam Ferdinandi copiæ è Belgio adueniant, Bohemos certam occupandæ Buduisæ spem concepisse. II. Certam quoque eosdem, Bohemos, spem alere incorporatas Prouincias, Morauiam, Hungariam, &c. Bohemiæ Ordinibus sese coniuncturas, & confœderationem cum istis inituras. III. Principes Vnionis in armis esse, &c. Item Bohemos aduersus Ferdinandum bellum adhuc intrepide continuare, & Morauiam grandi cum exercitu inuasisse: Item N.N. Constantinopoli serio adlaborare, & Turcorum Imperatori persuadere conati, vt nimirum militem limitibus Hungaricis immittat, Hungaris (*tum temporis Regi suo Ferdinando constanter adhuc adhærentibus*) terrorem incutiat, & ita Ferdinandum istis in locis omnibus modis impediat. Item: De Anglia paruam spem concipiendam, cum nulla adeo peccunia in promptu siet, id quod sæpius & aliquanto latius eo ipso declaratur, quod Rex (Angliæ) pro Electore Palatino ad Romanam coronam minime consentiat, & eius teneram adhuc ætatem prætendat. Regiam suam Maiest. quoque non vna dumtaxat vice serio affirmasse sese Bohemicam istam intemperiem lubentissime sedatam vidisse, iccirco, ad promouendam pacem, delegatos suos ablegasse. Item:

se. Item: Statuum siue confœderatarum Prouinciarum Belgicarum delegatos apud commemoratum magnum Britannicarum Insularum Regem, tam nauigationis, quam futuræ adsistentiæ caussa, nihil omnino impetrasse, ea propter male contentos domum repetiisse.

Maij A. C.MDC. XIX.

Probe autem heic notandum quod ad istos articulos peculiaria additamenta pertineant, sub lit. B. & C. quæ tamen breuitatis, aliorumque respectuum gratia, iam iterum omittuntur: toties siquidem nunc commemoratus Princeps Anhaltinus facillime sibi reuocabit in memoriam, quæ videlicet in arcana sua audientia, XXVI. & XXVII. Maij istius anni, inter ipsum & N. ob NN. consilia, discursus, & conferentiæ agitatæ fuerint: inter alia vero, vt Bohemi mascule protegantur, &, sin res aliter non comparatæ essent, in forma Reipub. ope auxilioque Hollandorum & NN. gubernare debeant. Similiter quid ille ipse Anhaltinus, XIX. Maij ante cœnam, Baroni à Dona in calamum quasi dictauerit, insignem perpotentemque quamdam ciuitatem, cuius diuitiæ XXXII. millionum summam excederent, occupandi, & prouentum istum ad ipsorum propositum conuertendi: cumprimis autem, ad Romanam coronam quod attinet, quod melius Turcorum Imperator, immo Diabolus ipse ad eamdem (coronam) promoueatur, quam si Ferdinandus succedere debeat. Verba protocolli in lingua Gallica ita & melius sonant: *qu'il seroit mieulx de prendre plustost vn Turc, voire vn Diable à la Succeßion de l'Empire, que de la laisser venir à Ferdinand.*

NB.

Verum enimuero istiusmodi specialia heic minime considerantur, sed satis superque sufficit, quod Anhaltinus, Marchio Onoltzbachicus, Elector Palatinus, magnus Aulæ Palatinæ Magister, D. Camerarius, Plesseius, bini Barones à Dona, & intimi quique sciant, occulta & perniciosa ipsorum consilia DEVM TER OPTVMVM MAXVMVM iam detexisse.

Peracta tamen ista occulta atque clandestina Legatione tam mirabilium consiliorum, & Decretorum, siue conclusionum, Princeps Anhaltinus, in regressu, tres insignes equos, vna cum gladio & pugione gemmis pretiosissimisque lapillis exornatis, honorarij loco accepit.

Ad additamentum lit. A. (quod conceptum comparationis, & ex An-

Maij A. C. MDC. XIX.

ex Anhaltini instructione desumptum est.) XIV. articuli magnæ sane importantiæ referuntur, qui tamen ex parte iam suo loco rellinquuntur, excepto: quod N. Mansfeldij IV. militum M. & DC. equitibus, pro Electore Palatino quauis ingruente necessitate vsurpandis, stipendia persoluere debeat. Item: Cæsarem, & Hispanica auxilia ab aditu omnibus in locis arcenda. Item: Alsatiam inuadendam, domum Austriacam diuertendam, magnas pecunię summas ad C.C. M C C. M C C C C. thalerorum M. immo milliones, sese extendentes, certis terminis persoluendas, & non dumtaxat Bohemiæ ordinum, verum etiam vniuersi S. R. Imperij libertates conseruandas: Item grandiorem fortioremque armaturam in campo alendam: Item quamprimum tertia pecuniæ parte persoluta, Elector Palatinus, Anhaltinus, & Marchio Onoltzbachicus pollicentur, vt absque vlla mora X. peditum M. & certum equitum numerum conscribere, omnia tormenta, munitionem, ad eamdemque pertinentia requisita comparare, Hispanorum consiliis resistere, Bohemiæ Ordines protegere, & correspondentium Priuilegia atque libertates sartas tectasue conseruare velint: Item, quod Mansfeldius cum N. conclusisset, in effectum deducendum, nullamque pacem vel inducias aliquot per annos decernendas. N. apud Bohemos in magna consideratione esse, quam Elector Palatinus auctarus fiet, vt ipsi coronam deferant & in Regem suum eligant: quo in casu idem Elector Palatinus omnem dabit operam, vt inclinationes & fauores Bohemorum, quos erga propriam suam personam hactenus persenserit, quosque non vna dumtaxat vice sibi detexerint, ad ipsius N. personam transportentur atque deriuentur. In futura Romanorum Regis electione Electorem Palatinum talem eligi curaturum atque promoturum, qui, ex præscripto S. Rom. Imperij Constitutionum, ad conseruationem eiusdem Imperij libertatum fiet idoneus: sub quibus præcipue ij summa industria considerentur, qui sua merita & beneficia cumprimis præ cæteris ostenderint: sperare insuper eumdem Electorem Palatinum sese Electoralis Brandeburgici, & filij sui votorum non dumtaxat compotem, verum etiam superiorem futurum. Item: ad conclusorum articulorum seruationem non solummodo contrahentes Electores atque Principes, sed etiam eorumdem hæredes & posteri obligabuntur. Tormenta, ad eademque pertinentes globi, & nitrati pulueris summæ in specie præscriptæ sunt: nimirum ad minus III. vel IV. pulueris nitrati centenarij,

tenarij, totidem funales, plumbum in numero duplici, vna cum necessaria prouisione & obsidione campestri.

Maij A. C. MDC. XIX.

Porro quoque in eadem ista tractatione inter alia relatum est, quod nimirum Romana corona ad N. & Bohemica ad Electorem Palatinum transferenda, quum hoc tempore sufficiens fiet, si videlicet Austriacę domui corona Bohemica subtrahatur: quemadmodum negotium illud potissimum toties nunc dictum Electorem Palatinum denominet, quo melius magisque relligio amplificetur.

Ad coronam Cæsaream quod attineret, N. à morte Matthiæ Cæsaris (*hæc relatio, ex qua ista extracta sunt, XVI. Februarii data est, vbi Cæsarea S. Maiest. etiamnum inter viuos adhuc exstitit*) sibi boni quidpiam polliceri, modo & Occidentalis Francia pariter huic negotio non deesset, ea propter res ibidem fulciendas & stabiliendas.

Iuxta illud Anhaltinus similiter sibi reuocabit in memoriam, " quas nimirum litteras Amanuensi suo, Baroni à Dona IIIX. & XVII. " Maij, in calamum dictauerit. "

In primis, lit. D. ad Marchionem Badensem, N. maxumopere commendat, quam potens ille fiet, &c. Item sese, Anhaltinum, cursorem ad Marchionem ideo ablegasse, vt redderetur certior, res in genere bonis versari in terminis, quæ tamen in specie calamo neutiquam tuto committendæ sient: quemadmodum etiam eidem Baroni expresse iniungit, vt mandatum summo silentio, absque vllius hominis adtractione, Marchioni exponat: siquidem id Reipubl. interesse, & ipsi deniq; Marchioni plurimum profuturum, &c. *NB. ob Brissacum, Marchioni deputatum.*

In secundis ad Electorem Palatinum, lit. E. pari modo Anhaltinus commemorat res in bonis attamen istiusmodi terminis consistere, quod relatio oretenus fieri, non autem calamo committi oporteat. Hoc tamen sese tuto chartæ committere posse, ex parte N. nullum defectum adpariturum, quamuis NN. pro tempore sese excusauerint: quemadmodum etiam N. promisisse vt singulis mensibus C. thalerorum M. persoluere velit, attamen hac expresse sibi reseruata conditione, vt Elector Palatinus & Vniti contenti esse possint: plurimum in eo potissumum consistere, N. generali pollicitatione duorum in Bohemia confidentium, vtpote Comitis ab Hohenloe, & Ruppæ, neutiquam posse adquiescere: ea propter lubenter sese videre, sin & in hoc

Maij A. C. MDC. XIX.

negotio maior luculentiorque declaratio subsequi potuisset: quem in finem etiam sese, Anhaltinum, Achatio, Baroni à Dona, per litteras eius rei caussam significare, & nunc Electori Palatino liberum rellinqui, num videlicet commemoratum Achatium quamprimum ablegare, & rem eo promouere velit, vt, in suo, Anhaltini, reditu, certam resolutionem reperire, & exinde N. ansam occasionemq; habere possit, tam bonam istam suam intentionem ipso facto in effectum deducendi.

Tertia Anhaltini epistola, lit. F. ad Achatium à Dona, eo similiter directa est, nimirum, quod N. bonam dispositionem duorum in Bohemia confidentium bene acceptauerit: nullam tamen exinde assecurationem percipere, cui tuto fidere posset, cumprimis in tam arduo difficilimoq; negotio, quod ipsius reputationem, populos, atq; Prouincias concerneret, ideo eo minus negotium istud præcipitãdum esse, & eapropter rẽ istis in terminis promoueri cupiat, vt legitimo more modoq; vocari queat, tum enim sese omnẽ adsistentiam præstiturum, atque adeo personam suam propriam, amicos, aliosque suos confœderatos lubentissime impensurum. Bohemiæ Ordines itaque absque vlla mora delegatos suos ad N. mitterent, quorum medio de ipsorum beniuolentia N. eo melius constaret, & articuli, qui ad negotium illud pertinere videbuntur, vtrimque & reciproce pensitarentur: quem in finem etiam sese, Anhaltinum, peculiarem quemdam cursorem ablegasse, &c. pro arbitrio & consilio Electoris Palatini, operæ pretium esse iudicasse, vt videlicet duo confidentes, Ruppa, & Hohenloius, omnium gestorum in continenti certiores redderentur, atq; tamdem ab ijsdem omnis necessaria præparatio institueretur: Interea sese, Anhaltinum, regressum suum pro virili maturaturum, alias omnia in bonis, atq; in istiusmodi quidem terminis consistere, vt exinde diuinæ prouidentiæ manifestissima depræhendantur vestigia. Datum N. IIIXX. Maij, A. C. M. DC. XIX.

In memorialibus lit. G. H. inter alia subsequentes consultationes & propositiones reperiuntur: *Stadenses in Hollandia inducias iam iam violent, neque expectent donec XII. anni finiantur: ipsos enim facile prætextum & occasionem reperturos, sub prætensione Hispanicarum technarum clandestinarumq; molitionum cum Barnefeldio, cum Iuliacensibus Prouinciis, vel cum ciuitate Embdana.*

Vene-

Venetianis persuadendum esse, vt bellum cum Hispanis & Rege Ferdinando renouent, an forsitan Forum-Iulij vel Histriam interea occupare possent: quo facto sane multis sumptibus, quos alias tam in salo, quam in solo erogare necessum habeant, plurimum detracturi essent: Item, Hispaniam duabus in partibus inuadendam, Venitisque Principibus, ad similem intentionem, erogatione grandis summæ peccuniæ succurrendum esse: Quamuis etiam Venetiani plerumque bellum summo studio euitare soleant, nihilominus tamen præsentem, idoneam, exoptatamque istam occasionem ipsos pellecturam.

Maij A. C. MDC. XIX.

Summam itidem necessitatem requirere, vt potissimum ista oretenus proposita intentio (ciuitatem N. concernens) quamprimum in effectum deducatur: Illam siquidem talem consequentiam parituram, ex qua Reipublicæ non minus commodi, quam ex duabus prioribus istis intentionibus, ob circumstantias, quæ illi cohæreant: attamen neutiquam cessandum, sed eo commodius intentionem istam adimplendam, atque adeo magnam commoditatem vtilitatemque exinde expectandam esse.

Non minus æque esse necessarium, vt Vniti Electores, Principes, Ordines, Imperialesque ciuitates manus auxiliatrices sibi reciproce præbeant: siquidem magis de ipsarum libertate, ac sui ipsius cõseruatione, quam de alia re quapiam ipsis agendum esse. Pari modo omnem dent operam vt in Belgio conscriptæ militareis copiæ ab aditu arceantur: Sin enim Ferdinandus & domus Austriaca nullas auxiliareis copias è Belgio recipiant, tum de ipsa actum esse: Ex Neapoli siquidem per Golffonem nullum exercitum Tergestum versus permeare posse, nisi cum Venetianorum classe manum conserat: Venetianos quoque semel decreuisse, quod prius extrema quæque impendere, quam transitum hoc modo concedere velint. Si autem militareis copiæ Neapoli Mediolanum versus deducendæ essent, non exiguum temporis spacium terra, marique ad id requiri, viam porro non dumtaxat incultam & asperam, verum etiam nimis longinquam esse.

Item: Totum hunc tractatum, vniuersamque rei cum N. gestæ seriem Marchioni Badensi detegendam, idque potissimum eum in finem quo melius, ad occupandum Brissacum, disponatur: vtque huic intentioni serio inuigilet, munitionem & "

Maij A. C. MDC. XIX. tormenta sibi comparet, cum hac conditione, vt tum ipsi commemorata ciuitas Brissacum pro recompensatione integra permaneat.

NB. „ Duci Würtembergico autem nihil, præter Mansfeldicarum militarium copiarum subsidium, reueletur.

Electorem Palatinum, notoriorum Vicariatuum gratia, admonendum.

In itinere aditus perquam studiose perlustrandos, quomodo nimirum res sese cum istis habeat.

Quamprimum Bohemiæ Ordines quoque admonendos, vt nimirum absque vlla mora Ambassatores suos ad N. mittant, cum certa assecuratione quid nimirum de corona Bohemica sperandum siet. Apud N. resolutionem petendam, an Elector Palatinus & consortes certiorari debeant, num videlicet, rebus in Bohemia rite constitutis, N. alias quoque conditiones in effectum deducere debeat, alias enim Bohemiæ delegatos profectionem suam temere suscepturos.

An cum Electore Palatino & Marchione Badensi, de nuptiis N. cum N. conferendum siet.

Eo spectandum num videlicet Ecclesiastica quædam occasio sese obferat pro Cardinali N.

Anhaltinum promoturum, vt Bohemiæ Ordines quamprimũ ad N. legatos suos mittant, cum oblatione coronæ, erga non ignotas conditiones, quodque Elector Palatinus pari modo legatum suum coniungat, ob articulum peccuniam & maiorem armaturam concernentem: vtque demum iste legatus Venetias, *ad præstanda illinc bona officia*, sese conferat.

Item, *omnem dandam operam*, quomodo Augusta Treuirorum occupari posset, vbi nullis parcendum sumptibus, & sub eo idonea subiecta vsurpanda. Exempli gratia, Anhaltinum, vel alium quemdam.

Vt Stadenses inducias violent, alias enim rem parum prospere successuram.

Nuptias, inter Hispaniam & Angliam, impediendas.

Pari tempore, sin Stadenses in Belgio inducias violent, & Venetiani Forum-Iulij inuadant, tum quoq; nullum non mouendum lapidem, vt bellum Mediolanense etiam inchoetur.

Bellum

Bellum Gallicum, ad expediundum hoc negotium, plus præstare, quam pacem.

Maii An. C. M. DC. XIX.

Item, Hispanos tam timidos, vt ob impetrandas à Stadensib. inducias, nullis parsuri sient sumptibus.

Item, Punctum, propter Imperium & electionem, reseruandum, iuxta Anhaltini Principis oralem declarationem.

In aliis memorialibus, ab Anhaltino Principe manu propria notatis, reperitur, si N. in Bohemiæ Regem eligeretur, tum Alsatiæ cessionem progressum suum sortituram: Item: Coronam Hungariæ & partem Austriacarum Prouinciarum Electori Palatino ipso facto cessuram.

Porro: quæ Anhaltino in suo reditu obseruanda.

I. Quomodo cum electione Mœno-Francofurtensi comparatum siet, an procedat, nec ne? num Electores, & Ferdinand. in persona propria conueniant, & quomodo is, Ferdinandus, admitti debeat.

II. In quib. terminis Vnionis, Ferdinandi, exterarumq; nationum conscriptiones militarium Copiarum consistant.

III. Status Bohemicæ essentiæ, tam bellum, quam interpositionis negotium concernens.

Item, *quæ Electori Palatino, Bohemorum gratia, expediunda.*

I. Resolutionem dandam, an nimirum Elector Palatinus illud pro se prætendat, respectu Regis Angliæ, quo in casu expectandum, quid Rex in re facturus, vel intermissurus esset.

II. Vel an N. mediantibus conditionibus de quibus supra,

III. Aut an in Statu Reipubl. relinquendum.

Plura mihi Anhaltino ipsi obseruanda.

I. Quid in genere, an res adhuc ad pacem inclinet?

II. Initamenta ad Ens.

III. De relectione cum Bohemiæ Ordinibus. NB.

IV. Dies Collegialis.

V. Armamentum.

VI. Mansfeldium iuuandum.

VII. Anglia ratione Bohemiæ, & ratione matrimonij.

Ne autem in genere sciretur, quo Anhaltinus profectionem suam dirigeret, & cur ad N. proficisceretur, itaq; externe prætendit.

I. Fieri id ob stabiliendam bonam Correspondentiã inter NN, N.

II. Anhaltini filio pensionem annuam accipiundam.

III. Transactio N. N.

Porro idem Anhaltinus, pro memoria, sibi adnotauit.

Maii A. C. M. DC. XIX.

I. Ob integrum numerum Mansfeldicorum IV. peditum M. & DC. equitum atque continuationis ad N. impensas siue sumptus.

II. Vt M.CC. thalerorum M. vel in numerata peccunia, vel modo transportatorio, certo, atque cum continuatione fiat.

III. Occupatio Alsatiæ, vel deprecatio, & transactio.

IV. Venetianos ad adsistentiam & inuasionem flectendos.

V. In Italia hoc negotium potissimum fomentandum, & eo cumprimis spectandum, an non noua tractatio queat institui.

VI. De hoc negotio non recedendum: quemadmodum & Correspondentiam non prætermittendam, vt cuilibet innotescat, in quibus res versetur terminus. Item: filium meum Anhaltinum in Italiam mittendum, tam ad promouendum negotium, quam ad Prouinciarum perlustrationem, cumprimis Romæ & Neapoleos.

Quæ consilia, ad Bohemiæ Ordinum postulata, & Anhaltini probabilem bonam promotionem, certo quodam in loco habita, & decreta fuerint, id ipsum testatur additamentum, lit. H. sequentis ferme tenoris: Hisce diebus, ad petitionẽ Bohemiæ Directorum, ardua in Consilio agitata fuisse, quo pacto nimirũ Bohemi sese ab obsequio dom⁹ Austriacæ liberare possint: magnã quoq; disputationẽ incidisse, dũ potiores conclusissent, q bellũ continuari, & cum Ferdinando nulla omnino tractatio iniri debeat, quemadmodum etiam Bohemos eum in finem rationem iniisse: Sin forsitan Ferdinandus & Hispani ipsos summa cum violẽtia ad obsequium cogere conentur, quæ tum ipsis hincinde expectanda forent auxilia? Alios in hac versari opinione, quomodo videlicet regnum administrãdum, graue fore autumantes, nisi idoneum caput in promptu, quod tam sua, quam suorum adhærentium potentia instrũctum, reique militaris apprime gnarum peritumque fiet, vt eo fortius hosti resisti posset: ea propter lubentissime Regem sese exoptare qui ipsos non dumtaxat contra Austriam & Hispaniam, tam in Bohemia quam incorporatis prouinciis defendere, verum etiam, vrgente necessitate, dominium amplificare & dilatare posset, quo magis domus Austriaca debilitetur. Alios malle vt ob libertatem bellum istud susciperetur, quodq; Ordines imposterum nulli amplius regum iugo subiecti essent: Et hi quidem exemplo Stadensium in Hollãdia nituntur, qui ab initio quidem sub aliquot Principib. (*vtpote sub Matthia, Alenconio, Guilielmo Auraico &c.*) istiusmodi gubernandi formam experti, & deniquè libertates suas

res suas in forma Reipublicæ contra Hispanorum potentiam tutati essent: nihilominus tamen, etiamsi nulli certo Principi subiecti fuerint, auxilia ab exteris aliquot Monarchis atque Principibus impetrassent: minime itaque desperandum licet ab initio res aliquanto tardius minusq; pro voto succedant, in Hollandia siquidem etiam anno primo non omnia feliciter successisse. Catholicos, & paucos aliquot dumtaxat SVB VTRAQVE, malle, vt cum Ferdinando transigeretur, & conditiones in arctum cogerentur: metuendum enim esse, quod, si forsitan Ferdinandus palmam violenter obtineat, de omnibus tum ipsorum Priuilegiis atque libertatib. actum fiet. Hisce tamen minime consideratis Ferdinandi Commissarios re infecta dimissos esse: iamq; rem in iis hærere terminis quod Bohemiæ Ordines cum amicis suis deliberaturi sient, quid videlicet ipsis factu opus foret: quem in finem etiam in Angliam, & ad alios Confœderatos, suos legatos ablegasse: iam etiam ipsos N. N. opinionem sententiamque præstolari, adeo vt sperandum, si consilio N N. obtemperauerint, rem tum ipsis feliciter processuram. Interea cum Hollandicis Legatis & Serenissimo Domino Electore Saxoniæ nullam nō tractationem negligunt: NN. autem hoc in negotio admodum caute agere, & ab Directoribus omnia in arcano seruari. N. puncta & considerationes fuisse detectas, sed in consilio rē nimis lente agitatam fuisse, adeo vt N N. postulari necessum habuerint, quib. omnia hodierni Bohemici Status particularia negotia communicata fuerint: de quo diuersas latas esse sententias, quibus in consilio grauiter perpensis quosdam statuisse, Bohemos intentionem adhuc bene consequuturos, etiamsi nullum regem eligerent &c. Item vniuersæ ferme Germaniæ domus Austriacæ imperium tædiosum atque molestum esse &c. *& post nonnulla:*

Maii A. C. M, DC XIX.

Verum considerandum esse, etiamsi Bohemi bellum continuaturi, & per vnum vel alterum annum auxilia extera impetraturi sient; impossibile tamen ipsis deinceps fore vt Ferdinando amplius resistāt, sed tandem, cum iactura omnium suorum Priuilegiorum atq; libertatum, victos & coactos fore: Quocirca ipsis suadendum vt hoc tempore cum Ferdinando transigant, & suo tempore meliorem conducibilioremque occasionem expectent: Cum enim regni prouentus non adeo magni pretii, & Ordines non vnius opinionis sient, de vicinis etiam nihil certi sibi polliceri possint, iccirco bellum, licet ipsis magna fuerint promissa auxilia, non diu continuaturos, sed multo potius,

populis

Maii An. C. M. DC. XIX.

populis exhaustis, Prouinciisque desolatis incultis atque deuastatis, postremo Ferdinando in spolium cessuros.

Aliis consultius visum fuit, si Bohemiæ Ordines bellum sua sponte gererent, & nullum omnino regẽ eligerent, (nullum siquidem pro prias suas Prouincias atque populos ipsorum gratia posthabiturum.) sed vice versa omnem darent operam vt videlicet Silesiam, Morauiam, & Austriam ad suas partes pertraherent, vt ita Hungaris aditum intercluderent, & mala ab ipsis imminentia à finibus suis auerterent, cumprimis quod Hungari Austriacorum partibus adeo impense faueant. Pari modo & Vniti nullum non lapidem moueant, vt Archiduci Leopoldo aditum in Alsatiam intercludant, ne istis in locis ex Hispania & Belgio aduentantes militareis Copiæ transire queant. Si enim Ferdinando omneis aditus adimantur, Ordines tum facile Priuilegia atque libertates suas ab sque alicuius regis ope & adminiculo conseruare, immo Prouincias suas adhuc amplificare posse. Cõcludendum itaq; Bohemos liberorum Ordinum libertatem sibi vendicare debere, atque tum ab Hollandis & Imperialibus Ciuitatibus, aliisque Proceribus atque Principibus male erga domum Austriacam adfectis, omnem opem auxiliumque consequuturos. *Et hoc Conclusum Directoribus tum temporis tramissum est.*

Isti Consultationi quoque porro interuenit: quum ex Persia noua, pacem concernentia, adferantur, iccirco amicitiam Turcorum Imperatoris hac sub occasione neutiquam negligendam: quodque potentia vel neruus istius portæ contra domum Austriacam omnino dirigatur: quemadmodum etiam Consiliarii Turcici eius rei caussa informati sient, & iam iam Turcorum Imperatoris resolutionem exinde expectari, cumprimis eorum, quæ illinc Transyluaniæ Princeps, Germaniæ caussa, proposuerit: nimirum vt militareis copiæ ad Hungariæ fines mittantur, Ferdinando eo ipso terror incutiatur, & Hungari intestino bello adeo periclitentur, vt pro Ferdinando in Bohemia non amplius pugnaturi sient. Item, Vienna adferri Ferdinandum admodum anxium sollicitumq; esse cum omnia eius consilia minus prospere succedant. In summa res ad sanguinolentum spectare bellum, à Bohemorum enim partibus vniuersum stare Romanum Imperium: & quamuis etiam, Bohemi, hactenus Ferdinandum semper ingentibus pollicitationibus, in quibus Ferdinando fidelitatem & obsequium obtulerint, lactauerint, nihilominus tamen contrarium fuisse verum, quod in caussa fiet vt cottidie consilia cõferantur cumprimis ob inconstan-

tiam

tiam Morauiæ Ordinum, qui hactenus simulauerint, quasi à partibus domus Austriacæ starent, clanculum tamen cum Bohemiæ Ordinib. colluserint: id tamen in nupero Prouinciali conuentu hac occasione detectum esse, dum sese pro Bohemiæ Ordinibus manifestissime declarauerint: quo facto Comitem à Thurn cũ X. militum M. istis in locis hostiliter irruisse, & clanculum contra Ferdinandi militareis Copias aliquid molitum esse, rem tamen detectam fuisse: Parem molitionem contra Comitem Colaltum fuisse susceptam; quoniam autem Cæsareanus quidam Capitaneus operam suam Ordinibus addixerit, & Comiti Boucquoio familiarissimus fuerit rem pari modo minime pro ipsorum voto successisse.

Maii A. C. M. DC. XIX.

Hæc & similia quidem principaliter ab Vnionis Confœderatæ Capitibus tractata, postmodum vero & cæteris Vnionis istius membris non minori ex parte communicata fuerunt: quemadmodum etiam in subsequenti Conuentu Heylbrunnensi non dumtaxat Bohemici Delegati comparuerint, verum etiam, quousque Bohemici negotii patrocinium suscipiendum esset, deliberatum fuerit. Ex eodem etiam Conuentu Heylbrunnensi, sub dato X. Iunii Anno Christi M. DC. XIX. Princeps Anhaltinus ita scribit: Bohemi quamprimum sese explicabunt, nõ solummodo in puncto reiectionis Ferdinandi, verum etiam quod & vlterius progredi necessum habeant: reiectionem & vlteriora tamen nondum processisse, quum interea Hispanicæ auxiliareis copię è Belgio aduentarint, Mansfeldium clade affecerint, & ita impediuerint, quod hac septimana (. X. & XX. Iunii Anno Christi M. DC. XIX.) Bohemici, Austriaci, & Morauiæ Ordines Confœderationes suas non concludere neq; easdem consueto iuramento confirmare potuerint: se, Anhaltinum, Bohemiæ Ordinibus suasisse, vt pro tempore sese adhuc continerent: Quoniam etiam Elector Moguntinus, vna cum Serenissimo Saxoniæ Septemuiro, Mœno-francofurti Romanorum Regis electionem maxumopere vrgeat, metuendum, ægre ad destinatum Scopum (*. de quo supra satis superque videre est.*) perueniri posse: nihilominus tamen iam Heylbronnæ de mediis tractari, quibus ad exoptatum finem (*. de quo supra.*) tamdem aliquando perueniatur: res, præterea, eo inclinare, vt de forti & vehementi quapiam resolutione, non contemnendum militarium Copiarum numerum concernente, cogitandum & prospiciundum fiet: immo iam iam exercitum in promptu haberi, si modo N. in propositionem consensisset, eo ipso enim ali-

Iunii A. C. M. DC. XIX.

NB.

Iulius An.C.M. DCXIX. quot Vnitorum somnolentiam eo magis excitari potuisse: iam vero dum res ad extremam necessitatem vsque dilata & prorogata fuerit: ea propter præparationes & conscriptiones militareis nunc eo difficilius quam antea parari.

„ Alias ipsi Principi Anhaltino minime est incognitum, qui porro Heylbronnæ apud Vnionis Ordines nomina sua professi fuerint, „ quur vni, vel alteri ex diuersis locis in Bohemiam proficisci non licuerit, & quod denique (.cum Anhaltina consilia partim minime successerint, partim vero armaturæ præparationisq; bellicæ sumptus Vnioni persoluendi fuerint.) Sub dato XV. Iulii decretum scriptumque fuerit: non amplius N. sed Electorem Palatinum in regium Bohemicum thronum collocandum: quodque Elector Palatinus inclinationem & fauorem, quem in Bohemis erga personam suam propriam toties persensisset, quemque iidem Bohemiæ Ordines non vna dumtaxat vice erga Electorem Palatinum detexissent, probe considerare, & eosd. Bohemiæ Ordines admonere debeat (*.vti ex peculiari memoriali; Sub dato Ambergæ* IV. *&* XIV. *Iulii* A. C. M.DC.XIX. *videre est.*) ne vlli pacis propositioni fidant, sed multo potius in bona sua resolutione constanter perseuerent, neque vllo modo ad segregationem vel discordiam ansam occasionemque præbeant.

„ Licet vero Vnionis Heylbrunnensis cõmemorati sumptus præparationis istius bellicæ in infinitum ferme adcreuissent, & Vnitis onus istud intolerabile visum fuisset: nihilominus tamen iuxta Anhaltini ad Electorem Palatinum, sub dato Ambergæ V. & XV. Iulii, tum temporis deliberatum consideratumque fuit: Etiamsi residuum solutionis Mansfeldicarum militarium Copiarum, per singulos menses LX. thalerorum M. merito Electori Palatino, & eiusdem Interessentibus, in emolumentum vergere & cedere debeat, nihilominus tamen Bohemos, sin rei comparatio ipsis detegatur, ista LX. thalerorum M. pro se prætendere posse: Econtra considerandum quoque esse Rempublicam in Bohemia hodierno statu in maxumis versari angustiis, & remedia in Bohemia adplicata toti Reipublicæ profutura, quodque hæc omnia non magis in aliorum ratificatione, quam Bohemorum finali resolutione & declaratione (*. Regem Ferdinandum abdicandi, & Electorem Palatinum eligendi.*) adquiescere velit: iccirco ignorare sese (. Anhaltinum.) quur extremum istiusmodi remedium non magis permittendum, vel tentandum, quam vt apud Bohemos præiudicialis recessus.

sus,aut (.NOTA BENE.) compositio siue transactio cum Ferdinando expectanda siet.

Iulius A. C. M. DC.XIX.

Item, die eadem, quamuis ad personam aliam: Conuentum Heylbrunnensem, diuina fauente clementia, feliciter ad finem perductum, Venitis nihil, nisi tempus, elabi: alias sese resoluisse, quod armaturam suam XII. peditum, & III. equitum M. cum certo tormentorum numero augere velint: sub quibus tamen peregrina auxilia minime intelligantur: insuper exercitus plus quam dimidiam partem esse conscriptam, cui Elector Palatinus, tamquam Generalissimus, Marchio Onoltzbachicus vero ceu Generalis siet præpositus: sese, Anhaltinum, iam omni carere munere (*Generalatum tum temporis pro se ambiuit, quemadmodum illud ipsum officium ipsi, tribus post datas hasce litteras septimanis, ipso facto delatum est.*) nihilominus tamen omnia extrema tentaturum &c. ni aduersa valetudine impediatur, à latere Electoris Palatini ne latum quidem, vti aiunt, vnguem discessurum. Præterea Electorem Palatinum omnibus viribus potissimum eo laborasse, vt electio Mœno-Francofurtensis differretur: eum in finem cum Septemuiro Moguntino egisse, qui tamen Conuentum vehementissime ad destinatum tempus vrgendo promouisset, quodque Elector Palatinus in destinato consuetoque loco personaliter comparere debeat. Itaque res tamdem eo inclinare, quod sane de Cõuentu isto nihil aliud siet expectandum, quã quod in eodem Ferdinandus multos fautores habere queat. Ex aduersa parte autem nihil intentatum rellictum iri, quin istis Ferdinandi fauitoribus istiusmodi difficultates (*Subintellige Bohemorum Protestationem, quod non Ferdinandus, sed Bohemiæ Ordines ad Electorale Collegium admittendi.*) obiiciantur, quę, si in proposito suo perrecturi essent, ipsis multum negotii, laboris atque molestiæ facessere poterint. Restantes militareis copias, adhuc conscribendas, cottidie conuenire, atque, vti adpareat, Vnionis exercitum non tam cito Sacramento iterum absolutum iri. Optumam quoque nunc esse coniunctionem, quod Vnitæ siue Confœderatæ Prouinciæ Pragæ, ad angustam Vnionem concludendam, conuenissent. *Item, In Anhaltinis litteris ad Tschernembelium, ex Amberga, sub dato XIV. Iulii &c.* Confidentium vnum Pragam versus profecturum: Interea Tschernembelius sub silentio Anhaltinum certiorem faciat, an non cum finali Confœderatione, eiusdemue conclusione, ad euentum electionis Mœno-francofurtensis forsitan spectetur, eum potissumum in finem, quod euentus peculiarem rei mutationem & formam daturus esset.

Caricho.

NB

NB

Iulius A.C.M. DC.XIX.

Quo melius & magis autem illud Ferdinandi impedimentum promoueatur, porro inter alia consideratum: Vt Ciuitatis Mœno-francofurtensis habeatur ratio, & electio omnibus modis impediatur, *vti D. Camerarius in sua epistola ad Principem Anhaltinum, sub dato 11. Iulii An. C.M.DC.XIX. inter alia hisce verbis mentionem facit:* Et Electoris Palatini sub itinere (*.tum temporis Heylbronna discessum fuit.*) accepto mandato, nupero elapso die Lunæ in continenti Mannheymium versus profecti sumus, vbi similiter circa vesperam Elector Palatinus, & mox MAVRITIVS Hassiæ Landgrauius nos subsequuti sunt: ast, præter familiaria colloquia, sub istam vesperam, de publicis nihil omnino tractatum: perendie vero non mediocres sane orationes exauditas esse in quibus Inlustrissima sua Celsitudo (*.Mauritius.*) digressum (*.Heylbronnæ.*) IV. hisce conditionibus ratum habere voluerit: I. si termini ad soluendum aliquantulum sibi prorogarentur. II. assecuratio assistentiæ daretur tẽpore vrgentis necessitatis. III. Si cum conscriptione copiarum militarium pluris æstumaretur, & IV. priuata sua negotia etiam effectuarentur: Cætera dumtaxat discursum quemdam de Vniuersali Conuentu Euangelicorum & de electione fuisse, cum obtestatione: Electorẽ Palat. Mœnofrancfurti in persona propria neutiquã comparere debere.

NB

Quamuis etiã ante suscepta Vnionis armatura, cumprimis ad tempus ꝙ attinet, nimis sero allegata fuerit: nihilominus tamen in medium al-
" latum fuisse: cum illa (.armatura.) Ferdinando obuiandum, Mœno-
" francfurtum vndiq; cingendum, & electionẽ omnib. modis impedi-
" endã esse: & quæ plures istiusmodi speculationes fuerint: cum iisdem n. integrum diem transactum, donec conditiones mediocriter cõprehensæ, &c. ad Landgrauij petitionem, in recessum redactæ fuerint. Cũ a. res ad subscribendum ventum esset, Landgrauium se quieti composuisse, Electorẽ Palat. vero noctu illinc secessisse, versus Cæsareo-Lauteram sese contulisse: Pari modo & Landgrauium illinc cum comitatu suo digressum esse, & Camerarii conceptũ, digressum concernens, secum sumpsisse: itaq; Palatin. Cõsiliarios dubitare, num modo commemoratus Lãdgrauius digressũ maturaturus fiet, nec ne. Cum hoc Dño, pergit Camerarius, nihil omnino posse effici, id ꝙ Deo commendandum, & meliora indies speranda esse. Heic, (*.Heydelbergæ nimirum.*) ob temporis angustiam, neminem non esse sollicitum, adeo vt, quomodo videlicet res inchoandæ fient, penitus ignoretur: Consiliarios anxios esse, &c. si neruus dissoluatur, Electorem Palatinum tum omnia onera

nera solum portare necessum habere, qua de re eumdem Electorem reddi pusillanimum, se vero, Camerarium, melancholicum &c. Item, minime se videre quomodo Septemuir Palatinus in termino diei electionis hinc emigrare possit, quum interea nulla omnino præparatoria facta fuerint, adeo vt res pene floccipendantur: quæ res se, Camerarium, tristem sollicitumq; admodum teneat: sin enim Elector, durante electione Mœnofrancofurtẽsi, Heydelbergæ permansurus fiet, tum, quod personaliter non compareat, graues importunitates ipsi imputatas iri, vt iam taceat, quod prætextus excusationis facto contrario omnino iterum tollatur: versamur itaq; *(inquit Camerarius)* vbique inter sacrum & saxum: Deus largiatur recta *(tecta)* & salutaria *(Cameraria)* consilia, &c.

Iul. A. C. MDC.XIX.

Et porro idem ille Camerarius: Mœnofrancofurtenses cum Waldtmanshusio tractasse, & magis promisisse quam Heylbronnæ obtinere potuisset, ita ciuitates tractandæ sunt, &c. Argentinenses cc. milites mittere, quos iam in loco fore: Philippum Rheni Comitem per ministrum Heydelbergæ II. florenorum M. anticipata velle: ignorare igitur sese num Electores & Principes in istiusmodi petitionem consensuri sient: super hoc etiam Domino non adeo forte fundamentum struendum.

Pari ferme ratione, ad obsidionem ciuitatis Mœnofrancofurtensis quod attinet, *Marchio Onoltzbachicus, sub dato XXVI. Iulii, scribit postquã ad ipsum allatum esset, D. Solmenses equites, qui contra inobsequiosos Bohemos militare debuerant, aliquantulum retrogressos fuisse, inquiens*: Sin res ita comparata fiet, quodq; isti equites versus Mœnofrancofurtum retro iter suũ dirigere debeant, varias sane mihi cogitationes res ista excitaret, an non forsitan occasio requisitura esset, quod & nos quoque, nostra *(Vnionis)* ex parte, illa ad loca nosmet conferre necessum habeamus.

NB.

Quomodo itidem cum militari præsidio Mœnofrancofurtensi, sub durante electionis die, comparatum fuerit, id ex Ian-Albrechti, Solmensis Comitis, sub dato XIV. Iulii A. C. MDC. XIX. litteris sequentibus verbis deprahenditur: Huius loci „ præsidium, inquit Solmensis, cumprimis vero Officiales, (qui maiori " ex parte Electoris Palatini NB. NB. ministri) Ecclesiasticis maxumope " re esse suspectos, non enim Vnionis discretioni lubenter sese suaque " commissuros, &c. Id Electorem Moguntinum Mœnofrancofurtensi- " bus innuisse, cumprimis vero tum temporis, dum Waldtmanshusius, obiectis repagulis, equitatum Moguntinum, an non forsitan sub isto

NB.

Iul. A. C. MDC.XIX.

conscripti aliquot equites inueniēdi essent, visitasset, & D. armatos equites, sub imperio Cratzij, depræhendisset. Ob id indignabundo Moguntino Septemuiro eumdem, Waldtmanshusium, respondisse hac præmissa excusatione, quicquid fecerit, sese ex mandato suorum Dominorum fecisse: Eadem autem de caussa Electorem Coloniensem fuisse offensum, & non prius Francofurtum ingredi voluisse, donec sufficienter instructus fuerit, presidium illud ciuili Magistratui sese Sacramento militari obligasse: & tum prius Mœnofrancofurti ingressum, biduo autem ante in arce Regio Saxensi commoratum esse, &c.

Postquam igitur omnes Vniti Heylbronnæ, vti supra commemoratum, collectis rationibus facile nunc animaduertissent, quod sumptus suæ præparationis bellicæ, in proprium suum Bohemorumque emolumentum, non adeo magno peregrino auxilio, vti quidem ipsis persuasum erat, sed soli erogare necessum haberent, apud Vnitos quoque qui istiusmodi oneris impositionem minime sperassent, animi fluctuare cœperint: iccirco Triumuiri rem eo direxerunt, vt Stadenses in Hollandia ad Vnitos confœderatosque Electores, Principes, & Ordines, sub dato Hagæ XV. Iulii A. C. M. DC. XIX. sequentia exarauerint: Sese, Stadenses, Vnitorum Principum Collegio (*quos tam in exordio, quam in subscriptione istarum litterarum confœderatos suos nuncupant*) antehac conseruationem præsentis regiminis gestarumque rerum in Bohemia serio recommendasse, ac simul aliquot motiuas, caussasque impulsiuas, allegasse, quur videlicet Vnio, ne seipsam in ruinam præcipitare velit, negotij istius Bohemici patrocinium summa industria suscipere debeat, cumprimis quod non dumtaxat huic incendio aliquanto viciniores sient, verum etiam quum facile apud sese colligere possint, quod, communis hostis, si forsitan palmam victoriamq; obtinere debeat, eo ipso non contentus esse possit, sed multo potius vicinos sub idem iugum trahere, atq; adeo, sub hac ipsa occasione, Christianam relligionem funditus extirpare conetur: hoc enim consilium iamdudum ipsum premeditatum, & sub isto prætextu variis artibus technisque vsum fuisse, atq; tamdem hoc ipso eo maiorem animum sumpturum, cumprimis si animaduertat, quod Bohemiæ Ordines eorumdemve confœderati ope auxilioque destituerentur. Iuxta illa probe quoque considerandum præcipuam maxumam & rationes status eo potissumum inclinare, quod nimirū hostis potentia non in proprio suo territorio expectanda, sed diuersione, quantum quidem fieri posset, à proposito suo arceatur. Quamuis etiam, Stadenses, minime dubitent, Vnitos Electores, Principes, &

Ordi-

Ordines, pro singulari sua prudentia & zelo, omneis istiusmodi caus- Iul. A. C.
sas impulsiuas mature satis antea perpendisse; nihilominus tamen, MDC.XIX.
quum III. Euangelici Bohemiæ Ordines ipsorum opem atq; auxilium
implorassent: iccirco neminem sibiipsis versurum vitio, quod priorem
istam suam recommendationem iam denuo repetant, officiose &
humiliter petentes & rogantes, vt rei huius consequentia non solummodo
mature perpendatur, verum etiam illud probe consideretur,
eodem hocce sub negotio tam religionem, quam S. Rom. Imperij libertates
atq; Priuilegia in summo versari discrimine. Quamobrem Vnionem
Bohemiæ ordinum patrocinium non immerito suscipere, omnibus
viribus ipsis succurrere, minimeq; permittere debeat, ne forsitan,
si vndiq; sese ita desertos videant, ex pusillanimitate talem resolutionem
concipere necessum habeant, ex qua Reipub. non exiguum
dumtaxat damnum detrimentumve inferri queat, alijq; etiam interessentes
Reges, Principes, & Ordines deterreantur. Econtra vero si viderint
Vnionem suo non defuturam officio, & ij vicissim Bohemiæ ordinibus
omnem opem auxiliumq; præstituri sunt: immo confœderatas
Prouincias Belgicas istiusmodi adfectionem ad prosperum statum
conseruationemq; huius Regni gerere, vt etiã sua sponte promiserint
& fidem suam obligauerint, sese talia sane subsidia & adsistentiã toties
nunc commemoratis Bohemiæ ordinibus præstituras, quantum quidem
præsens occasio, & propriæ suæ rei cõstitutio permissura fuerit,
id quod etiam, diuina adsistente gratia atq; clementia, ita in effectum
deducturæ sient. Omnes præterea amicos atq; confœderatos suos obnixe
rogasse, vt simul vna cum Vnionis membris tam arduum negotium
probe perpendere, & tandem contra communem hostem Bohemiæ
ordinum protectionem in se suscipere minime dedignarentur.

Equidem in nupera Cæsarea electione Mœnofrancfurtensi ipse "
Elector Palatinus tum temporis coram ipso Rege Ferdinando aliisq; "
Electoribus & Principibus promotioné istius electionis serio est pol- "
licitus: verum cõsilia multo aliter cõparata fuerunt: nimirũ vt electio "
in Romanorũ Regem (vti supra ostẽdimus) semper impediretur: quo "
circa Palatina consilia eo potissumũ spectarunt q̃ videlicet Bohemi de "
legatos suos ad electionem Mœnofrancfurtensem mittere, votumq; "
& sessionem peterent: Item: Bohemicam controuersiam prius compo "
nendam esse quo melius pax, quies, atque concordia in S. R. Imperio "
conseruentur, & grauamina rite ac decenti ordine iterum tollantur. "
Verum techna fuit Caluinistica, vt non dũtaxat dies electionis, verum "
etiam

Iul. A. C. etiam subsequentia comitia impedirentur: Palatinos enim minime latuit, Bohemis neque votum neque sessionem permissam iri, ea ipsa cũ-
MDC. XIX. primis de caussa quod Rex Ferdinandus non solummodo ab ipsis Bo-
„ hemis, sed etiam ab Electore Palatino, omnibus ac singulis in legiti-
„ mum Bohemiæ Regem electus atque admissus fuerit. Quocirca con-
„ silia eo potissimum ast clanculum inclinarunt, quod prius Rex Fer-
„ dinandus reiiciendus, de possessione remouendus, & denique omni-
„ no gradu atq; dignitate sua iterum priuandus esset. Altera caussa (Bo-
„ hemicam controuersiam ante electionem Cæsaream accommodan-
„ dam siue componendam) Electori Palatino, eiusque intimis consilia-
„ riis Caluinisticis tam parum curę cordique fuit, quam dies atque nox,
„ album vel atrum, vel vti Caluinus, Plessæus, Camerarius, Princeps
„ Anhaltinus, &c. vmquam catholicæ relligioni bene cupierint: adeo
„ vt vniuersus terrarum orbis externas istas prætensiones Caluinisticas
„ in omnem posteritatem non satis mirari poterit, vt verus Christianus
„ etiam contra propriam suam conscientiam tam enormes actiones sibi
„ præsumere ausus fuerit: Supra enim & in subsequentibus satis superq;
„ demonstratum atque deductum est quod non solummodo tum tem-
„ poris, sed etiam tempore Matthiæ Imperatoris ante annum tam Ele-
„ ctoris Palatini, Anhaltini, & Onoltzbachici consilia, in: & extra S. R.
„ Imperij limites, quam Bohemicorum rebellium Principalis intentio
„ eo potissimum directa fuerit, quo pacto videlicet domus Austriaca
„ non dumtaxat à corona Bohemica, verum etiam ab omnibus eius in-
„ corpotatis Prouinciis excludi, deprimi & extirpari, & econtra Calui-
„ nistica relligio & somnia omnibus in locis introduci, Romano-Bohe
„ mica corona in aliam personam transferri, & denique si Romana ele-
„ ctio non impediri posset, quod tum extrema tentanda, & Bohemica
„ abdicatio exsequenda fiet.

„ Ast vere quis nunc dicat, quomodo nimirum motus isti Bohemi
„ ci cum domo Austriaca ante Romanam electionem componi potue-
„ rint? Excepto quod interea isti Triumuiri, vna cum Vnione Caluini-
„ stica, grandem suam præparationem bellicam, tam exterarum, quam
„ indigenarum gentium promouere, Catholicos in Imperio hostiliter
„ inuadere, Alsatiam occupare, Bohemos in pertinacia sua corrobora-
„ re, in S. Ro. Imperio, pellectione Turcici Vasalli Gabrielis Betlehemi
„ primatum adipisci, tempus lucrari, Electorem Palatinum in Regem
„ Bohemiæ eligere, in Electorali Collegio & electione Romanorũ Re-
„ gis nouas maioresq; difficultates excitare conati fuerint: tum etiam vt
idem

idem Septemuir Palatinus penes suum, etiam Bohemicum votum de facto impetrare, &, quum Brandeburgico voto alias præpolleat, eo facilius media habere posset, quo melius ad alium sibi per omnia placē- " tem coronam Romanam transferret. "

Iul. A. C. MDC.XIX.

Tertia caussa, vt nimirum ante Romanorum Regis electionem " grauamina tollerentur, seipsam declarat ex Electoralibus Palatinis " consiliis, natura & proprietatibus, quas erga pacem & concordiam ha- " ctenus declararunt, & contra propriam suam voluntatem vniuerso ter- " rarum Orbi in sui ipsius opprobrium & ludibrium manifestatæ atque " detectæ sunt: nimirum modo vt cum iactura temporis, molestiæ atque " laboris eorum, bene adfectorum, suam intentionem consequerentur. "

Et sane vnicuique tum temporis peregrinum visum fuit, quod Elector Palatinus, ad indictum diem electionis versus Mœnofrancofurtum, sub prætextu limitum contra Bohemiam præmuniendorum, Ambergam vsque progressus fiet: si enim in forma, istis sub occasionibus consueta, factum esset, minus tum indicij & notitiæ metuendum fuisset: Quod autem ipsa Principissa, vna cum iunioribus hæredibus, toto gynæceo, ac vniuersa ferme aula, in tam magnificentissimo apparatu, decore & splendore profecta: Electorales Palatini thesauri, præstantissima maiora minoraq; clinodia, aurum, argentum, insignes tapetes, aliaq; pretiosissima deducta: Heydelbergæ alius Electoratus vicarius constitutus, & subditis valedictum fuerit: id modo commemoratis Palatinis tantum sane peperit cordolium, quod non solummodo magno Cancellario res ab initio, vti aiunt, displicuerit, sed etiam quibusuis lachrumas extorserit, dum ijsdem deplorandus status sui Magistratus, eiusdem populorum & dominiorum, cum vicinis omnibus compræhensorum, certa infallibiliaq; de se prodidit præsagia. Alij minime interessentes facile animaduertere & colligere potuerunt, apparatum tam insignem peculiare festum lætitiæ denotare, aliudq; sub isto specioso prætextu latitare, quod etiam paullo post detectum est, quoniam Elector Palatinus ipsiusq; Consiliarij electionem Mœnofrancofurtensem summo quidem cū cordolio non amplius impedire potuerunt: iccirco longe ante præmeditata sua ad coronam Bohemicam cōsilia cum promotione neo-putatitiæ electionis (omnia sane cū externo prætextu ordinariæ cuiusdam Bohemicæ electionis, de qua ipsi Electori Palatino ne verbulum quidem constitisset) in effectū deduxit, coronam, iam ante suis suorumq; technis adeptam, tam insigni pompa, gaudio, & lætitia, sibi & Principissæ, immo denique filio suo

Iul. A.C. MDC.XIX. primogenito (qui tamen postea ad Stadenses & Nassouiæ Comites deductus fuit) imponi passus, & ita tam ipso regno, quam regia arce (Pragensi) potitus est: id quod merito omnis vere Christianus perpendat, & mirabilem hanc astutiam, atque quousque tamdem Deus Ter Optumus Maxumus hominem, perniciosa & minime excusabilia istiusmodi consilia meditantem, confundat, & de throno in imum iterum præcipitet, sedulo agnoscat.

In paullo ante commemorato Electorali Palatino exultabundo Comitatu versus Ambergam, in superiori Palatinatu, inter alios quoq; sæpius nunc à nobis commemoratus D. Camerarius, intimorũ Consiliariorum & Coryphæorum tanti infortunij vnus, iuxta Palatino-Electoralem constitutionem, ceu Cancellariæ bellicæ Director primas obtinere debuit: verum illa ipsa Electoralis resolutio, iuxta magni Cancellarij illius à Grün manum propriam, ad eumdem D. Camerarium, paullo post immutata, & eidem profectio ad electioné Mœnofrancfurtensem ad minus tam diu iniuncta est, donec videatur, an videlicet certa quædam electio processura fiet, necne, & tum nihilominus Camerarium profectionem suam maturare posse. Exinde igitur idem ille Camerarius, ansam occasionemque nactus, rei suæ nunc inuigilandum statuit: etiamsi enim apud futurum suum regem multo maiores diuitias & dignitates, quam quod postmodum Vice-Cancellarius Silesiacus factus, eidemq; egregia quædã domus Pragæ donata fuerit, nihilominus tamen in præsens sibi inuigilando prospexit, & apud Principem Anhaltinum, sub dato x. Iulij A.C. MDC.XIX. suas Heylbronnæ propositas, &, ob Cancellariam bellicam, sibi reseruatas conditiones prius ratas habere voluit, pari modo quemadmodũ illud cum sui generis simili socio, Hippolyto de collibus, in expeditione Gallica, menstruo cum stipendio, equis, &c. seruatum fuerit: *inter alia hæc verba formalia ab ipso annectuntur:* Ad publica quod attineat, Mauritium, Hassiç Landgrauium, Mannheymij, & nuperrimo tẽpore Mœnofrancofurti, miris actionibus fuisse implicatũ: non medioxume dolendum igitur, quod hic Dominus tam sibi, quam Reipublicç tam parum prosit: *Item in punctis sibi, Camerario, reseruatis, & ab Anhaltino V. Iulij Electori Palatino inclusis hæc reperiuntur:*

» Quum ego Camerarius hactenus in omnibus Imperialibus, Se-
» ptemuiralibus, Electionis, Vnionisque Comitiis præ omnibus cęteris
» Electorali-Palatinis consiliariis assidue vsurpatus fuerim, ipsa igitur

æquitas

...itas postulat, vt in hodierna electione Mœnofrancofurtensi non Iul. A. C. ...ntaxat cum plenipotentia immisceat, verũ etiam in designatione MDC.XIX. ...sonarum, tam apud Moguntinam, quam futuram Imperij Cancel- " ...am vsurpet, &, ita vsitatarum cõmoditatum, apud nouam electio- " ... Electoralibus ad eamdem deputatis consiliariis competentium, " ...omnia fiam particeps. "

Quid autem Camerarius, alijq; Palatini versus Mœno[francofurtum] deputati Consiliarij, vtpote: Ian Albrechtus Comes S... magnus aulæ Palatinæ Magister, G[r]ünius magnus Cancellar[ius], ...hus Plesseius, &c. externe prætenderint, & interne moliti fu[erint], ... partim supra commemoratum est, partim vero magis declara[tur] ... Electoris Palatini ad Principem Anhaltinum, sub dato IIIX. ...IXX. Iulij A. C. MDC.XIX. litteris, in quibus Elector peculiaria a... ...ot subiecta ad Imperium proponit, & tamdem ita concludit: Acci " ..., inquit, Romanam coronam quisquis volet, nisi modo Ferdinan- " ...ille fiet, nauci se curare, vt saltim domus Austriaca eamdem non " ...neat, & pacta Austriaca corruant: eum in finem siquidem Bohemi- " ...s & Austriacas Prouincias bellum meliori fundamento continua- " ...itas, & ipsis Euangelicos S. R. Imperij Ordines, Ferdinando non ob- " ...gatos, auxiliatrices manus eo tutius securiusve præbituras. "

In altera Palatina epistola, exhibitum Principis Anhaltini me[mo]riale concernente, Elector Palatinus de articulis mentem suam ita ...rit: placere sibi quod memoriali inserti articuli (Bohemicæ ele- " ...onis, interuentionis Mœnofrancofurtensis, & abdicationis caus- " ...per commemoratas personas locis competentibus (in Bohemia a... ...d Ruppam, aliosque confidentes) summo silentio fideliter propo- " ...atur: interim tamen Princeps Anhaltinus rem ita disponat, vt diffi- " ...ilima & periculosissima ista negotia summa cum prudentia detegan- " ...ur, atque ipse, Palatinus, non tantopere neque publice immisceatur, " ...x caussis, quas Anhaltinus ipsemet facilime & prudenter secum pos- " ...et perpendere, in singulari consideratione quod Bohemi in extremis " ...tis angustiis & calamitatibus N. propositionẽ acceptaturi, & eidem " ...coronam oblaturi fient: quo facto eosdem in magna incertitudine " ...nunc, vti & antea, versaturos, eaque ipsa de caussa magnos irrequie- " ...tos motus exorituros, qui Euangelicis, potissimum vero Vnitis non " ...leue saltim damnum detrimentumve illaturi essent.

Iul. A. C. MDC.XIX. Orschinovvskyus legatus Bohemicus, vna cum aliis, ad Vnionis conuentum Heylbronnam missus.

Porro toties nunc commemoratus D. Camerarius, x[illegible] & [illegible]
Iulij A. C. M, DC. XIX. ex Mœnofrancfurto de electione ita scrib[illegible]
Orschinoswskyus maxumopere conqueritur, quod Vnionis Or[illegible]
nes tamtam Hispanicarum militarium copiarum multitudinem [illegible]
Imperium proficisci permiserint, quæ Bohemiæ ruinam & extrem[illegible]
excidium iam iam minetur, &c. Exinde colligi posse Bohem[illegible] bell[illegible]
etiam ab initio tædiosum esse, quemadmodum plerumq; fieri sol[illegible]
si finis rei mox decernatur, & nihilominus tamen tempus & occa[illegible]
prętermittantur: quo pacto autem pax & confœderatio simul [illegible]
mode cōseruari possent, sese, Camerarium, non videre: Ferdina[illegible]
prosperam suam fortunam non posthabiturum, Anglicanum [illegible]
,, Legatum mox lucratum esse, quem Mœnofrancofurtum ve[illegible]
,, rit, omnemque ei aditum ita præsciderit, vt non in rem præse[illegible]
,, nire &, loco ordinum, fundamenta (*qua ipsis Princeps Anhaltin[illegible]*
,, *mum dictitarat*) percipere potuisset, de quibus tamen expressa man[illegible]
,, ta habuisset: Francofurti lentum negotium, & dimidiam, vel mul[illegible]
,, potius fucatam speciosamque tractationem fore: à Britannicis actio-
,, nibus non minus metuendum periculi, siquidem eumdem, legatum
,, Anglicanum, summo sub silentio fideliter communicare, Regem An-
,, gliæ ad Saxoniæ Electorem scripsisse, & inter alia in ijsdem literis
,, mentionem fecisse, Ferdinandum semel Bohemiæ Regem, & re
,, mali exempli esse, nisi Euangelici Bohemiæ Ordines, saluis [illegible]
,, legiis & relligione, sese submitterent: Sectari, Anglum, Orat[illegible]
,, rem, Hispanici Legati familiaritatem bonamque correspond[illegible]
,, tiam, & Mœnofrancfurti iuxta ipsum diuersorium suum quærere: [illegible]
,, familiaritatem sibi, Camerario, neutiquam placere: euentum re[illegible]
,, lud probaturum: Euangelico-Bohemicos Ordines legatos, ad in[illegible]
,, nuandum protestationem suam contra Ferdinandum, mittere cum
,, tamen multo potius istiusmodi requirantur homines qui de rei sum-
,, ma verba facere & respondere possint: immo ipsos Saxonicos delega-
,, tos Ordinum Bohemiæ legatos ab electione minime excludere, nec
,, ad colloquium admittere velle, priusquam de pace tractatum fuerit,
,, quod si non fiat, tum Electorem Saxoniæ ægre Mœnofrancofurtum
,, versus venturum esse. Deus Ter Opt. Max. faxit vt in ista resolutione
,, constanter perseuerent, eo ipso enim electionem bene adhuc aliquan
,, diu dilatam iri: Septimanam hanc quasi alea esse perditam, nil agendo
,, enim transactam: sin ad actionē deueniat, lentum tunc erit negotium:

nam

nam & Saxonici Legati generali dumtaxat instructione nitũtur, & noua emergentia retro ferre coguntur: se, Camerarium, ipsos (. *Legatos.*) per Dei gratiam bene fulciisse, bene itaque etiam ipsos imposterum intonaturos, modo cantilenam cantando absoluere iuuarent: D. Solmenses equites profectionem suam per Bambergense & Neoburgicum territorium suscipere, qui Electorem Palatinum & Principem Anhaltinum tacturi sient, bene atque prudenter igitur, quid facto opus, considerandum, illud quod Bohemis promissum fuerit (. *scilicet Heylbronnæ in Vnionis Conuentu.*) seruandum, & nihilominus hostilitates non temere incipiendas esse.

Iulius A. C. M. DC. XIX.

Idem ille D. Camerarius, v. die Augusti, Noui, & xxvi. Iulii, Veteris Styli. Anno Christi M. DC. XIX: ad Principem Anhaltinum ita scribit: Electorem Moguntinum, respectu Ecclesiasticorum, aliquanto durius sese resoluisse, quod seculares Electores non mediocriter tangat, dum ad breuem temporis terminum adstringantur: Si itaque nullæ, vel saltim contrariæ resolutiones coinciderint &c. metuendum, Ecclesiasticos electionem maturaturos esse: Saxonis autem resolutionẽ sese lubentissime auditurum, &, si Serenissima ipsius Celsitudo in priori sua sententia constante: perseueret, omnino speraturum Ecclesiasticos adhuc in arctum & citius ad aliud subiectum cogi posse, quam vt Ferdinandi caussa secessionem facturi vel conuentum istum re infecta interrupturi sient.[1] Vereri tamen sese Camerarium, Serenissimum Electorem Saxoniæ mutaturum, cumprimis si in persona propria Mœno-francofurtum versus venturus siet, quod vt fiat Ecclesiasticos nullum non mouere lapidem, & ipsius Celsitud. eius rei gratia per peculiarem quemdam cursorem incitare: quemadmodum etiam ipsi Saxonici Legati Dominum suum Mœno-francofurtum versus exoptarent: sese, Camerarium, antehac, antequam Mœno-francofurti conuentum fuisset, inter alia sæpius admonuisse, an non præsente adhuc Electore Palatino in Superiori Palatinatu Serenissimum Dominum Septemuirum Saxoniæ in persona propria visitare, eumdem in vna, vel altera parte ad suas partes pertrahere, cumprimis vero ipsius votum obtinere posset. Quem in finem Electorem N. etiam eo summopere adlaborare, vt forsitan N. Septemuirum ad suam intẽtionem commouere queat, apud quem sese, Camerarium, attamen tumtaxat per indirectum, & absque personæ nominatione sedulo institisse, eoque ipso ad minus Electorem istum N. ad considerationes quasdam

August. A. M. DC. XIX.

August. An. C. M. DCXIX.

commouisse: an autem sæpius nunc commemorata propositio & intentio adhuc in effectum deduci posset, id Anhaltinum, in emolumentum Electoris Palatini, commonstraturum &c. Apud Ecclesiasticos,
» Electores, omnia ad Ferdinandi electionem inclinare &c. Deum, ar-
» canorum scrutatorem, rem directurum: *Ipse faciet, illi autem sunt filii ho-*
» *minum*: Legatum Anglicanum cum Ambassatore Hispano tam orete-
» nus, quam per nuncios sedulo communicare, & eo potissimum labo-
» rare, vt ipsius Rex pacificationem inter Ferdinandum, & Bohemicos
» Euangelicos Ordines obtineat, petatq; vt Elector Palatinus per suos
» Mœno-francofurti commorantes Legatos admoneatur, vt pari mo-
» do Bohemos ad id disponat: Sese, Camerarium, diuersimodas exinde
» vereri sequelas, quæ Reipubl. aliisque bonis intentionibus (.hoc est
» *abdicationi Ferdinandi, nouæ electioni Frederici, inuasioni* Ecclesiasticorum in
» Alsatia, incursioni (.Rendeuous.) Herbipolensi, & occupationi Fori-
» Iulii.) forsitan obuiare vel incommodare possint: Ambassatorem His-
» panum Anglicano multo esse astutiorem, eumdemque blandis verbis
» eo vsque potissimum lactaturum, donec Ferdinandus in omnib. suis
» prætensionib. scopum suum attigisset, tum enim respectum sibi con-
» ciliaturum, veluti Ratisponæ Monsieur Lesieur: Magnum Britannica-
» rum Insularum Regem sumptus & pecuniam suam, quam hoc in tem-
» pore ipsius Legatus insumat, melius collocare, si eamdem, clanculum

NB.

tamen, bonis Bohemis sumministraret: Bohemorum Delegatos non-
» dum Mœno-francofurtum peruenire posse, ipsorumq; ad Electorem
» Moguntinum Protestationes & libellos supplices subtrahi, & nihil o-
» mnino ad Consilium referri: summam rei nunc in generalis Conuentus Pragensis decreto (. *ex quo abdicatio Ferdinandi, & mox neo-putatitia electio Frederici dimanauit.*) ad quieturam: Ex vulgarib. allatis nouis pub-
» lice depræhendi Anhaltinum nunc Bohemorum esse Generalem, ex-
» optandum autem esse, vt ante annum fuisset: sed Anglicanum Ambas-
» satorem hesterna luce inter alia rettulisse, Bohemo-Euangelicos Or-
» dines Ducem Lodoico-Philippum in Regem suum electuros, quod
» varios Mœno francofurti discursus caussaturum siet: Nisi igitur Bohe-

NB. NB.

mi & Confœderatæ Prouinciæ ad belli continuationem intentæ fue-
» rint, sese tunc mox ipsas con[illegible]mpturas esse: ad hanc enim metam Co-
» mitem Boucquoium collimare: Vice versa si quælibet Prouincia tot
» tantasq; militareis copias aleret, quantas per multos sane annos pos-
» sent, tum denique Hispano difficile futurum, præsertim sin induciæ in

Belgio

Belgio finem ſuum conſequutę fuiſſent, in peculiaribus diſſitiſque adeo Prouinciis bellum gerere: ſub iſta occaſione quoque N. & NN. facile aliquid iterum moliri poſſent, & interea rem in Occidentali Gallia (*.cum Duce Boullionæo, Sedano, Roſchella &c.*) etiam feliciter ceſſuram, quod faxit Deus Ter Opt. Max. Ob Vnitorum armaturam præparationemque bellicam ſeſe, Camerarium, ſæpiſſime eſſe ſollicitum, ne forſitan belli neruus temere vel fruſtra conſumatur, (*.ſubductis enim rationibus, in duabus Caßis, Norimbergæ & Heydelbergæ, tum temporis, A.C.M. DC.XIX.X.Decemb. ſubtractis prius Officialium militumque ſtipendiis, non amplius quam octuaginta quinque millia, ſeptingenti & vnus florenus, 43. cruc. reſtiterunt.*) & ſimul parua ſane reputatio in magnum Electoris Palatini præiudicium exinde reportetur: potiorem directionem in Principis Anhaltini manibus conſiſtere, iccirco etiam rei quam optume proſpecturum: ſeſe, Camerarium, colligere, Fredericum à Berg (*.Præcipuus clandeſtinorum Caluinianorum Correſpondentium vnus, qui Anhaltino potiora noua ab exteris locis, immo ex ipſa Roma procurauit.*) rei numariæ præfectum, multum igitur intereſſe, vt mature omnis neceſſitatis reddatur certior & cum Carolo Paulo (*.Electorali Palatino numariæ rei præfecto, quantum quidem ſcire licet.*) diligenter correſpondeat: eo itidem ſpectandum eſſe quod Caſſa Norimbergica (*.notent id Imperiales Ciuitates.*) maiora onera, ſumptus, ſuſtinere neceſſum habeat, Heydelbergenſi vero, quantum fieri poſſet, adhuc aliquandiu parcatur ex cauſſa (*.in Heydelbergenſi ſiquidem parum numeratæ pecuniæ.*) quam Anhaltinum ipſum facillime apud ſeſe collecturum eſſe: Mauritii Landgrauii finalem reſolutionem, itidem ad competentia loca iam referri: Sin in nundinis Mœno-francofurtenſibus factis iſtis pollicitationibus ſatisfaceret, ſeſe Camerarium, tum non incaſſum laboraſſe: iuxta hæc tamen ſeſe animaduertere, facta iſta reſtitutione, ipſum Vnioni valedicturum, ad quem terrorem, vti quidem ipſe (*.Camerarius.*) æſtumet, pecuniam recipiendam eſſe: quem in finem Electorem Palatinum operæ pretium facturum, ſi ad Mauritium Landgrauium peramice ſcriberet, vt ſolutionis ergo eo melius aſſecuraretur &c.

In poſtſcripto Camerarius vlterius ſuadet, vt nimirum Comiti Schaumburgico cum Priuilegio fundandæ Academiæ, & titulo (Illuſtriſſimi.) per Electorem Palatinum, tamquam S. Rom. Imperii Vicarium, ſatisfieret, attamen hac expreſſa cum conditione, vt Electori Palatino C. florenorum M. abſque, vel tamen mediocri cenſu annuo,

per

Auguſt. A. C. M. DC. XI8.

August. An. C. M. DC. XIX.

per aliquot annos concedantur, in quo sese, Camerarium, omnem suam impensurum operam. Quamuis autem magnus aulæ Palatinæ Magister, Comes Solmensis, magnus Cancellarius, Grünius, Plesseius, Camerarius, Andreas Pauli, Doctor Schlœrus, & D. Pastor, Electorales Palatini ad electionem Mœno-francofurtensem Delegati omnia sua consilia & actiones (. sub prætextu Bohemorum, S.R. Imperii pacis tractationis, audiendorum Bohemiæ Delegatorum &c.) ad impediēdam Romanorum Regis electionem in medium cōtulerint, nihilominus tamen res, pro ipsorum omnium voto, minime
„ succedere voluit: quocirca toties nunc commemoratus Camerari-
„ us ad Principem Anhaltinum ita scribit: Electorem Palatinum iam co-
„ piosioribus certiorem reddi, quo fundamento omnia Mœno-franco-
„ furti nitantur: & summe necessarium esse vt Delegati Palatini per pe-
„ culiarem quemdam cursorē certæ resolutionis adhuc ante diem Mer-
„ curii reddantur certiores: ad summum enim electionem tum tempo-
„ ris processuram, quam Ecclesiastici vehementissime & vrgeant, & ma-
„ turent: Electorales Saxonicos Legatos ad nullam certam Correspon-
„ dentiam cum Electore Palatino commouendos esse: in summa Mo-
„ guntino Septemuiro manere addictissimos: insuper sese Electoris Sa-
„ xoniæ responsionem ad Septemuiros Ecclesiasticos petiisse, ipsos Sa-
„ xones vero sese excusasse, quasi nulla amplius istius, Electoralis re-
„ sponsionis, copia in promptu fiet, quā tamen aliunde impetrasse: Si-
„ militer & vereri sese, Baronem à Dona apud commemoratum lauda-
„ tissimum Dominum Electorem Saxoniæ parum effecisse, cumque
„ Mansfeldius votum Saxonicum daturus esset, neminem dubitare Fer-
„ dinandum iri electum: sese, Camerarium, hesterna die satis diu cum
„ Electore Treuirensi loquutum esse, & non obscure ipsi N. mentionē
„ fecisse: quantum vero animaduertat, eumdem, Treuirensem, ad Fer-
„ dinandum inclinare, attamen prætendere sese finalem resolutionem
„ nondum concepisse, neque de hoc ipso cum aliis communicasse, diei
„ electionis tempus sese præstolaturum, vbi Deus Ter Opt. Max. optu-
„ mam mentem sibi clementissime daturus & largiturus esset: In Sum-
„ ma propriis suis Oculis sese, Camerarium, Ferdinandi electionem in-
„ tueri, ni Deus miracula facturus fiet, quod fieri posset, si abdicatio Fe
„ dinandi Pragæ effectum suum sortiretur: quo casu serio perpendere,
„ cuius sese Electorem Palatinum posse, vel debere, & an non fiet meli-
„ us (. electionis die præsente.) omnino emanere, quam in conclaue, ad

gratu-

gratulandum & inseruiendum Ferdinando, sese conferre, quæ omnia diuersam apud Bohemos & Confœderatos faciem paritura sient: In grauissimis difficilimisque hisce negotiis sese sua ex parte, admodum perplexum, perturbatum, atque curiosum esse: sin enim ista abdicatio locum habeat, necessarium tum esse, vt Bohemi eius rei gratia illico ad electorale Collegium perscripsissent, alias pro vulgari fama rem æstumatum iri, ast priori casu (. id est, *si illud* ipsum Electorali Collegio solemniter notum factum fuisset.) Electores offendi & commoueri posse. Quod ab Electore Palatino ad distinctas participatas relationes nullam adhuc responsionem subsequutam esse, onerosum & graue admodum esse, operæ pretium fuisse, si Electori Palatino vnus vel alter intimus Consiliarius tum temporis adfuisset: Pari modo Baronem à Dona hactenus nihil litterarũ ad se dedisse, quas tamen singulis horis sese expectare: rem in veterib. permansuram terminis, & S. R. Imperium eo magis magisq; libertatem, reputationem, pacem atque securitatem sensim amissurum, idq; (. vel qu.) Ecclesiasticorum quidem impulsu, qui sunt (. eia quam egregium Electoralis Palatini Consiliarii elogium?) homines ad seruitutem nati, cumprimis vero Electore Saxoniæ auctore, qui coram Deo & grata posteritate ægre sese excusare possit: Conclusam Electoralis Collegii interpositionem, sese, Electorales Palatinos Consiliarios, (. *heic iterum beniuolus lector videre poterit, quam falso, & absque nullo prorsus fundamento tam oretenus quam publicis scriptis vniuerso ferme terrarum orbi inculcari voluerit, Electorem Palatinum nihil amplius desiderasse, quam vt intemperies Bohemica idoneis mediis inter Cæsaream Maiestatem, eiusque male contentos subditos, in cineribus quasi sepeliri potuisset.*) impedire neutiquam potuisse: an vero illud Bohemi ipsorumque Confœderati probaturi sient, nec ne, id tempus reuelaturum: sin autem abdicatio iusta, (. *quam interea Baro à Dona in effectum deduxit.*) absque vllo tum dubio Electoralis Collegii interpositionem in fauillas cineresq; abituram &c. Magis (*addit Camerarius pro Epilogo.*) & plura [illegible] amplius sibi non occurrere, ipsius n. cogitationes omnino esse [illegible]ctas, (. *quum dolus tam male succedat.*) neque reperire se omnino bene dispositum. Ad hanc epistolam aliud quoque postscriptum pertinet, in quo Camerarius litterarum quarumdam, quas ab Dona Dresdæ obtinuisset, mentionem facit, & admodum moleste fert, quod Electorales Delegati Saxonici nihil de sua plenipotentia cum Consiliariis Palatinis cõmunicassent, quemuis latere an non forsitan mysterium sub-

Augusti. A. M. DC. XIX.

NB.

NB.

August. A. C. M. DC. XIX. um sub illo latitet, quo Elector Palatinus apud alios Euangelicos, cumprimis Bohemicos Ordines, aggrauetur, eidemque quidpiam derogetur &c. Manifestum errorem esse, omnique fundamento carere, ,, dum prætendatur, quasi per Delegatos de eligenda persona ipsa nihil ,, tractandum fiet, exempla esse in contrarium: Sin enim Elector quispiam alterum in persona propria non conueniat, inter ipsos tum etiam non oretenus de re ista colloqui posset &c. Propriis nunc suis oculis sese, Camerarium, videre Ferdinandum Romana Corona potitum, singulari fato Germaniæ, sentire tamen, quod illa ipsi (. Ferdinando.) plus damni detrimentiue, quam commodi allatura fiet: ipsos siquidem eligentes, ipsi paruam adsistentiam præstituros: Bohemos &c. Confœderatos (. NB.) consolandos esse, ne omnino animis desperando linquantur: ast sibi cōtinuationis scrupulum sibi subinde oculis suis obseruari, quæ forsitan fieri posset, si Confœderati omnia ordine tractarent, &, quod fieri possit, certo sibi persuaderent: ipsos enim sese resoluere necessum habere, quemadmodum (. NB.) Generales Stadenses, alias ipsis illa abdicatio male cessura esset &c. *Hac cum eis conueniunt quorum Plessæius supra meminit, quod videlicet Stadensium, Vnionis, atq; Bohemorum Prætensiones omnes vno fulcro atque fundamento annitantur.*

,, Eodem ipso die magnus aulæ Palatinæ Magister Comes Solmensis ad Principem Anhaltinum scribit: sese isto mane tres ferme foras integras insumpsisse, donec Electorem Palatin. de omnib. rebus Mœno-francofurti gestis per cypheras certiorem fecisset: *hac addita clausula:* adeo electionem præcipitari vt vereatur, antequam Elector Palat. sese resoluere possit, in Conclaui Conuentum maturatum iri, quo in casu Electorales Palatinos Consiliarios occupatissimos fore, & vehementer timere sese in illud consentire necessum habituros, quod intētioni (. *Romanam electionem & Bohemicam accommodationem impediendi.*) Electoris Palatini minime fiet consentaneum: Sese, Consiliarios Palatinos, genuinam veramque Domini sui Principalis voluntatem, & subitaneam rerum immutationē scire non posse: maxume iccirco dolore tangi vt vel ex negligentia, aut quod haud sufficienter res perpēdatur, aliquid in tam difficilimo negotio suscipiatur, quod postmodum Electori Palatino displiceat, vel in Reipub. præiudicium cedat: Summam iccirco rei necessitatem requirere, vt proxima quaq; occasione euidētior luculentiorq; declaratio subsequatur: ex sua parte sese exoptare, modo res bono fundamento niteretur, vt Electorales Palatini Dele-

gati;

gati(*. Achatius à Donaenim, tamquam Electoralis Palatinus ad Bohemos Legatus, cum abdicatione Ferdinandi ad Electorale Collegium, & singulum Septemuirum iusto tempore Mœno francofurti comparere haud potuit.*) sese ab conclaui segregare possent: ex omnib. circumstantiis siquidē manifestissime depræhendi, quod Electorales Palatini Consiliarii nihil præclari effecturi sient, omnia siquidem præparata iam dudum fulcita, atq; in sua Crisi esse (*. Ecce, quomodo Palatini sensim in desperationem, quum electionem impedire haud possint incidant.*) nisi Deus Ter Opt. Maxum. insperata prorsus occasione inauditam aliquam immutationem largiatur: quēadmodum Anhaltinum ex litteris ad Electorem Palat. & ex alia quadam Camerarii ad Anhaltinum data epistola (*. cuius superius facta mentio.*) satis superque colligatur.

Augusti. A. C. M. DC. XIX.

NB.

NB.

Verum enimuero toties nunc dicto magno aulæ Palatinæ Magistro Bohemica salus in hoc electionis Conuentu, ne forsitan illa absente Generali damni detrimentiq; aliquid caperet, summopere curæ cordiq; fuit: iccirco Principē Anhaltinum, sub dato XXII. & XXIII. Aug. sequentib. ferme ad- & exhortatur: etiamsi Bohemiæ ærarium omnino exhaustum fiet, atq; ea ipsa de caussa Bohemi bellū aduersus domum Austriacam difficillime cōtinuare poterint sed multo potius nullum non lapidē moturi sient, quo pacto videlicet illas prouincias, in quib. iurisdictionē hæreditariam prætendunt, manuteneant: nihilominus tamen publicum interesse Euangelicæ relligionis priuato præponendum esse, prȩsertim quum non tam cito alia optata occasio (. euge quā bella apud istos homines Bohemicorum motuum accommodatio?) sese ostensura fiet qua Anhalt. oēs Protestantes Ordines, tam in: quam extra S. R. Imp. limites, sibi obligare posset: ad istius n. conseruationē oēs Euangelicos Ordines concurrere necessum habere, adeo vt ipse Elector Palatin. ob istam Bohemorum quærelam, indies & magis magisq; sese isti negotio immiscere oporteat, itaq; etiam decreuisse (*. Ecce quum circa illud tempus in Regem Bohemorum eligendus esset.*) quod etiam in persona propria quāprimum equo insidere velit &c. Electorem Moguntinum quidem nuperrimo tempore in Conuersatione quadam, postquam intellexisset Bohemos Principem Anhaltin. in Generalem suum elegisse, dixisse: *Si Anhaltinus oblatam istam conditionem acceptaret, tum vna vice omnem suam sapientiam amissurus esset* (. hem tibi vatem veridicum.) nihilominus tamen tantum in ipso aliisq; Ecclesiasticis colligi, conceptas Bohemiæ Ordinum resolutiones ipsis muscas parituras.

NB.

NB

Verum Electoris Moguntini de Anhaltino Principe vaticinium

August.
An.C.M.
DC.XIX.

In & ſub electione Mœno-francofurtenſi Spiritus Caluiniſticus intentionem ſuam (. vt in ipſius emolumentum Bohemica tractatio, Romanæ electioni præferenda eſſet.) moderate per alios cõſequi ſtuduit, & eum in finem in Electorali Palatina plenipotentia clauſulam iſtam Bohemicæ prætenſionis non in ſpecie, ſed dumtaxat in genere inſeri curauit, quod videlicet Electorales Palatini Conſiliarii cum aliis electionis cauſſa, ſeſe accomodent: vice verſa alio in loco conſilia & actiones ſuas eo direxit qu. Bohemica tractatio electioni pręferenda, & in hac propoſitione firmiter acquieſcendum ſiet. Cum a. ex ſingulari diuina prouidentia dolus iſte Caluiniſticus, alios ſeducendi &c. detectus fuerit, & iccirco, etiam contra Electoralium Palatinorũ conſiliariorum Legatorumq; voluntatẽ, electio maturari voluerit, immo ipſi etiam Electorales Palatini à ſuis incuſati fuerint: iccirco Electoralis Palatinæ aulæ magnus Magiſter, Legationis Princeps, Albrechtus Comes Solmenſis &c. in quadam ad Principem Anhaltinum XIV. & „ XXIV. Auguſti A C. M. DC. XIX. epiſtola, ſequentibus è Francofurto ſeſe „ ſuoſque purgare conatus eſt: animaduertere ſeſe, vt moleſte feratur, „ quaſi plenipotentia ſibi ipſis (. *Electoralibus Legatis.*) Mœno-francofur„ tum verſus data, cauſſa ſiet, vt cum electione hocce tempore adeo pro„ peretur, antequam Bohemica intemperies accommodaretur: equi„ dem inficias ire ſe non poſſe quod plenipotentia iſta ad eumd. ſcopũ, „ quemadmodum ante Septennium, directa, & in illa nudæ dumta„ xat electionis, ex præſcripto Aureæ Bullæ, mentio facta fuerit: nihilo„ minus tamen Electorales Delegatos, pro ipſorum inſtructione, plus „ aliis intentionem ſuam promouiſſe, & deniq; ad extremum in eo quo„ que perſeueraſſe, ne videlicet electio citius maturaretur, antequam „ pax, mediante Bohemicorum motuum accõmodatione, ſtabilita, & „ S. R. Imperii Ordinum grauamina iterum ſublata fuerint. Et in hoc „ puncto Saxonicos & Brandeburgicos Legatos (. *tum temporis cum Ca„ merarius prima vice apud ipſos intonaſſet.*) aſſidue cum Electoralibus Pala„ tinis Conſiliariis conueniſſe & in eodem hactenus adquieuiſſe, donec „ Electorales Saxonici Legati tamdem aliam Domini ſui Principalis re„ ſolutionem in medium propoſuiſſent: cuius rei gratia cæteros lucu„ lentiſſimum ſibi daturos teſtimonium, quod nimirum ſemper, teno„ re ſuæ inſtructionis, minime vero conſiderata plenipotentia, in iſto „ puncto tutando conſtanter perſeuerauerint, etiam tum temporis poſt„ quam Saxonici à priori ſua ſententia iterum deſciuiſſent: non itaque

videre

videre posse quo fundamento scilicet ista quærela nitatur, si enim, Electorales Palatini legati, mox ab initio sui aduentus in Francofurto, minimum etiam sciuissent (*ostendit tamen supra D. Camerarius in prima sua Mœnofrancofurtensi epistola, quo Electoralis Saxonica resolutio dirigatur, quod nimirum generalis, & Legati noua emergentia retro ferre necessum habeant*) quomodo, & quo videlicet Saxonica plenipotentia directa fuerit (quemadmodum etiam, Saxonicorum Legatorum gratia, ad fidam fidelemque correspondentiam inter se inuicem alendam sese obtulissent) tum idonea sese inuenturos fuisse media, quo pacto scilicet ipsorum plenipotentia ab Electore Palatino, qui tum temporis Heydelbergæ adhuc commoratus esset, (*& Ambergam ad Principem Anhaltinum nondum peruenisset*) corrigi mutarive potuisset: ast hunc effectum esse, si animi adeo frigide & ad dimidiam dumtaxat partem coniungantur (*multo minorem autem Electorales Saxonici legati cum Palatinis correspondentiam inter se inuicem coaluissent, si Palatinorum clandestinæ artes ipsis cognitæ perspectaque fuissent, nimirum quid interea Pragæ, abdicationis & electionis caussa: Item antea, ob exclusionem Ferdinandi ex Septemuirali Collegio: Item apud N. ob magnam armaturam, & tum apud NN. ob incursionem in Forum-Iulium, & Ecclesiasticorum in Alsatia: Item, quid apud N. & Stadenses, ob peculiares confœderationes & auxilia, Item, quod eo cogitatum fuerit, quo pacto videlicet Ecclesiastica quædam conditio & Electoratus pro Cardinali N. impetrandus*) alias (*magnus aulæ Palatinæ Magister porro addit*) sese, Anhaltinum, ipsi certo atque in ipsa rei veritate polliceri posse, quod ad hodiernum vsque diem cum supra commemoratis Saxonicis legatis nulla recta correspondentia iniri potuerit; (*quid in caussa fuerit, facile colligitur*) sed quæ agantur, externe dumtaxat adeo frigida esse, vt sat commemorari nequeat: Ad diem Mercurij, XVIII. & XXVIII. Augusti, electionem certo adhuc procedere, nec quicquam sese videre, quid illam impedire posset, præter illum, in cuius manu omnia consistunt, &c. in quo negotio Camerarium nullum, ast temere & frustra prorsus, non mouisse lapidem: Coloniensi siquidem Electori aliorum delegatorum vota minime persuaderi potuisse, iccirco eumdem aliorum quoque vestigia calcaturum, & Electorem Palatinum in principio quasi Germanorum libertatem (*quasi vero, melius confœderatas Prouincias & regnum Bohemiæ*) propugnaturum protecturumque.

August. A.C. MDC. XIX.

Aug. A. C. MDC. XIX.

Quemadmodum autem ex commemoratis D. Camerarij & magni aulæ Palatinæ Magistri VI. epistolis satis luculenter apparet, quibus videlicet cogitationibus atque consiliis negotium Mœnofrancofurti sub durante electione agitatum fuerit, & quam libenter Caluinistica factio rem eo direxerit, vti memoriale, cuius supra facta mentio, „ illud satis superque declarat, quod, quoniam dies electionis nullo mo „ do impediri potuerit, ad minus tamen in eo nulla electio procederet, „ & Ferdinandus ad illam nec vocaretur, nec admitteretur, cuius rei gra „ tia apud Electorem Treuirensem, mediante corona Gallica, (*memoriali* „ *teste*) bona præparatoria facta, & Brandeburgicum votum alias in Pa- „ latini dispositione fuisse: ita quoque interea Pragæ neutiquam feriatum fuit, sed Achatius à Dona (cæteri intimi consiliarij enim Mœnofrancofurti, Ambergæ, &c. apud Electorem Palatinum autem nemo, Anhaltino & Onoltzbachico exceptis, exstitit) Pragæ commissionem suam magno zelo promouit, quæ sequentia in sese continuit: primo abdicationē, & mox eiusdem intimationem Electorali Collegio sollicitandam, atque tum demum Palatini Electoris dispositionem hoc potissimum modo procurandam, ne, si fieri possit, putatitia ista electio prius publicetur, donec videatur, quorsum electio Mœnofrancofurtensis inclinaret: & sin minus illic Romana electio non impediri posset, attamen ad minus putatitia Pragensis electio tam diu differretur, donec ex Hollandia & N. promissa auxilia sisterentur.

Prima relatio Achatij à Dona in lingua Gallica & cypheris, quam Anhaltinus in ordinem redigi curauit, ex Praga ad Principem Anhaltinum missa, abdicationem, de dato XXI. Augusti A. C. MDC. „ XIX. concernit: idque sequentibus ferme verbis: Ordinibus deductio- „ nem quamdam esse traditam de priuilegiis Regni Bohemiæ, ob liber- „ tatem suæ electionis, & quæ alias contra Ferdinandum alleganda „ sient.

NB. Ad hæc (*traditam nimirum deductionem*) omneis Ordines tandem XIX. Augusti vnanimiter concluserunt: quod Ferdinandus ab regno remouendus, & abdicationis resolutio eum in finem cæteris Prouinciis intimanda fiet, quo commodius generali decreto inseratur deputatos Morauiæ, XX. huius, sententiam suam eo contulisse, quasi in omnibus Bohemico Concluso (*Dona sciuit vota, quæ tamen sub pœna capitis erant prohibita*) subscripserint. Hodie, h. e. XXI.

huius

huius, Silesij & Lusati pari modo sententiam mentemque suam aperire debent, qui sese ab aliis minime separabunt, sed forsitan maiorem materiam ad abdicationis confirmationem subministrabunt: Iam serio neo-electionem maturari: sese, Baronem à Dona, confidentibus (*Ruppæ, Hohenloio, Comiti à Thurn*) Electoris Palatini declarationem (*de qua superius magnus aulæ Palatinæ Magister mentionem facit, quod Elector Palatinus in persona propria equo insidere velit, attamen vt cum electione publica adhuc paulisper expectetur, donec N. Stadenses, & Gabriel Betlehemus sese resoluissent*) repræsentasse, quibus modo commemoratam istam declarationem maxumopere placuisse: quoniam autem plenaria & finalis resolutio differatur, sese, isto in negotio anxium vehementer admodum rogare vt tamdem res ad exoptatum iam diu finem deducatur (*si enim in Bohemia electio Mœnofrancofurtensis in fauorem Ferdinandi interea innotuisset, tum tam abdicatioois, quam electionis etiam negotium impeditum esset, & supra allegati confidentes in suo proposito maxumopere impediti fuissent, quocirca eo magis properarunt, vt conclusum cum abdicatione & electione Pragæ citius exteris in locis manifestaretur, quam electio Romanorum Imperatoris Mœnofrancofurti in Bohemia publicaretur*) sese, à Dona, probe videre, quod admodum difficile, immo impossibile futurum fiet vlteriorem dilationem obtinere, sed quamprimum generali decreto facto electionem maturatam iri, quamuis astutissimi etiam nondum certo sese resoluissent, quo nimirum illa dirigenda, nisi Elector Palatinus electionem istam non acceptaturus esset: Comitem Schlickium iterum ad Electorem Saxoniæ profectum esse, quamprimum igitur illud inter Ordines publicatum fuisset, quosdam non leuiter commotos fuisse, quur non etiam peculiaris quædam ad Electorem Palatinum legatio adornata fuerit: qui etiam sedari minime potuerint donec Achatius à Dona Ambergam versus missus fuisset. Nunc ipsissimam esse veritatem, quod commemorato Schlickio ne in minimo quidem mandatum fuerit, vt videlicet coram Electore Saxoniæ electionis caussa aliquid detegeret, quamuis idem ille Schlickius id serio fieri voluisset: nihilominus cum antehac sese ad istiusmodi offerta resoluerit, magis, quam antea, id facere posset, cumprimis quod Comes Ian-Albinus Schlickius de omnibus, ipso absente, Pragæ rebus gestis ipsũ certiorem reddidisset: Quum a. nihil in promptu habeat, quo suã apud Electo-

Aug. A. C. MDC. XIX.

NB. NB.

NB.

August. A.C.MDC. XIX.

Electorem Saxoniæ prætensionem stabilire posset, parum gratiæ ijs in locis reportaturus esset. Spargi præterea laudatissimum istum Electorem Saxoniæ VIII. milliaribus à Dresda iam commorari, quod negotiationem fratris sui, Christophori Baronis à Dona, aliasque tractationes procrastinare possit, &c. Apud expeditiones istas, singularibus quibusdam de caussis, peculiares aliquot difficultates suboriri. Nam I. Principalem punctum ob abdicationem sese ostentare, qui non leue negotium pariat. II. Lutheranos (*ita Baro à Dona relliquos Bohemiæ Ordines*, SVB VTRAQVE, *nuncupat*) ob acceptandum Principem Anhaltinum in Generalem, admodum esse perplexos, & sibi imaginari, quasi eius rei gratia Serenissimus Elector Saxoniæ forsitan offendi possit, quo alter alterum MAL A PROPOS confundat: Etiamsi enim (*ait porro Dona*) Iægerndorffius, qui iam Pragæ commoretur, tam Generali antehac in castris, quam iam etiam Pragæ cæteris Lutheranis ordinibus errorem istum eximere studiosissime adlaborarit, nihilominus tamen apud commemoratos Lutheranos adfectionem & inclinationem erga Electorem Saxoniæ firmiter & radicitus quasi adhuc infixam permanere, quamuis nesciant an Elector Saxoniæ similiter erga ipsos adfectus siet, quodque sub isto incommoditates apud Saxonem coincidentes, (*circa postscripti finem Dona incommoditates istas aliquanto propius attingit, quare nimirum laudatißimus iste Saxoniæ Elector verendus*) manifestissime iam iaceant in propatulo, &c. Omneis istiusmodi inconuenientias haud melius dissipari posse, quam per aduentum & personalem Principis Anhaltini præsentiam, quamuis in eo similiter grauissimæ diuersimodæque aliquot considerationes coincidant: metuendum tamen esse, factam istam prætensionem nihil aliud caussaturam, quam iacturam temporis, quodque interea Prouinciæ in maiores calamitates præcipitentur, & occasiones eo ipso in nihilum redigantur: In summa fateri sese necessum habere, quamuis ex vna parte negotium ipsum omnino confusum perplexumque redda[illegible] nihilominus tamen ex altera parte iterum negare non posse, Rempub. cumprimis hoc casu esse considerandam: Summum autem esse periculum ne imminens ista occasio & imprimis tempus (*quo melius clandestina Caluinianorum consilia ad effectum decucantur*) iam amittatur, quod etiam Electori Palatino probe perpendendum considerandumque siet: Summum itaque nunc tempus esse, ne momentum quidem ab ope-

NB.

NB.

ab opera cessetur, atque decentes necessariæque resolutiones concipiantur: nam in mora nunc summum esse periculum, &c. Sese, à Dona, Originale, insertamque copiam, Capitaneum Salerum concernentem, cumprimis autem Archiducis Leopoldi manum propriam bene accepisse, & alterum quoque exemplar vidisse quod eleganter depictum descriptumque fuerit, (*Nota, quam honestè isti homines, more Caluinistico, agant*) ipsoq; facto deprehendere, quod artificiose & dolose satis imitatum fiet: Tschernembelium, & Ruppam, vna cum relliquis (*confidentibus*) sese ipsi Principi Anhaltino obsequiose commendare.

August. A.C. MDC. XIX.

In suo postscripto, de XII. & XXII. Augusti, qualitates Bohemorum describit, quocirca singularibus quibusdam de caussis Principem Anhaltinum Pragam versus allicere nititur: Inter præsentes, inquit, paucos dumtaxat adesse, qui sufficienter non instructi resolutionem quamdam concipere haud possint, nisi ipsis aliquis præcedat, & manus quasi porrigat, &c. Quamobrem sese singulos & vniuersos eo magis festinare, & maxumopere rogare, vt Anhaltinus propter DEVM venire non grauetur: Omnia tum factu non difficilia fore, & in omnibus Anhaltino quæ modo præscripturus esset, obtemperatum iri, &c. Insuper omnino sese quoque statuere præsente Anhaltino intra vnius horulæ spacium plus, quam toto istius consultationis tempore, effectum iri: quem in finem huncce ministrum summa solertia mittere, qui omnium viarum perquam gnarus fiet: nihil attamen ipsi communicasse quem videlicet huc adducturus esset, sed de D. Rosino verba fecisse, qui Noriberga supra Agriam Pragam versus proficisci posset: patentes itidem litteras ad Doctorem Rosinum spectare, cui sub itinere isto tam equis cursoribus, quam cisijs & vehiculis succurri debeat: Hesterna luce Silesios vota sua dedisse & ora satis aperuisse: hodie, in quo postscriptum datum, Lusatos quoque sententiam suam dicturos esse: Sese, Baronem à Dona, verbis non satis eloqui posse in quantum affectiones erga Electorem Palatinum indies augeantur atque incalescant: paullo ante diuersas auditas fuisse opiniones, eius potissumum gratia, quod pro N. sollicitatum fuisset: similiter & aliquibus persuasum fuisse, Electorem Palatinum sese non libenter interpositurum esse: (*ast iam ante, A.C. nimirum MDC.XVIII. & toto hactenus tempore negotio isti satis sese & plus iusto immiscuerat*) quamprimum autem Baronem à Dona Electoris Palatini mandatum & in-

August. A.C.MDC. XIX.

structionem paucis quibusdam confidentibus aperuerit, omnia fuisse mutata, & mirum esse quam repente videlicet omnia moueantur; &c: ante harum litterarum obsignationem, seniorem Ruppam Moravicorum ordinum præcipuum, & Dominum venerandæ ætatis, sui copiam fecisse, & lacrumis, vbertim ex oculis profluentibus, sibi, Baroni, ingentem lætitiam significasse, quam in corde suo percipiat, sin consideret, quod Prouinciæ tam pium Dominum (*Fredericum Palatinum, Caluinianorum in S. R. Imperio caput & coryphæum*) & adeo præcellentem Generalem (*rarum Heroa Christianum Principem Anhaltinum, qui in Occidentali Francia & Argentinensi bello tam præclara suæ fortitudinis facinora edidit*) adepturæ sient: ast simul eumdem, Ruppam, de exorta confusione grauiter conquestum esse, & quod in omnibus templis piæ, pro pio capite impetrando, preces fundantur, lacrumis deplorantem infortunium, sin forsitan (*laudatissima domus septemuiralis bonam Bohemo-Caluinisticam adfectionem probe perpendat*) Elector Saxoniæ, vel quispiam alius sibi similis (*Augustanæ confessionis Electores & Principes*) ad Imperium euehi debeat: quod malum DEVS TER OPT. MAX clementissime auertere dignetur. Hæc & similia vota sese, Baronem à Dona, absque numero indies percipere: eum, qui in cœlis habitet, certo preces istas exauditurum esse.

NB. *Eodem die Bohemiæ Ordines sub LIV. sigillis ad Principem Anhaltinum scribunt, pro hactenus præstitis officiis & communicatis consiliis ipsi gratias agentes: inter alia hoc addentes, quod nimirum apud Stadenses nauigationes Indicas (Flotas vulgo) impedire sedulo adlaborare minime grauaretur: idque verbis sequentibus:* postquam perceperint, quod Anhaltinus in persona propria, ex heroico animo & zelo, suo & omnium relligionis hosti, Solmensis nimirum Comitis equitatui obuiam profectus fuerit, eumdem heroice & mascule inuaserit atque profligauerit, id sibi ordinibus gratissimum fuisse nuncium, eumque in finem sese obligatos iudicare, vt pro isto beneficio condignas gratias persoluerent. Sese, Ordines, suo quidem loco nihil omnino prætermittere, quin saluti Reipub. consilio ipsoque facto succurrant, eiusque rei gratia extrema quæque impendere paratos esse. Quo zelo etiam in hodierno tam insigni conuentu (*cui etiam Bethlehemo-Gaborica legatio interfuit*) diligentissime perpendisse, quid videlicet ad prosperitatem istarum Prouinciarum, & reuocationem exoptatissimæ pacis conducibile esse possit: atque tamdem præmissa siue

sa siue

ſa ſiue habita diligentiſſima exactiſſimaque rerum omnium delibe-ratione, tantum cognouiſſe, quo pacto nimirum Archidux Ferdinandus ante biennium ipſis in Regem obtruſus fuerit, & quoties contra Reuerſales ſuas peccauerit, tum etiam quod iuramento ſuo neutiquam ſatisfecerit, (*hæc Baro à Dona Bohemis, ex præſcripto Crailshemii, XX. Martii A. C. MDC. XIX. concluſi, & ab Electore propria manu ſubſignati memorialis, vti ſupra videre eſt, ſumminiſtrauit*) & quam hoſtiliter haſce, aliàs florentiſſimas, Prouincias ferro ignique deuaſtarit & in extremam perniciem præcipitarit: qua de re ſeipſum Regno & poſſeſſione (*Ecce, hic Ferdinandus Regni poſſeſſor exſtitit, quod tamen alibi negatum eſt*) excluſiſſe, ipſosque, Ordines, à conditionali iuramento tacite abſoluiſſe, adeo vt Prouinciæ, vnanimi omnium conſenſu, doloſe fallaciterque ante conſequutam coronationem iterum annullare coactæ fuerint (*Ecce, legitimam vocationem Palatini, de qua ſupra, quæ ante putatitiam electionem, dolo adquirenda fuit.*) Quoniam autem hoſtis non minus direptionibus, incendiis atque latrociniis cottidie eo magis magisque ſæuiat, de cuius reſiſtentia ipſos in hodierna congregatione quidem ſua conſilia conferre, attamen abſque aliorum Principum, cumprimis Anhaltini, vlteriori conſilio (*Ergo ipſis prioribus ſuis conſiliis & attentatis minime defuit*) ope, atque auxilio hoſti cum ſua armatura ægre ſufficientes eſſe poſſe: itaque ipſos priori fiducia fretos ad Anhaltinum denuo confugere, eumdemque orare, rogare, & obteſtari, ne ipſos derelinquat, ſed multo potius reali aſſiſtentia ipſis pro virili ſuccurrat: atque denique Dominum Principem Auraicum commotoriis litteris inuiſat & adhortetur, vt videlicet nauigatio Indica (*hæc Anhaltinus, ratione notabilium, quæ in legatione Baronis à Dona verſus N. pro memoria corraſerat, quæque etiam in miſcellaneis verſus Angliam & Hollandiam art. xv. reperiuntur, itidem ſubminiſtrauit*) in quam Generales Domini Stadenſes conſenſiſſent, abſque vlla mora promoueretur: ſiquidem facile colligendum eſſe, Flottam iſtam Hollandicam Hiſpanorum potentiæ plurimum detracturam: quo facto ipſos procul omni dubio in hiſce Prouinciis hoſtibus reſtituros eſſe: quem in finem ipſos Bohemiæ Directores potentiſſimis Dominis Stadenſibus, tum ipſi quoque Excellentiæ ſuæ per litteras huius negotij promotionem ſedulo commendaſſe,

Aug. A. C. MDC. XIX.

NB. NB.

NB. NB.

August. A.C.MDC. XIX.

minime dubitantes si ita communi consilio & auxilio quilibet suo loco Reipub. operam suam locaturus siet, vtrimque tum ad exoptatam metam, cum summa ipsorum posteritatisque gloria, honore, & emolumento, cumprimis autem (NB. *Euangelium Caluinisticum propagari dilatarique nequit, nisi Romano Catholica religio, vel syncero-recta Augustana confessio subpremantur*) Euangelicæ religionis amplificatione, facilime perueniri posse: in quibus adeo laudabilibus conatibus Anhaltinum hactenus sese ita exhibuisse, vt non immerito ipsi magnam gloriam gratiarumque actionem debeant, & porro quoque summa fiducia teneri, eumdem istam suam intentionem imposterum etiam continuando minime destiturum.

Interea Achatio à Dona Pragæ negotiatio, pro Electore Palatino, indies eo magis magisque grauior difficiliorque facta est: Eumdem enim Electorem cum manifesta declaratione (clanculum tamen hactenus per integrum biennium corona Bohemicæ inhiauerat) animi sui sententiam neutiquam prodere voluisse, donec vidisset, an & quomodo Romana electio Mœnofrancofurti procederet. Vice versa autem Bohemici incentores atque coryphæi cum abdicatione & noua Bohemica electione hac potissimum de caussa maturarunt, quoniam metuebant Prouincias sese ad Ferdinandum iterum conuersuras: Quocirca ad Anhaltinum, sub dato XXIV. August. sequentia quamprimum perscripsit: Anhaltinus profectionem suam Pragam versus maturare debeat, siquidem inter tot capita minime sese progredi, nec tam ardua negotia per litteras & in absentia, quam oretenus in loco, & in re præsenti expediri posse, sin enim litteræ forsitan intercipiantur, mille id tum incommoditates pariturum fiet. Defectus adeo magnos esse vt turpe dictu fiet, quemlibet itaque Anhaltini Principis aduentum vehementer & cum desiderio præstolari, quo melius in loco, consolationes, auxilia, atque Medicinalia remedia applicare posset, præsertim vero ijs in rebus quæ in absentia facillime irreuocabilia damna infinitaque detrimenta adferre possent: æquitati itaque omni consentaneum esse, ne Anhaltino quidpiam tegatur, coram sese, Barone à Dona, namque non quemuis, vti coram ipso Anhaltino, sententiam suam aperturum, & tum quoque resolutiones eo commodius & felicius subsequuturas: animos non pati modo esse dispositos ob dissimilem suspicionem,

cionem, quam quidam in suam, Anhaltini, personam coniecissent: quocirca negotio isti remoram iniectam iri, alios vero ansam occasionemque arrepturos, ad suspicionem illam alendam: neminem itidem iam in promptu esse, qui sua auctoritate istiusmodi suspicionibus resistere queat: & denique occupationes tam diuersimodas multiplicesque ac tantę importantiæ esse, quæ Anhaltini pręsentiam omnino iam requirerent: liçet etiam forsitan aliusquispiam cum plenipotētia mitteretur, nihilominus tamen rei minime cōsultum esset, vt illud, quod quæratur (*.eius rei enim iam ante facta fuit assecuratio.*) non obtineatur, sed quod lente procedere, atq; ita multum temporis temere insumptum iri videatur: sese vbiuis, num Anhaltinus aduenisset, absque vlla intermissione interrogari ab omnibus, & eodem modo Electoris Palatini resolutionem vrgeri. Ad primum quod attineat, sperare sese proximas suas litteras non fuisse infrugiferas: alterum multo adhuc grauius, difficiliusque, immo ferme, ob impetrandam electionis dilationem, impossibile esse: nudiustertius siquidem Conclusum, omnium Prouinciarum nomine, contra Ferdinandum publicatum fuisse: iccirco neo electionem necessario maturandam esse: omnino namque vereri sin fortassis Ferdinandus, iuxta Saxonica & Mœnofrancofurtensia allata noua, Romanam Coronam impetraturus esset, tum idem Ferdinandus à vulgo denuo postulari & requiri, vel ad minimum denique inter Ordines discordia exoriri posset: & ea ipsa ex caussa (*.videat nunc lector beniuolus quibus artibus res promota fuerit.*) electio per tridui spacium minime differri queat: frustra enim in dilatione impetranda laborari: nisi enim Electoris Palatini resolutio interea adueniat, tum rem ipsi, Baroni, maxumam sane anxietatem parituram esse: Lutheranos miras mouere technas atq; factiones, omnia (*.videat nunc laudatissimus Saxoniæ Elector bonam inclinationem Caluinisticam.*) ad Saxoniæ Septemuirum inclinare: Pari modo Comitem Ioachimo-Andream Schlickium demandata sibi ad Saxonem legatione abuti, nec reditum suum maturare. Ad N. quod attineat affectiones hactenus non mediocriter sane cessasse, postquam cognitum perspectumq; siet, quod Elector Palatinus intercessiones & sollicitationes suas pro eo intermittat, (*. Ex hoc iterum apparet quam candide agant Caluini assecla cum sociis.*) & bonam spem conceptam, ipsum, Palatinum, Coronam (*.cui ante biennium inhiauerat.*) tamdem accepturum: minime itaque dubitandum esse maiora nunc simpliciter Electorem Palatinum tactura, nam Morauios, Silesios & Lusatos abhorrere à Confusione, turpitudine &

August. A. C. M. DC. XIX.

NB.

NB.

August. A.M.DC. XIX. periculo, quæ ab Electore Saxoniæ expectanda fient, (*hoc tamen minime conuenit cum eo, quod Bohemiæ Ordines & incorporatæ Prouinciæ tot peculiaribus legationibus Serenißimo Electori Saxoniæ obtulerunt.*) adeo vt etiam ipsi NB. NB. Lutherani Euangelici Ordines Bohemiæ plus ad Palatinum, quam Saxoniæ Septemvirum inclinent, &c.

Similiter idem ille Baro à Dona, parem ferme relationem, cuius iam ex ipsius ad Anhaltinũ datis litteris facta mentio, ad ipsum Electorem Palatinum mittit, in qua vlterius cõmemorat: sese animos in genere eo dispositos deprehendere, quod videlicet nullum Catholicum Subiectum amplius in Regem suum habere velint, ne Scopo, hactenus omnibus præfixo, h. e. quod res purum putum fiet relligionis negotium, forsitan aduersentur: Inter Euangelica capita, quæ ad regnum proponi possent, Regem Daniæ, & Transyluaniæ Principem (NB. *attamen Elector Palatinus in manifesto suo prætendit, nisi dolo & artibus adquisitam Coronam Bohemicam accepta ßet, tum Gabrielem Betlehemum, vel alios exteros Principes requisitos, Electorali Collegio obtrusos, vel regnum omnino ab Imperio Romano auulsum fuisse.*) ad considerandum parum rellinquere, quemadmodum etiam mox & alios exclusos fore: itaque omnem consultationem in Palatino, & Electore Saxoniæ adquiescere: quamuis etiam de impetranda dilatione nullus non lapis motus fiet, fieri tamẽ minime potuisse, vt eius rei gratia aliquid obtineri quiuerit, adeo vt Ordines vereantur, confusionem exortam Ordines aliquot separaturam: Prouincias itidem adeo hinc inde dispersas esse, vt summa necessitas aliud caput requirat, quod omnib. inconuenientiis salutaria remedia adplicare possit, cumprimis NB. quum è Mœno-francofurto allata noua facile inuidiam accelerare possent: Sin enim inibi Ferdinandus ad summum Imperii fastigium eueheretur, tum à vulgo subitanea immutatio metuenda fiet. *Eadem die Baro à Dona Praga Anhaltinum iterum certiorem facit, inquiens:* Omnem moram obtineri amplius non posse, nec vlla dilatio magis excogitari possit, sed electionem noui regis omnibus maturari viribus, crastina luce eius rei fieri initium: quemuis affirmare & credere, electionem (*nam, vti superius facta mentio, Directores M. Decembri A.C.M.DC.IIXX. viuente etiamnum Rege Matthia, Palatino Electori Coronam Bohemicam ipso facto, confœderatorio more, attamen summo sub silentio, obtulerunt, & superius quoque conceptum illarum considerationum reperitur, quæ Bohemiæ Delegatis, Electori Coronam obferentibus, ex Consilio Anhaltini & Marchionis Onoltzbachici, respon deri debuerunt: Item, vti quoque supra videre est, armaturam XV. militum M. ad*

impe-

impetrandam Coronam Bohemicam, XIII. Augusti, Anno C. M.DC.IIXX. pro Electore Palatino alenda fuisse.) ad Electorem Palatin. tralatam iri, & quod Lutherani (*.ita inquit Baro.*) maiori cessuri sient, cumprimis quod Comes Andreas Schlickius multifariis excogitatis & adplicatis suis artificiis (*. heic Serenissimus Elector Saxoniæ videre poterit, Caluinianos artificiis Celsitudini suæ imposuisse.*) obtinere minime potuerit, vt Saxo in Coronæ acceptationem consensisset: Saxonicos Consiliarios (*. figmentum videtur Anhaltinum, vt Elector Saxoniæ Bohemis suspectus redderetur.*) lubentius filium intrusisse: ast, ob eius infantiam, rem nullo fundamēto niti: Illos ipsos tamen, qui hactenus à partibus N. steterint, necessarium arbitrari, vt ipsi in alio satisfiat, id quod pro bono publico (*. per ragion di Stato.*) probe perpendendum fiet: adferri quidem media in medium, de quibus tamen alio tempore tractari possit, modo si ex hodiernis difficultatibus sese extricassent: sese, Baronem, à nulla re amplius iam angi, quam temporis angustia, quod ab Electore Palatino nullam responsionem accipiat, & quod ad hodiernam de electione epistolam nullius resolutionis fiat particpes. *Cum itaque toties nunc commemoratus Baro à Dona Electoris Palatini responsionem & resolutionem adeo instanter petierit, itaque ista, sub dato XXVI. August. A.C.M. DC. XIX. tandem hoc modo subsequuta est*: Ordinum Confœderatorum, & suas, Baronis, litteras bene ac decenter fuisse traditas, & quid ad Principem Anhaltinum, sub dato XXI & XXII. huius, perscripsisset, parimodo esse intellectum. Ad arcanum igitur punctum quod attineret, suo illum loco iam relinqui, & quod ipse, Elector, ipsi Baroni oretenus reuelasset: ex quibus sese intelligere Ordines cum isto admodum bene contentos esse, modo quod ipsis angustia temporis molesta esse velit, quodque finalem denique resolutionem tam instanter desiderent. Quo melius autem ipsis maiori fundamento Baro respondere possit, ipsi tenore præsentium istarum litterarum significari, Electorem pro tempore sese resoluere nondum posse, donec relatio ex N. facta fuisset, quorsum iam ante summo cum studio Christophorus à Dona cum sufficienti instructione & deductione illorum, quæ istis in locis expediunda essent: ipsum quoque Electorem Palatinum æstumare, ipsis Confœderatis Prouinciis plurimum profuturum, vt nimirum res tam diu in sustenso teneantur, donec N. & vniti Stadenses negotio arctissime implicati fuerint: (*. Est enim caussa communis Hollandorum, Bohemorum, & Vnistarum, iuxta Volrathi Plessei epistolam, sub dato XI. Septembris A. C. M. DC. IIXX.*) quod fieri non posset

Augus̄t. An. C. M. DC. XIX.

posset

August. A. C. M. DC. XIX.

possit si res nimium præcipitata fuerit: Sin autem Confœderati sese ad istiusmodi dilationem (*ad VI. menses sese extendentem.*) non resoluere vellent, quod tamen haud sperandum, bene tum fieri posse, quod exigua ista temporis iactura nō tanti esse possit, quam quod metuẽdum, Ordines, nisi resolutionem ex N. expectare velint, in magnam confusionem præcipitatos iri: nihilominus tamen cum illis bona Correspondentia haberi debeat: iccirco Baronem, à Dona, omnem suam operam eo conferre debere, vt modicam dumtaxat istam VI. Septimanarum dilationem apud ipsos (. Ordines.) impetret. Sese, Electorem, nullum omnino tempus neglecturum, ipsisq; bona seruitia prẹstiturũ, vt hoc facto Ordinum intentioni per omnia satisfiat: quemadmodum etiam Indicæ nauigationis negotium promouere, atque finitimis istis in locis non contemnendam sane armaturam ad campum adornare velit, vbi Principis Anhaltini ope atque auxilio indigeat: postea ipsum, Anhaltinum, bona cum venia, licet ægre (. scilicet.) dimissurum, vt tum ad ipsos in Bohemiam proficisci, & inibi omnem necessitatem tractare possit: Deum Ter Opt. Max. denique rogaturum vt omnia ad diuini sui nominis gloriam dirigere, & ad conseruationem propagationemque suæ (. i. e. *Caluinisticæ.*) Ecclesiæ clementissime prosperare non dedignetur.

NB. NB.

Post commemoratas hasce ab Electore Palatino ad Baronem à Dona exaratas litteras, antequam istæ Pragam allatæ fuissent, arcanus ille punctus, quem Elector Palatinus modo & toties nunc commemorato Baroni à Dona communicauerat, quemadmodum & illud, quod idem Baro, ex mandato Palatini, paucis quibusdam confidentibus detexerat, tantum sane effecit, vt, haud expectata finali resolutione Palatini, & Hollandiæ atque Angliæ tanto desiderio præstolata declaratione, Bohemiæ Ordines putatitiam electionem, ex qua deinceps tantæ calamitates atque miseriæ exortæ sunt, ad manus sumpserint: & Baro eodem ipso die nimirum XXVII. Aug. A. C. M. DC. XIX. per peculiarem cursorem ad Principem Palatinum, inter alia, sequentia perscripserit; Electionis negotium Pragæ adhuc iisdẽ, bonis, versari in terminis: idipsum quod priores suæ litteræ satis superque testentur: adeo vt manifestum miraculum & DEI digitus exinde manifestissime adpareat: eamdem igitur tam felicem rei successionem absque vlla mora sese Electori Palatino significaturum. Hesterna die, pergit Baro, Ordines electionem inchoasse: hodie expectari Prouinciarum decretum vel conclusum: Inter XL. personas, ex Dominorum Statu, tantum V. vel VI. vota pro Electore Saxoniæ, cætera vero omnia

Septem-

Septemuiro Palatino data fuiſſe: Ordinem Equeſtrem totum vno dumtaxat excepto, à Palatino dependiſſe: Tertium vero Statum nullam omnino difficultatem pręteudiſſe, ſed vnanimi omnium conſenſu Electorem Palatinum nominaſſe: adeo vt concluſum, cito, facile & abſque vlla contradictione (*.aſt nemo contradicere auſus eſt, quoniam Catholicis, mox ab abdicationis publicatione, arma adempta, interea vero Mansfeldi militares copiæ in plena acie per omneis ciuitatis plateas ordine diſpoſitæ ſunt.*) factum fuerit: In Prouinciis tantum deprehendi, vt pari modo, abſque vlla contradictione & difficultate, fuerint diſpoſitæ, quodque adhuc eodem ipſo die conſueta alegrezæ ſigna circa veſperam editura forēt, quamuis pauci aliquot æſtumauerint publicationem non adeo præcipitandam eſſe: quæ tamen omnia fruſtra fuerint: deprehenſum ſiquidem eſſe, nullam amplius dilationem vel fingi, vel excogitari poſſe. (*.Confuſio enim & Ordinum ſeparatio metuenda erat.*) Omnipotens in cœlis habitans DEVS opus illud ad diuini ſui nominis gloriam, & populi ſui ſalutem clementiſſime abſoluere dignetur. Vereri quoſdam an acceptatio certo ſubſequenda foret: in quo Ordines ſibi firmiter polliceri, ſi diuina prouidentia ac inter alia & illud perpendatur, quod ſemel hoc diuinæ miſericordiæ opus, quodque vocatio (*.quæ Anno C. M. DC. IIXX. Bohemis præſcripta fuit, vti ſupra &c.*) bene fundata, præſertim vero ſalus Eccleſiæ & honoris (*.Palatini.*) quemadmodum non minus verbi (*.Caluiniani.*) DEI huic ipſi negotio potiſſumum implicata ſiet, abſque omni dubio tum Electorem Palatinum conſcientiæ cauſſa hanc vocationem minime neglecturum, certa ſpe atque fiducia fretum illius aſſiſtentiæ, qui liberos ſuos aliquando mirabiliter iugo ſummittat, nihilominus tamen eoſdem contra omnem malitiam atque machinationem diabolicam ſtrenue defendat: niſi etiam (*. B. à Dona.*) reſponſionem expectaret ad priores ſuas litteras, illico locum mutaturus fuiſſet: aſt iam iis, quæ Elector Palatin. ſibi clementiſſime mandaturus eſſet, obtemperare neceſſum haberet: Ordines per peculiarē quamdam Legationem Palatinum electionis iſtius certiorem reddere velle, attamen ſeſe prius mandata petere, quæ hac in re Electoris Palatini ſiet voluntas atque ſententia: ſimiliter & ſummo deſiderio ſcire aueat, quamdiu adhuc Pragæ commorari debeat, nihil enim amplius ſibi expediundum reſtare, quam vt Principis Anhaltini aduentum, eiuſque mandatum (*.ſui Generalatus cauſſa.*) pręſtoletur. Prouincias hinc diſceſſum domum verſus maturare, de qualibet tamen Prouincia v-

August. A. C. M. DC. XIX.

August. An.C.M. DC.XIX.

num vel alterum Pragæ permansurum: Inter Legatos ad Electorē Palat. mittendos penes alios quoq; esse duos Barones à Ruppa, Bohemū vnum, Morauum: alterum plurimos malle vt ipsos (.B. à Dona.) præcederem, ast absq; singulari Electoris Palatini & Principis Anhaltini mandato sese illinc minime moturum: in hoc ipso temporis momēto tormentorum ex arce audiri tonitrua cum lœta omniū adclamatione: *Viue le Roy, &c. (.in margine legitur.)* ante litterarum harum obsignationem Prouinciarum adprobationem & conclusionem subsequutam, Salue displosum, & omnia ad plenarium conclusum deducta esse: DEVS totali exequutioni benedicat. AMEN.

Quum itaq; hactenus in tot commemoratis litteris toties finalis Electoris Palat. resolutionis mētio facta, & summū periculū in prōptu fuerit, si vice versa, Ferdinādi Mœnofrancof. facta electio illis in locis percrebuisset. (Bohemis .n. persuasum erat, Palat. Electorē diem electionis impediturum, &, si nihil fieri posset amplius, tamd. citius Campum, quem Anhalt. in limitibus Bohemicis formari iusserat, in has impensurū, &, iuxta Mauritii Landgrauij consilium, Ferdinando obuiā iturum Mœnofrancofurtum vndiq; obsessurū, & ita electionē omnib. modis retardaturum.) qp tum animi vel penitus immutaturi, vel ad min⁹ Ferdinādū postulaturi essent: itaq; Bohemiæ Ord. interea non dumtaxat (.suggillatione & instinctu Principis Anhalt. ac Baronis à Dona) ad Vnionis Principes & Stadenses perscripserunt, iisdemue electionem notificarunt, quo nunc in iis locis *(.ita inquit B. à Dona in sua ad fratrem suum germanum, 28. Aug. A. C. M. DC. 19. exarata epistola.)* eo maior fortiorq; ad sistentia præparetur, & intra 6. Septimanarum spaciū, quarū dilationem Elector Palat. paullo ante rogauerat, ipso facto in superiorē Palatinatum, vbi tum temporis Cāpi formatio maturabatur, mitteretur: *Verum etiā toties nunc cōmemoratus Princeps Anhalt. ad euitandum periculum, in continenti, quāprimum B. à Dona ante dicta relatio de Pragensi electione exhibita fuisset, nomine Electoris Palatini, sub dato 29. Aug. A. C. M. DC. 19. sequentem resolutionem in litteris suis detexit:* Electorem Palatinum tamdem diuinæ voluntati, quæ sese adeo multis modis *(.per Anhaltino Caluinisticas artes & insidias.)* ostendisset, circumstantiis atque mediis vndique tam bene sese adaptantibus, nō amplius repugnaturum: malle tamen Electorem Palat. vt delegatorum Bohemicorum missio, quantū quidē fieri posset, adhuc aliquandiu differretur, vt interea tempus lucraretur. Interim tamen B. à Dona Praga nō secederet, sed deductionē, de reiectione Ferdinandi, absq; vlla interiecta mora Ambergā versus mitteret: alias Elector. Palat. nunc Principem Anhalt. bona cum venia

dimis-

dimissurum, vt Pragam versus profectionem suam maturaret, attamen de die istius, Anhaltini, discessus sibi nil certi adhuc constare. Sin vero delegatio Bohemiæ Ordinum ad Electorem Palatin. differri amplius nequeat, B. à Dona tunc illud notificet, & ante Legatorum discessum, Ambergam versus sese conferat, inibiq; omnium rerum meliorem informationem communicet eo vsq; N. Electorem Palatinum Principem Anhaltinum penes sese detenturum, donec B. à Dona aduenturus esset: Extra illud, legatos quocunq; etiam tempore illi venturi sient, gratos acceptosq; fore, atq; meliora subiecta ad legationem istam (.*quam iuniorem, senioremq; Barones à Ruppa, qui, iuxta supra allegatum post scriptum de dato 22. August. infortunium maxumopere deplorarunt, sin forsitan Elector Saxoniæ, vel alius sibi similis, imperium adeptus esset.*) eligi haud potuisse: Marchionis Iegerndorffii epistolam, de qua infra, sub dato IV. Septemb. A. C. M. DC. XIX. quemadmodum & Tschernembelii litteras Electori Palatino fuisse acceptissimas, & iisd. quemadmodum etiam B. à Dona, sese clementissime recommendare.

August. A. M. DC. C. XIX.

In postscripto, cypheris exarato, nomine Principis Anhaltini, loca reperiuntur, per quæ transiturus esset, & aliquot numeri, vel dies Critici, Electori Palatino fatales: vtpote 16. & 26. Augusti, quo natus: 17. & 27. eiusdem, quo electio in Bohemia processit: 18. & 28. eiusdẽ: denominatio diei electionis Ferdinandi in Mœno-francofurto: & 19. & 29. Augusti, dies natiuitatis Principissę in Anglia: (. omisso 29. Octobr. & 8. Nouemb. An. C. M. DC XX.) Electorem Palatinum sese iam bene resoluisse: nihilominus tamen responsionem ex N. & Confœderatorum expectandam: Septemuirum Palatinum intra octidui temporis spacium quosdã Vnionis Ordines ad sese vocaturũ, & cum ipsis de vno vel altero colloquuturum, DEVS faxit, vt omnia prospere succedant. Electorem Palatin. sibi Anhaltino inter alia commemorasse, nunc nullam sese caussam habere cur videlicet ipsum, Anhaltinum, diutius detinere posset, sed multo potius malle, vt quamprimum sese Pragam versus conferret, & omnia (.*plenarium Generalatum acceptandi, cum Comite à Thurn in Austriam ante Viennam progrediundi, Gabrielem Betlehemum ad idem requirendi, atq; in Bohemia omnia iuxta ipsorum intentionem dirigendi.*) decenter atq; ordine disponeret: attamen nõ citius profecturus esset, nisi ĩoa negotia (.*Palatinæ armatura caussa.*) expedita fuerint: Marchionẽ Onoltzbachicũ hac de re risisse, nimis tamen perplexũ esse, quẽadmodum Palat. ipsũ: sese, Anhalt. diligenter ppendere nũ consultius fiet, an videlicet

NB. NB.

August. An.C.M. DC.XIX.

ante vel post Bohemiæ Ordinum Delegatorum aduentum Pragam versus proficisci debeat, rogare itaque, vt, B. à Dona, suum hac in re absq; vlla mora communicet: interim Domino Ruppæ significet, Anhaltinum nunc non amplius dubitare, quod res non feliciter iam successura siet: nondum tamen sese satis instructum esse de Confœderatione Superioris Austriæ Prouinciarum, & qualis ipsis quota imposita fuerit: delegatos ad minus per decem dierum spacium adhuc detinédos: & eo potissimum spectandum vt ipsis potestas detur, ob Capitulationem cum Anhaltino tractandi & concludendi, tum enim, B. à Dona, certo credat omnia in cæteris eo facilius & felicius processura.

Septem. A. C. M. DC. XIX.

Quo melius igitur Marchio Iegerndorffius bonam suam erga Electorem Palatinum adfectionem testatam faceret, sub dato IV. Septemb. An. C. M. DC. XIX. (.postquam antea reiectioni & noua Pragensi electioni in persona propria interfuisset.) Electori Palatino gratulatus est, hac addita appendice: Coronam Bohemicam nunc non dumtaxat in Electoris Palatini personam, sed laudatissimam domum Electoralem Palatinam absque vlla contradictione (.Marchionis verba formalia.) collatam, scire nunc in silentio desideret, quomodo videlicet res cum finali *(.multo potius manifesta.)* declaratione, acceptationem concernente, comparata, & quo nunc fulcro potissimum certo innitendum siet, cuius Anhaltinus ipsum Iegerndorffium, cũ hoc eius rei gratia Pragam versus *(.quo interea Anhaltinus sese receperat.)* misso peculiari cursore, fido sub silentio certiorem reddere debeat: cuius rei gratificationem sese hac potissimum de caussa, eo magis expectare, Iegerndorffium, quod tum Regiæ suæ dignitati in imminenti Silesiæ Prouinciali Conuentu *(.ad quem Praga, 8. dies ante, se contulerat.)* eo maiora seruitia præstare poterit.

Equidem Elector Palatinus ad istam abdicationem & electionem sese mox ab initio, ad speciosum dumtaxat prætextum, resoluere noluit, donec ab aliis locis certam adsistentiam impetrasset, & interea peculiaribus legationibus exterorum Principum opem & auxilium implorasset, cumprimis autem Gabrielem Bethlehemum ad partes suas pertraxisset: quemadmodum etiam Princeps Anhaltinus, ad exterum quemdam Principem, mox à noua electione, sub dato IIX. & IIXX. Sept. Anno Christi M.DC.XIX. inter alia sequentia exarauit: Licet Elector Palatinus sese de acceptatione nondum omnino declarauerit, cumprimis quoniam responsio ex Anglia etiam impatienter expectetur, attamen credibile esse (*.qualiscunque etiam ex Anglia adferatur resolutio.*) acceptationem

tionem subsequuturam esse: interea delegatos Hungariæ secum, Anhaltino, fuisse, multisque circumstantiis istius regni statum (*quod nimirum Setschii Georgius & Ragozius aduentum suum maturent, ipsosque Gabriel Betlehemus quamprimum in persona propria subsequuturus esset*) sibi detexisse: exinde colligi quam eximia electio in Germania facta fuerit, quam etiam exigui effectus, nullius valoris, neq; diu duraturam esse. Et paullo post: nunc (*videant artes singuli*) castra satis esse firma ad magnum ex Hungaria succursum expectandum, &c. *absque omni dubio hac de caussa quoniam nouo electo Regi Bohemiæ, & istius Regni recens introducto Generali, Anhaltino, commemoratus iste Betlehemus, & porta Ottomanica propior, quam Sylua-Comitis & Anglia (exinde enim responsionem tam impatienter expectarunt) fuerit: quodque inibi Stadenses Electoris Palatini negotia in Anglia tam serio promouerint, vti ex impressa continuationis historicæ relatione videre est, verbis sequentibus*: Quod circa illud tempus Domini Stadenses ex Sylua-Comitis peramplas satis litteras ad Regem Angliæ ablegauerint, in quibus Regiam suam M. admonuissent, vt, sin forsitan Elector Palatinus, ob acceptandam coronam Bohemicam, ab Hispanis infestari debeat, tum sua Regia M. quemadmodum illud omnibus viribus præstare iam ante in se recepisset, Palatino, tamquam nouo Bohemiæ Regi, quamprimum succurrere non dedignetur. Ad hæc igitur in Anglia multas & peculiares quasdam deliberationes, ob acceptationem commemoratæ istius coronæ Bohemicæ, fuisse habitas, quarum conclusum, post magnam negotij tractationem & consultationem, denique eo cecidisse, quod nimirum, præcedente tamen consensu præcipuorum Regni ordinum & Regij Parlamenti, (*hoc cum eo conuenit, quod supra ex Comitis Mansfeldii instructione apud XII. articulum commemoratum est, Angliæ præcipuos Consiliarios & Parlamentum (non vero Regem) cum conceptis Electoris Palatini consiliis & resolutionibus per omnia concordare*) Elector Palatinus Bohemicam coronam acceptare debeat: quocirca absque vlla mora (*continuatores inquiunt*) Baronem à Dona à Regia Maiestate bona cum instructione ablegatum fuisse: Pari modo Regiam S. M. legatum quemdam ad Daniæ Regem misisse, qui, sin forte Elector Palatinus, ob acceptationem coronæ Bohemicæ, hostiliter infestetur, eiusdem Regis, Daniæ, opem auxiliumque imploraret: quemadmodum etiam multi particulares ex equestri ordine Anglicano Regi, eiusdem acceptationis caussa, gratulati fuerint, & nouo Bohemiæ

Septem. A.C.MDC. XIX.

" " "

NB.

Octob. A.C.MDC. XIX.

Octob. A. C. MDC. XIX.

Regi aliquot militum M. ſuis ſumptibus liberaliſſime obtulerint, &c.

Poſt hæc ſolemnis coronæ Bohemicæ acceptatio VValdſachſiæ ſecuta eſt, quo Princeps Anhaltinus ex Bohemicis caſtris ſeſe contulit: eodem in loco Bohemiæ Ordinibus Reuerſales, ipſorum Priuilegiorum conſeruandorum gratia, ſub dato X. & XX. Octobris exhibitæ ſunt: Elector quoque adhuc eodem ipſo Menſe Pragam regia magnificentia ſolemniter ingreſſus, honorificentiſſime exceptus, & inconſuetis, in Bohemia alias inauditis cæremoniis, vna cum Regia ſua coniuge, IV. Nouemb. coronatus eſt: quæ omnia, in Germanicæ nationis atque S. Rom. Imperii ſummum præiudicium & ludibrium, æri inciſa & impreſſa ſunt: cumprimis vero quod IV. ſtatus, CCCC. virorum numerum excedens, mox prope nouum extructum propugnaculum cum vetuſto vexillo, in quo Ziskæ nomen, calix, & hoſtia depicta cernebantur, nouum Regem exceperit, ipſi vero in vetuſtis grauibus loricis, galeis, hebetibus Hellebardis, ferreis flagellis, arcubus, & magnis clypeis in acie ſtantes Palatinum latina oratione excipiendo ſalutarint, & excitato cum armis ſuis ſtrepitu Electorem ad riſum (*ad ſingularem honorem Germanicæ nationis & S. Rom. Imperii, in memoriam eius, quod olim ſub Sigiſmundo Imperatore accidit*) commouerint: ea omnia inquam omnibus circumſtantiis repræſentata, in tam diuerſis editis hiſtoricis relationibus in vernacula & lingua Gallica relata ſunt; adeo vt non ita pridem Elector Palatinus, in regio tentorio ſedens, in Hollandia depictus fuerit, à cuius tergo aliquot Germaniæ Principes, alijque Vniti dines, ſtantes quaſdam pennas aquilinas porrigunt, quibus pellio Electoris regium pallium ſubducit; econtra aquila caueæ Orgallinariæ incluſa & optumis ſuis pennis, quibus ſurſum ferri debet, ſpoliata conſpicitur, quam Sereniſſimus Elector Saxoniæ cum gallo gallinaceo, præſago, trahere nititur: ſupra pileum & inuerſam veſtem pelliceam aliquanto propius Rex Hiſpaniarum cum Lyra, Spinola cum chorda, & Boucquoius cum tibia viſuntur, qui pro vrceo agreſti (*quo ſubditorum motus ſignificantur*) agricolis commeſſantibus choreas modulantur: interea vero Eccleſiaſtici Electores & Principes, atque omneis ſimul Clerici à IV. Bohemiæ ſtatu, & ſuis aſſeclis in foueam præcipitantur, &c. *In iſta coronatione aureæ & argenteæ monetæ, ſemiregia, & ſemi-Cæſarea per V. manus ſublata corona ſignatæ, publice proiectæ, & ſub V. iſtis manibus nota ſignificationes ſubintellectæ ſunt.*

Octob. A.C.MDC. XIX.

Quid alias noui Bohemiæ Regis & Generalis confœderatus amicus, & frater in negotio isto contulerit & præstiterit, id Tyrnauiensis eius inuasio in Hungariam, Austriam, atque adeo ipsa ferme obsidio & clades ante Viennam testatur: item sua in publicis Comitiis facta conclusa, reiectio Ferdinandi, & electio suæ personæ, primo in Regni Principem, postea vero plane in Regem, à quibus forsitan peculiare sequi poterit iudicium, &c. nunc dumtaxat epistolam, quam Gabriel Betlehemus ad Balassum Ferenzum, legatum suum Constantinopolitanum, biduo ante proiectas modo commemoratas aureas & argenteas monetas, misit, recensebimus, quod ipsi Principi Anhaltino forsitan minime ignotum fuit: in cuius exordio idem ille Betlehemus fidelissima sua Ottomanico Regno præstita officia prædicat (*cum commemoratione*) nisi à primario Vesiri impeditus fuisset, tunc iam non dumtaxat in Hungaria, verum etiam Bohemiæ Coronam [illegible] dudum impetrasset: Se, Betlehemum, Ottomanicæ Portæ syncerum mancipium, & fidelem ministrum esse: commemoratum Vesirem in culpa fuisse quod Bohemi alium, XXII. annorum regem elegissent, cum quo sese [e]iusdem esse relligionis, visitare sese ambos sæpius per legationes, ipsum Regis Angliæ generum, matrem Principis Mauritij *(in Hollandia)* sororem, & Regem Daniæ regiæ, suæ coniugis proximum esse consanguineum: electum istum Bohemiæ Regem V. cæteros S. R. Imperij Electores (quum Septemuiratum Palatinum per se possideat) longe præcellere, cumprimis quod Elector Brandeburgicus cum ipso vnitus fiet: Binos istos (*Palatinum & Brandeburgicum*) Cęsarē Ferdinandum amplius tolerare nolle, eumdem ipsi etiam Electori Saxoniæ displicere, iccirco electioni Mœnofrancofurtensi in persona propria (*verum Betlehemi agnatum*) non ieterfuisse: Immo Ferdinandum solummodo à II. Ecclesiasticis Septemuiris electum atq; coronatum fuisse: ex quibus " Portæ Dominos facile colligere posse, quomodo cum Ferdinandi Im- " perio comparatum fiet, nullam Imperialem ciuitatem (huc etiam per- " tinet, quod supra Princeps Anhaltinus, sub dato IIX. & IIXX. Septem. " scripsi: Legatos Hungaricos sibi istius regni statum detexisse, & exin- " de colligi, qualis videlicet in Germania electio suscepta fuerit, vide- " licet quæ nullius valoris, atque non diu duratura fiet) ipsi, Ferdi- " nando, parere, Bohemicos, Morauicos, Silesiacos, Lusatios, & Austriacos ipsum reiecisse: Se, Betlehemum, in caussa esse, quod isti Ordines hanc suam intentionem manuteneant: ita hoc modo Ferdinando illas ipsas prouincias subtractas fuisse, ex

NB.

NB.

quibus

Octob. A.C.MDC. XIX.

quibus maiores prouentus & reditus annuos hactenus percepisset, quo facto ipsi alas, (*ad suum Betlehemi, & Electoris Palatini pallium*) cum quibus volasset, euulsas esse: Vice versa omnes istas Prouincias iam Sulthani bonos amicos, ipsique pollicitas esse quam diu Hungari, tamquam Turcorum Imperatoris mancipia (*ita Betlehemus Hungaros nuncupat*) cum Porta pacem coluerint, tum confœderatas Prouincias simile facturas, quoties etiam Hungari ordinaria munera missuri sient, sese tum paria honoraria simul, Prouinciarum gratia, (*ita Bohemia, Morauia, Silesia, Lusatia, & Austria hereditario Christiani nominis hosti sua sponte sese tributarias faciunt*) tramissuras esse: Nunc Sulthanum ab istis Prouinciis, quarum beneficio Carolus V. Ferdinandus I. Maximilianus II. & Rudolphus II. bellum (*contra Ottomannicum imperium*) esse liberum, à quibus i[illegible] ne minimum quidem periculi metuendum sies: sese, Gabrielem, capite & anima sua testari: quod omnes istæ Prouinciæ (*quæ cum Vnione correspondeant, & certo fœdere inter seinuicem copulata sient*) Sulthano & toti Nationi Mahometicæ corde & anima omnia fidelissima officia præstituræ sient: Quoniam etiam à Venetiis vsque ad Canisam, & exinde ad Budam & Morauiam vsque aditus vndique interclusus siet, & hoc tempore Bohemici, Silesiaci, & incorporati Ordines & Prouinciæ, vna cum Transyluania in deuotione Ottomannica constanter perseuerent, iccirco Tartaros cum Turcicis copiis militaribus facillime Podoliam inuadere posse. In Ferdinandi potestate duas solummodo vrbes sitas esse, Viennam vnam, Neapolim alteram: & nisi frigoris vehementia sibi obstitisset, iam Viennæ sese hybernaturum esse: in ea plureis reperiri Lutheranos, quam idololatras (*ita Catholici ab Betlehemo appellantur*) qui ipsos etiam idololatras inuasuri fuissent: quod autem hoc nondum factum siet, id nil referre. Tempore Verno sese, tanto Hungarorum Germanorumque numero, Viennam (*Pragam volebam dicere, vbi ipsius auxiliareis militareis copiæ vno anno & duobus diebus, post huius epistolæ datum, tam fortiter in Moldam præcipitati sunt*) obsessurum, vt de eo post seculum etiam dicendum siet: Supremum Vesirem in hodiernum vsque diem ne vnicum quidem virum sibi auxilio misisse, nihilominus tamen Deum & Sulthani fortunam tantum quidem profecisse, vt ante commemoratam istam ciuitatem LIV. Hungarorum, & XXXIV. Squadronos Germanorum (*Comitis à Thurn militareis copias*) duxerit, vbi triduo in Cæsaris horto commoratus fuerit, & per omnia LXII. militum M. penes sese

NB.

Nouem. A.C.MDC. XIX.

NB. NB.

sese habuerit. Interea Humanaium in Hungariam irruptionem fecisse, cui tamen ita obuiam missum esset, vt parum sane, vti speret, effecturus fiet: Exinde tamen colligi, quomodo Rex Poloniæ pacem cum Porta conclusam seruet: hyberno enim tempore pacem efflagitare, æstiuo autem Sulthani deuastare Prouincias: Sin vero negotium sibi demandetur, sese tum Poloniam hostiliter inuasurum, iam enim ad id media & occasiones in promptu esse, quæ antea nusquam exstiterint: Ferdinandum per legatos suos pacem & misericordiam eius, Betlehemi, implorasse, quibus tamen sese adspectum etiam denegasse: eumdem, Ferdinandum, manus, absque se, bene manus lauere posset: numquam enim illum duas istas coronas recuperaturum esse, sed eo rem inclinare, vt etiam ex omnibus suis hæreditariis Prouinciis pelli possit, & exinde in Hispaniam confugere necessum habeat: Sese, Betlehemum, mirari satis non posse, vbi Vesires cerebella & intellectus suos reposuerint, vt hostem suum non cognoscant: Ferdinandum sororem suam in Hispaniam matrimonio elocasse, Poloniæ Regem vero, maledicti Romani Pontificis dispensatione, binas ipsius sorores alternatim duxisse, qui omneis contra Ottomannicam portam fœdera inijssent, vt hoc modo Mahometanam relligionem (*Ecce quam fideliter Caluinianus Turcorum Sectæ patrocinatur*) per mare, & per terras infestaret, à Bohemicis & Hungaricis ordinibus vero (*egregium scilicet elogium, quod Hungari à Betlehemo accipiunt*) hac in re fuisse impeditos: nisi autem istis ordinibus auxilium præstitisset, succumbere necessum habuissent: & tum Rex Hispaniarum, Ferdinandus, & Rex Poloniæ intentioni suæ inuigilassent: exinde Sulthanum, quod impressio ista irrita fuerit, nemini alij, quam sibi, Betlehemo, condignas debere gratias: Hactenus sese Ferdinando vltra XXX. militum M. trucidasse, multos præcipuæ dignitatis viros ex suis asseclis captiuos aliquandiu detinuisse, paulo post tamen graui ære redemptos ac ita nudam dumtaxat animam iterum retro misisse: ex quibus cognitum manifestumque esse, qualia nimirum officia, in Ottomannicæ portæ gratiam, præstiterit, quæ & imposterum quoque minime intermissurus esset, si modo Dominus Vesiris suam, Betlehemi, sententiam & fidelitatem, quam erga Sulthanum gerat, ex hactenus suscepto labore & molestia agnosceret, &c.

Nouem. A.C.MDC.XIX.

NB.

Nouem. A.C.MDC. XIX.

Quod vero omne illud, quod iam ex Betlehemi epistola aliquanto latius & copiosius demonstratum est, non dumtaxat sua, verum etiam correspondentium confœderatorumque intentio fuerit: immo quod Vnionis Directores ad illam metam vnice & solum collimauerint, quo pacto videlicet Romano-Catholica Relligio in Germania, Hungaria, & Bohemia funditus extirparetur: quodque effectus satis superque testatum fecerit, quomodo cum Catholicis omnibus in locis, vbi superiores euasissent, cumprimis in Hungaria & Morauia, procedendum fiet: id ex Achatii Baronis à Dona, sub dato V. & XV. N[illegible]embris, A.C.MDC.XIX. ad Principem Anhaltinum exaratis litteris liquido apparet, vbi inter alia rotunde fatetur: quod videlicet Betlehemi Vnitorumque intentio fiet *pied à pied (verba ipsius formalia)* h.e. Antichristianum Papatum extirpandum; cui intentioni etiam ipsum Regis concionatorem aulicum, (*Scultetum*) qui zelum Betlehemi non satis extollere posset, per omnia subscribere. *Paullo ante, XII. nimirum Octobris, Marchio Onoltzbachicus conqueritur*: Electorem Palatinum eas ipsas militareis copias, quæ in Bohemicis finibus siue limitibus aliquandiu commoratæ fuissent, eu[illegible]se, quas secum in Bohemiam ducturus esset, adeo quod ijs in locis non amplius quam duæ equitum, & duæ peditum Compagniæ rellictæ fuerint: cæteris autem copiis, ad occupanda quædam loca Bohemiæ, Elector vti velit, &c. Nunc autem sese, Onoltzbachicum, non libenter visurum, vt, dum Elector Palatinus & Princeps Anhaltinus in Bohemia res suas expedirent, suas & Vnitorum interim in S. Rom. Imperio corrumperent: metuendum enim esse id fieri posse, sin Elector Palatinus cum Vnionis exercitu Cæsareanos inuasurus esset. Vice versa sperandum in conuentu Correspondentium bonam resolutionem subsequuturam, (*qualis hæc resolutio futura fiet, id Plessieius in quadam epistola, sub dato XXVII. Nouemb. infra declarat*) quæ Bohemis multo vtilior futura foret, quam si exilia aliquot loca alibi occupentur, econtra tamen res in Imperio (*subintellige* ATTAQVE *in Episcopatu Bambergensi & Herbipolensi*) pessumdarentur. Sin de conferenda manu, impressione, vel prælio res agenda fiet, quo principali intentio vtiliter succurri posset, sese non adeo fortiter restiturum & mutaturum, quod vero hostis in difficili & raro loco mundari debeat, (NB. *quam honorifice*) id labore & molestia haud dignum esse, &c.

Et hanc

Et hanc sane epistolam Anhaltinus in malam partem interpretatus est: quocirca in sua responsione, sub dato XIV. Octobris, inter alia sequentia scribit: Sese nullo modo hostem, quem Comes ab Hollach post se relliquisset, mundare velle, citius enim D. Ehreti Pilulis vsurum, & honorem istum alij concessurũ: haud enim aliter sese hactenus putasse, quam quod Onoltzbachicus modum inuasionis, & quibus locis præsidia imponenda, (*de quo Rotenburgi, Heydelbergæ, & Onoltzbachii Vniti inter se conuenerant*) approbauerit: exinde sibi imaginari minime posse, quur iam Onoltzbachicus sententiam suam mutet: absque omni dubio Iustum Noldium, vel alium garrulum quemdam graculum hanc discordiam excitasse.

Nouem. A.C.MDC. XIX.

Paullo post commemorati isti duo Domini iterum reconciliantur. Nam idem Marchio OnoltZbachicus, sub dato XXVII. Octob. inter alia hac proponit: Anhaltinus Patauium occupet, cum cæteris vero Vnionis copiis militaribus altera impressio fiat: vereri autem sese Imperiales ciuitates istiusmodi ATTAQVE (*ita Anspacensis loquitur*) secundum Vnionis terminos non conformẽ reperturas: verum regem sua præsentia omnibus istis idonea applicaturum remedia. *Eodem in loco Onoltzbachicus Compagnias in specie enumerat, quæ ad notam istam impreßionem vsurpari debeant:* quod nimirum Compagnia Generalis, siue Anhaltini, duæ Lichtensteinicæ, vna Ducis Wurtenbergici, vna Saxonis Vinariensis: vna Charlis Lamberti, in omnia DCCC. equi, & V. peditum Compagniæ ex Prouincialibus collecta Electorem Palatinum in Bohemiam comitari: econtra autem in superiori Palatinatu alteræ duæ Lichtensteinicæ, cum vna Comitis Cratonis Compagnia, & M. alij conscripti milites commorentur, & paullo ante commemoratum ATTAQVE cum ijsdem exequatur. *Quur autem Onoltzbachicus istam impreßionem proposuerit, hanc esse caussam:* Quod Norimbergenses in suis ad Onoltzbachicum datis litteris Vnioni aureos montes promisissent, modo res non ita præcipitarentur.

Subsequenti XXVIII. Octobris idem Marchio aliud proponit, idque in litteris ad ipsum Electorem Palatinum datis: dum inter alia Electori commemorat, quomodo videlicet cũ nouis ex Italia aduentantibus copiis militaribus cõparatum fiet, quæ ipsorum intentioni & conatibus contra Romano-Catholicos aliquo modo obstare videantur, inquiens: Copiis istis aditum neutiquam intercludi posse, nisi Pregencio & Villaco occupatis, quæ ambæ

Nouem. A.C. MDC. XIX. Austriacæ, similiter & si Darrepiere Comitis Altempsij occuparetur: quæ muris circumdata loca etiamsi minus sient munita, nihilominus tamen vi maiorum tormentorum & petardorum in arctum redigi. Licet quoque Itali isti milites vndique sese in montibus recondere possent, attamen è Sunthouio progredi necessum habere, in quo lato planoque campo, tribus dumtaxat milliaribus à Memminga distante, facile obrui possent. Verum enimuero si ad destinatum scopum perueniri velit, necessum prius est, vt per Immestadium, (Austriaco præsidio è prouincialibus collecto munitum) vel tamen iuxta vrbem, atque per munita claustra progredi oporteat: iccirco, vti quidem sese existumare, minime consultum fore, vt, rebus ita constitutis Marchionatus milite & præsidio suo nudari debeat, sed à Kembtensibus petiis an peditum Compagniam & Memmingenses totidem intromittere, atque adhuc CCCC. Würrenbergicos equites, sub imperio Cratonis Comitis ab Hollach, circa vrbem commorari passuri sient, vt inibi aduentantibus Italis obuiari posset: si autem pars Italorum eosdem Kembtenses infestatura vel vi transitura esset, sese, Onoltzbachicum, ipsis fortiter restiturum, nec vllo modo ab isto suo proposito sese dimoueri passurum.

Interim destinatus conuentus correspondentium Norimbergensis (vbi contra Catholicos rigor & inuasio conclusa) adpropinquauit, cui Bohemiæ ordines, pari modo vt Heylbronnæ, interfuerunt, cumprimis autem Ruppa plane in Senatum allectus, &, teste epistola magni aulæ Palatinæ Magistri, sub dato VIII. Nouemb. ad Principem Anhaltinum, & ad eamdem subsequuta responsione, sub dato IX. eiusdem, singulari iuramento (tamquam nunc certo modo Vnionis status) obstrictus fuit. XII. autem eiusdem mensis die per Principem Anhaltinum ad Burcardum Erlacum peculiaris quadam instructio comprahensa, quæ idem Erlacus Norimbergam versus proficisci, inibique præsentibus ordinibus per Marchionem Onoltzbachicum, nomine toties commemorati Principis Anhaltini, in V. puncto proponere & remonstrare necessum habuit, quod nimirum ante omnia eo potissumum spectari debeat, vt continuatio & alimentatio exercitus procederet: Item tentaretur, quam prope, Bohemici negotij caussa, in puncto confœderationis res attingi queat: econtra cum adnexis punctis, vel supplicationum consilio, vbi nihil aliud quam litteræ commotoriæ proponantur, attamen in effectu nihil subsequatur, cumprimis

primis maturandum festinandumque esse. *In 6. puncto Anhaltinus refert:* nil magis adeo esse necessarium, quam considerationem continuandæ militiæ. *Item in 7. puncto idem ille Anhaltinus inquit:* Sin quæstio instituatur quæ ipsius, ob Bohemorum propositionem, fiet consideratio: respondendum esse, sese hodierno isto statu pro Vnione eo magis magisque vtile atque necessarium depræhendere: propositionem illam nihil amplius esse, quam reassumptionem prioris tractationis, quę iam lenioribus astutioribusq; circumstantiis pro Vnione expediunda fiet: Tantam siquidem, Deo gratia, cohærentiam tam eximiorum regnorum & Prouinciarum iam in promptu esse, quæ inter se inuicem pro communi Euangelico (*.Caluinistico.*) negotio fidelem & commodam manuum porrectionem (*.Ecce V. manus Coronam Bohemicam subleuantes.*) præstare possint: ni enim id fiat, Deum Ter Opt. Maxum. procul omni dubio grauissime puniturum, sin tam idoneæ exoptatæq; occasiones negligantur.

Nouem. An. C. M. DCXIX. NB. NB.

Eodem sane die, in quo commemorata ista Anhaltina instructio data fuit, magnus aulæ Palatinæ Magister inter alia scribit: Numerum Norimbergæ præsentium Principum non adeo, vti sperabatur, magnum esse, quod procul omni dubio aliquot Ordinib. terrorem incussurum fiet: Quosdam rem eo intelligere, Vnionem, nisi maiores vires acquisitura esset, huic negotio non satisfacturam, neque armaturam iam in manibus habentem conseruaturam, multo minus maiores militareis copias conscripturam: iccirco Electorem Palatinum cum legatione in Angliam nimis festinare, quem in finem duos fratres, Barones à Dona, (*Achatium & Christophorum subintellige.*) Norimbergam versus vocatos esse, iam instructionem haberi sub manibus: interea litteras allatas esse à Comite Ioanne Nassouio: in Hollandia rem non eo intelligi velle, quod Confœderario, ab Vnitis cum Stadensibus conclusa, ad Bohemicum negotium extendenda fiet: ipsam itaque necessitatem requirere vt articuli isti coram Stadensib. bene explicentur, & ab iis expressa declaratio petatur, ne quid forsitan inchoetur, & Stadensium viribus fidatur, (*.antehac Stadenses, vti supra videre est ex ipsorum epistola ad Vnionis Ordines, sub dato 15. Iulii, exarata, ad Bohemicum negotium sese libere & sua sponte obligauerant Bohemis omnem adsistentiam & subsidia præstandi, quantum quidem præsens occasio permissura esset.*) antequam eius rei ipsis certa facta fuerit assecuratio.

Postridie, 13. videlicet die Nouembris, (.postquam paullo ante Marchio O-

Nouem. *noltzbachicus, sub dato 7. eiusdem, ad Principem Anhaltinum ob præclaram quam*
A. C. M. *dam oblatam occasionem occupandæ Ratisbonæ, scripsisset.)* *antecommemoratus*
DC. XIX. *magnus aulæ Palatinæ Magister iterum vires melioremq; animum colligit & terrorem, quem ipsis paruus præsentium Norimbergæ Principum numerus incusserat, quodque Stadensium viribus Vniti ad Bohemicum negotium non omnino & certo inniti potuerint, iterum ex animo dimittit, & ad Anhaltinum scribit:* negotium per integrum biduum in consilio magistraliter tractatum, & vnanimini omnium consensu æstumatum esse, quod cum grauaminibus (*. hic prætextus semper apud Caluinianos palmam obtinet.*) ad extrema peruentum fiet, adeo vt res ægre ad Compositionem peruenire queat: iccirco via facti, tamquam tutissima & certissima, (*. embrasser la voye de faict comme la plus seure.*) arripienda (*. Proh DEVM immortalem si vmquam Catholici tale decretum condidissent, vel simile quidpiam scripsissent.*) extra quam (. viam facti.) inquit Solmensis, ex garbuglio numquam posse elabi &c. attamen, ad conseruandam

NB. NB. existumationem Cæsar & Dux Bauariæ (. cum Bauariæ Duce res
» processit, ast cum Cæsare negotium dilatum fuit, idque tituli gra-
» tia, Correspondentes enim Ordines illum pro Bohemiæ & Hun-
» gariæ rege amplius agnoscere noluerunt.) antea interrogentur, num
» pacem vel bellum mallent: quodque pari modo Saxo sollicitandus

NB vt videlicet sese huic decreto (*. viæ facti.*) accommodet. Posthabitis tamen istiusmodi sollicitationibus nihilominus talem defensionem decernendam esse, quæ semper & absque vlla mora expediri, & sub

NB. manibus quasi haberi semper possit. In thesi (*. Catholicos inuadendi.*) comparationem factam: sin vero ad hypothesin res deueniat (*. vbi initium faciundum, & quam late ab initio progrediundum fiet.*) verendum esse ægre rem processuram, & tarde vnanimem omnium consensum subsequuturum esse.

Triduo post illam epistolam, 16. Nouembris Anno Christi M. DC. XIX. subintelligatur, sæpius nunc dictus Comes Solmensis latius procedit, & præparatoria attingit in hypothesi, repetitque contenta prioris suæ epistolæ. Item: In thesi conclusum, nulli amplius verborum solatio fidem habendam, sed post Deum omnem spem in armorum vsum (*. dans les armes.*) collocandam: nihilominus quoties ad particularia, & illa, quæ ad bellum requirantur, perueniatur (*. Ecce, vires desunt, non voluntas.*) vbique ferme impingi: decretum itaque esse, vt prius cum crumena ineatur ratio, quid videlicet expensum, quid expendendum, & quid amplius in

in Cassa restet: hoc puncto absoluto, ad cuius tractationem tamen aliquot adhuc dies requiratur, tum videri posse, quorsum scilicet resultatio (. & *Vnionis nauicula, de qua Onoltzbachicus 31. Iulii Anno Christi M. DC. IIXX. supra scripserat.*) inclinet. Magnam, *pergit Solmensis*, inter Ordines esse confusionem, & de rationibus ægre conclusum iri: Vice versa quosdam ex Ordinibus, nisi ipsis sufficiens præstetur scrupulosæ rei declaratio, ad Continuationem sese non accommodaturos, non abs re itaque futurum, vt Carolus Pauli, Heydelbergensis aulicus rei numariæ præfectus, præsens adesset, præsertim Electoralis Palatinæ quotæ caussa, de qua inter Consiliarios nemo recte informatus esset, quid nimirum in cassam debeatur, necne: Ex duobus fratribus, Baronibus à Dona, vnus, in Angliam mittendus, etiam cum Generalibus Dominis Stadensibus tractaturus esset, quantum videlicet ad Bohemicum negotium in specie conferre velint, licet illud negotium in Confœderatione cum illis (. *ante Bohemicos motus exortos.*) nominatim minime compræhensum siet: Illum ad N. coram Marchione Badensi sese eo declarasse, sin apud Electorem Palatinum rem eo deducere posset, vt Corona Bohemica cederet, tum ipsum eo adlaboraturum vt Electorem relliсti filii quomdam Marchionis Eduardi non amplius impetituri essent: verum legatum istum, qui regi talia proposuisset, tali gratia dimissum fuisse, vt procul omni dubio istiusmodi negotia non amplius propositurus siet &c. Alias in Rippelii personam oculum coniiciendum, quum inter Lutheranos in Bohemia fide polleat: rem tamen ita prudenter tractandam esse, ne eo ipso facto Lutherani forsitan offendantur. *In postscripto idem ille Solmensis scribit:* Vnitos Generales Stadenses illam pecuniæ summam Electori Palatino promisisse, quemadmodum Anhaltinus non ignoret, idque absque omni difficultate.

Nou. A. C. M. DC. XIX.

NB.

Plessius præcipuorum intimorumque Electoralium Palatinorum Consiliariorum vnus, qui, iuxta D. Camerarium, in hoc negotio nullum non mouit lapidem & cui Secreta Missæ cognita fuerunt, plenarius particularib. Vnionis hypothesin declarat, quomodo nimirum res sese cum illa habeat, & quid Norimbergæ in Conuentu Vnionis, ex quo ad Ducem Bauariæ peculiaris legatio destinari debuit, contra Catholicos tractatum atque conclusum fuerit, idque in peculiari epistola, de dato Norimbergæ 27. Nouemb. Anno Christi M. DC. 19. ad Principem Anhaltinum, quæ, importantiæ gratia, iuxta omnes ferme circumstantias heic inserenda fuit: Post iacturam non exigui dumtaxat temporis, & profusionem magnorum sumptu-

Nouemb. An. C. M. DCXIX.

ſumptuum, inquit Pleſſeius, hac in nauigatione terras demum conſpici: quales autem antea *(.priusquam rationes paululum initæ fuerint.)* tempeſtates ſubortæ eſſent, id Anhaltinum ex Electoris Palatini & magni aulæ Palatinæ Magiſtri litteris procul omni dubio ſatis percepiſſe: Inter alia tres in medium allatos eſſe articulos, qui pro Palatino non admodum bene ſucceſſiſſent. I. Quod Vnionis Confœderati ſerio obſtiterint, ne videlicet Vnionis vires in Bohemiam ducerētur: ſi enim hoc fieret, Electoris Palatini ſumptus augeri, & nihilominus Electorem ad quotam Vnionis erogandā teneri, ſumptus præterea in Bohemia *(.ad alendam iſtis in locis peculiarem armaturam.)* ipſi ferme ſoli incumbere: vt iam taceatur quod inferiori quoque Palatinatui idonee caueri debeat, extra illud quod Vnionis Ordines in ſeſe receperint Palatinatum iſtum omnibus modis defendendi atque protegendi. Nunc autem Electoris quotam, ad Vnionem contribuendam, in immenſum creſcere, cumprimis ſin centum menſibus, fidem concernentibus, adhuc L. alii menſes, in emolumentum Ordinum, addantur, ex quibus colligatur, iſtum ſane articulum non leuis alicuius eſſe momenti, cui non immerito in tempore atque quamprimum idonea applicanda remedia. Ad II. articulum quod attinet, verendum eſſe, quod Elector Palatinus menſtrua VI. florenorum M. quæ, tamquam Generalis, ab Vnione accipiat, poſtponere neceſſum habeat: ſin enim iſtorum ſolutio tantopere vrgeatur, quoſdam ex Ordinibus forſitan offendi poſſe, ſub prætextu, quaſi receſſus, in hoc puncto expreſſe declarati, ex parte Palatini minime ſeruentur: interim Pleſſeium adhuc ſerio inſtare, an media in promptu ſient, ad perſoluendos L. menſes, qui de C. fidem concernentibus menſibus adhuc reſtarent, quod tamen inter milites magnam confuſionem excitaturum eſſet. III. atque quidem præcipuum punctum in hac quæſtione adquieſcere, quo, quomodo, & qua commoditate ſiue vtilitate Vnionis militareis copiæ vſurpandæ ſient! hoc eſt an nunc ſacrifici (. heic videre liceat num Vnio defenſiue vel offenſiue, ad tollenda grauamina, vel inuaſionem Eccleſiaſticorum intelligenda.) hoſtiliter obruendi, nec ne! Ordines reſolutionem iſtius puncti Electori Palatino, tamquam Generali & Marchioni Onoltzbachico Electoris Generali Vicario tradidiſſe, qui cum Conſiliariis bellicis, & illis qui in ſectis pontificiis *(.preſtraille.)* aliquanto viciniores ea de re deliberare & concludere poſſent. Heic autem diuerſimodæ conſiderationes coincidunt, quibus ante quærenda & applicanda remedia

media

media, idque per delegationem quamdam ad Serenissimum Ducem Bauariæ num videlicet Categorica responsio ab eo extorqueri posset: Se, Plesseium, vero Ordinibus in memoriam reuocasse Bauariæ Ducem istiusmodi responsionem dare posse, vt iam, quemadmodum & antea, minime sciatur quid factu opus esset, immo istam Vnitorum propositionem siue intentionem ad sui emolumentum conuertere posse: Sin enim res aliquanto acutius intueantur, & melius considerentur, facile Confœderatos per propriam istam suam propositionem sibi ipsis manus colligaturos, & Electori Moguntino atq; Bauariæ Duci moram tempusq; concessuros, vt non dumtaxat militarium copiarum conscriptiones non intermissuri, sed multo potius maiores vires adquisituri essent. Electorem Palatinum inter alia fecisse mentionem, sese Plesseium versus Monachium mittere decreuisse, vt non solummodo cum illo Duce tractationem susciperet, verum etiam priorem declarationem & antehac vtrimque factam bonam Correspondentiam (*.en Caluinianos fucos, & fucatam amicitiam.*) renouet, atque magnam singularis amicitiæ & confidentiæ adfectionem demonstret: verum Plesseium sentire melius conducibiliusque fore, si Fredericus Comes Solmensis ad istam legationem destinaretur, qui hoc in negotio meliorem vtilioremque operam locaturus esset.

Nouemb. An. C.M. DC.XIX.

NB.

Quo melius autem res isto in loco expediantur, necessarium fore vt delegato peculiaris epistola & priuata instructio communicetur, quæ à principali instructione separata fiet: ad quam Legationem Cancellarius Stuccardianus commode vsurpari posset. Substantia memorialis forte, attamen ad Principis Anhaltini meliorem correctionem, eo dirigenda esset, an videlicet commemoratus iste Dux in neutralitate conseruari posset, adeo vt non tantum nudum verbum, verum etiam scripto compræhensam assecurationem de se tradat, vt nimirum exercitum suum pro se ipso retinere, non vero contra Vnitos & Bohemos vsurpare, multo minus, in Protestantium Bohemicorumque Ordinum, & incorporatarum Confœderatarumque Prouinciarum perniciem atque detrimentum, eumdem (.exercitum.) alii committere, neque vel contra Bohemiæ regnum, vel Vnitorum Ordinum populos & prouincias hostiliter aliquid moliri velit: vice versa Elector Palatinus peculiari obligatione sese eidem Duci (.Bauariæ.) obstringeret, ne videlicet Vniti neq; aduersum ipsum Ducem,

Nouēm. An. C. M. DC. XIX.

neque contra eiusdem fidei concreditos populos atque Prouincias (. *quam diu? donec res in Bohemia recte stabilitæ essent, quemadmodum ex bona Stadensium intentione inferius colligitur.*) vllam quamdam hostilitatem exercere debeant. Sin igitur Serenissima ipsius Cel. in hoc consentiret, magnum id Electori Palatino emolumentum, tam ratione regni Bohemiæ eiusdemue incorporatarum Prouinciarum, quam Vnionis caussa pariturum, econtra vero illud ipsum Ligistis in Germania plurimum derogaturum. Sin autem petita ista Bauarus denegaret, exinde manifestissime tum colligeretur, quo nimirum ipsius cogitationes directę essent: Electorem Palatinum & Vnitos quoque deinceps sua consilia & actiones iuxta illud instituere posse. Statuere tamen sese, Plesseium, Ducem ita responsurum esse, quod nimirum neque ipsum Electorem Palatinum, neque Vnitos, illosque, quos defendere necessum habeat, tamdiu offensurus fiet, donec de eodem Serenissimæ ipsius Cel. suisque consortibus idoneè caueatur. Si itaque per consortes duo dumtaxat, vel tres Episcopi, Bauariæ Duci finitimi,

NB.

subintelligerentur, vtpote *Augustanus, Frisingensis, & Ratisponensis &c.* tum, vti quidem sese existumare (. *hæc Caluinistica ad quietem & Concordiam spectantia consilia & veritates.*) conniuendum esse, vt cætera libere atque impedite (. *in Orientali Francia, Bamberga, & Herbipoli: Item circa Rhenum contra Moguntiam, Spiram &c.*) exequantur: hoc n. modo, pgit Plesseius, ipso effectu Bauariæ Ducem ab Archi: & Episcopatibus separari. Dubium tamen esse, an ita sæpius nunc commemoratus Dux Bauariæ sese declaraturus esset, nec ne: sin minus faciat, tum, arrepta exinde occasione, Coloniæ, Dusselopagi, aliisque circumiacentibus in locis conscriptis Copiis militaribus eo melius faciliusque transitus prohiberi posse. In summa, *inquit Plesseius,* si Bauariæ Dux ad neutralitatem flecti atque commoueri posset, tum nullum esse dubium id tam ipsi Electori Palatino, quam Vnioni plurimum profuturum: nisi Bauariæ Dux eò rem intelligi vellet, vt Romanorum Imperatori contra Gabrielem Betlehemum auxilium ferre audeat: qui (. *ecce, qualem pro Betlehemo curam gerant?*) tum malam in partem interpretaturus fiet, quod in tractatione ipsius nulla facta fuerit mentio. Hisce omnibus autem in eo obuiari posse si dicatur, sub vocabulo incorporatarum &

NB. NB.

Confœderatarum Prouinciarum etiam Hungariæ regnum compræhendi, idque Confœderationis caussa, quæ Principem Anhaltinum minime lateat: Sin autem Betlehemi expressa (. *hoc in loco probe consideranandum*

randum est, quam lubenter Ducem Bauariæ ista cum æquiuocatione seduxissent.) fieri debeat mentio, verendum Bauariæ Ducem in id tum minime cõsensurum esse: attamen eius rei caussa forsitan illum nullas difficultates prætensurum, quod maxumopere sibi ab Hungaris *(.quemadmodum videre fuit, eo tempore, quo Hungari ante Pragam in Moldam præcipitabantur.)* metuat, & ante omnia ad propriam suam assecurationem, populorum, dominiorum, prouentuumque suorum conseruationem *(.Anhaltinus & illius asseclæ vero ad peregrinas Prouincias & regna.)* spectare videatur: Dextre tamen hoc in casu res aggrediundas, & subintelligendi facultatem dandam esse, vt videlicet, ex parte Vnitorum, syncere *(. hoc est Caluinistice, dolose & astute.)* agatur. Et hæc, quantum quidem ad Bauariæ Ducem attinet. Cætera Vnitorum Consilia *(.Plessetus porro scribit.)* quod concernit, tempus ipsum nunc monere vt tamdem ad Conclusum perueniatur, quo nimirum Vnionis armatura siue vires conuertendæ, ne sumptus temere impendantur: Definitionem autem huius puncti in tribus quæstionibus consistere. Nam vel offensiue contra aduersam partem procedendum illamque adoriundam, vel defensiue permanendum, militareisque copias imposterum, vti & hactenus, in alto otio temere alendas, aut, sin præposteri sumptus euitari velint, vel vnam partem, aut totam armaturam dimittendam esse: In vltimi puncti consultatione autem depræhensum esse, quod militis dimissio hoc tempore minime fiet conducibilis.

Nouem. A.C.M. DC.XIX.

Ad illam autem quæstionem quod attinet, quo & quomodo Vnionis vires videlicet vsurpandæ sient, ne vniti sumptus frustra impendissent, omnemque molestiam, laborem & periculum vna cum iactura reputationis amisissent, neq; perpessorum Vniti Ordines vllum refrigerium accepissent: in eo nullum melius depræhendi medium, quam vt aduersæ partis Prouinciæ inuadantur, *(.est igitur hoc defensiue agere?)* & Vnionis militareis copiæ ijdem imponantur: eo inclinare etiam deputatos Durlacenses *(.vbi incendium magis magisq; excitatur.)* publice: hanc intentionẽ tamen non adeo facile impleri posse, veluti forsitan *(.ex parte Durlacensis.)* sibi quispiã imaginari possit: Sin n. copiæ sacrificis singillatim hinc inde immittantur facile fieri posse, quod, quũ Ecclesiastici iam etiã in armis, Vnionis milites inde iterum expellant: Sin a. *(.quemadmodum paullo ante, tempore Rotenburgici Conuentus, factum.)* copiæ congregandæ, & in vnum corpus redigendæ essent, quæ ad 5.6.

NB.

Nou. A. C. M. DC.XIX.

vel VII. militum M. ſeſe extenderent, tum Prouincias & Ciuitates Vnitorum præſidiis ſuis vndiq; ferme nudandas eſſe, quæ tum ſeſe aduerſus metuendum impetum neutiquam defendere poſſent: Sin vero Vnitorum copiæ in Alſatiam introducendæ, tum Lotharingos atq; Burgundos eruptionem facturos, atq; tum Vnitis idē euenire poſſe, quod eo tempore accidit, dum, exortis motib. Iuliacenſib. Burgundi & Lotharingi, Epiſcopatum Argentinenſem tamquā proprias ſuas Prouincias ſtrenue defendentes, breui temporis ſpacio fortiores ſuperioreſq; euaſerint. Sin in Epiſcopatum Spirensē mittendæ, Lotharingos & Lucemburgicos tum minime quieturos, ſed in Imperium incurſionē facturos, quo bellum in Palatinatum inferiorē deriuari poſſet: adeo vt tā arduo negotio non tam bene ꝓſpiciatur, quin ad minus Palatinatus nō deuaſtari poſſet, etiāſi ꝓ Electore Palatino Prouincia cōſeruaretur.

NB.

NB. Nunc Moguntiam, Herbipolim, Aichſtadium, & Eluangam „ (*Ecce, quam candide cum Catholicis agatur.*) adhuc reſtare: Hoſce ſacrificos „ (*ſcribit Pleſſeius.*) plenis horreis frumentariis, cellisq; vinariis inſtructos „ eſſe, apud quos Vnionis copias ſeſe bene ſuſtentare poſſent. Eod. tamen in caſu etiam ordinem ſeruandum, & probe conſiderandū eſſe, quomodo in Vnionis emolumentum, iſta inuaſio inſtituenda fiet: Si n. milites apud commemoratos iſtos ſacrificos pro Diſcretione ſua omnia conſumpſerint, & ipſis impoſterum, vti & hactenus, ex Caſſa Vnionis ſtipendia perſoluenda fuerint, paruum ſane exinde lucrum, ſi aliquando dimitti debeant, expectandum eſſe: quocirca, iuxta Pleſſei intentionem, prius omnia vnanimi omnium conſenſu rite diſponenda, quomodo videlicet cum Vnionis fructu eiuſdem Copiæ in Archiepiſcopatum Moguntinum, Herbipolenſem, Aichſtadianum, & Eluangenſem Epiſcopatus immittantur. In hoc itidem puncto diligenter conſiderandum eſſe, quæ ex Occidentali Gallia, & Sylua-Comitis adferuntur: itaq; Anhaltino inſertos Diſcurſus Monſsieur Aerſeni (*qui Principalis Stadenſium, iuxta ipſius ſubſcriptionem, Secretarius.*) ad ſe Pleſſeium &c. Itē illius à Pleſſis (*q. corā Henrico IV. in diſput. contra Epiſcopū Peronnenſem, iam Cardinalem ceu in ſole butyrum, exſtitit.*) ad Gueretinum, bonum Correſpondentem VVürtenbergicum, diligenter ponderandos eſſe. Illos omnino diſſuadere, ſacrificos mox ab initio inua„dendos, ſed exitum in Bohemia expectandum, & negotium iſtud „ prius recte ſtabiliendum eſſe ex cauſſis in diſcurſibus illis allegatis. „ Sed quæſtio adhuc poſſit inſtitui num fieri poſſet, & an poſſibile etiam

NB.

esset, vt moderatio ista locum habere possit, & an videlicet sacrifici absque colore inuadendi sient: Sese, Plesseium, Anhaltinum huius rei gratia ideo certiorem reddere voluisse, an nimirum lubeat negotium istud vlterius perpendere, & rationes pro & contra ponderare, in Norimberga siquidem tempus, ad istiusmodi negotia perpendenda, minime haberi pellectis istis (*discursibus Ærsenis, Plessis, & Gueretini*) vna cũ N. litteris sese, Plesseium, hac vice repetere, &c.

Nouem. A.C.MDC. XIX.

NB.

Ex commemoratis hisce omnibus manifestissime videre est, Vnionis intentionem & præparationem bellicam, non (vti vniuerso terrarum orbi glaucoma obiicere nituntur) ad pacem & concordiam, vel nudam dumtaxat defensionem, verum ex proposito vndique contra Catholicos, ipsos obruendi, Caluinisticam doctrinam dilatandi, primas obtinendi; & astutiis atq; insidiis negotium suum expediundi, susceptam fuisse: ab eodem Plesseio quoque in postscripto suo peculiares aliquot legationes adnectuntur, quæ in Hollandia, Occidentali Gallia, Hungaria, & Transyluania, ex parte Electoris Palatini & Principis Anhaltini, partim instituta, partim vero adhuc institui debuerunt. Et porro: Ducem Boullionæum hac septimana nihil scripsisse, absque omni dubio ipsum morbo suo fuisse impeditum. Item, &c. Sese magno aulę Palatinæ Magistro & D. Camerario sententiam suam manifestaturum, quæ porro adhuc Regi Daniæ, & Duci Brunsvicensi, tamquam Electoris Palatini proximis agnatis & consanguineis, proponenda sient, cumprimis ob diuersionem quamdam in inferiori Saxonia (*VVestphalia, Monasterio, Padeborna, Hildesheymio*) Si enim istiusmodi diuersio non fiat, tum Electorem Palatinũ & Vnitos (NB.) negotium suum contra sacrificos superius (*Moguntia, Herbipolis, Aichstadium, & Eluanga*) ad dimidiam dumtaxat partem peracturos. Dolendum autem esse, sin cum contraria parte manus conserantur (*sacrificis ad Rhenum & Moguntia*) quod tum in seruatione & solutione (*en peccunia deesse incipit*) Landgrauij Mauritij, Culmbacensis, Argentinensis (*de hisce D. Pastoir in peculiari quodam loco conqueritur, quoniam in caussa peccuniæ nihil impetrare potuit*) aliarumque ciuitatum Imperialiũ (*à quibus partim nimium postulatum, partim quædam damni sui recompensationem petierunt*) immo ipsius etiam Marchionis Badensis (*qui tamen ad inuasionem Alsaticam magis, quam alii, cæteros instigauit*) non adquiescendum siet: verendum itaque esse, istos homines sub prætextu erogandæ suæ quotæ, istam peccuniam sibi reseruaturos, & recessum esse passuros, minime considerantes quæ nunc Norimbergæ concludantur. Sin autem Princeps Anhaltinus recessum accepturus siet, tum be-

NB.

NB.

Nouem. A.C.MDC. XIX.

ne exinde ipsum deprehensurum esse, quantum & cui potissimum fidendum fiet: potioribus etiam ordinibus, vti, proh dolor, verendum, promissis suis minime stantibus; facile tum colligendum esse, qualis inter milites confusio exoritura, &, quæ denique ruina inter ordines metuenda foret, quam tamen Deus Ter Opt. Max. clementissime auertere dignetur.

Princeps Anhaltinus, iuxta suam ad Comitem Solmensem, magnum aulæ Palatinæ Magistrum, epistolam, ægre tulit, quod Vniti Norimbergæ in acceptandis rationibus & supplicationum consilio tam diu immorati fuerint, & in ipso effectu desiderat, vt quatuor principalia puncta, in Erlaci instructione comprehensa, obseruentur: ante omnia quoque sequens scopus obseruetur: Quomodo videlicet I. Electori Palatino directio & Generalatus apud Vnionem conseruari, II. continuatio militarium copiarum transigi, III. arma bene induci, & IV. cum Bohemis angustior quædam alliantia institui posset. Interim tamen nullo modo commodum tempus cum litteris commotoriis, & quæ plures istiusmodi sunt vanitates, negligendum vel amittendum: sed multo potius Camerarij directioni (qui sibi ipsi & Vnioni in eo, dum quemlibet in particularibus suis prætensionibus audire, & cuilibet satisfacere conetur, damnum inferat) frenum inijciendum: illum (Camerarium) enim in grauissimo errore hęrere, dum *cum commotoriis suis litteris multum efficere*, & quemlibet in particularibus suis angustiis audire, & non multo potius ad principalem Vnionis scopum (*supra Onoltzbachicus & Princeps Anhaltinus, sub dato Schvvabachii XIII. August. A.C.M.DC.IIXX. scribunt: Omnes libellationes in Germania frustra suscipi; salutem enim patriæ solummodo in armis, eorumdemue recto vsu nunc consistere*) consilia sua dirigere velit. Ad III. punctum pertinere tractationem cum Duce Bauariæ: vbi bene perpendendum esse, quorsum tractatio ista dirigenda, & num cum eo (Bauaro) vel de pace, aut de bello, vel de neutralitate agendum fiet. Quicquid autem de tribus istis punctis cum eo tractetur, principaliter tamen eo potissimum spectandum esse, vt id cum Vnionis (NB) singulari emolumento fiat. *Interea vero, dum de hisce punctis, cumprimis autem de continuatione bellica deliberatum fuit, Norimbergæ ab Hollachio Comite, (qui tum temporis Presburgi cum Gabriele Betlehemo de Electoris Palatini negotiis varia tractauit) sub dato IV. & XIV. Nouemb. litteræ allatæ sunt, vbi, inter alia, sequentia memorat:* sese depræhendere, quod, ad præcedentem (*Comitis à Thurn, Hollachi, & consortum*) tractationem, regnum Hunga-

riæ non

NB.

NB.

riæ non tantum vt membrum, verum etiam ceu Electoratum, S. R. Imperio sese adsociare velle : sin igitur Serenissima ipsius Cel. in Transyluania (*Hollachus principem hunc Serenißimum* , *Cæsarem autem suum dumtaxat Ferdinandum* , *Ferdinandum illum nuncupat*) Hungarica Corona potiri debeat, tunc, cum ipsa hæredibus careat, post ipsius è mortali hacce vita egressum, Elector Palatinus in euentum ad successionem declarari & acceptari posset. Quum itaque sese (*inquit Hollachus porro*) non dumtaxat S. Rom. Imperio, tamquam dulcissimæ suæ patriæ, (*cum introductione Turcici vasalli in Electorem S. Rom. Imperii*) verum etiam ipsi Electori Palatino, quod ad ipsius augmentationem & exaltationem pertinere videatur, obligatum esse sentiat, &, duorum istorum punctorum caussa, in plenaria NB. NB. tractatione occupatus siet, ad quam iam iam idonea media sese ostentent: iccirco intermittere nec potuisse nec debuisse, quin, per suam istam significationem, illa Electori Palatino proponerentur, ille, Hollachus, vero eius rei iterum certior redderetur, &, quid vlterius sibi factu opus foret, informaretur. *Hanc Hollachi propositionem magnus aulæ Palatinæ Magister Principi Anhaltino, sub dato XIX. Nouembris ANNO vt supra, communicauit, & ab eo petiit*: vt nimirum hac de re iudicium suum aperire velit, & an ista propositio vel intentio in effectum deduci poterit: quamuis enim aliquot difficultates sese ostentent, nihilominus tamen bonam istam, vti omnes quidem æstument, voluntatem, quam Betlehemus erga istam (*Caluinisticam*) partem declaret, omnibus modis conseruandam esse.

Nouem. A. C. MDC. XIX.

NB.

Quoniam autem ad hæc non illico responsio subsequuta, sed Princeps Anhaltinus à catarrho infestatus fuit, qui, vti postmodum sese excusauit, totum ipsius caput adeo lacerauerit, vt tam cito respondere haud potuerit: iccirco toties nunc commemoratus magnus aulæ Palatinæ Magister, sub dato XXV. Nouembris, ipsius puncti caussa, eumdem Anhaltinum iterum admonuit, vbi ab initio mentionem facit: quam lente nimirum decretum, continuationem bellicam concernens, procedat, & quantum vlterius ad illam contribuendum fiet: postea in specie quarumdam legationum mentionem facit, quæ è Norimberga in Daniam, Sueciam, ad Anseaticas ciuitates, & inferioris Saxoniæ circulum: Item, ad Electorem Saxoniæ, & Bauariæ Ducem: Item, vehementis alicuius epistolæ, quæ ad Cæsaream Maiestatem ableganda fuerit, vbi tamen de ipsius titulo conueniri nō potuerit, &c. *Paullo post, ad Hollachicam propositionem reuersus, inter alia vlterius refert*: Quam mirum in modum Betlehemus sua Bohemico negotio

præstita

Nouem. A.C.MDC. XIX.

præstita beneficia & merita extollat, & prætendat, quod non solummodo suam personam, verumetiam proprios suos subditos & Prouincias manifestissimo periculo obiecisset: rogare itaque vt prætensioni suæ satisfiat, cumprimis, vti ex Hollachi & Comitis à Thurn litteris colligatur, quod metuant, nisi toties etiam commemoratus Betlehemus in bona sua intentione honorifice &, pro suo merito, condigne tractetur, tum subitaneam apud ipsum alterationem forsitan exoriri posse.

Interea, XX. huius Mensis die, ab Anhaltino, ad supra commemoratum Gabrielis Betkhemi punctum, consideratio sequuta est, vbi inter alia hæc commemorat: Propositionem Hollachi Comitis bene dignam esse, vt omnia in illa contenta probe ac diligenter perpendantur, cumprimis ad incorporationem quod attineret istius regni Hungarici cum S. Rom. Imperio, & quod ista Corona ad Electorem Palatinum postmodum transferri debeat. Equidem vt suum de arduo difficilique isto negotio, pergit Anhaltinus, communicet iudicium, æstumare sese, sin forsitan vnũ vel alterum obtineri queat, tum illud neutiquam negligendum, sed interim bonam Gabrielis Betlehemi & Hollachi Comitis intentionem omnibus modis conseruandam esse. Ad transmutationem autem istius regni in Septemuiratum, statuere, id propterea non expediundũ, quum Electorale Collegium in illud minime consensurum fiet: Euangelicos siquidem plurimorum votorum fieri compotes, in particulari autem tria vota in Electorem Palatinum recidant. Quocirca existumare sese, nisi modo commemoratum impedimentum obstet, Hollachicam istam propositionem S. Rom. Imperij ordinibus *(ex parte Caluinistica)* nõ ingratam futuram esse, quemadmodum etiam sibi adhuc probe reuocet in memoriam, quod antehac ad incorporationem istius regni cum S. Rom. Imperio, vt vnum, vel alterum eo melius conseruare posset, non vna dumtaxat vice fideliter suaserit. Et hoc forsitan per maiora, vel tamen cum approbatione partis sanioris, certis conditionibus excusari, mediantibus certis intelligentiis, quæ ad particularem respectum contra Hungariam dirigi, quodque Germania protectionem regni Hungariæ in se suscipere, & consequenter, nomine S. Rom. Imperij, cum Turcorum Imperatore constans pax tractari posset: alias ad transportationem illius Coronæ *(Hungaricæ)* in personam Electoris Palatini quod attineret, sese, Anhaltinum, existumare, illam

NB. transportationem Electori Palatino alias iure competere, quum Hungarorum

garorum Bohemorumque prætensiones vno fundamento nitantur: prætendere, nimirum, & deducere ipsos posse (*videat heic Lector quomodo isti homines regnis atque Prouinciis ad rebellionem defectionemque suadeant, & materiam sumministrent*) sublationem suorum iurium, priuilegiorum, atque promissionum: Item, tyrannidem atq; crudelitatem contra Bohemos & Morauos exercitam, quæ similiter ipsis expectandæ essent: Item, simili modo ad Hungaros quoque spectare de traditione Hispaniæ & domus Austriacæ erga Imperatorem Ferdinandum, & fortassis magis quam aliæ prouinciæ & dominia: adeo vt quodlibet punctum, ad deducendam huius rei iustitiam, fiet sufficiens. Sin igitur nunc occasio Vniuersalis affectionis, (*rebellium Hungaricorum ordinum erga Electorem Palatinum*) & bona voluntas Gabrielis Betlehemi sub hoc concurrerent, dum toties nunc commemorato Electori Palatino coronam obferrent, omnibus modis tum Palatino suadendum esset, ne tam singularem Dei gratiam negligeret, idque non tantopere propter vtilitatem, quæ ab initio exigua satis esse possit, sed consequentiæ caussa, & quod eo ipso conseruatio verbi diuini suæque Ecclesiæ non solummodo stabiliri, verum etiam illud ipsum verbum adhuc amplius (*cum extirpatione Catholicæ iis in locis ab Apostolorum temporibus hactenus continuatæ religionis*) dilatari propagarique queat.

Nou. A. C. M. DC.XIX.

Ad hæc Comes Solmensis adhuc eodem ipso die respondet: ab initio quidem alicuius epistolæ Guilielmi Comitis Nassouii caussa, quam Anhaltinus sibi, Solmensi, communicasset: Animaduertere se, inquit, Guilielmum Nassouium eiusdem esse intentionis cum Principe Mauritio, quod nimirum exteris auxiliis non tantopere innitendum fiet, sed maius fundamentum in Cassam domesticam collocandum, cæterum vero pro accessorio dumtaxat æstumandum esse. Se, Solmensem, iudicare hanc difficultatem iam ideo allegari ne videlicet Vnio Generalium Dominorum Stadensium succursui plus iusto fidat, & interea superius forsitan exiguam præparationem instituat. Paullo ante commemoratus Comes Guilielmus inter alia & hoc addit: Sin Vniti à Stadensibus pro negotio Bohemico auxilia poscant, necessum prius esse, vt peculiaris hac de re cum ipsis suscipiatur tractatio: Stadenses enim præsupponere, alliantiam, (NB. *istorum hominum coniunctionem, & vnam intentionem*) ab Vnione cum confœderatis vnitisque Prouinciis conclusam, cum Bohemico negotio nihil habere commercij, sed peculiare illud opus ipsosque

.Nou. A.C.M. DC.XIX.

psosque non amplius obligatos esse, quam ad L. librarum M. per singulos menses persoluenda, id quod etiam continuaturos esse (*non latius sese extendit, quam ad menstruum stipendium, quod Principi Anhaltino, tam quam Generali in Bohemia, deputatum fuit*) Ad propositionem vero Comitis Hohenloici quod attineret, Gabrielem Betlehemum interea tam Hohenloio, quam ipsi etiam Comiti à Thurn, per expressum mandasse, vt nimirum illud negotium suo nomine vrgere debeant, &, quo melius faciliusque illud exequatur, omneis suas vires ipsis promisisse. Videri autem commemoratos istos binos Comites istam negotiationem tam diu in suspenso seruaturos, donec resolutionis Electoris Palatini certiores reddantur, qui prætendat incorporationem regni Hungarici cum S. Rom. Imperij variis inextricabilibusq; difficultatibus esse implicatam, erectionem autem illius coronæ in Electoratum plane impossibilem. Putare tamen quosdam, sin forsitan illud ipsum Hungariæ regnum in nouum circulum erigeretur, quemadmodum Supe: inferioremque Austriam circulum Austriacum constituere, quod tum illud citius, quam altero modo, quem Betlehemus sibi præfixisset, in effectum deduci posset: antequam autem ad conclusum perueniatur, prius tum expectandum esse, quo nimirum Hungarici Ordines inclinarent, haud iam considerato quod Betlehemus resolutionem istam impatienter ferat, vrgeat, & existumet rem nimis frigide tractari, non secus quam cum confœderatione regni Bohemiæ & incorporatarum Prouinciarum.

Cum vero in eodem Vnionis conuentu Norimbergico legatio versus Monachium, vnanimi omnium consensu, decreta, & Cæsareo Legato, Domino Ian-Georgio Comiti Hohenzollerensi loquendi facultas data fuisset, quum Electorales Palatini Consiliarii, iuxta magni aulæ Palatinæ Magistri ad Principem Anhaltinum, sub dato XXIV. eiusdem, exaratas litteras metuissent propositionem Cæsaream, dum potissimum cum aliquibus ad partem ageretur, forsitan alterationem inter ordines parituram: iccirco iidem Electorales Palatini Consiliarii, vti ex alia quadam epistola, sub dato XXV. Nouembris, videre est, apud ordines omnia bene & quidem eo fulcierunt, vt legatio ista infrugifera redderetur, sub prætextu: Hispanicas artes sub eo occultari, & quod ordines per illud separari velint.

Idem quoque magnus aulæ Palatinæ Magister adhuc porro de Vnitis ordinibus conqueritur, quod tam vehementer sollicitauerint, vt Vnionis militareis co-

pia

piæ (alibi scribunt Vnioni cum Bohemico negotio nihil intercedere cõmercii) quas Elector Palatinus secum in Bohemiam adduxerat, iterum reuocarentur, nec in Bohemia, ne videretur quasi publice, & directe Vniti Bohemicæ istius intemperiei sese redderent participes, porro vsurparentur, aut, si Elector Palatinus Vnionis exercitum in Bohemia retinere, Marchioni Onoltzbachico tum daretur facultas, vt alias copias conscriberet, & vacãtes apud Vnionem stationes adimpleret. Similiter quosdam existumare Electorem Palatinum VI. florenorum M. quos ab Vnione Generalatus caussa obtineat, renũciare debere, quod tamen Electori minime placere, quum aliquoties contentiones exinde sperẽtur: pari modo iam haberi sub manibus, quomodo tamdem sese Vniti ex labyrintho extricare queant, potissumum vero in puncto discessionis, in qua resolutionem & continuationem rei bellicæ maiori ex parte consistere: & hoc ipsum in caussa fuisse, quod Elector Palatinus, qui ad discessum quasi in procinctu steterit, biduo adhuc Norimbergę permanserit, vt decretũ siue conclusum Principalis istius puncti sua præsentia eo melius commodiusve promoueret, etiamsi maior pars ordinum sese excuset, quod, in defectu plenipotentiæ, nihil certi concludere possit.

Nouem. A. C. MDC. XIX.

NB.

Ad istas litteras Princeps Anhaltinus illo ipso die ideo, vti quidam opinantur, respondit, quoniam veritus est ipsi pari modo, ceu Electori Palatino, menstruum deputatum stipendium subtractum fore, dum inter alia ita scribit: Sese ictum istum iam dudum præsensisse, eo ipso tẽpore, cum Waldsachsiæ adhuc commoratum siet *(dum solemnis acceptatio coronæ Bohemicæ tractaretur, & Elector Palatinus cum Vnionis copiis recta in Bohemiam proficisceretur)* iccirco nihil aliud sese expectasse, quam illud ipsum tempus in quo commemoratum istum ictum commode euitare posset: deterrimum omniũ vero hoc esse, quod Elector Palatinus omni rerũ necessariarũ apparatu iam destitutus siet, quoniam Comes Hollachus, & Comes à Thurn cũ omnibus suis copiis ex Bohemia *(ad Gabrielem Betlehemum in Hungariam, & ante Viennam)* discesserit, & non amplius post sese relliquerint, q̃ VI. Compagnias, sub Imperio Comitis Mansfeldij, & CCCC. sub Capitaneo Frencken: ita facile sese, Solmẽsem, colligere posse, quod, si modo exiguus militũ numerus ex Patauiensi Episcopatu in Bohemiam hostilem incursionem faceret, in quo periculo tum Elector Palatinus versaretur: immo q etiam ipsa Praga *(Cæsareani milites tum temporis exoptata ista occasione vti frui debuissent)* non secura esse posset. Aliam insuper inconuenientiam incidere, quod Vnionis militareis co-

Nouem. A.C.MDC. XIX.

piæ, ex Bohemia deducendæ, in Palatinatum ſuperiorem immittendæ eſſent, quo facto nil niſi Prouinciæ deſolationem, & extremam eiuſdem ruinam atque perniciem metuendam, cum tamen in Bohemia melius foueri poſſint, ideo quod direptionibus & graſſationibus (*foules*) ijs in locis facilius quam in S. Rom. Imperio locus rellinquatur: itaque reuocationem militarium copiarum è Bohemia admodum difficilem futuram, & quod nouæ copiarum conſcriptiones neceſſario hoc tempore requirantur, ni Vniti Electorem Palatinum omnino nudatum eſſe velint.

Ad punctum inuaſionis autem quod attinet, inquit porrò Princeps Anhaltinus, Electorem Palatinum inferre poſſe, ſeſe Vnionis exercitum ad nullam inuaſionem obligaturum, niſi & ipſe ab aduerſa parte infeſtetur: nullam itaque aliam reſolutionem ſeſe cernere, quam toties nunc dictus Elector Palatinus comprehendere vel concipere poſſet, quam vt Vnionis exercitus (NB. *Vnionis istæ militareis copiæ in Bohemiam introductæ fuerunt*) in Bohemia eo modo rellinquatur, quo in ſuperiori Palatinatu commorari debuerit, hac tamen adnexa clauſula, quoties Vniti iſtis copiis opus habuerint, tum abſq; vlla mora iſtas ad loca, vbi eaſdem ipſa neceſſitas poſtulauerit, dimiſſas iri: ſperare quoque Electorem Palatinum, Compagniam iſtam, ſibi ab Vnione ad corporis ſui tutelam deſtinatam, & cætera quę ipſi Principi Anhaltino ex promiſſo debeantur, Vnionem minime ſcrupuloſe in dubium tracturam: (*Principi Anhaltino menſtrua X. florenorum M. tum temporis curæ cordiq; erant, quorum occaſione Bohemis, mox ab initio ſui Generalatus, LX. florenorum M. conceſſerat*) Eumdem enim, Palatinum, modo commemoratam iſtam corporis ſui cuſtodiam, in gratiam Vnionis, tempore neceſſitatis, non dumtaxat dimiſſurum, verum etiam eidem (*Vnioni*) non contemnendum militarium copiarum numerum (*abſque omni dubio de iis, quæ à Prouinciis perſolutæ erant*) in auxilium miſſurum eſſe. Sin igitur nunc Vniti eius rei cauſſa multum diſputare, & in ſua opinione pertinaciter (*Opiniaſtrer*) perſeuerare velint, tum eo potiſſumum adlaborandum eſſe, vt ad minus concedant, quod Elector Palatinus Vnionis excitum tam diu in Bohemia retinere queat, donec ſibi cum aliis copiis militaribus, ad ſui ipſius conſeruationẽ proſpexiſſet: eius rei cauſſa Princeps Anhaltinus quamprimum certior reddi & tum reſolutio certa dari oporteat, nihilo enim inconuenientia, interea ſubincidentia, nequaquam ſubleuari poſſe.

Interea

Interea Vniti ante responsionem harum Norimbergam allatarum litterarum (.quæ cum supra commemorati Plessei epistola vno eodemque die 27. nimirum die Nouembris, datæ fuerant.) punctum, quomodo nimirum Vnionis vires nunc bene collocentur, & sumptus non frustra impendantur, in consilium tractum, &, *vti magnus ille aulæ Palatinæ Magister in commemorata seu prædicta responsione, de dato, vigesimo septimo mensis Nouembris, porro memorat,* deliberatum fuit, quid tam ipsi Romanorum Imperatori, quam etiam Bauariæ Ducis Delegatis respondendum esset: vbi consultum fore iudicarunt, sin ex parte Vnitorum Ordinum compositio petatur, tum ne minimum quidem faciundum esse indicium, quasi Vnio forsitan aduersam partem metuat, vel sibi ipsi manus colligare patiatur vt hostis exinde suum emolumentum capiat, copias maiores cōscribat, & tum denique illud ipsum exequatur, quod iam apparet, vt nimirum protestantes potentiam suam contra Catholicos exerceant, sed responsionem *(.Ecce quibus insidiis isti homines vtantur, & quo animo & zelo in omnibus Comitiis, aliisque S. Rom. Imperii Conuentibus Compositionem desiderauerint.)* eo multo potius formandam esse, vt etiam sub media compositione, sin forsitan istiusmodi aliqua subsequutura esset, Vnitis liberum rellinquatur vt armis suis, pro ipsorum lubitu, commodo, atque emolumento semper vtantur, cumprimis si vel Romanorum Imperator, vel Dux Bauariæ dilatoriam responsionem daturi, vel cōpositionem non eo modo, qui speretur, *(.omnia pro auctoritate violenter quasi poscendi & peragendi, quemadmodum ipsorum ad Ducem Bauariæ litteræ satis superque testantur.)* confirmaturi essent. Cum itaque sub isto, punctum, quomodo videlicet, & qua ratione Vnionis vires vsurpandæ, lateat, quæ ista chorda siet, quæ hactenus tangi non debuerit: *(.toucher à bon escient.)* iccirco Electorem Palatinum necessarium esse autumasse, vt nimirum isti deliberationi in persona propria interesset, istamq; ad exoptatum finem perducere iuuaret: Vniuersos & singulos enim Ordines, tam Vnitos, quam Correspondentes *(.pergit Solmensis.)* iam melius, quam antea numquam eo inclinare, vt videlicet, in puncto *de l'employ,* egregiam *(.supra modum eximiam.)* resolutionem *(.inuadendi Catholicos.)* concepturi sient: quum manifestissime videant atque depræhendant, vt, nisi imposterum aliter, quam hactenus *(.solummodo in defensionis terminis.)* procedatur, tum Vnionem sensim seipsam consumsumpturam, & comportatum apparatum *(.heic Dominus magnus aulæ Palatinæ Magister errat, Vnionis enim iste apparatus Electori Palatino tam diu*

Nouem. A. C. M. DC. XIX.

NB.

NB.

Nouem. An. C. M. DC.XIX.

profuit, quam diu Vnio realiter armata fuit, siquidem non dumtaxat 6. florenorum M. per singulos menses particeps factus, verum etiam ipsius corporis tutela sine custodia ex Vnionis Cassa persoluta fuit, quemadmodum etiam Copiis militaribus, quæ limites Norimbergam versus custodire debebant, & quas toties commemoratus Elector Palatinus secum VValdsachsiam versus in Bohemiam adduxerat, non ex suo marsupio stipendia persoluere necessum habuit.) frustra insumpturam: immo, cum magno hostis emolumento, quod peculiariter in tueatur, minimam quoque vtilitatem perdituram: Electorem Palatinum sperare & firmiter credere bonam hoc in puncto resolutionem eo potissimum subsequuturam, quemadmodum Princeps Anhaltin. *(.in Erlaci instructione supra, sub dato 12. Nou. Item, in litteris ad magnum aulæ Palatinæ Magistrum, sub dato 28. eiusdem.)* proposuerit: nimirum quod ante omnia hoc punctum exactissime examinetur, & *employ de l' armeè* h. e. *quo Vnionis vires conuertendæ*, pro principali huius congregationis membro æstumetur. Ducem Würtenbergicum hac in re eximia præstare officia & planare viam alteram, qui omneis hesterna luce, nullo excepto, sese beniuolentissime declarassent: quemadmodum etiam Ordines, vnanimi omnium consensu, iuxta exemplum Ducis Würtenbergici, Electori Palatino, sin forsitan in supe: & inferiori Palatinatu infestari debeat, omneis suas vires obtulissent, id quod Cæsari in ea responsione, quæ Delegatis suis danda esset, per expressum significari debeat. Punctum rationum ineundarum mox quoq; absolutum iri, eius enim hesterno die bonum factum fuisse principium, & absq; omni dubio hodie, mediantib. delectis aliquot, apud quos Marchio Onoltzbachicus directorium obtineat, ad finem perductum fore, &c.

NB.

NB.

Idem ille magnus aulæ Palatinæ Magister, sub dato 28. eiusd. ad Principem Anhaltinum itidem scribit, in responsione illius, quod supra indigitatum est, sub dato 26. eiusdem, Anhaltinum videlicet vehementer sollicitum fuisse, quod forsitan Vnionis militareis Copiæ ex Bohemia iterum reuocarentur: & inter alia: Electorem Palat. cum quibusdam, qui ad hanc rem bene essent dispositi *(.Vnionis Ordines procul omni dubio scient, qui ex ipsis ad Bohemicam istam intemperiem tam bene dispositi fuerint, quod suaserint, Vnionis exercitum in Bohemiam mittendum, & illic aliquandiu adhuc retinendum esse.)* ad partem tractaturum & visurum, an ad minus reuocatio non citius fieri queat, donec Obentraudius cum suo equitatu in procinctu fiet, atque vt Compagniæ, quã Vnio Electori Palat. ad proprii sui corporis custodiam deputasset, Vnionis istius sumptib. stipẽdium imposterum indesinenter persol-

NB. NB.

persoluatur: maius obtineri vix posse: putare n. Ord. se eo magnum sane præstare officium, quod defensionem Electoralium Palatinorum dominiorum in Imperio in humeros suos deriuassent, sin forsitan, respectu Bohemicæ intẽperiei, cõmemorata ista Electoria dominia infestari debuerint, id q̃ Cæsareo Legato per expressum mandatũ esse: iccirco Electorem Palat. hac vice cum ista resolutione contentũ esse oporteat: ægre n. rẽ eo deductam iri, vt Vniti manifestò (*excepto eo, q̃ alias clã fieri posset.*) Bohemico negotio, ꝓ Palatini lubitu, sese imisceant, &c.

Nouemb. An. C. M. DC. XIX.

Reuocatio Vnionis militarium copiarum ex Bohemia, donec Obentraudius cum suo equitatu Electori Palat. sese coniunxisset, ab Anhaltino Principe ideo tam sollicite impedita est, quoniam vti magnus aulæ Palat. Magister 11. Dec. An. C. M. DC. 19. fatetur, de cõmemorato isto Obentraudio nulla certa instructio haberi potuerit. Quo cõmodius igitur Elector Pal. & Bohemi Vnionis, in Bohemia degentib. Copiis militarib. ex Vnionis Cassa persoluendis vti possent, Anhalt. iuxta litteras ipsius de dato 18. *Nou. hoc*, vt nimirum inter Vnionẽ, & Bohemiæ Directores angustior quædam alliantia (*. ita vt illa antea.*) concludatur, *consilium dedit: In quod tamen Vnionis Status, cumprimis vero Ciuitates, (. vti ex toties nunc commemorati magni aulæ Palat. Magistri litteris, sub dato* 30. *Nou. apparet.*) *minime consentire voluerunt, attamen Electorem Palat. qu. iidem essent, qui reuocationem Vnionis militariũ Copiarum ex Bohemia, & denunciationẽ* 6. *florenorum M. menstrui subsidii, tantopere vrgerent, offendere noluerunt: iccirco Cõmissio Marchioni Onoltzbachico* (. qui alias supra, sub dato 12. Oct. indigne tulit, quod Elector Palat. & Princ. Anhalt. dumtaxat propria sua negotia in Bohemia accõmodanda quærerent, haud iam cõsiderato quomodo sibi aliisq; Vnionis Ordinib. in Imperio res succedant.) *& Duci VVurtenbergico delata fuit; qui* 30. *die Nou. iuxta modo cõmemoratam Solmensis epistolã, Electori Palat. rẽ indicarunt:* q̃ nimirũ prætensioni 6. florenorum M. menstrui subsidii, ipsi ab Vnione deputati renunciare, ante oĩa vero Vnionis militareis copias ex Bohemia retro mittere, vel ad minus cõcedere debeat, vt iste copiarũ numerꝰ alibi ex Vnionis Cassa adimpleri queat, q̃ Ordin. omnino ad corporis sui custodiã destinatas Cõpagnias, intellectũ velint: Se, Solmensẽ, nunc eo cogitare, qualis Electori Palat. hac de re cõcipienda resolutio: ipsi nimirũ suadendũ, vt 6. florenorũ M. eo magis renũciet, quo facilĩ ꝑmittat̃, vt videlicet Vnionis copiæ tãdiu in Bohemia retineant̃, donec Obentraud. sese cũ Electore Palat. cõiunxisset: aliã vero hac in re difficultatẽ sese ostẽdere, q̃ nimirũ, si 6. florenorũ M. ꝓ toties nũc cõmemorato Elect. Pal. dimittantur, tunc idem

Decem. A. C. M. DC. XIX.

cum

Decemb. An.C.M. DC.XIX.

cum aliis ſummis Officialibus(*id*: *otiſſimum Principem Anhaltinum, tamquam ſummorum Officialium Vnionis præcipuum: adeo vehementer tetigit.*) ſuſceptum, ipſiſque Vnionis ſtipendia non prius perſoluta iri, niſi realiter pro Vnione in Caſtris co mmoraturi ſient &c. *Anhaltinum autem, Bohemiæ Generalem in Germania parum profuturum. Cætera, quæ in iiſdem litteris allegantur, Comitem HohenZollerenſem tangunt, à quo Anhaltinus ſcire deſiderat, num forſitan ad partem commiſſionem aliquam ad quoſdam Correſpondentes Ordines habeat, cuius cauſſa Solmenſis mentionem facit*: Seſe hactenus nihil percipere potuiſſe quod commemoratus iſte Comes apud vnum vel alterum Ordinem peculiariter auditus fuerit &c. *in fine Solmenſis* » *Norimbergenſes laudat*, quomodo nimirum illi, ſub durante Correſpon- » dentium Conuentu, in ſuis reſolutionibus ſeſe tam cordate(.*courageu-* » *ſement.*) exhibuerint, adeo vt plura ab ipſis peti non debuerint, exce- » pto quod aſſidue, veluti & alii quam plures, Bohemicam intemperi- » em ab Imperii negotiis ſeparari voluerint.

Toties nunc dicto Principi Anhaltino quoque ſupra commemoratus tranſitus, Vnionis militarium Copiarum cauſſa, admodum curæ cordique eſt: iccirco ſupra illud ſuo loco dictum Erlaco datum memoriale, & exaratas ablegataſque litteras, aliam peculiarem adhuc inſtructionem, memorialis alterius loco, propriis ſuis manibus, ſub dato 29. *Nouembris, ſubſignatam, illi ipſi Erlaco tradidit, adnexis aliquot motiuis Electori Palatino proponendis, ne, Vnionis Ordinum conſenſu tamen, eiuſdem Vnionis Copiæ ex Bohemia reuocentur, vel ſaltim ad minus tam diu inibi, ſub Anhaltino nouo Generalatu retineantur, donec Obentraudius compleuiſſet*: ſe enim, *pergit Anhaltinus*, ſibi in animum induxiſſe cum iſtis Copiis, quamprimum modo vires iterum recollegiſſent, (.*quoniam paullo ante Bragadizam & Piſeccam vna cum aliis occupauerant.*) aurei pontis impreſſionem tentare: attamen Monſieur Erlacus huius tranſitus cauſſa neminem ex Vnitis certiorem faciat, ſed prius admoneat (.*quod IV. inſtructionis punctum, & eo fine heic refertur, vt Ciuitates videant, quæ videlicet puncta cum illis communicata, & quæ viciſſim coram iis occultata fuerint.*) ſummum nunc tempus eſſe, ne videlicet Vnitorum equitatus & peditatus, tam in Bohemia, quam in Superiori Palatinatu, cum ſolutione amplius detineantur.

In V. puncto autem Anhaltinus Electori Palatino ſuadet V. florenorum M. pro equis ad trahenda tormenta, reique tormentorum & curruum præfectis deſtinatorum, cauſſa, quę melius iam applicari non poſſent, quam vt cum illa pecunia commemoratis equis, rei tormentariæ cur-

ruum-

ruumque præfectis ex superiori Palatinatu satisfiat, nam (*.Nota Vnionis Copias.*) neque Bragadizam neque Piseccam (*.inquit Anhaltinus.*) sine isto medio occupare potuissent.

Decemb. An.C.M. DCXIX.

In peculiari autem folio idem ille Anhaltinus manu sua propria adnectit: (.ne Vnio, vti autumant, alium quemdam magnum Officialem, loco Anhaltini, suscipiat.) impediendum esse ne Mauritio, Hassiæ Landgrauio vllæ militarium copiarum conscriptiones concedantur, (*.vel forsitan.*) quoniam (*.vti Camerarius, sub dato 11. Iulii A.C.M. DC. 19. scripsit.*) cum illo Domino nihil omnino tractari posset.

Ad hæc Anhaltina consilia, & per Electorem Palat. nunc Bohemiæ Regem, (.qui sua auctoritate aliquid amplius obtinere conabatur.) facta postulata, insperata aliqua resolutio subsequuta est, quemadmodum magni aulæ Palatinæ Magistri, Comitis Solmensis litteræ, sub dato 11. Dec. An. C.M.DC.19. testantur, in quib. inter alia scribit: Vehementer admodum Vnitos apud Electorē Palat. institisse, vt Vnionis militareis copiæ quamprimum ex Bohemia reuocarentur: tamd. attamen, quamuis non absq; magno labore, tantum sane fuisse impetratum, quod toties nunc dictę Vnionis militareis copiæ in Bohemia tamdiu retinerentur, donec Obentraudius cū suo equitatu, de quo tamen ne minimum quidem hactenus allatum esset, (*.de qui on' à nulles nouelles du tout.*) aduenisset: ad corporis custodiam a. quod attineret, vnanimi omniū consensu cōclusum esse, vt, si Elector Palat. illā nō amplius retinere velit, tū istius loco alias Compagnias esse conscribendas, & tunc Elect. Palat. loco primi stipendii progressorii, qꝫ illi equites ab initio conscriptionis accipere solēt, armaturam ipsis præbere teneatur. Verum Elector Palat. neq; in hoc, neq; in altero sese explicasset, sed resolutionē suam Pragam versus reiecisset: ibi n. melius sese iudicare posse, q̃ diu istis duab. equitū turmis indigeat, quam resolutionē ciuitates (*.de quarum corio ludebatur, quaq;. quorsum res inclinarent, animaduertebant.*) minime in meliorem partem fuisse interpretatas: ad alteram peditum corporis custodiam quod attineret, Electorē Palat. contentum esse vt alia Compagnia peditum conscribatur, & illa, quæ iam ante Pragæ conscripta esset eiusd. Electoris Palat. (*.vel multo potius Bohemiæ Ordinū incorporatarumq;. Prouinciarū.*) sumptib. cōtinuaretur &c.

Etiamsi vero toties dictus Elector Palat. cum iam commemorata resolutione contentus Pragam versus sese conferre voluerit, & magnum aulæ suæ Magistrum præmiserit, nihilominus tamen Ciuitates (.cum quib. Marchio Onoltzbachicus ex particulari quodam respectu, hoc in puncto libenter conuenit.) isti resolutioni sese

Decem. A. C. M. DC.XIX.

opposuerunt, & eumd. magnum aulæ Palatinæ Magistrum, in Cisia etiam sedentē, & prof. ctionem suam maturantem, mediante Marchione Onoltzbachico, iterum postularunt, eidemue (. quemadmodum 3. Dec. A. C. M. DC. 19. ad Principem Anhaltinum scripserat.) significarunt: Ciuitates, sequētium punctorum caussa, admodum male contentas esse. 1. quod Elector Palat. 18. florenorum M. Generalatus sui, & trium elapsorum mensium caussa, retinere velit. 2. quod in puncto reuocationis duarum Compagniarum corporis sui custodiæ, sub imperio Spaldorffii & Streiffeni, resolutionem suam Pragam versus distulerit: Sese, Ciuitates, animaduertere, quod resolutio satis diu differatur, quodq; Ciuitates Bohemico negotio eo magis magisq; cottidie immisceātur, quod Ciuitatum Superiores minime adprobaturos esse. 3. Quod animaduertant eo inclinari vt Vnitæ Ciuitates, præsertim vero minores, præsidiarios milites admittere debeant. 4. Quod summis Officialib. bellicis, vtpote supremo præfecto vigilum, aliisq; stipendia alio modo persoluere non possent, nisi ꝑ Vnione bellarent & in castris ipsius sese cōtinerent: prætendentes, nisi ipsis in 4. istis modo commemoratis punctis satis fiat, Superiores suos tum aliam resolutionem concepturos, & quemlibet, quomodo etiam posset, sese saluaturum esse, & hanc propositionem per Vlmēses, loco & nomine aliarum Ciuitatum, hoc mane in consilio apud Principem VVirtenbergicum factam, ipsum magnum aulæ Palatinæ Magistrum vero profectum esse, & nescire qualis, adhæc, resolutio facta fuerit: Rē tamen eo inclinare, nisi negotio isti diligenter inuigiletur, varios tum adfectus & multo deteriores effectus exinde exoriri posse: attamen Marchionem Onoltzbachicum & Ducem VVirtenbergicum rei isti sese interposuisse, Anhaltinum vero ab ipso Electore Palat. (*. ille n. postridie Norimberga Ambergam versus sese conferre sibi proposuerat.*) maioribus percepturum, qualem illa interpositio effectum sortita fuerit.

Quæ a. magnus ille aulæ Palatinæ Magister Principi Anhaltino in Gallica, illa ipsa Marchio Onoltzbachicus Electori Palat. in lingua Germanica sequentib. verbis scripsit: Hac in ipsa hora (. inquit Onoltzbachicus.) Dux VVirtenbergicus me certiorem facit quod Ciuitates (*. quæ sese seductas animaduertebāt.*) ad extremum male contentæ sient, & per Vlmenses apud ipsius (*. VVirtenbergici.*) Cancellarium indicatum fuerit: equidem sese offensionem non promerituros, nec multa etiam dicturos, sed hesterna die Conclusum (*. supra sub dato 27. Oct. Marchio Onoltzbach Vnionis recessus pro ludibrio æstumat.*) non ex ipsorum voto processisse, quocirca æstumare sese, Dominos siue Superiores suos, & singulas Ciuitates ad

aliter

aliter sese resoluendum coactas fuisse, videre nunc(*.incipiunt sapere, sed sero: nec fuisset sero, modo sapuissent in sequentib.*) quod dumtaxat de suo ludatur corio, & saltim Bohemico negotio inuigiletur. Cum .a. (*.inquit Onoltzbachicus.*) ad speciē procedere conarer, tum inter alia refert mihi D. Faber(*. Cancellarius VVirtenbergicus, & qui in aula ista, etiam contra aliorum Cōsiliariorum voluntatem, hoc negotium artificiose direxit.*) ipsas, Ciuitates, sese amplius resoluere noluisse, stipendiorum tamen mentionē fecisse, q̄ Regia sua Ma. (*. Elector Palat.*) iam ante accepisset: Item quod videant (*. Ciuitates.*) quo vela directa fient, quum duarum Compagniarū caussa iam nulla subsequatur resolutio: parē opinionem esse cū cæteris quoq; summis officiis, & q̄ Ciuitatib. p̄sidia imponi velint &c.

Decemb. A. C. M. DC. XIX.

Quamuis vero Ciuitates grauamina ista lubentissime sublata vidissent: nihilominus tamen Anhalt. & Elector Palat. à præfixo scopo minime recesserunt: id quod ex eiusd. Anhaltini ad Comitem Hohenloium, sub dato 5. Dec. A.C.M.DC 19. exaratis litteris videre est. Ex quib. apparet, Anhaltinum ægre eo commoueri potuisse vt grauamina ista tollerentur, dum reuocationem Vnionis copiarum militariū in euentum ponit, vbi videlicet Vnio istis ad singularem quamdam intentionem opus habuerit, inter alia inquiens: Mansfeldium Comitem à Styrumb ad se ablegasse, & instanter sollicitasse an videlicet ipsius equitatus suo esse & incremento (*. qui equitatus tum temporis circa Viennam in Austria apud Gabrielem Betlehemum cōmorabatur.*) restitui, & sursum in regnum Bohemię reuocari posset: ast eod. ipso tempore Palat. Electorem versus Ambergam venisse, cui rogationem istam officiose communicasse: ad ista vero Elector Palat. sibi(*. Anhaltino.*) sub silentio indicauerit, & clementissime mandauerit vt idem, eod. tamen fideli sub silentio, Comiti Hollacho significet: quod nimirum facile fieri posset, vt Vniti, ad singularē intentionem (*. Catholicos inuadendi, Episcopatus occupandi, præoccupationem impetrandi, & viam facti bene collocandi.*) suas in Bohemia habentes militareis copias reuocare, & aliis in locis (*. eo videlicet de quo Plessiaca 27. data littera loquuntur, & quo cætera quoque consilia directa fuerunt.*) vsurpare (*.employre.*) possent. *Attamen vt deniq; Elector Palat. ante discessum suum, generalem vicarium vel legatum(. Marchionem Onoltzbachicum.) & Ciuitates in bona sua deuotione conseruaret, eo tamdem sese resoluere necessum habuit:* Sese in Bohemiam deductas Compagnias, tam equites, quam pedites, ad corporis sui custodiam destinatas(*. quemadmodum ex Vnionis Norimbergico peculiari recessu, in §. pari modo &c. expresse videre est.*) quidem retenturū, cæteras vero intra menstrui temporis spacium, vel, vrgēte necessitate, ci-

NB.

Decemb. A.C.MDC. XIX.

tius in Germaniam dimissurum, vlteriori mentione addita Marchionem Onoltzbachicum, Generalem Legatum, loco dimissarum istarum Compagniarum (*de isto corio potissimum tum temporis ludebatur, alias enim Ciuitates parum sane obtinuissent.*) alias conscripturum, & promissum numerum completurum, Electorem Palatinum vero, iis equitum peditumque Compagniis, quas retenturus esset, restituturum esse: Interim ille ordo, qui easdem conscribere debeat, easd. lustrandi bonam potestatem habeat. Postquam etiam Elector Palatinus, Generalatus sui caussa, erga Vnitos sese eo resoluisset, quod illud decisioni illius permitteret, quomodo nimirum cum facta acceptione seruari debeat: iccirco illud ipsum ad eumdem Electorem Palatinum iterum remissum ab Vnitis est, minime dubitantes ipsum Cassæ tenuitatem probe consideraturum esse.

Interea tamen præcipuum grauamen, præsidiorum Ciuitatibus imponendorum caussa, & punctum summorum Officialium stipendia concernens, de quo Solmensis inter alia mentionem facit, indecisum relictum est, excepto quod OnoltZbachicus promiserit: sese de duabus Würtenbergicis peditum Compagniis, quæ in inferiori Oelchingo Vlmensium subditis molestæ fuerāt, (nisi Kembda & Memminga contra omnium spem & expectationem non vnam ex illis recepturæ essent.) vnam in suam Prouinciam accepturum, relliquum signum vero Dux Würtenbergicus sibi reseruare vellet, &c.

Res itaque (tam horum, quam aliorum grauaminum sumptuumque in immensum crescentium caussa, siquidem summi Vnionis Ordines, vtpote Palatinus, Brandeburgicus, ambo Electores, Mauritius Hassiæ Landgrauius, Onoltzbachicus, Culmbacum partim nihil omnino erogauerant, partim vero Cassæ multum debuerant, Ciuitates vero sese seductas, & quod maiora ipsis ferenda essent onera, animaduerterant.) hoc in Vnionis Conuentu satis in arcto constiterunt: nihilominus tamen Vnio tam artificiosam meras minas spirantem epistolam ad Bauariæ Ducem ablegare minime erubuit: ex quo sane ipsa Meridiana luce clarius apparet, homines istos mox blandis suauiloquelis, mox cum violentia & impetu, imbecillitate sua minime perpensa, res suas promouere, & vrgere studuisse. De angusto autem isto Vnionis statu toties commemoratus magnus aulæ Palatinæ Magister ad Principem Anhaltinum ex Hartmanshofio 4. Decemb. Anno Christi M.DC.19. talia inter alia refert: Achatio, Baroni à Dona, litteras ad Ducem Boullionæum tradendas fuisse: Item consultius fuisse, si ipse Princeps Anhaltinus Norimbergam versus sese contulisset, quum, durantib. adhuc

istis.

istis Vnionis Comitiis diuersimodæ difficultates exortæ fuissent, quæ ad finem alias nunc properantibus Comitiis facile dissolutionem excitare potuissent: in quibus etiam vlterior fit mentio de XXX. thalerorum, ac totidem florenorum M. à Knyphusio Hamburgi, V. per cento, comparatis. Item, matrem Regis Daniæ CC. thalerorum M. concessuram, ast absque sponsione Vrbium Imperialium, vtpote Argentinæ, Norimbergæ vel Vlmæ (*Ecce, vos Imperiales ciuitates, qua de re agatur.*) istam peccuniam non erogaturam esse.

Decemb. A.C.MDC. XIX.

Equidem corresspondentes indicentesque Imperiales ciuitates integro anno ante hasce litteras, quo videlicet Directores vela sua extenderint, facile intelligere potuissent: quoniam autem interea ab iis, qui ad rem istam bene dispositi fuerunt, forte decepti esse potuerint: itaque toties nunc commemorati magni aulæ Palatinæ Magistri de dato IIXX. Decemb. A.C.MDC.XIX. ad Principem Anhaltinum exarata litteræ nihilominus, & ea potissumum de caussa heic referuntur, vt imposterum sciant, qui apud ipsas per tectam mediorum suggillationem peccuniam tam artificiose exprimere potuerint. D. Camerarium, (*inquit Solmensis*) eiusque expeditionem Vlmensem indies expectari: verendum tamen esse, ipsum non meliorem resolutionem allaturum, quam D. Pastoir ab Argentinensibus reportasset, quæ in ipso effectu denegatoria esset respõsio, licet res ista ad vlteriorem cum Norimberga communicationem dilatá fiet. Eumdem quoque (*Camerarium*) fuisse sane admonitum, vt illud medium, quod (NB.) D. Oelhafius suggillasset, proponeret, verendum tamen, istas litteras primum post Camerarij ab Vlma discessum allatas fuisse: quem in euentum sese mandare vt litteris idem tentare non grauetur: qua arte etiam ipsos Argentinenses flectendos esse, &c.

NB.

Pari comminatione, & bona cum erga Bauariæ Ducem adfectione, Anhaltinus ad Plessium Monachium versus, postquam ille vna cum Frederico Comite Solmensi, Andrea Imhofio, & Doctore Oelhafio, armatam seu comminantem legationem inibi deposuisset. Imperatorem ab Austriacis ordinibus ipsorum considerationes postulasse, quomodo nimirum pacificatio iniri posset: qui rotunde atque categorice respondissent Cæsaream suam M. duo ista regna (*Bohemiæ & Hungariæ*) postponere, relligionis libertatẽ absolute concedere, externum militem & auxilia dimittere, &c. promissis suis & recapitulationi satisfacere debere: quidam addiderunt: optumum factu fore vt sese omnino (*à S. Rom. Imperio*) abdicaret, cuius hæc sunt verba formalia: *Quelques vns ont adiousté que le meilleur seroit, des*

Decemb. A.C.MDC. XIX.

abdiquer totalement, &c. Sin igitur nunc Bauariæ Dux, rebus ita constitutis, neutralis permanere velit, id ipsi liberum rellinqui: sin minus: tum primum ipsum fore, qui distinctis in locis inuadi posset: *Il se peut asseurez (verba concepti formalia) qu' il sera le premier, qui pourrat estre attaque par diuerses endroicts, &c. absq; omni dubio quum non dumtaxat Dux, sed multo potius cæteri quoque Catholici apud Vnitos in concepto fuerint, q; videlicet timidi semper bellum & discordiam fugerint, citiusque partem Archiepiscopatuum, & Episcopatuum, populorum, & Prouinciarum postposuerint, modo vt residuo pacifice & tranquille vti frui potuerint: quem tamen postea (sub prætextu nouæ relligionis pacis, vel quod alias in Romano Imperio exortæ diffidentiæ tolli, & econtra pax atque concordia plantari potuerint) cum istiusmodi comminationibus ad se pertrahere conati sunt: quemadmodum istorum hominum deductus processus in duobus istis vltimis Comitiis (* vbi Onoltzbachicus legatus ius pugni & subrufos oculos publice minatus est*) hactenus ipso facto satis superque testatur, quemadmodum etiam ipse Onoltzbachicus supra scribit*: Catholicos ex mera formidine, nec ex desiderio vel propria voluntate Cæsari auxiliaturos esse.

Et hæc, quæ Anhaltinæ, Solmenses, Plesseiacæ, aliaque litteræ & relationes ad litteram demonstrant, vna cum multis aliis rebus Norimbergæ in Vnionis conuentu, tractata, conclusa, &, quantum quidem fieri potuit, in effectum deducta fuerunt: quemadmodum illa omnia in arcana Anhaltina Cancellaria sub titulo: Vnionis acta, quæ, durantibus adhuc Correspondentiæ & Vnionis Comitiis Norimbergæ, allata, tractata, & in effectum deducta, &c. *in originalibus & conceptis reperiuntur, &c.*

Vbi cumprimis iuxta Vnionis recessum, de dato XXX. Nouemb. A.C. MDC. XIX. quemadmodum etiam ex Electoris Palatini ad inferioris Saxoniæ correspondentes Principes, sub Dato Norimbergæ XXVI. Nouemb. A.C. MDC. XIX. exaratis litteris, Catholicorum ordinũ conscriptiones primum ab A.C. MDC XIX. deriuantur: *Cum tamen vice versa (vti supra deductum, & documenta demonstrant)* Marchio Onoltzbachicus iam ante M. Iulio A. C. MDC. IIXX. II. militum M. tamquam expectantes conscripserit, & eo ipso tempore de grandi quadam, XV. militum M. constante, armatura tractatum fuerit: immo Mansfeldicæ militareis copiæ ipso facto in Bohemiam missæ fuerunt: regnis atq; Prouinciis inhiatum est: Vnionis nauicula M. Augusto A.C. MDC. IIXX. (modo media ad grandem istam armaturam obtineri potuissent) in altum ducere, Herbipolensem inuasionem *(Rendevous)* inchoare, in modo commemorato A. C. MDC. IIXX. egregiam resolutionem concipere, mundum sursum deorsumque

que ferre, Oceanum cum Adriatico mari coniungere, & inter alia Occidentalem Franciam eo inclinare voluit, ne inibi concedatur vt Ferdinandus, si res ad electionem Romanorum Regis deueniat, ad Electorale Collegium admitteretur: Viuente etiamnum Romanorum Imperatore Matthia de mysterio missæ: Item, quomodo Alsatia, Brisacum, &c. occupanda, immo ciuitas N. inuadenda, & eo ipso bonus apparatus pecuniarius, ad belli continuationem comparari possit, ipso facto tractatum est. Notorium quoque est quid postmodum, durante etiamnum electione Mœnofrancofurtensi, & eodem ferme momento Pragæ actitatum, & quæ antehac peculiaribus in locis, tam intra quam extra S. Rom. Imperij limites, intelligentiæ, correspondentiæ, Allianti æ & fœdera conclusæ fuerunt, quibus mediantibus Papicolæ notis istis in locis maiori cedere necessum habeant, &c. quemadmodum etiam cum Electoris Palatini, & Vnionis copiis militaribus, Pilsa, Bragadiza, Pissecca, Strackonicium, Winterberga, Wodiana, & Pechinum ipso facto occupata, Patauium & Ratispona insidiis tentata, D. Solmenses equites, sub ipsa tractatione electionis Mœnofrancofurtensis, ab Vnionis militibus in ipso etiam Catholico territorio in fugam versi, & ab Mauritio Hassiæ Landgrauio propositum fuerit, cũ ijsdem Vnionis copiis militaribus Ferdinando obuiam progrediundum, Francofurtum vndiq, obsidendum, & Cæsaream electionem omnibus modis impediendam esse. *Hisce omnibus autem minime consideratis, in paullo ante commemorato recessu, apud punctum III. adhuc amplius videre est, dum posuerunt:* an nõ considerandum quomodo postmodum Vnio, sumptuum profusorum caussa, (*cum tamen Catholici, iuxta ipsius Onoltzbachici confessionem propriam, dumtaxat ex mera formidine, non ex desiderio & propria voluntate arma arripuerint*) sese iterum recreare posset. *Alias quoq; in tunc temporis Norimbergæ ad Ducem Bauariæ decreta legatione inter se inuicem commutatis scriptis manifestißime deprahenditur, quemadmodum etiam ex Catholicorum ordinum ex Herbipoli V. Martii A.C.MDC. XX. data responsione, quæ omnia publicis typis diuolgata fuerunt, vt etiam in diuersis Germanicis, Latinis, Gallicis relationibus Historicis & Mercuriis Gallo-belgicis, &c. quam iniuriose ipsis Catholicis ordinibus fuerit impositum*, quasi cum defensionis suæ præparatione bellica in S. Rom. Imperio intempestiuum initium ad bellum fecerint, & eo ipso correspondentibus Vnitis ad similem armaturam ansam occasionemque præbuerint.

Decemb. A.C.MDC. XIX.

Quæ plura alias specialia in hoc Norimbergico conuentu tractata, conclusa, & quot multifaria additamenta correspondentiæ & Vnionis recessuum

Decemb. A.C.MDC. XIX.

cessuum instituta: Item, qualia scripta, & tractationes cum Stadensibus, Imperialibus Anseaticisque ciuitatibus, in rebus Argentinensem Episcopatum concernentibus, & in caussis Saxonum Vinariensium, Pupillorum Marchionum Badensium, Augusti Comitis Palatini, & Ian-Frederici contra Dom. ipsorum fratrem Wolfgangum Guilielmum Comitem Palatinum, ciuitatis Ratisponensis occupandæ, &c. *Non minus quales* deliberationes, instructiones, & scripta, ad inferioris Saxoniæ circulum in Cæsareæ legationis: *& VVetterauiæ Comitum* relligionis negotio, inter se inuicem commutata fuerint: *porro quomodo* Vnio (vltra impẽsas bellicas aliosq; sumptus) rationes *susceperint*: in quãtum restantia modo cõmemoratorum sumptuum bellicorum excreuerint: quantus Vnionis militarium copiarum numerus: vbi iste commoratus fuerit: Quomodo cum rei tormentariæ muneribus comparatum fuerit: & quam caute & astute Vnio, cumprimis eiusdẽ capita, clandestinas suas artes apud Rempub. Venetianam, Occidentalem Franciam, Sabaudiam, Angliam, &c. negotia sua, ad impetranda auxilia & subsidia, proposuerint: pari modo qua ratione Electorem Saxoniæ Vnionis negotio lubentissime implicatum viderint, & quam fidelissime Serenis. ipsius Celsitudo Electorem Palatinum, Vnitos, & Bohemos à proposito suo dehortata fuerit, nil omnino autẽ profecerit, & Æthiopem dealbarit. *Quæ autem illis in locis plura tractata fuerint, ea vt heic denuo repetantur, minime necessarium esse autumamus, quum ista omnia suo tempore cum plenaria editione Originalium commodius fieri poterint.*

Nihilominus tamen beniuolus Lector simul Vnionis Directorum singularẽ curam, molestiam, laborem atq; prouidentiam ex eo colligat, quod non dumtaxat præparationem suam bellicam ad intentionem suam optuma forma complere studuerint, verum etiam quum viderint Cæsaream S. Maiestatem tam in Italia, quã Occidentali Francia per delegatos suos opem atq; auxilium sollicitare: & probe itidem perpenderint, in rebus bellicis explorationem, quid his vel illis locis agatur, & quomodo contra rebus suis consultandum prospiciendumue fiet, plurimum prodesse: iccirco necessarium esse autumarunt, vt vndiq; atq; adeo etiam Constantinopoli certos correspondentes conquirerent, quem in finem etiam Anhaltinus in peculiari quodam memoriali, ad Erlacum directo, apud III. punctum mandat: Vt nimirum cum Bubinghusio, præcipuo quodam Ducis Würtenbergici ministro, fido tamen sub silentio, ageret, an non media inueniri possint, vt forsitan cursor Veredarius ab Augusta Vindelicorum versus Bruxellas (*hac enim via litteræ ex Hispania & Occidentali Francia per VVürtembergense territorium adferuntur*) extra Prouinciam intercipi possit: Item apud

IV. pun-

IV. punctum iubet, vt Camerarius cum Frederico à Berg (*Vnionis rei peccuniariæ siue Cassæ præfecto Norimbergense*) non dumtaxat Roma & Venetiis singulis septimanis vulgaria noua procuret: *sed tam studiose Baroni à Dona iniunctum fuit*, quod ad partem cum commemorato isto Frederico à Berg tractare necessum habuerit, quomodo videlicet, & qua ratione explorationes & correspondentiæ in Italia apud fide dignas minimeque rimosas personas instituendæ essent. *Quamuis vero Christianus Princeps Anhaltinus, mox ab initio Bohemicæ rebellionis, A.C.M.DC.IIXX. & postmodum sæpius per summæ tenuiorisq; sortis atq; conditionis homines, legatos, atque ministros (quorum* Neuw *siue Nomarus non extremus fuit) certo sibi persuasit mirabilibus. fucatis insidiosisque propositionibus & motiuis caussis Sereniß. Reipubl. glaucoma obiicere, palpum obtrudere, eamdemq; erogatione ingentis peccuniæ, in Vnionis nassam pertrahere summopere laborauerit, nihilominus tamen Senatus, ex nota prouidentia & prudentia, ab istiusmodi hominum commercio abstinuit. Etiamsi autem toties dictus Princeps Anhaltinus, Bergkius, & alii plures contra angularẽ istiusmodi lapidem non amplius impingere debuissent: attamen irrequieti impudentesq; isti socii minime verentur, quin, si ipsis in vno bene prospereq; non succedat, alia media excogitent atq; exequantur, quemadmodũ etiam paullo ante dictus Bergkius, dum sui nominis famam apud Vnionem aucupare, & intentionem suam obtinere autumat, prudentißimum Senatum in nassam suam pertrahere conatus est: quocirca M. Decemb. A.C.MDC.XIX. ad Anhaltinum Principem sequentia perscripsit*: Sese humillimo cum obsequio percepisse, quod Inlustriss. sua Cel. sibi per Baronem à Dona clementissime iniunxerit: eum in finem sese adhuc hodie calamum in Italiam temperasse, bona spe fretum, rem illinc prospere feliciterq; successuram. Ast hodierno tempore cũ Venetianis ita comparatum esse, quod affectionati non semper, quantopere etiã velint, operari possent, & eapropter ipsis per ministros publicos materia ad manus porrigi oporteat, quo tutius meliusve nostro (*Caluiniano*) fauori sese adaptare, cumprimis vero partem pontificiam, cum *ragion del ben publico*, cõuincere, & ita Reipublicæ bonam operam nauare possent: alias enim quasdam inconuenientias, præsertim in religionis negotio, aliquando, ob varias suspiciones, ipsos nolentes volentes etiam tolerare necessum habere: Sese quidem nihil intermisisse, & suapte institisse, atque summum nunc tempus esse, monuisse, vt videlicet Senatus tamdem sese resolueret, & ipso in effectu saltim aliquid præstaret: maiorem enim ipsum vtilitatem fructumq; exinde reportaturum, quam ex Sabaudia: materiam in Germania enim ita esse

Decemb. A.C.MDC. XIX.

NB. NB.

Decemb. A.C.MDC. XIX.

dispositam, vt, si Venetiani rem modice dumtaxat subleuauerint, vtrimque bona spes concipi posset, pertæsam Monarchiam quieti sese daturam, aliasque nationes minime offensuram turbaturamve esse. Etiamsi quoque alij Principes, tamquam regni Bohemiæ amici, hactenus sese promptos paratosque exhibuerint, illisque, Bohemis, omnem suam operam consiliumque detulerint: omnia tamen ea perquam esse necessaria, ob tam arduum difficillimumque negotium, potentissimos excitatos hostes, & exhaustum ab ijs, qui regnum antea possedissent, ærarium. Quocirca facile posse colligi, neruum istum, apud tam subitaneam mutationem, non adeo formidabilem esse constitutum, vt bono aliquo succursu ipsis non reddatur animus. Quum itaque peregrinæ nationis dominatio Italiæ hactenus plurimum obstiterit, eo melius, per tam eximiam occasionem, peregrinum istud iugum iam (Italiam) excutere posse, dum Hispaniarum Regis Prouinciæ, missis ex ijs locis copiis militaribus in Germaniam, admodum nudatæ forent, econtra vero, ne istæ in Germania præualere queant, Bohemorum militia istis tanto formidabilior futura, atque tamdem, auxiliante diuina gratia, superior euasura esset, modo Hispanica factio non præualeret, sed debilis atque confusa redderetur: qui successus etiam Hispanorum hactenus in Italia obtentam fidem non parum sane debilitare, & tum Respublica etiam illos (*Hispanos*) non solummodo à finibus suis arcere, verum etiam forsitan omnino vltra Pyræneos mõtes repellere posset; indubia spe freta, ipsos, quibus in angustiis suis opem auxiliumque præstitisset, obtenta, per Dei Ter Opt. Max. gratiã, feliciter victoria, iterum gratissimos sese erga Rempub. exhibituros, ipsisque, vrgente necessitate, militareis copias tramissuras esse, quemadmodum (NB.) in vltimo bello eius rei gratia modicum saltim specimen edidissent: & similibus istiusmodi circumstantiis, &c. Sese Bergkium sperare, sin & aliis in locis aliæ quoque negotiationes sese ostenderint, tum rem non absque singulari fructu prospere successuram: Item, obsignata iam epistola, sese, Bergkium, CC. equitum M. qui nũc Mediolani adhuc commorentur, in postscripti cuiusdam Schedula mentionem fecisse (*NB. quomodo isti homines, ad seducẽdos alios, ipsimet caussas fingant*) eamdemque litteris inclusisse, indubia spe fretum, & illud quoque aliquid operaturum esse: In cæteris sese rei serio ac diligenter inuigilaturum, modo tempestiue satis de omnibus circumstantiis instrueretur, &c. *id quod Fredericus Bergkius satis fideliter præstitit, & non-*

vna

vna dumtaxat vice propria sua fictitia noua hinc inde communicauit.

Decemb. A. C. M. DC.XIX.

CONTINVATIO CANCELLARIÆ ANHALDINAE.

INTEREA, *dum literæ istæ Berckii Principi Anhaldino 4. Ianuarii, Ann. 1620. essent redditæ, querelas agitabat Gothardus à Starnberg, literis 9. Ianuarii Lintio scriptis, quarum hæc erat summa:* Austriam superiorem indies magis magisque hostibus circumdari, quod cognatum suum, Erasmum à Starnberg, ad R. Bohemiæ M. nuper legatum, procul dubio significasse putet; præterea Ipsensem ciuitatem (à se paulo prius vi occupatam) à Cæsariano milite rursus interceptam, atque adeo hostem quotidie propiorem Austriæ supra Ensam sitæ fieri; conuenticula & comitia illis esse præclusa; nullum restare transitum, quo vis Cæsariani militis vel impediatur vel retardetur; paucos quidem milites se in confinibus Wallseanis præsidiarios reliquisse, quibus commune vulgus coerceat, ne terror Panicus omnes fortassis transuersos rapiat: sed hostem (Comitem Bucquoium) mediis sufficientibus satis esse instructum, transitu isto neglecto per alias vias regionem inuadendi; solicitare quidem ordines supra Ensam strenue in Bohemorum atque Austriæ inferioris castris subsidiarium militem, vt transitus Ipsensis possit conseruari: promissa ipsis esse data, sed an euentus illis sit responsurus, incertum esse: vereri se, ne post Festum veniant: Quod si hostis istam regionem sub potestatem suam redigeret, de Bohemia & tota Germania actum iri. Cis Passauium commorari exercitum Italicum, non minus octo millibus armatorum militum constantem; se pro peculiari ac plane diuino miraculo ducere, quod regionem hanc hostiliter inuadere nondum audeant, &c.

Quibus innuere voluit, quam exoptatam eo tempore, priusquam milites ab Vnione missi in Bohemiam appulissent, occasionem Bucquoius neglexerit, rem vniuersam ad finem expetitum perducendi. Apparet simul etiam ex iisdem, quam desperato plane modo audaces rebelles isti fuerint, præsertim cum viderent, adeo humaniter & amice cum ipsis agi, vt Tschernembelius ipse 24. Nouembris, ann. 1619. ad Principem Anhaldinum sequenti modo exarare non sit veritus; Consultum sese existimare, vt Passauium, etiamsi Imperij membrum sit, occupetur

occupetur, tum quod hostilitatem atq; inimicitiam suam aduersus Bohemos atq; Austriæ superioris incolas satis superque testatam fecerit, tum etiam quod ob situs commoditatem multum vtilitatis sit allaturum; alias nunquam tranquillitate ac quiete sese esse potituros: quod si Bauariæ Dux negotio fortassis immiscere se vellet, nudam ac plane apertam ipsius relinqui ditionem, Hungaris que facile accessibilem & patulam.

Erat tum temporis & aliud sub incude consilium, quod Dux Bauariæ Legationi Vnitorum non satis ad ipsorum lubitum respondisset. Atqui verebantur, ne dissensiunculæ istæ, quarum Comes Solmensis supra mentionem fecit in literis 3. & 4. Decemb. ann. 1619. datis, latius serperent, aut ciuitates fortaßis ansam arriperent, resolutionem suam, turbas Bohemicas concernentem, immutandi. Executio igitur istius consilii ab Anspacensi vsque ad vlteriorem Generalißimi resolutionem dilata, & Comes Erlacensis Pragam festinanter ablegatus fuit, mißis simul literis sub dato 1. Ianuar. ann. 1620. in quibus Anspacensis omnis generis noua, ex Italia & Mediolano allata, corrasit, inter alia scribens: Memoriale se tradidisse Erlacensi, cui fidem velit haberi: Vnionis hostes indies confortari, ac magis magisque appropinquare: in Italia passim milites colligi, ita vt exercitus penuria nulla sit hostibus pertimescenda: sperare itaque, Regem (Generalissimum) acquieturum, vt resolutiones in effectum deducantur, quarum instructionem Erlacensi (NB.) commiserit, quanquam sciat, expostulationes & querelas ciuitatum non defuturas: Combien (scribit) que ie scay bien, que ne me manqueront des reproches des viles, &c.

Fridericus à Berck, Vnionis nummularius, de quo paulo prius diximus, sub eodem dato Pragam ad Principem Anhaltinum literas, quæ 6. Ianuar. ann. 1620. ibi redditæ sunt, sequentis tenoris dedit: mittere se auisationes ex Italia, in quibus punctus, militem pedestrem concernens, obliuioni minime sit dandus: dubitare quidem se de illo, certum tamen esse, factionem Pontificiam non quiescere, sed dies noctesque consilia cudere. Ab amico, bene sibi noto, literas sese nullas accepisse, proxime tamen eas esse accepturum. Ex adiuncta copia colligere ipsum posse, quanto labore adnitatur (Berckius) bonum semen (fructuũ Caluinianorũ) passim dispergendi. Quis a. sit iste 516. (clandestinus scilicet ille explorator, qui nomen suum, ipsi etiam Vnioni, ignotũ esse cupit) cõmodiori sese occasioni indicandũ reseruare: cumprimis a. consultũ ducere, vt Heluetij, pßertim Tigurini, cũ satis se in Vnionẽ ꝓpensos exhibeãt, rebus

bus imiſceantur tum propter tranſitus, qui apud ipſos ſunt multi, tū ob ꝓpinquiorem cum Senatu (.cui pſuaderi hactenus non potuerit.) coniunctionē; ſuppetias ipſis etiam eſſe ferendas, vt loca quædam, Catholicorū iuriſdictioni ſubiecta, occupent (.attendite Catholici coniurati.) atq; adeo Hiſpano militi tranſitum preçludant: eſſe quidem ſumtus aliquos impendendos, vtilitatem tamen inde redundaturam longe maximam, iuxta illud: Che fuſſe à buttar il lucio per pigliar il peſa, &c.

Copia literis iſtis adiuncta in ſe continebat omnis generis ſpecialia, quæ in excellentiſſimo aliquot Confœderationum Collegio agitata atque diſputata fuerant. Roma ſcribebatur, omnes ibi mirari generoſitatem Comitis Palatini, nec iam temeritatem, vti Pontifex prius proclamauerat, ſed prouidentiam ſingularem dici, cui omnes in Europa Principes proteſtantes aſtipulentur, propoſitumque ſibi habeant, aliis ea facere, quæ ab illis ſibi fuiſſent expectanda.

Venetiis eodem menſe litteræ à clandeſtino Correſponſore, ibi degente, miſſæ, in quibus narrabatur, quantopere modis omnibus adlaboraret, Signoriam ſiue Magiſtratum Venetum eo adducere, vt Electoris Palatini atque Vnionis literis reſpondeat, legatoſque, qui Palatino ob nouam electionem congratulentur, mittat, ac parum pecuniæ, ad vrgendum magis ſtrenue opus, communicet. Hactenus impeditum ſe fuiſſe, ſed nihil intentatum relinquere, atque acrius replicando inſtare.

Quemadmodum vero Anhaltinus colluſionem Correſpondentium in Italia, ſic Iegerndorffenſis in Polonia eandem procurauit. Exemplo ſint litteræ, ſub dato 4. Ianuar. an. 1620. ad Anhaltinum miſſæ, quibus continebatur ſecretum quoddam Conſilium Nicolai VVolsky, Marſchalli Polonici per Senatorem quendam Principatus Oplenſis, nomine Melchiorem Kolenbahr, propoſitum, eius intentionis; Etſi quidem exercitus ſit in Polonia congregatus, ſtipendia tamen ipſius vltra Maium non eſſe duratura; ac etiam ſi quid fortaſſis tentetur, proſpecturum tamen ſe (VVolsky) vna cum VVaywoda Cracouienſi, atque exercitus Duce, aliiſq; cohærentibus, ne Regi pecuniarum copia fieri poſſit, aduerſus Sileſios præſertim eroganda. Impoſſibile etiam eſſe regi, pecuniam ad obligationem fidei ſuæ regiæ procurare, nullamque alias in promtu eſſe: porro Marſchallum Marchioni Iegerndorffenſi ſecretiſſima fidelitate promiſiſſe, quod, ſi à rege Hiſpaniæ, Pontifice, atque aliis Cæſaris aſſiſtentibus tantæ ſuppetiæ ferrentur, vt periculum aliquod regionibus Confœderatis creare poſſent, eas

defendere, ac priuilegia ipsarum literasque, quas vocant, Maiestatis sarta tectaque conseruare vellent, modo in suas postmodum partes transirent.

Quæ illo tempore Pinosii ac Viennæ in puncto induciarum acciderint, in propatulo sunt. Illud autem cumprimis est notandum, quod, quamprimum Gabor superior Posonii fuerit factus, Cathedrale statim templum ad D. Martinum prophanauerit, exercitium Catholicum abrogauerit, nouos Prædicantes introduxerit, Legatusq; ipsius Constantinopoli tum temporis degens, Stephanus Corlathi Sultano literas tradiderit, in quibus Ordines Vngariæ, Bohemiæ, Morauiæ, Silesiæ atque Austriæ illi munitissima propugnacula atq; arces, Villecum, Nouigradum, Sacinum, Palancum, Iarmuthum atque alia obtulerint.

Quid amplius Gabor penes Ottomannicam portam sollicitauerit procurraueritq; propriæ sua ipsius manu ad Turcicum Imperatorem exaratæ literæ satis superq; demonstrant, quarum summa, vt paucis me expediam, hæc est: Aggressum se esse tandem opus, ad quod toties ab Imperatore Turcico fuerit instigatus, ac plerosque Hungariæ proceres sibi conglutinasse, aliquos quidem adhuc paucos deesse, sed & istos ad vota sua esse perducturũ: manifestum igitur iam cuiq; fieri, quã accurate hacten⁹ semper mandatis ipsius morem gesserit, idẽ se in posterum etiã esse facturum, omniaq; ad nutũ Sultani, ac fidẽ ipsi per Legatum præstitã, acturum: quæ Ordines Hungarici (Emericus Turso, Setschy Georg. Ragozy.) scripserint, procul dubio menti Imperatoris Turcici adhuc infixa esse: cõnitendum igitur ipsi esse, vt rasa Pontificiorum & Sacrificulorũ cohors è medio tollatur, (*Vide supra, quæ de Gaboris & vnitorum proposito de Papatu extirpando adduximus.*) quicquid hactenus fecerit, auxiliante Deo & fortunante successu aggressum esse: rogare igitur illum, veluti patronũ suum, ne Germanorum tractationi (nam S.C.Ma. iam in Porta Ottomannica rebellium suorum machinationib. sese opposuerat.) fidem vllam habeat: nosse se illorum oblationes & promissa, quæ tamen effecta dare nullo modo possent: demum vitæ ac necis suæ arbitrium Sultano sese committere, &c.

In Imperio porro pari ratione nullus non lapis fuit motus quo ad omnia summa diligentia explorarentur. Nihil à Catholicis, nihil in aula Cæsarea actum, cuius tres principales Vnionis directores exactam notitiam non habuerint. Omnis belli apparatus tam S.C. Mai. quam Ducis Bauariæ, quantus esset, qui duces, quæ ordinantiæ, quæ itinera aut viæ, omnia ipsis erant perspecta atq; cognita. Quapropter cum animaduertissent, Bauaricum apparatum intentioni ipsorum quam maxime

esse aduersaturum, variæ ab ipsis & arduæ initæ sunt deliberationes, periculum imminens à ceruicibus suis auertendi.

Literæ Iohannis, Comitis Nassouiæ, Senioris, de dato 7. Ianuar. an. 1620. ad Anspacensem tales missæ: Cum vespere hoc domo huc (. Hexdelbergam.) aduenissem, mandatum D. Locumtenẽs reliquerat, vt sequerer ipsum Wislocham, quo Marchionem etiam Badensem destinasset. Eo loci cum appulissem, deliberatum fuit, vbi quam commodissime Bauaricus exercitus transitu prohiberi, si non plane fundi ac dissipari, possit. Cumque ego per illos fines, vbi exercitus commoraretur, transissem, monebat ea, quæ scirem, in medium vt proferrem. Istud cum fecissem, ambo mihi Principes mandarunt, vt & V. C. (. Anspacensem.) eorum certiorem per litteras redderem, &c.

Recensitis deinde specialitatib. exercitum Bauaricum concernentib. id consilii Nassouius dat: Si vires suppetant, adminiculo Belgarum Hollandorũ extremas militum copias, ab Anspacensi vero & Badensi primas esse profligandas: istud n. priusquam vires coniungerent hostes, apprime esse necessarium. Anspacensis igitur discretioni iudicandum se relinquere, an vnitarum in Belgio prouinciarum exercitum ad promouendum castra hortari velit, & qua via ipsis ꝓficiscendum sit, vt cum eis exercitus turmis, q̃ ex parte Vnionis colligetur, coniungi possint: necessarium itẽ se existimare, vt peditatus equitatui Hollandico adiungatur: circa Limpurgũ arbitrari se cõmodissimam hostes adoriendi occasionẽ dari &c. Lãdgrauium Mauritium (. *sic n. in literis illis sequitur.*) ꝓnecessariũ esse statuere, vt ob dictas rationes exercitus Bauaricus ꝓfligetur. Quod si fiat, vti ratione status fieri necesse sit, coniici facile posse, inferiori Palatinatui pericula nõ esse defutura. Cũ vero inibi nõ nisi 300. Obentraudii milites cõmorentur, necessitatẽ ipsam postulare, vt cum hoste manus cõserantur, atq; inferior Palatinatus à periculis immunis conseruetur: suo sese loco omnia quam diligentissime exploraturum, donec expectatæ aduentarent suppetiæ.

Literas hasce Marchio Anspacensis sub dato 8. Ian. Rotenburgo ad Principem Anhalt. transmisit. simulq; monuit, summã requirere necessitatem, vt præter succursum, qui expectetur, Vnionis exercitus augeatur: alias negotiũ infeliciter esse successurum, (. il faut necessaire que nous nous renforcons outre les secours qu' auons à attendre, ou les affaires iront mal.) Fratrem suum Culmbacensem cõmeatum hosti denegasse; hoc ꝑcipuum sibi esse solatiũ: sed Deo auxiliante acturũ sese, quod possit:

Eadem

Eadem die redditæ Marchioni sunt literæ, ab Anhaltino scriptæ, quibus aduentus sui certiorem ipsum facit, ad quas respondit Anspacensis; Gaudere se de aduentu ipsius; absq; illo enim si esset, Palatinatum superiorem multis & magnis periculis obnoxium futurum. Paulo post rationes instituit militum, qui ex vnitis Hollandiæ Prouinciis ad ferendas suppetias mittuntur. Equites ait esse mille & septingentos, pedites ter mille, sexcentos & septuaginta; hoc igitur suum esse consilium, vt Marchio Badensis cumprimis commendatum sibi habeat Electoralem Palatinatum, & transitum Francofurtensem, vt equites Obentraudiani sine mora lustrentur, tormenta & munitiones in ordinem redigantur, exercitus prouincialis ad eiusmodi loca, quæ Electori Moguntino p̄iudicium aliquod singulare parere possint, mittatur: quod si tergum obuertat hostis Palatinatui, aliusque ascendat, tunc Badensem Neapolim cum equitatu se conferre debere: quod si Bambergam tendant aut Forchemium, Anspacensem castra versus Erlangen & Baiersdorf metari oportere. An autem viribus modo nominatus Anspacensis hosti par sit futurus, iudicandum se Anhaltino relinquere: Herbipolensem certe exercitum esse intermedium, nomine quidem Bauaricum, sed mox, vbi velit, futurum Cæsareum (*Nonne ex his luce meridiana clarius apparet, principales Vnionis Directores contra Cæsarem principaliter colludere?*) Quod si Bauariæ Dux exercitui huic obuiam procedere, transitumque liberum ac patentem præstare ipsi constitueret, vereri se, ne quatuor VVirtenbergensium equitum turmæ frustra illos detinere conentur (*notandum hic, quod Anhaltinus propria manu ad marginem scripsit*, à lui facile faire à larme, *ad eundem sensum, quo supra ad Plessenium.*)

Eodem die Pleichardus ab Helmstat Rotenburgo ad Anhaltinum scribit; Omnes ac singulos de prospero ipsius aduentu lætari, sperantes, Bauariæ Ducem super præsentia & regimine ipsius alias initurum esse rationes, aut certe ancipitem mentis futurum: Marchionem Durlacensem hoc ipso die, 8. nimirum Ianuarii Neapolim versus processisse. *Deinde conqueritur*, Ciuitates Imperiales Vnioni adhærentes iis in locis, vbi exercitus commoratur, lucro in pecuniis persoluendis adeo auide inhiare, *rogatque, vt debita huic malo remedia Anhaltinus adhibeat.*

Postea, cum Anhaltinus, iam Generalis Bohemici exercitus Dux, munus sibi oblatum strenue subiisset, eandemque ob caussam Prinnam sese contulisset, reliquis autem Vnitis negotium aliquanto grauius ac periculosius esse videretur, Dux VVirtember-

tember-

tembergensis literas sequentis tenoris ad ipsum misit, sub dato 12. Ian. ann. 1620: Gaudemus de aduentu T. C. ex Bohemia, tum eam ob causam, vt T. C. turbulentis hisce temporibus in superiori Palatinatu omnia ac singula debito ac decenti ordine constituat; tum vt in puncto principali defensionis Vnitorum, durante præsertim ac continuante contrariæ partis tam forti atque firma coniunctione, salutaribus suis consiliis negotio succurrere vna cum aliis possit. Dominus Marchio Brandeburgensis, Generalis, exigente ita rei necessitate, conuentum Heydelbergæ indixit, quem, postpositis propriis nostris negotiis, ad testandam beneuolentiam atq; affectionem nostram frequentabimus, non dubitantes, T. C. vt hactenus de toto negotio bene meruit, ita & in posterum semper esse continuaturam, atq; vna cum Marchione Heydelbergam, vt & ipsa maxime arduis deliberationibus interesse possit, profecturam, &c.

Postquam vero Vnio exercitum suum, quem hactenus in Bohemia, in Palatini atque ordinum Bohemiæ commodum, aluerat, Palatino obtulerat, monitorias literas sequentis tenoris Pleichardus ab Helmstat Rotemburgo mittebat; Necessarium sese existimare, vt in dimissione atque oblatione quinque agminum pedestrium (*. quæ ab Vnione fieri debebat.*) aliquis ablegetur, qui dimissioni atque oblationi isti intersit, & milites statim nouo iuramento sibi adstrictos reddat: Anhaltinum itaq; R. M. (*. Palatinum.*) submonere debere, quomodo sit procedendum, qua item ratione exercitus Bauaricus retardari possit. Inter alia & istud suggerere, eiectionem imaginum ex templo arcis & Iesuitarum aliquibus ex Vnione ordinib. sanequam displicere: nec se intermittere posse, quin Anhaldino prolixius de hac re scribat: vrgeri se ad id fide atque affectione, quam erga R. M. (. Palatinum.) gerat.

Decimo sexto Ianuarii die Berckius Principi Anhaltino Venetorum ad Palatini atque Vnionis literas responsionem, adiuncta prolixa quadam relatione ex Roma, mittebat, in qua inter alia narrabatur; Perplexos ibi ac meticulosos esse plerosque ferme ac singulos ob protestantium Vnitorum in Germania felices successus: Pontificem nihil aut parum rem hanc curare: quin & denuo dissensiones N. N. cum Pontifice intercedere; optare plurimos, vt castigatio quædam acris à Deo super luxuriosos ac omnibus vitiis inquinatos Sacrificulos immittatur: Cardinales sæpius Pontificem monuisse, vt stato della chiesa, incursionibus quippe populorum Aquilonarium omnino patentem, fortificaret, veruntamen

frustra in eo laborari: quin & Bellarmino Cardinali in faciem dixisse; opes ac facultates suas nimis esse exiles ac tenues; malum contra in Germania adeo graue ac periculosum, vt, etiamsi velit, occurrere tamen ipsi non possit: Galliæ regem parum Cæsari gratificaturum, quin potius ea, qua Electores & Principes Catholici, vsurum esse excusatione: incuriam atque auaritiam Pontificis huius, Cæsari maximo detrimento esse futuram.

Non multo post tempore idem Berckius literas Venetiis de dato decimo septimo Ianuarii à clanculario quodam Correspondente per numeros scriptas misit, in quibus multa de Confœderatione inter Venetorum & Hollandorum respublicas inita, ac de statu regni Galliæ commemorat, atque inter alia Regem in responsione sua Palatino data, titulo ipsum regio dignari noluisse, eam ob causam, quod nec Angliæ rex, etiamsi socer ipsius esset, eodem illum titulo insigniret. Venetiis literas Palatini, quibus Coronam regni Bohemiæ à se acceptatam nunciet, ex Germanica in Italicam linguam versas esse atque impressis, easdemque nudiustertius publice venumdari cœpisse.

Die Ianuarii vigesimo primo Anhaltinus ex Haga Comitis inter alia certior redditur, quod aliquot Consiliarii Anglici Regem suum à ferendis genero suo, Electori Palat. suppetiis auertere, è contra vero Palatino, vt regno Bohemiæ cederet, persuadere ausi fuissent, ob superiorem Cæsaris Cæsarique adhærentium potentiam.

Vndecimo Ianuarii die, anno 1620. hinc inde exploratoribus emissis, 16. tandem Februarii nuncium affertur de Electore Saxoniæ, quod, neglectis dehortationibus Iohannis Casimiri, & Iohannis-Ernesti, Fratrum & Ducum Saxoniæ, lineæ Coburgensis, in proposito suo, rem bellicam in effectum deducendi, & Sac. Cæsar. Maiest. omnibus modis auxilium ferendi, perseueret; quodque Schonbergius expressis verbis dixerit, quandoquidem Sac. Cæs. Maiest. vt Cæsar eligeretur ac coronaretur, vna cum aliis effecerit, omnem etiam sese lapidem esse moturum, quoad reputationem & autoritatem illius sartam tectamque conseruaret; Electorem Saxonicum cum Bauariæ Duce eodem esse animo, ac proposito, & tali quidem; Cum videant, belli tumultus indies magis magisque inualescere, necesse esse, vt prouideant, ne Imperium omnino pessundetur, subditi innocentes spolientur, bonaq; eorum miseris modis vastentur ac diripiantur, sed gliscentes potius vehementioris belli flammæ mature extinguantur, ac nobile pacis aureæ donum patriæ restauretur. Saxoni persuasum esse, intentionem

Ordinum

Ordinum Bohemicorum & Regis ipſorum eo collimare, vt non ſolum Catholici, ſed & Lutherani opprimantur: documentum iſtius rei præbere quod Reformati hoc tempore ſuperiores ſint in regno Bohemiæ, tum etiam proceſſum, quē in templo arcis ſuſceperint, eūdemq; aliis etiā in locis cōtinuare conſtituerint. Vereri a. ſeſe, ne eund. exitum īmaturi iſti zelotypi ſortiantur, quē Pontificii practici, è feneſtris & regno expulſi. R. M. (.Palatinū.) in tanto iam apud cōmunem plebeculā verſari odio, vt, niſi mature malo ꝓſpiciatur, breui totalis ſeditio metuenda ſit. Diſtrictus Leitmericensē & Sactenſem, paratos eſſe, exercitum Saxonicum prompto obſequio accipiēdi: multos è Bohemis, in domū Auſtriam bene adhuc affectos operā ad id ſuā ſtrenue collaturos regimen Caluinianorū multo eſſe intolerabilius, q̄ Catholicorū; deteriorata per id oīa, nihil melioratum: ſuppetias præterea ex Hiſpania, Italia, Polonia, multiſq; aliis prouinciis aduentare lōge maximas, qb. reſiſtere impoſſibile videatur: pleroſq; imperii Rom. ſtatus à Cæſaris partib. ſtare, quin aliquos etiā ex Vnitis: Elect. Brandenburgicum turbis hiſce Bohemicis haud quaquā ſe immixturum, ne Electoratus, aut Ducatus Pruſſiæ iacturam faciat: Bohemos bello iam defatigatos pecunia deſtitui: Exercit⁹ Duces & Capitaneos ob defectum ſtipendiorū mereri amplius nolle: milites plurimos periiſſe, reliquos, vt & Bohemos, ſeditionem moliri, nec plures poſſe colligi aut conſcribi. Ex quibus omnib. liqueat, S. C. M. facilime intentionem ſuam eſſe aſſecuturam, Regnumque Bohemiæ vna cum incorporatis Confœderatiſque prouinciis recuperaturam. Multa etiam ſeſe alia habere, quæ narrata fuerint, verum ea ſeſe literis tuto committere non poſſe.

Decimo quarto Februarii die, eiuſd. anni literæ Venetiis miſſæ ſunt ſequentes: Regis Galliç legatos à Veneto Magiſtratu poſtulaſſe, vt vna cum Rege ſuo turbis Bohemicis ſeſe interponeret: oēs a. fere exiſtimare, medium hoc eſſe ab Hiſpano ſuggeſtum, ad finem Diabolicum (.ſuggerito da Spagnioli cō qualche diabolico fine.) Venetos in reſponſione prouide & caute eſſe proceſſuros, ne periculum aliquod incurrant. R. Maj. (.Palatini.) literas, Magiſtratui Veneto natiuitatem regii filii nunciantes, diligenter fuiſſe redditas, reſponſionemque breui eſſe ſecuturam; multum hæcatq; ſimilia emolumenti atq; vtilitatis cōferre ad extruendā cauſandamq; propenſionem ac beneuolentiā: multo a. cōſultius atq; vtili⁹ fore, ſi vnus aut alter (Palat. aut Gabor.) proprios ſuos miniſtros Venetiis aleret: ſcire ſe atque aliquos alios perlibenter cupere, an

Hungaria inferior, Venetis contermina, in Cæsaris vel Gaboris sit potestate: tum Gaborem etiam monendum esse, vt progressuum ac successuum suorum data quaq; occasione Venetos certiores faciat, amicitiamque ac beneuolentiam suam ipsis offerat: hoc enim facto exordio paulatim ad vlteriora posse procedi, secondo che por eranno gli affari del mondo, hoc est, prout res mundanæ ferent.

Die Februar. 19. Gothardus à Starnberg Principi Anhaltino scribit, sese in Austriam superiorem supra Ensam proficisci nondum potuisse: hostē irruptionem fecisse: transitum, quem vocant, aureum omnino esse diruendum, vt præscindatur ipsi iter in Bohemiam: locorum istorum gnarum facile animaduertere posse, quā hæc vtilis futura sit Impressa: metuendum quidem esse, ne, qui supra Ensam degunt, hostilius tractentur: sed cum regno admodum necessaria sit istius regionis conseruatio, sperare illos ratione Confœderationis atque expectare vicinas debitasque suppetias: alias defensiue tantummodo, non offensiue vti bellum gerant, coarctari, cunctationibusq; istis consumi: serio tandem (.prophetia.) aliquando in re tam seria agendum esse.

In tractatione Posoniensi & Brinnensi, ad quas Vngnadius in litteris suis è Lintio vicesimo quinto Februar. missis collimat, deteguntur machinæ ac doli, quibus hi Confœderati, Ordines Styriæ, Carinthiæ & Crainæ pari ratione ad rebellionem seducere conati sunt. Sic enim Vngnadius scribit; Ordines Euangelicos in Styria, Carinthia & Craina esse quidem propensos ad postulandum liberum Religionis exercitium, verum, vti rumor eat, à proposito suo facile metu ac timore posse deterreri, &c.

Eadem de re tractauit etiam quidam ab Eckenberg Brinnæ cum Comite Turrensi, quem postmodum Principi Anhaltino Comes de meliori nota commendauit, hisce verbis: Baro hic ab Eckenberg vnus est ex numero illorum, quos gloriosam vitam degere dignissimos puto. Natione est Styrius, genere & stirpe admodum nobili, regionis & gentis illius amor & deliciæ generis humani. Hunc etiam talem esse, qui omnis generis informationes Anhaltino communicare possit: fructuosius nihil posse fieri, quam si Styria cum amicitia & humanitate occupetur: ad id requiri certum peditatus numerum, à Confœderatis prouinciis proportionaliter colligendum, eiq; Eckenbergium hunc principaliter esse præficiendum, qui rem hanc Deo auxiliāte inchoaturus ac feliciter sit effecturus. Quod si factu consultum putet ipsius Celsitudo, atque Eckenbergium istum accersitum ad se velit, in Turrensis Comitis ca-

stris

ſtris ipſum commorari ſciat. *Super exteriori literarum iſtarum parte hæ quatuor ipſius Anhaldini manu ſcriptæ erant concluſiones.* 1. Styrios per litteras ad confœderationem eſſe ſolicitandos. 2. Milites, quanti, quando, vbi, quomodo? 3. Boſnakircham verſus. 4. Conçionatores ſimul introducendos.

In dicta Poſonienſi tractatione de eodem negotio deliberatum fuit, quibus nimirum rationibus ditiones illæ ad confœderationem eſſent deducendæ, aut, ſi euentus votis non reſpondeat, quomodo à Gabore per irruptiones ac vaſtationes ad colludendum cogi poſſent. Deputatus itaque ad iſtud negotium Budianus, vt ex parte Gaboris cum ordinibus Stiriæ tractaret. Is poſtmodum ſequenti tenore ſcribit: Aliquos ex ordinibus Stiriæ, tranſitus Gabori liberos exhibere ac conſeruare velle, decreuiſſe; clancularios correſpondentes poſtmodum, data commoda occaſione, reliquis ſeſe adiuncturos, &c. *Aliæ inſuper etiam literæ à Comite Turrenſi de dato Brinnæ 23 13. Februar. miſſæ, quibus mentionem facit literarum, à Comite Hollacenſi ad Baſſam Budenſem ſcriptarum ſibi autem nondum redditarum: præiudicium igitur ſibi non mediocre parere, ſi Baſſa literas iſtas reſponſorias non acciperet. Iudica Lector, an non hoc cum Turca atq; eius miniſtris & vaſallis ſit colludere?*

Decimoſeptimo Martii Iohannes Georgius Poblicius, præcipuus belli Commiſſarius Principem Anhaldinum plurimarum ex Praga particularitatum certiorem reddit, vnde manifeſtum euadit, Palatinum eiuſque complices, poſthabito Decreto Norimbergenſi poſt finitum menſem ab illis deſignatum nihilominus facultatibus Vnionis vſum, atque aliquam exercitus partem Vnionis adhuc ſumtibus alitam fuiſſe. Inter alia etiam ſcribit, equitum quinque turmas, à Comite Reinhardo conſcriptas, 20. 10. Martij Ensdorffij luſtratum iri, equites eſſe plane delectos: ſeptimum menſem eo die finiri, atque ita Vnionem (NB.) ſeptem ſtipendia menſtrua exercitui Anhaldino perſoluere: cohortes Saxonicas breui tempore in Bohemiam aduentaturas, vti à Duce Saxoniæ Wilhelmo perceperit: res præterea in regno Bohemiæ iam ita eſſe comparatas, vti proceres regni antehac etiam more ſuo veteri facere ſoliti fuerint: illos heri Regiam Maieſtatem (Palatinum) de danda mutuo pecunia, qua iam plane deſtituantur, compellaſſe: mirari ſe (Poblicium) atque extimeſcere, quoties in curiam atq; ſocordiam hominum iſtorum in tantis ipſorum periculis atque diſcriminibus ad animum ſibi reuocet: plura ſe habere, Celſitud. illius ſignificanda, quæ calamo committere non auſit.

Cum iam Anhaldinus non ſolum regni Bohemiæ ac confœderatarum Prouinciæ-

uinciarum, ſed etiam ordinum ſupra & infra Enſam, Generalis eſſet conſtitutus, Auſtriacis inferioribus, contra Cæſ. Maieſt. inſurgentibus ac rebellionem armata manu molientibus, conſilia ſuggeßit, qua ratione omnia dextre ac feliciter peragi poſſent: quin & ſupremum excubiarum magiſtrum cum præſidiario milite Rezæ immiſit, ſub prætextu inſignium vtilitatum, quas ordines inde eſſent percepturi, vti Reſolutio ipſius de dato Egenburgi vigeſimoſecundo Martii teſtatur.

Ordines autem Auſtriaci, præiudicium exinde ſecuturum animaduertentes, milites Anhaldinos præſidiarios ſuis adiungi recuſarunt. Alia igitur Anhaldini declaratio ſubſecuta eſt; perpenſis nimirum ac trutinatis hinc inde circumſtantiis, commodiſſimum ſeſe exiſtimare, vt ordines Auſtriaci ſoli præſidium Rezæ in ſe ſuſcipiant, ea tamen lege ac conditione, ne, ſi tractatio forſitan pacis cum aduerſa parte inſtitueretur, abſque Anhaldini conſenſu ciuitatem præſidio priuent, multo minus abſque Reg. Maieſt. (Palatini) & confœderatorum ſuffragio, loco illo cedant; ſed potius, poſtulante ita neceſſitate, Bohemicum præſidium recipere ſint parati. (NB.)

Paulo poſt cum Comitia 28. Martii Pragæ eſſent indicta, Princeps etiam Anhaldinus, Bohemorum quippe & confœderatorum Generalis, eo ſe contulit. Ibi diu de grauißimis negotiis fuit deliberatum, atque inter alia: qua ratione confœderatio Hungarica ab omnibus Prouinciis perfecte confirmari, confœderationes ſimul augeri atque dilatari, cumprimis vero in Vnitas confœderati Belgij prouincias extendi, legatio præterea ad Portam Ottomannicam ſpectabilis & qualificata adornari, negotium defenſionale recte ac firmiter ſtabiliri, aduerſus refractarios Reg. Maieſt. regem ipſum agnoſcere recuſantes, executiue procedi, inuentiones, & media colligendi pecunias & cenſus, veſtibus, potui, & ſimilibus imponendos, excogitari, maxime autem omnium res bellica ita confortari queat, vt tolerari fortiter in futurum poſſit.

Durantibus hiſce Comitiis natus nupero Decembri infans Baptiſmo adhibitis ſingularibus ſolemnitatibus oblatus, atq; inter alios Gabor etiam, vti Suſceptorem ageret, requiſitus fuit. Nomen infanti, Ruperto, datum ſplendidaq; conuiuia, ſaltationes atq; epulæ inſtitutæ.

Eadem die Princeps Anhaldinus, iunior propria ſua manu nunciat, literas ſibi eſſe redditas à Chriſtophoro Barone à Dona, quibus ſignificet, ſuppetias ex Anglia certo eſſe ſecuturas, quin & Venetos Palatino aſſiſtere decreuiſſe:

uisse: Ducem N. paulatim ad arma progredi; Papam ad aliud auxilium, quam decem millium florenorum, singulis mensibus soluendorum, ferendum moueri nullo modo velle: Hispanum non posse: hunc ob debitorum atque æris alieni grauitatem: illum ob intensissimum auaritiæ studium: Romæ exercitum Palatini atque Anhaldini expectari: nunquam preciosiorem ibi inuentum fuisse thesaurum, q̃ hoc ipso tempore, centum auri millionibus æstimatum: Exercitui aduentanti magnam Italiæ partem accessuram, partim metu, partim odio in Pontificem, ductam: Tempus Deo esse notum (Dieu trouuer à son temps, &c.)

Vidua senior Electoralis Loysa Iuliana 30. Mart. veteris, aut 9. April. noui styli Anhaldino scribit: Sollicitos esse omnes, ac scire percupere, quo exercitus, ex Belgio & Lotharingia veniens, tendat: Marchionem Badensem intentionem habere optimam: Deum sese precari, vt felicem ipsi largiatur successum: existimare autem, Comitia Pragæ indicta absque ipsius (Anhaldini) pręsentia finiri aut concludi non posse: tum etiam credere, filium suum, Regem, magno in ipsum desiderio ferri: denuo Deum se rogare, vt in filio suo gratiam fortitudinemque augere, & quę ad maius honoris sui incrementum facere possint, concedere benigne velit.

Triduo post Anspacensis Anhaldinum certiorem facit Resolutionis, Herbipoli ad Legationem Vnionis, Norimberga Monachium missam, data: quam ait neque Categoricam neque dilatoriam esse, sed acrem & ponderabilem: rem igitur & tempus iam postulare, vt aliquis tandem ipsis demonstretur effectus (tellement qu' il me semble, que maintenant, il faudra mostrer quelque effaict.)

Vigesimosexto Aprilis, ann. 1620. supra dictus Poblicius scribit; Philippum, Comitem Mansfeldensem, nobilem quendam ad Principem Anhaldinum misisse, ac seruitia sua Reg. Maiest. (Palatino) obtulisse. Quod si pluribus Reg. Mai. militibus opus haberet, oblationem hanc Comitis Mansfeldensis haud male casuram; in tanta præsertim illorũ penuria; tũ contra Saxonem etiam Reg. Mai. illo vti posse, ad excitandum contra istum bellũ intestinum: Comitem illũ magnæ apud nobilitatem in illa regione esse auctoritatis: sed hęc talia esse, quorũ Reges & Principes curam suscipiant: properare Comitẽ Turrensem: hostem n. tormenta afferri curasse, quibus Comitem adoriri decreuerit: Turrensem moleste admodũ ferre, q̃ non alia ꝓcessum esset via: cõsultum NB.

itaque

itaque ducere, vt in Waidhofen & Drosendorff irruptionem faciant: quod si præsens esset Anhaldinus, in nomine Domini aleam sese esse iacturum.

Maii 3. die Correspondens siue Collusor Plessenii N. Villiers quamplurima specialia eidem transmisit, de Legatione præsertim Gallica Duca de Angoulesme Viennam versus. Insequenti 4. eiusdem mensis die Cancellarius Palatinus à Grun Plessenio (Pragam à Palatino accersito) circumstantias varias Reg. Maiest. exponendas atque ad animum reuocandas commisit, quarum consideratio Palatinum, Plessenium & D. Camerarium, ambos ipsius familiarissimos atque intimos consiliarios, etiamnum prudentiores ac circumspectiores reddere debebat. Sunt autem tales:

1. Inferior Palatinatus inopia pecuniæ premitur. Hostiles igitur insultus sustinere aut tolerare nullo modo potest. Quin etsi præsens rerum status ita permaneat, nec hostilis inuasio sit metuenda, par tamen ferendo sumtui, in milites VValdmanshusianos atq; equites quingentos Obentraudianos, impendendo, esse non potest, qui per singulos menses triginta florenorum millia excedit.

2. Palatinatus ære alieno obstrictus est in causa Vnionis, centum quinquaginta florenorum millia excedente, in residuo: non annumeratis ijs, quæ in celebrando fortassis in futurum Vnionis conuentu, addi necesse est.

3. Landgrauius Mauritius, qui Vnioni debito ducentorum milliũ florenorum est obligatus, atq; hisce Francofurtensibus nundinis soluere istud promisit, nihil omnino præstitit. Quod si solutio illa facta fuisset, aliquantulum adhuc moræ tolerari potuisset.

4. Commissarij prouinciales inferioris Palatinatus intra nouem mensium spacium super trecenta florenorum millia mutuo dederũt, ditionemq; illam mille quingentis florenis, pro pensione soluendis, aggrauarunt. Nulla insuper apud incolas in promptu est pecunia, mutuo danda, cum Commissarij omnia iamtum loca fuerint perscrutati atque expiscati. Peregrini & ipsi pecuniæ mutuationem detrectant, solutionis metuentes incertitudinem. Camera pecunia prorsus caret, quippe quæ iam antea à Franckenthalensibus septuaginta florenorum millia mutuo acceperit, ad frequentandas nundinas, cum, absque hoc si fuisset, in summũ Palatinatus fuerit coniectus dedecus. Pręterea administratio (*Monasteriorum, Parochiarum, ac Prælaturarum ante hac in proprios ac priuatos vsus conuersarum*) nummis itidem plane destituitur;

tur; cum fruges ac vina vendi commode nequeant, in quibus duobus tamen potissima prouentuum pars consistit.

5. Structura Manheimensis ob eundem defectum continuari nequit. Nuper enim à Deputatis consignatio insinuata est, continens debitum triginta & octo millium florenorum, in residuo adhuc persoluendorum, quorum solutio impossibilis est, cum & alia hinc inde loca in Palatinatu sint munienda, & ad commodam loci defensionem restauranda.

6. Quapropter cum res ita sint comparatæ, nec vlla alia, pecuniam colligendi, supersint remedia, roganda est R.M. (Palatinus) vt de pecunia Vnitarum in Belgio prouinciarum, quam singulis mensibus Vnioni vel Bohemis transmittunt; vel de illa, quæ ex Anglia afferenda est, hoc tempore centum tantummodo millia florenorum, ac elapso mense vno atq; altero iterum tantundem, hisce ditionibus communicentur; aut ad minimum Cassæ Norinbergensi septuaginta quinque florenorum millia hac vice pendantur. Interea census ac tributa florenum scilicet eiusdemq; quadrantem in singulos centum soluendo, erunt ad tempus aliquod augenda, donec aliquando incommoda hæc à ditionibus hisce diuina clementia fuerint auersa.

Mirum alicui posset videri, quod cum Palatini atque Vnitorum status adeo fuerit infirmus, ruinosus, miser atque debilis, tanta tamen iactantia in recensendo atque extollendo suo apparatu, pecunia, munitione, &c. fuerint vsi, & tantum non totius orbis dominium arroganter atque fastuose affectauerint. Quid memorem pecuniarum aceruos, quos ex Anglia Norimbergam missos fingebant, mentiebantur, somniabant? Quid quod vbique locorum conquisita ac postulata fuit pecunia? Vlmæ ac Norimbergæ à D. Camerario: Argentorati à D. Pastore: Hamburgi, Bremæ, atque in Dania, à Kniphusio: in Hollandia, & Anglia à Barone à Dona. Fortaßis imaginati sibi sunt miseri illi homines, iactationibus, & minis suis Thrasonicis omnes vbicunque terrarum potestati ac iurisdictioni suæ esse subacturos. Verum spe sua miserum in modum falsi sunt ac frustrati.

Correspondens Parisiensis clancularius 9. huius mensis die Plessenio scribit, sed supposito alio nomine, du Noyer: Expectare se magno cum desiderio, dum copias initarum confœderationum sibi transmittat: percepisse se alicunde, aduersam partem aliquid contra inferiorem Palatinatum moliri: veruntamen sese arbitrari, ob succursum Hollandorum, & commixtionem iurisdictionum trium Archiepiscoporum

Electorum cum Palatinatu, propositum istud ad aliud vsque tempus dilatum iri: N. Hispanis vehementius esse addictum, quam regem Galliæ: binos legatos Gallicos, Bethunes & Preauxium procul dubio N. aduenisse: hos Ducem Angoulesmensem statim esse insecuturum; qui duobus Vnionis legatis dixerit, Legatorum Gallicorum instructionem atque intentionem directam esse ad tractandam pacem, impediendumque Turcæ in Christianorum terras incursum: in mandatis præterea datum ipsis esse, vt vtriusque religionis Electores ac Principes hac de re compellent. Sed familiarem quendam atque amicum suum, qui bonam Instructionis partem pellegerit, in aurem sibi suggessisse, quod Catholica illis Religio in Instructione ista grauibus & ponderosis verbis sit recommendata; quodque eo diligenter ac sedulo contendere ipsis mandatum sit, vt Regem Bohemiæ (Palatinum) à proposito suo & Corona dimoueant. Licet enim aliud alibi prætexuerint, breui tamen ex propositione eorum, ad Vnitos Principes, manifestum fore, quid moliantur aut parent.

Achatius à Dohna (qui ante annum abdicationis & electionis negotium Pragæ tractauerat) 5. 15. Maii Lingelsheimero, Electoris Palatini consiliario intimo, ex Anglia scribit: Heri se apud regem Angliæ fuisse, vt cognosceret, quid de legatione Gallica in Germaniam missa futurum esset: nondum autem sese potuisse animaduertere, quod & Angliæ Rex legationem eodem missurus sit: promisisse quidem Regem, resolutionem intra paucos dies sese daturum; eam sibi esse expectandam; eius, cumprimum facta fuerit, locum tenentem Heidelbergensem certiorem se esse redditurum: in mandatis sibi dedisse regem, vt Electori Palatino scribat, Ducem N. cum Palatino, Vnione & Hollandis, ob diffidentiam & differentiam, in qua cum N. versetur, vniri & confœderari cupere: regem existimare, ipsum esse audiendum, eiusque rei Hollandos certiores iam esse factos.

Decimosexto eiusdem mensis die sæpe dictus Plessensis Collusor Parisiis ad eundem Lingelsheimerum, supposita literis nuda ac vnica literula N. scribit; narratum sibi esse, quod Vnitis Ducibus çor in genua decidere cœperit, nulla alia de causa, quam quod ex Anglia resolutionem totalem & placentem non accipiant: dubitabundos præterea illos

illos esse, atque in ancipiti hærere, vtrum exercitui in Alsatia transitum ad Breysachium concedere debeant, necne; quin imo spem illos omnem, ob contrariam Electoris Saxoniæ resolutionem, abiecisse: hoc multis dolere in Gallia, qui consultum esse ducant, si Palatinus coniugem suam in Angliam, vt parentem suum, proceres ac populum ad suppetias genere suo ferendas aliquanto fortius concitaret, ablegaret: istud consilium non à vulgatæ sortis hominibus, sed à viris illustribus & grauibus suggeri: monitum itaque velle Plessenium, vt suo loco, tempore atque occasione istud in medium proferat.

Quamobrem cum Palatinus eiusque consiliarii ex hisce, quæ hactenus gesta fuerant, rerum suarum infirmitatem satis animaduertissent ac deprehendissent, alia rem via aggredi cœperunt. Misso itaque ad Bauariæ Ducem legato D. Camerario, spe vana tumido, id agebant, vt, si non posset ad ferendum auxilium, saltem ad neutralitatem obseruandam illum disponeret. Sed & hæc illos spes fefellit, vti ex literis correspondentibus, inter Electorem Palatinum, & Ducem Bauariæ hinc inde missis ac remissis, liquido cuiuis constare potest. Idem Camerarius, quæ per istud temporis Monachii hinc inde expiscatus fuerat, Plessenio Pragam, adhibitis Ziphris, scribit, sub dato 18. 28. Maii, ann.1620. Diutius hic (Monachij) quam mihi gratum est, detineor. Excusatio in promtu est, negotia indies magis magisque cumulari, atque vnum alterum impedire. Ex omnibus circumstantiis colligo, Ducem Bauariæ non omnino in neutralitate esse permansurum, sed auxilium Cæsari laturum. Wensinius Dresdæ est; id quod, me interrogante, tacuerunt. Sed vnus ex consiliariis postmodum inter pocula mihi retulit, vbi inter colloquia banni etiam imperialis exaggeratio per discursum in medium prolata est, vnde colligendum, Bauarum graue aliquid tentaturum. Heri auisæ Italicæ, Roma huc allatæ, communicatæ mihi fuerunt, in quibus expresse legitur, Ducem Bauariæ Pontifici significari curasse, se nil nisi Declarationem Cæsaream expectare: illa enim facta statim se irruptionem in Palatinatum superiorem paraturum. Consideratione itaque sane quam diligenti opus esse mihi videtur, propter causas, quas nuper tetigi. Quid si rex Bohemiæ (Palatinus) fratri suo Duci Ludouico-Philippo ad tempus & certas literas reuersales restitutionis cederet, aut certe iuniori principi, cui tutor facile tum inueniri potest; contra illum

enim executio locum non haberet. Sunt quidem hæ meræ cogitationes. Sed lubens fateor, me ex metu aliquando posse præcipitari. Ex vnitis non omnes pari vtentur constantia: maxima pars tempori seruiet. Quod si exercitus Bohemicus aliquid damni capiet, quod Deus auertat, in malo ac periculoso admodum res nostræ erunt statu: cum nec Hungaris tuto ac secure sit fidendum. Mouent me atque etiam angunt interna nostra mala: irresolutio, defectus pecuniæ, aliaque plura incommoda: & plus quidem angunt, quam omnium hostium vis ac potentia. Deus ipse auxilium ferat. Elector Brandeburgicus aut eius consiliarij Berlinenses erunt monendi, vt militum conscriptiones maturentur ac promoueantur. Efficiendum præterea, vt (NB.) Saxonis auri pulex immittatur: Dux insuper Pomeraniæ per regem Bohemiæ melius disponatur, & ad nostras partes perducatur. Monachij præparantur omnia ad procinctum bellicum. D. Iocherus conqueritur de imminentibus commotionibus vniuersalibus: sed neruose & circumspecte ipsi occurri, ita vt sperem, rationes dubitandi apud Bauariæ Ducem aliquid esse effecturas, vt est princeps prudens, & nonnihil timidus. Bohemiæ regem (Palatinum) hic nemo titulo regio dignatur; quin & nouæ electionis iunioris nostri Principis ne vnico quidem verbulo facta est mentio. In reliquis etiam omnibus consilia sua tegunt & occultant, vt penetrare in illa facile non sit. Capitanei atque exercitus Duces absentes sunt. Crabatæ merentes immensum ruricolis damnũ attulerunt. Ingolstadij firmum est præsidium, Monachij plane nullum: vrbs autem muniri & fortificari cæpta est. In nouissimis aulis ex Praga, heri à D. Iochero mihi communicatis, narratur, Camerarium Monachium versus profectum esse, ei insidias tendi ac laborari, vt vel viuus vel mortuus in exploratorum potestatem veniat. Profecto istiusmodi mendacia occasionem possent præbere eiusmodi incommodis, de quibus nemo prius vel cogitasset, vel somniasset. Authores igitur istiusmodi nouitatum ementitarum vt cohibeantur, necesse est. D. Iocherus ipse detestatus est illas, vti spero, ex animo. Interim tamen doli & practicæ Iesuitarum non sunt negligendæ. Auisas Roma allatas D. Iocherus omnino negauit, asseuerauitque, nunquam istud in Bauariæ ducis animum venisse. Quotiescunque autem Assecurationis mentionem feci, silentio istud præteriit, ac nude dixit, haud facile Bauarum turbulentis istis rebus

sese

ſeſe immixturum, nec compertum ſibi adhuc ſatis eſſe, quid reliqui Ordines ac Status ſuper hoc negotio ſint decreturi: optare ſe, vt in tempore conſilium vtile capiatur, & maiorum tumultuum, motuumque occaſio euitetur. Vtinam habuiſſemus amanuenſem quendam, qui diligenter omnia protocollare potuiſſet: mihi tempus non ſuppetit, omnia ac ſingula ſcribendi, nec ſatis tuto committi calamo quiduis poteſt. Quod ſupereſt, ad relationem, quam ſimul mitto, me refero. Proceſſiones atque id genus alia multum mihi temporis ſubtraxerunt. Deuotio enim hic admodum ſeria eſt atque ardens, & clerici adeo negotioſi atq; occupati, vt iter meum non parum impediant. Sed quod mutari nequit, æquo animo ferendum eſt.

Tandem Achatio à Dohna promiſſa reſolutio, legationem in Germaniam concernens, data eſt, vti teſtatur extractum literarum Londræ datarum de dato 28. Maii, an. 1620. Regem communicationis Inſtructionis, Legatis in Germaniam Gallicis traditæ, participem fieri non potuiſſe, quod Legatos ſuos non etiam ſimul cum illis ablegauerit: Henrico Wottenio autem, Venetias ad ordinariam ſuam Reſidentiam profecturo, commiſſionem, aliquos Electores, Duces ac Principes de ſuſpenſione armorum ad tempus aliquod, compellandi, datum iri: interea mille Anglos in Bohemiam tranſmiſſos: contributiones etiam pecuniarias à Barone à Dohna paulatim colligi, ſed aliquanto, quam ſpes fuerit, tenuiores: Glaſquinium Ducis Wirtembergenſis Secretarium, nomine Vnionis itidem diligentiſſime apud Regem de ferendis ſuppetiis egiſſe, ſed nec ſatisfactionem, nec promiſſionem, quamuis euidentiſſime & ad oculos demonſtratum fuerit, quam hoc ipſo tempore auxilio opus eſſet Vnioni, vllam accepiſſe.

Sub dato primo Iunii in aulam Cæſaream ſequentia noua ex Hungaria ſunt aſportata: Vlleianos, Gaboris miniſtrum, Capitaneum Damaſdi cum Barone quodam Bohemo atque aliis Conſtantinopoli Budam ſummo cum gaudio aduenisſe, literaſque credentiales ab Imperatore Turcico attuliſſe, eius tenoris, quod omnes & ſingulæ prouinciæ, Bethlen Gabori ſubiectæ, ac iuramento obligatæ, cum Turcico Imperatore pari modo & vinculo debeant eſſe confœderatæ. Imperatorem Turcicum cum Tartaris pacem iniiſſe, iiſdem ingentia munera promiſiſſe: Gabori quadraginta Tartarorum millia ad ferendas ſuppetias pollicitum fuiſſe: quin etiam, vbi opus foret, in propria perſona Gabori ſeſe coniungere, ſanguinemq; ſuum vna cum ipſo fundere, ipſius

& confœderatarum prouinciarum fidelem amicum ac fratrem esse, diesq; ac noctes id operam dare decreuisse, vt pacem cum Persarũ Rege sanciat, omnemq; belli neruum in Gaboris hostes dirigat atque intendat; præfatos insuper legatos Gabori magni precii ac valoris asportare munera; tum etiam Sultanum Bassæ Budensi serio ac sub comminatione amittendi capitis iniunxisse, vt omnia, quæ Gabor fieri velit, ocyus perficiat, nec in quoquã illi aduersetur, cumprimis vero Transsyluaniam, vt aduersus omnem impetum ac vim hostilem defendatur, diligentissime commendatam sibi esse sciat: confœderatas vicissim Prouincias Turcico Imperatori (.NB.) & militaria & pecuniaria auxilia obtulisse.

Duodecimo Iunii Venetianus Correspondens per Ziphras significat, quot milites, quantumq; pecuniæ ab Hispano in Germaniam remittatur, ad ferendum, vti rumor apud aliquos eat, Archiduci Leopoldo auxilium: quid item Vnitarum in Belgio prouinciarum legatus Arsenius apud Heluetios effecerit: à Tigurinis in transitu honorifice admodum narrat esse exceptum, atque vbiuis locorum liberalissime & gratis tractatum: sub insinuatione literarum credentialium illum primo Reformatis Ordinib. gratias egisse, quod prædicatores suos elapso an. ad Synodum Dordracensem miserint, addita hac pollicitatione, quod oblata commoda occasione erga Heluetios vicissim gratos sese sint exhibituri: deinde adductis ad eum finem quam plurimis circumstantiis ostendisse, quanti intersit omnib. liberis Rebuspublicis, vt præsens rerum Germanicarum status probe atq; accurate ab ipsis perpendatur & obseruetur. (*Attendite huc Principes Germani.*) ac militi Hispano ante omnia transitus præcludatur, ne in summum Vnionis præiudicium ac detrimentum in Germaniam irruat: Responsionem fuisse generalem, gratiasque ob beneuolam erga se affectionem actas: Verisimile autem nonnullis videri, Heluetios vix se domui Austriacæ esse oppositos: immensos enim sumtus ad id requiri, vt vbique ad transitus firma præsidia collocent. Quantum ex Ambassatoris Veneti literis de dato N. 6. Iunii coniici possit, intimam rursus N. N. cum N. familiaritatem intercedere; sed, quod N. N. diu cum moroso isto, negotiis tumultibusque cunctis se immiscente, conuenire possit, neminem credere: disputatum in Senatu acriter fuisse, an Legati ad Imperatorem essent mittendi: 6. huius omnia totius Collegii vota, duob. tantum exceptis, Ducis nutui ac voluntati accessisse: postea autem duo illa vota contraria tanta diligentia & dexteritate vsa fuisse,

fuiſſe, vt centum ſeptuaginta ſeptem ſenatores ſuffragantes ſibi atque aſtipulantes reddiderint, relictis à Ducis partibus votis tantummodo quadraginta, &c.

Brederodius decimo quinto, & quinto Iunii Heydelbergæ ad Pleſſenium ſcribit; notum ipſi procul dubio eſſe, quam ob cauſam Conuentus Heydelbergæ indictus Vlmam translatus ſit: ea cauſa motos legatos Gallicos non Moguntiam, vti prius decreuiſſent, ſed Vlmam profecturos eſſe: veruntamen vnum ex illis forſitan iter ſuum ad Electorem directurum, ad perſcrutandum, quo ſpiritualium Elect. Principum atque Ordinũ intentio collimet: Moguntinum, vti fama Heydelbergæ eat, milites ſex mille cõſcribere: hæc & alia Ord. Euangelicos in Germania ad capiendam fortem ac viris dignam reſolutionem excitare debere, idq; eo magis, quod Legati Gallici Ordinibus Euangelicis perſuadere conentur, vt Vnionem miſſam faciant, cum tamen Catholicorum exercitus non ad propriam eorum defenſionem, ſed ad ſtabilitionẽ Cæſareæ dignitatis ſit collectus: his ita perpenſis tempus iam non eſſe, abiiciendi animum, ſed potius ſumendi: ad iſtum finem præſens Dn. Camerarii iter Vlmam verſus admodum eſſe conducibile, vt ordinib. aliter perſuaſis, oſtendat, turbas Bohemicas à negotio Vnionis nullo modo diuerſas eſſe aut ſeparatas: ſeſe (Brederodium.) Heydelbergæ cum conſiliariis ea de re prolixe egiſſe, pręcipue vero cum Camerario, & ſimul monuiſſe, Vnitis huncce ſcrupulum eſſe eximendum, q. contra ius & æquum agereretur, ſi Vnio exercitũ ſuum defenſiuum cum Bohemico coniungeret: hoc n. conceſſo ſequi, iniuſte & contra fas egiſſe Ord. Bohemiæ, quod Conſiliarios Cæſareos è feneſtra præcipites dederint, regẽ ſuum abdicauerint, nouamq; electionẽ ſuſceperint: quin iſtud cõſiderandum eſſe, quod effectus hic nõ ab armis Vnitorum, ſed hæc potius ab illo ſint cauſata, vti Belgicæ etiam Hiſtoriæ teſtentur, &c. Hoc exemplum non vnitis ſolum Ordinib. ſed & totius Romani Imp. corpori probe ad animum eſſe reuocandum, cumprimis vero vicinis, ad refutanda mandata atq; edictales caſſationes, à Spiritualib. & Catholicis publicatas, ne Euangelici inter ſe diſgregentur aut ſeparentur: partem aduerſam multo prudentius ac circumſpectius in hac cauſa procedere: ſed ita fere per totum orbem res eſſe comparatas, præſertim in Anglia atque aliis etiam prouinciis: Eandem rei faciem etiam in Hollandia finitis induciis eſſe futuram: bello igitur ibi redintegrato Deum ardentib. precibus inuocandum eſſe, vt Eccleſiæ ſuæ

ſuæ velit miſereri, cùm iſtius Reipublicæ ſtatus interior admodum periculoſus etiã ſit & dubius, propter factiones & ſchiſmata, inibi exorta, tum etiam propter militum penuriam: Spinolam quatuor mille equites, & ſex mille pedites vltra priores conſcribere decreuiſſe: quod ſi Moguntinis coniungantur ab vna, ac Leopoldianis, in Briſgoia cõmorantibus, ab altera parte: exercitus ſimul etiam Bauaricus Vlmam contendat, atque ita coniunctis viribus in Palatinatum inferiorem irruptionem faciant, quid futurum ſit, intelligere ac coniicere quemuis facile poſſe: ſuccurſum Hollandorum in Marcha adhuc hęrere, ex Anglia incertum eſſe, quid futurum ſit reſponſi aut auxilii.

Alius ex Roma clancularius Correſpondens de dato 6. Iunii, cum ſubſcriptione 136. multa tranſmittit ſpecialia, qualia nimirum in Italia contra Hiſpanum agitentur conſilia: Ambaſſatorem Hiſpanum apud Pontificem, annuum auxilium, atque id quidem ſatis grande, pro Cæſare inſtantiſſime vrgere: quod vbi ſucceſſerit, dubium non eſſe, quin reliqui in Italia exemplum Pontificis acriter ac ſtrenue ſequantur: id enim in cauſa fuiſſe, quod contributionibus imponendis hactenus tam fortiter ſeſe oppoſuiſſent, cum in propatulo fuerit, Pontificem, facultatibus licet atque opibus abundantem, Cæſari tamen auxilium ferre detrectare, cũ tamen negotium hoc atq; diſſidium, ſi non propter conſequentiam, ſaltem per viam concomitantiæ, Religionem concernat: decreſcente enim vi ac potentia Principum Catholicorum, Proteſtantium autem indies magis magiſque incrementa capiente, Religionem Catholicorum graue paſſuram eſſe præiudicium ac detrimentum, Proteſtantium contra augmenta indies maiora ſumturam, vt exemplum Clericorum, è Morauia Romam venientium, ſatis ſuperque demonſtret. Verum Pontificem muro ſtupidiorem atque immobiliorem eſſe: magiſque ipſum Hiſpanorum inſolentiam, in vicinia poſitorum, quam proſperitatem Palatini, longius ab hinc remoti, formidare.

Septimo Iunii Achatius à Dohna Londra Lingelsheimero literas miſit, in quibus primum conqueritur, quod adeo ipſi pauca de rebus in Germania contingentibus communicentur. Perſcriptum quidem ad ſeſe eſſe, quod Dn. Camerarius Monachium aduenerit, ſed reſponſum quale acceperit, omnino taceri, cum ex vſu tamen ipſorum ſit, vt harum ac ſimilium rerum certior fiat: quod (*reſponſum.*) ſi cognitum atque exploratum ſibi eſſet, multum Legationi, in Imperium mittendę, lucis eſſe allaturum: Londræ omnia in magna eſſe perplexitate & confuſione:

fusione: vix igitur resolutiones, ac ne vix quidem, ad Conformitatem quandam dirigi redigiue posse: spargi Londræ in publicum omnis generis Tractatus, Vienna & Bruxellis allatos; Exempli gratia, vnum sub titulo, qui est: FIDES-BOHEMO-PALATINA; aliosq; similes. necessum igitur esse, ac temporis conditionem ita postulare, vt è contra Iustificatio negotii Bohemici, aliæque ad istud necessariæ replicæ publicentur, inque lucem edantur. Roma nunciari, quod strenue ibi desudatum fuerit, vt res in talem cum Electore Palatino deducatur statum, qualis fuit Electoris Saxoniæ, tempore Caroli V. quod infortunium Deus clementissime à nobis auertat.

De tractatione Vlmensi inter Catholicos atque Vnitos facta, Locumtenens Heydelbergensis de dato nono Iulii, vel vigesimo nono Iunii, Plessenio scribit: haud quaquam sese dubitare, quin Bohemis ac regi ipsorum (. Palatino.) admodum displiceat, quod exercitui Alsatico transitus sit per missus: ipsum autem (.Plessenium.) optime nosse quod sæpe resolutio quædam capiatur, cuius Heidelbergæ nulla sit notitia aut scientia: hisce adiunxisse se Transactionis articulos, inter Bauariæ Ducem atque Vnionem initos, Electorali Palatinatui itidem parum profuturos, cum totius belli moles in eundem deriuetur atque attrahatur, & cum bello etiam sumptus atque impensæ: metuendum præterea esse, ne Ditiones Comitis Palatini Ludouici Philippi, durante tutela, maximum detrimentum sentire cogantur, quod querelas futuro tempore aut rixas mouere siue excitare posset: consultum itaq; esse, si Rex vel Ipse, vel per alium, illum informaret, cur fieri ita necesse esset, pѕertim cum tutelæ finis iam immineat: intentionē Spinolæ adeo secretā esse, vt nemo hactenus firmiter penetrare in illā potuerit, quo tendat, breui tamē certitudinem esse secuturam: Deum rogandū, vt omnia bene administret: adiunctas esse litteras Francofurtensium, plane ex voto (NB) sese declarantium: Heydelbergæ expectari resolutionē, captatā super tractatione cum Duce Bauarię, vti secundū tenorem illius ad vicinos Clericos scribi possit: vereri se (. Locumtenentem.) vt, si defensio aduersus Spinolam sit suscipienda, illis possit parci: necessitatem n. nō habere legē (. si nous nous debuons defendre contre Spinola à peine les prestres ponront estre espargnez. & alors la necessite n' aura de loy, ex.) Camerarium, ea quæ hic Chartæ Commissa fuerunt, Pragam missurum: responsionem esse ad monitorium Cęsaris: D. Eisenium inique agere, quod negotium hoc, publicam salutē atq; vtilitatem in se continens,

 tinens,

tinens, ob priuatum suum emolumentum prępedire conetur, quanq̃ in eo non sit reprehendendus, ꝙ pro labore & opera à se exhibita atq; impensa recompensationem postulet: munus regi (. Palatino.) à rege Suetiæ oblatum, reuera preciosum esse atq; magnificum: dictumque Sueciæ regem nuper sub ignota specie Heydelbergæ fuisse: videri regem ac moderatorem fore cordatum, prudentem, ac zelosum: eleganter ipsum ac bene Latina, Gallica, Italica ac Germanica linguis loqui: erga Religionem & negotium Bohemicum apprimis & propense affectionatum: varii generis informationes sese vna cũ Iohanne, Comite Nassouico, ipsi suggessisse: dictum Comitẽ Manhemium cum ipso ꝓfectum, deinde ad castra Marchionis Badensis: eumq; in itinere exercitum Cæsareum à Liga dependentẽ vidisse: Marchionẽ ipsum agnouisse, ac similiter optime informasse. Quo facto, regẽ ita se declarasse, quod tantum adminiculi negotio huic esset allaturus, quantum regni sui status & conditio permitteret: regẽ procul dubio iam Berlini esse, quæ eius intentio ibi sit, Plessenium optime nosse; optandum itaq;, vt felicib. ibi successib. fruatur. Comitia Neusolentia Hungarica oẽs ac singulos attendere: modo constantes Hungari perseuerarent, exercitũ Cæsareum transitu facile posse prohibere: dolere se, quod Ordin. Austriaci milites suos cassare decreuerint: hac n. ratione resolutionẽ eorum de subiiciendo sese alterius dominio captatam (*.nota defectionem.*) multum periclitaturam; se (.locumtenentem.) exactissime nosse, quod regi Sueciæ molestum esset, si Daniæ rex aliquanto potentior euaderet: metuere n. istum, ne quid cõtra se moliatur. *Formalia verba hæc sunt:* Ie sçay que le Roy de Sevveden ne desire l'accroislement de celuy de Denemarck, come il me dict luy mesmes, qui'l ne pouuoit souffrir que cestuy cy deuient trop grand, craignant qu'apres il n'entreprint par dessus luy, &c.

Iulii die nono, aut vigesimo nono Iunii quidam ex Heydelbergensibus consiliariis, domi relictis, Plessenio scribit, narrans principio, quæ indicia habeant de aduentu Spinolæ: quibus item in locis milites Anspacenses Badenses & VVirtembergenses sint constituendi. Postea ad literas Baronis à Dohna, ex Anglia missas, dilabitur; inde, *inquiens,* manifestum fieri, Anglos pecuniam Anglicam sibi ipsis atrogare; eosdemque aduentantes non esse armatos: conclusum hodie in Senatu fuisse, Baroni à Dohna præsentem rerum in Electorali Palatinatu statum, ac pecuniæ penuriam, quæ magis deficiat, quam exercitus, esse significandam: armaturam Anglis conuenientem

gentem Heydelbergæ non reperiri. In summa, si nobis pecuniæ saltem copia, illis vero conclauium magnifice extructorum copia fiat, ambobus pulcre satisfactum iri, &c.

Eodem die originales literæ à Rege Angliæ ad Electorem Palatinum datæ repertæ sunt, in quibus non Rex Bohemiæ, sed tantum Monſ. mon treeher filz le Prince Electeur Palatin du Rhin, intitulatur, quæ tales sunt: Notum esse Palatino, quod ab initio horum dissidiorum, in Germania exortorum, à rege Hispaniæ non solum, verum etiam ad requisitionem Palatini atque Vnionis ad fungendũ Interpositoris officio, rogatus fuerit, quod & Bohemis non displicuerit: hanc igitur ob causam esse motum, ne in causa ista partialem sese exhiberet, ac promissis, vtrique parti factis, refragaretur, & consequenter candoris ac reputationis suæ iacturam faceret: Etsi autem commune vtriusque (. Regis scilicet Angliæ & Palatini.) interesse, vti & Consanguinitatis ac Religionis respectus persuadere Palatino fortassis potuissent, vt putarit, obligatum esse Regem Angliæ, vt defensionem sui in dissidio Bohemico susciperet, easdem tamen rationes motiuas ipsum ab isto proposito dimouisse, ne se turbis istis immisceret: cum probe sciat rex Angliæ, Palatino eiusque domui vix vtilius præstantiusque amicitiæ genus posse exhiberi, quam si in possessione suarum ditionum ac subditorum propriorum tranquille conseruaretur ac defenderetur, nec ad captationem nouæ ac periculis plurimis refertæ acquisitionis animaretur atque armaretur. Ad incrementum religionis quod attinet, & ibi graues ac satis ponderosas se habuisse rationes, quo minus PALATINI partibus accederet, ne suo exemplo aliis etiam Principibus, hactenus in neutralitate sua perseuerantibus, immiscendi sese turbis hisce, aut omnino ad aduersam partem transeundi ansam præberet, vnde nihil aliud, quam generale Religionis bellum cum extremo scandalo ac præsentissimo totius Christianitatis periculo coniunctum, esset secuturum: easdem rationes etiamnum se mouere, vt huic resolutioni in posterum etiam inhæreat, idque operam det, vt oleum potius vulneri infundat, mediante interpositione sua, quam ignem igni superaddat. Ac licet prima quidem solicitatio, à Rege per Doncastrium facta, fine suo frustrata fuerit, tamen haud se intermissurum, quin vlteriorem interpositioné adhibeat, atq; ideo magis, quod iam certioris effectus spes affulgeat, & interea temporis res maturatæ, atq; animi aliquãto melius ad reconciliationé sint

dispositi: se non dubitare, Cæsarem bene ad id esse inclinatum: pariq; ratione sperare, Palatinum non minus votis suis esse accessurum: rogatum itaque illum velle, vt ad id taliter se disponat, qualiter pietas sua ipsi sit dictatura: Pacem principalem belli intētionem esse debere: atque eo prudentiorem quemque esse, quo pacis ac concordiæ est studiosior: cum è contra ex continuatione belli huius Christianitas (.NB.) facile ad extremam adduci perniciem, & Turcæ insultib. ac tyrannidi obiici possit (. que la continuation de ceste guerse exposera la Chrestiente à l' inuasion du Turc par la bresche de vostre patrie.) atq; hanc causam esse, quod latores harum, equites, Con Vuoy & Weston, ablegauerit, à quibus plura Palatinus sit percepturus.

Octauo eiusd. mensis die alius ex Anglia Plessenio scribit, consiliarios intimos misisse nobilem quendam Scotum Heidelbergam, percontatum, quid rerum ibi agatur: Robertum enim Drurium mira de Palatino atque eius ministris aulicis retulisse: nobilem autem illum è contra inde reuersum eiusmodi informationem attulisse, qua Regi & Principi Henrico optime esset satisfactum: Convvaium & VVestonium, vt & Dikensonium, ante biduum in Germaniam profectos, vt pacem sanciant, interea pro rege Bohemiæ per totam Angliam & Scotiam pecunias colligi: spirituales quotam suam iam persoluisse: inter ciuitatem Londensem & Cameram dissidium exortum fuisse, sed plerosque Ordines à Ciuitatis partibus stare: Pontificios ex variis occultis aspectibus coniicere, ingens infortunium Regi Bohemiæ (. Palatino.) impendere: regem præterea passim suggillari ob ingratitudinem, qua in Comitem Turrensem, cuius tamen adminiculo potissimum Coronam acceperit, vsus fuerit: iam missum illum fieri, atque ad vitam priuatam degendam cogi, Anhaltino contra ad Generalatus officium ac dignitatem promoto: Scotum quendam, nomine Maxvvelium, carceri inclusum esse, ob tractatum quendam ab ipso editum, in quo media aliquot pacis inter Cæsarem & Palatinum restaurandæ proponit, inter alia dicens, titulum Cæsaris ad Coronam Bohemicam multo melius esse fundatum, quam prætensionem Palatini, prioremq; electionem posteriori longe anteferendam: commodissimum igitur superesse remedium, vt Palatin. regno Bohemico cedat: Cæsar contra Palatinum ad Rhenum regem creet.

Interea temporis initium fiebat Comitiorum Neusolensium. Bassa itaq; Budensis sub dato 18. Iulii Bethlehem Gabori scribebat, eundemque simul monebat,

vt eo-

vt eorum, quę in Comitiis agerentur, certiorem sese redderet, cumprimis vero, an ordines Hungarici Gaborem, ad mandatum Imperatoris Turcici, in Regem Hungariæ eligere ac coronare velint, nec ne: cũ Ferdinando sine consensu Sultani pacem nullam iniret, alias iram Ottomannicæ Portæ atque indignationem seuerissimam in se deriuaturus: deniq; vt propugnaculum Waitzen Beegæ Granensi traderet, eũque in finem aliquem ex secretissimis suis ministris ad Bassam ablegaret, postea enim istiusmodi media sese inuenturum, vt locus iste absque cæde & sanguinis profusione occupetur: atque hac ratione nullam Gabori culpam imputari posse, quod ipsius consensu factum fuerit: satius esse, vt Gabor fieri ita secreto permittat, quam postea vigore compactatorum publice id ipsum facere cogatur.

Ex amica hac & familiari Gaboris & Turcæ correspondentia tantos inferioris Austriæ ordines sumebant animos, vt non vererentur, S. Cæs. Maiestati Rhazio per Kuffsteinerum, ad citationem ad præstandum homagium, significare; quod, nisi Cæs. Maiestas ordinibus liberum Religionis exercitium simpliciter permitteret, confœderationes cum Hungaris, Bohemis & reliquis Prouinciis initas approbaret, declarationemque suam ad hæc duo puncta intra quatuordecim dierum spacium ipsis transmitteret, de alio sibi Domino, cui Homagium præstare sint parati, prospicere decreuerint. Eiusdem tenoris literas ad obedientes etiam ordines mittebant, in quibus exemplum Bohemorum ob oculos ipsis ponebatur, simulque monebantur, ne occasionem, similem processum aduersus ipsos instituendi, atque è fenestris deturbandi, præberent.

Vigesimo Iulii die Gabor liberos Heiduccos ad Teissam per Legatos à S. Cæs. M. abalienare conatus est, multa multis & prolixis verbis in Instructionis Legatorum articulo quarto iactitans de familiaritate & correspondentia, quæ sibi cum Turca intercedat: Sultanum maximas sibi suppetias (NB.) aduersus Germanos promisisse: quin & decem Regum Legatos in Porta Ottomannica à suis partibus stare, qui decreuerint, præstantissima pretiosissimaque munera Constantinopolim mittere: nec minus Wallachiam & Moldauiam sibi adhærere, quarum ope pacem, quam Ferdinandus cum Turca fecerit, facile elidere, atq; aliam, Heiduccis multo vtiliorem, sancire possit.

Quin & antea ita cum Turca transegerat, vt ordines Hungaricos Sultano pari ratione ac modo subiiceret, vti Transyluani ante annos septuagintaquinque Romano Imperatori, vtpote Hungariæ regi, sese subiecerant. Iam vero Heiduccos

ab incursionibus in Turcas (vti ad 7. articulum præfatæ Instructionis videre est) sub comminatione seuerißimæ pœnæ prohibebat, eorumque supremo duci significari curabat, nisi ab eiusmodi excursionibus sibi temperarent, ita se in illos esse animaduersurum, vt alii documentum & exemplum inde sumant. Quod si tanto ad bellum desiderio ardeant, mitti illos ad castra sua debere, vbi à suis & confœderatorum partibus (inter quos & Vniti certo modo comprehenduntur) contra Ferdinandum (NB.) militare, atque fortitudinem suam pro virili exercere possent ac deberent.

Multa hic referenda ac commemoranda essent, quæ Ludouicus à Starnberg, & Zacharias StarZerus nomine Austriacorum; item quæ Legati Bohemici, nomine Palatini, & rebellium Bohemiæ ordinum, in Comitiis Hungaricis proposuerunt, præsertim postulata, in 31. capita digesta, atque alia. In postulatis Palatinis articul. 6. expresse monentur ordines Hungarici, vt sese declarent, an Protestantium Electorum, Ducum, Principum, vt & Hollandorum vnioni accedere velint, &c. Nimis longum foret, specialia omnia ac singula recensere. Sufficiat hic, Erasmi à Landau, Ordinum supra Ensam Legati, & VVolfgangi Christophori à Schallenberg relationem Neusolensem de dato 3. August. ann. 1620. in medium proferre: Post conclusam, *inquit*, Vnionem quotidie deliberationes fuisse habitas, super modo gerendi bellum, tandemque votis coiuisse: indies nunc ad instructionem exercitus inferioris Hungariæ præparationes fieri: literarum ab Imperatore Turcico missarum (NB.) summam ex adiuncta copia cognosci atque animaduerti posse: Comitem Emericum Tursonem literas originales, à Legatis Hollandicis (NB.) Constantinopoli ad Gaborem missas, Starczero ostendisse, ac legendas communicasse, in quibus commemoretur, quod res Gaboris ac confœderatorum apud Imperatorem Turcicum, Vezieros atque alios proceres in optimo versarentur statu, quodque & ipse confœderationem cum ipsis inire decreuerit; quem in finem Legati tantummodo expectentur, &c. 29. Iulij Gaborem atque ordines Hungariæ, delectos quosdam proceres, in quorum numero Comes etiam Emericus Turso in propria persona fuerit, ad Legatos Bohemicos, Morauos, Silesios ac Lusatos, misisse, qui resolutionem ac responsiones ad postulata ipsorum verbis ac literis communicarint: nunc ad Austriacorum postulata responsum optatum atque acceptum expectari: Comitia breui esse finienda, quandoquidem Gabor currus militares, vexilla atque alias eius generis bel-licae

licas præparationes dies noctesque strenue vrgeat: eodem die Legatum Cæsarium, Comitem Colaltum, aduentasse: eum Gaboris curru, sed pauco cum comitatu, introductum, monitumque, vt, si quid Cæsaris nomine proponere vellet, maturaret: illum autem propositionem, conquisitis hinc inde effugiis atque excusationibus, distulisse, cumque Palatino prius peculiariter ac separatim colloqui voluisse, sessionem deinde in audientia difficultasse: prolongationes autem illas ac dilationes iam ipsi esse præcisas, Comitemque, missis aliquot ad ipsum delectis proceribus, ad comparendum primo Augusti die adductum fuisse: Credentialium ac Propositionis summa quænam fuerit, ex adiuncta copia liquidum fore: Gaborem in continenti proceres atque ordines conuocasse, &, quid responsi dandum sit, deliberasse: inter suffragiorum collectionem Catholicos aliquos, ab aula Cæsarea adhuc fortiter dependentes, in ea sententia fuisse, quod Comitiorum ac rerum bellicarum deliberatio ad tres aut duas septimanas adhuc sit differenda, interimque cum Legato Cæsareo de pace sancienda tractandum: istis vero Gaborem breuiter atque hisce verbis occurrisse: *Deus auertat*; hoc dicto illum tacuisse, perque maiora conclusum esse, quod statim ad Propositionem dandum sit responsum: Istud autem tale fuisse: Si Legatus tali plenipotentia esset instructus, vt firmam cum Hungaris ac confœderatis regnis & prouinciis indiuidue atque inseparabiliter pacem sancire posset, pacis ipsum conditiones proponere debere: paratos sese esse ad audiendum illas, & deliberandum, quod necessarium fuerit visum: sin minus, nullam se cum Legato tractationem, quæ regnum Hungaricum separatim concernat, inire posse, &c. 30. Iulij sub vesperam vexilliferum Ridium aduenisse, qui miserum & periculosum Austriacorum supra Ensam statum cum magno doloris sensu nunciarit: quapropter inter illos ita conuenisse, vt sequenti die audientia apud Gaborem solicitaretur, literæ Austriacorum supra Ensam Latine verterentur, atque ipsi communicarentur; Hungarici præterea exercitus irruptio in Styriam solicitaretur (NB.) Hora audientiæ destinata propinquante, competentiam inter Legatos Silesios, Morauos atque Austriacos exortam fuisse; Austriacos igitur solos Audientiam acceptasse, Thanredelium scilicet, Erasmum à Landau, Zachariam Starczerum, & Wolfgangum Christophorum.

phorum à Schallenberg, ac Starzerum Latine proposuisse, in quæ pericula ac discrimina prouincia supra Ensam ex inopinato sit conjecta, quæ si occupetur, tum etiam de ijs, qui infra Ensam degunt, quin de omnibus confœderatis regnis & prouinciis, atque inter has etiam, de Hungaria actum iri: ad hæc Gaborem cum commotione quadam respondisse, partim Latine, partim per interpretem Secretarium: Compati se illis ex animo, sed bono illos tamen animo esse iubere, cum media auxiliaria ipsis haud sint defutura: supra quinque iam equitum Vngaricorum millia Anhaldino se misisse: mirari itaque, quod adeo esset ociosus, nihilque effectum daret: scripsisse se (Gaborem) regi Bohemiæ, vt incursionibus mature obuiam iretur; illum autem respondisse, quod septem in illis locis, vbi tale quid esset metuendum, armatorum millia, sub regimine Comitum Turrensis & Mansfeldensis aleret, quibus Bauaro ac Leopoldo per transitum aureum obuiam ire ac prouinciæ supra Ensam succursum ferre posset: his dictis Gaborem pariter interrogasse, quantum Bauarus ac Leopoldus militum in castris suis haberet? Legatos respondisse de sex turmis & duobus equitum millibus: Gaborem replicasse, exercitum hunc non esse tantum, vt obuiari illi non possit: consultum sese ducere, vt ordines ac proceres coniuges ac liberos suos ad loca munita mittant, ruricolæ vna cum suis in syluas & montes sese conferant, ac cætera Deo dirigenda ac perficienda committant: prouincias ac bona amissa recuperari posse, modo capitis & vitæ salus conseruetur: nec se sperare, quod omnes ac singulas prouincias vno impetu sint deuoraturi aut debellaturi: breui sese cum exercitu suo adfuturum, ac Bauaro, quid possit aut valeat, ostensurum: quod vni ex confœderatorum numero fiat, id sibi ipsi factum putare: Setschio, Emerico Tursoni, Ragozio & aliis iam in mandatis dedisse, vt cum exercitu ocyus pergant: intra quatuordecim dierum spaciũ in Styriam irruptionem se facturum, fortunamque suam experturum: consultum se ducere, vt exercitus Bohemicus Viennam se contendere simulet, quo Bucquoius hac ratione ex speluncis suis educi possit: in summa, hostem dies noctesque esse vexandum! Austriacos quidem retulisse, quod paratus sit ad mouendum castra Bucquoius, incertum tamen esse, quo tendat: metuendum esse, ne, si Bauarus prouinciam supra Ensam inuadat, Bucquoius in regionem infra Ensam simul impetum faciat: quod si exercitus Hungaricus interueniret, coactum iri Bucquoium, hanc missam facere, ac Viennam cum exercitu contendere:

dere:

dete: ad hæc Gaborem respondisse, se, quamprimum fieri possit, exercitum suum esse maturaturum, &c. hæc esse, de quibus certiores ipsos facere necessarium duxissent, atque hanc ipsam ob causam famulum Starzeri, Bartholomæum Teublingerum, per postam dies noctesque continuandã ablegatum fuisse: sperare se, ordines hisce omnibus perpensis, quod facto opus sit, esse facturos, &c.

Alia etiam reperta est Relatio de dato Neusolii, 4. Augusti, in qua hæc inter alia sunt formalia: Tam Bohemi, quam Turcæ iter Gaboris Posoniense ac coronationem ipsius vrgent. Gabriel Sauastichius cum militibus Cæsareis, quibus Esterhasius commandat, tractationem suscepit, iisque persuasit, vt rebellibus, circa Comortham degentibus, sese coniungerent. Votum successit. Iam enim Danubium transuecti in Styriam irruptionem parant. Tres Styriæ proceres cum Hungaris colludunt, qui, quamprimum aduenerint, ipsorum statim partibus accedent, seditionemque excitabunt, &c.

Circa id tempus inferiores Austriaci (teste protocollo iunioris Principis Anhaldini de dato 2. Augusti) licet nulla apud illos sedis vacantia fuerit, nec causam aliquam, saltem friuolam prætendendæ electionis habuerint, Dominum suum hæreditarium abrogarunt, inque illius locum Electorem Palatinum, in Dominum ac protectorem suum, susceperunt: Les estats de ce pays assamblez à Rets (inquit Anhaldinus) ont receu & reconnu auiourdhuy (2. *August. ann.* 1620.) Sa Maieste de Boheme pour leur Seigneur & protecteur.

Silesiorum & Lusatorum legatus, Abrahamus à Dohna Neusolio, Plessenio scribit, quomodo cum Legato Cæsareo processum fuerit, quodque ipsum bestiam dixerint, aliisque verbis iniuriosis insectati fuerint, sub dato 25. Augusti, ann. 1620.

Eodem tempore Anhaldinus ad eundem Plessenium scribit, sub dato Egenburgi 9.19. Augusti, ann. 1620. Legatos Gallicos nudiustertius Dominum S. Catherinæ cum Instructione & literis ad se misisse, sequentis tenoris: Se (Anhaldinum) proponere debere pacis media, cumque illis præfatum S. Catharinæ Posonium ablegare: tum etiam Ducem de Angoulesme inter Egenburgum & Cremnitium cum Anhaldino cupere colloqui: monitum se fuisse ab illo, vt prouideat, ne ambitione quadam vel priuato emolumento ductus ianua Turcæ aperiatur ad detrimentum totius Christiani orbis: se

autem respondisse: quod in sua haud quaquam situm sit potestate, absque regis Bohemiæ consensu tractationem cum ipso suscipere: colloquium quod attineat, regi se significaturum; sperare tamen, breui se Viennam venturum (notandum, quod iam tum certo sibi certius vrbis huius expugnationem persuaserint) vbi melior fortassis ac commodior conferendi occasio sese sit oblatura: ambitionem eorum, qui Turcæ fores Christianitatis reserare satagant, sese non fouere: confidere autem in regis sui ac confœderatorum bona causa, quæ tandem sit triumphatura: ex conuersatione Legati huius multa se cognouisse, præsertim quod sibi persuadeant, Hungaros in neutralitate sese esse conseruaturos, quodque magnam sibi de occupatione Austriæ supra Ensam spem faciant: sese autem (Anhaldinum) satis euidenter Legato demonstrasse, prouincias illas Bohemiæ parum hactenus vtilitatis atque emolumenti attulisse, præsertim cum fere semper hosti commeatum ac munitionem suppeditauerint: in summa præfatum S. Catharinæ cum tali Instructione à se discessisse (NB.) vt nihil ex hac Ambasciata metuendum sit mali: hoc maximum esse ac grauissimum, quod exercitus Bauaricus in Bohemiam tendat: necesse igitur esse, vt succursus Hungaricus diutius non differatur, &c.

Cum iam Spiritus Caluinianus in Bohemia, mediante extirpatione Papismi, Lutheranorum ac Fratrum Vnitatis, pergere in proposito suo præsumeret, consultum duxit Consiliarius Palatinus, Pragæ commorans, in ditionibus regiis initium facere. Scultetum igitur, quippe supremum aulæ concionatorem ac Caluinismi directorem subornauit, qui regem moneret, vt ditionibus regi immediate subiectis, concionatores ac Ministri orthodoxos (Caluinianæ religioni addictos) præficeret.

Licet vero, vigore literarum Maiestatis, Bohemis concessarum, tales mutationes suscipi nullo modo debuissent, Scultetus tamen propria sua manu sub dato Pragæ 14. Augusti, ann 1620. ita consulit: Prædecessores, *inquiens,* reges Bohemiæ administrationem rerum Ecclesiasticarum in ditionibus regiis haud quaquam Consistorio subiecisse, sed Archiepiscopo commisisse, qui ad conscientiæ suæ regulam de illis prouiderit; pro primo. Deinde, proceres, fratribus Vnitatis addictos, ministros suos hactenus non ad Consistorium remisisse, sed libertate sua fuisse vsos: ideoque inde sese argumentari ac concludere, quod Reg. Maiestati (Palatino) multo magis licitum sit, officia Ecclesiastica in

ditio-

ditionibus suis secundum conscientiam suam administrare: Regali enim hoc neglecto multum exinde incommodi esse emanaturum.

Qua ratione Reformatio in templo arcis Pragensis instituta fuerit, historica de illa Relatio, typis edita, satis ostendit. Temporalia itidem sub id temporis reformari, ac cameræ regiæ incorporari cœpta sunt: quam ob causam Christophorus à Nosticz, eques ordinis Melitensis, & Commendator Straconicensis, penes supremos regni officiales, ac iuris prouincialis administratores conquestus est, quod Prioratus Straconicensis, absque vlla ratione aut culpa regiæ cameræ addictus atque appropriatus sit, cum tamen non spirituale, sed liberum ac nobile bonum sit, ad commodiorem multorum equitum ac nobilium sustentationem, ordinatum, dispositum atque fundatum. Ideoque petiit, ne proceres regni, in sui ipsorum ac posteritatis suæ præiudicium ac detrimentum, istud concederent, vt in appropriatione Prioratus istius ita procederetur, &c.

Circa id tempus Palatino atque ordinibus Bohemiæ Commissio Cæsarea, vna cum literis à Bauariæ Duce missis, insinuata fuit: qua de causa Palatinus sub dato 28. 18. Augusti sequens Mandatum Anhaldino transmisit: Hac ipsa, *inquit*, hora nuncium cursorem à Bauariæ Duce missum Pragam venisse, literasque secum attulisse, quarum copiam adiunctam sit accepturus, atque ex illa percepturus, Bauarum, vigore commissionis Cæsareæ, cum exercitu suo in regnum Bohemiæ irruptionem facere, eaque quæ iam dicta commissio fieri velit, exequi decreuisse: sese igitur (Palatinum) Anhaldini consilium expetere, quid sibi faciendum existimet; an in propria persona vel ad Anhaldini, vel ad Comitis Turrensis castra conferre sese debeat: mandare insuper Anhaldino, vt confestim atque è vestigio Comiti aliquot equitum Vngaricorum cohortes, quibus carere possit, Teschinam transmittat: cumque certior factus sit, Electorem Saxoniæ itidem irruptionem aliquam parare, igitur necessarium se maxime putare, vt oculi tandem aliquando, cogente ita summa necessitate, aperiantur, ac media salutis omnia, ad manus sumantur: cumprimis vero ipsius consilium postulare, quo regia coniux ac soboles sint mittendæ, Brinnam ne, an in superiorem Palatinatum.

Post has statim alias iterum Anhaldino mittebat literas de dato

Pragæ 29. 19. Augusti, huiusce tenoris: Cum Dux Bauariæ iam expeditionem militarem in regnum Bohemiæ moliatur, summam postulare necessitatem, vt diuersio, antehac consultata ac decreta, aduersus Ducatum Bauaricum, ocyus maturetur, simulque deliberetur, qua ratione Comiti Turrensi auctior succursus, atque ita contra Bauariæ Ducem, ne viterius in regnum progrediatur, diuersio vno eodemque tempore fieri possit: & cuinam Duci aut supremo capiti diuersio isthæc committenda sit: vigesimum quemque ex subditis regni Bohemiæ iam in armis esse: cumque necesse sit, vt similis etiam diuersio in Styriam suscipiatur, ea igitur de causa Palatinum Gabori (NB.) scripsisse, vt eandem è vestigio maturaret: Anhaldinum bene ac prudenter esse acturum, si & ipse per literas illum ad eundem finem cohortetur: porro Palatinum Marchioni Iegerndorffensi iniunxisse, vt cum exercitu suo recta in Lusatiam superiorem contendat, ac Silesiis simul mandasse, vt mille pedites ac quingentos equites, quos ad manus habeant, similiter nulla interposita cunctatione Marchioni mittant: cumque Marchio equitatu sufficienti non sit instructus, necessum sese arbitrari, vt, si fieri possit, mille aut sexcentos Hungaros Anhaldinus ad suppetias Marchioni ferendas ire iubeat, (NB.) & ad Comitem Turrensem mille Husaros in subsidium ableget: eundem (Turrensem) dubitare, an præsente hoc rerum statu fortassis & Morauiæ periculum intentari, atque ideo expeditio & succursus eius in illis locis requiri possit: se autem (Palatinum) vt in Bohemia cum exercitu maneret, monuisse, quod ob Bauariæ Ducem summe iam esset necessarium, &c.

Vigesimooctauo Augusti, aut 7. Septembr. ann. 1620. Elector Brandeburgicus Angerburgo ex Borußia literas mittebat, in quibus de sponsalibus Sueticis, sequentem in modum conqueritur: Percepisse procul dubio Palatinum ex aliis suis literis, quid in causa sponsalium Sueticorum sub absentia sua Berlini actum fuerit, quantaque ea in re præcipitatio facta: iam sese (Electorem Brandeburgensem) Palatinum certiorem reddere, quod Comes Schwarzburgensis, connubij istius gratia in Poloniam missus, reuersus fuerit: Regem Poloniæ ab Electore Brandeburgensi postulare, vt connubium istud impediat: inter spem metumq; iam sese versari, quin & in medio duorum regum se esse constitutum, quorum vnum necessario offendere cogeretur:

hisce

hiſce accedere, quod 3. Nouembris, ſtylo nouo, Comitia VVarſouiæ ſint indicta, conuentus autem Ordinum particulares 22. Septembr. ſint celebrandi. Cum igitur de ſponſalibus iſtis longe lateque rumor ſit diſperſus, nihil certius eſſe, quam quod in illis locis, quo in propria perſona conferre ſeſe neceſſe haberet, dura vſurus ſit ſorte: tempus præterea ſibi conceſſum perbreue, cum Comitia ante Februarium futura haud putauerit: ad regem quidem Galliæ, Angliæ ac Daniæ, & ad ſtatus Hollandiæ rem hanc ſeſe deuoluiſſe, eorumdemque aſſiſtentiam atque conſilium implorasse: dubitare autem, an ante præfinitum celebrandis Comitiis tempus reſponſionem illorum ſit accepturus: aſſiſtentiam quidem Palatini multis modis ſibi vtilem eſſe poſſe, ſed, ne Palatino minus oportunum ſit, vereri: haud tamen ſeſe dubitare, quin Legati ipſius ac confœderatarum prouinciarum, ad Comitia mittendi, conſilia ſua ſibi ſint communicaturi ac ſuppetias laturi, &c.

Hiſce poſtpoſitis Palatinus nihilominus, vt ſuppetias Sueticas acciperet, ac correſpondentiam foueret, connubium iſtud promouerat. Ideo rex Sueciæ 18. 28. Septembr. Stockholmio, Palatino gratias agit plurimas, & auxilium, quantum poßit, offert maximum, inter alia commemorans: Palatinum firmiter ſibi credere debere, quod non ſolum ex animo voueat, vt è difficultatibus, quibuſcum iam conflictetur Palatinus, ereptus, inimicos ſuos ad gloriam Dei, & (.NB.) dilatationem cauſæ Euangelicæ, ſuæ poteſtati ſubiiciat, verum etiam nil ſibi gratius ac iucundius contingere poſſit, quã vt de Palatino quam optime queat mereri: cumq; Palatinus bene inter alia ac prudenter iudicet, multum ex hoc connubio Ordinib. Euangelicis commodi atque vtilitatis, è contra vero Monarchiæ Hiſpanicæ, tot annos iam tentatæ, plurimum damni ac detrimenti eſſe acceſſurum: ideo Palatinum credere ſibi firmiter debere, quod conſilio atque ope ſua quouis tempore, quamdiu vitæ huius vſura frui ſibi conceſſum fuerit, ipſi ſit adfuturus, omnemq; cum ipſo moturus lapidem, vt tyrannis atque ambitio iſta Hiſpanica profligetur ac conquaſſetur, &c.

Interea temporis Marquis Spinola in inferiori Palatinatu diuerſionem parabat. Ea de re locumtenens Heydelbergenſis Palatino de dato 11. Septemb. ſequenti modo ſcribebat: informatum ſe eſſe à D. Schlorio, quod in conuentu ab Vnitis celebrato quinquaginta adhuc menſes, duobus terminis, vno Martini, altero feriarum natalitiarum, perſoluendi, per maiora ſint decreti atque approbati; quodque maior apparatus conquirendus ſit: id

Electorali Palatinatui graue admodum fore: Rusdorfium cum vidua Electorali in regionem Wirtenbergensem profectum esse: reuersum ad castra remissum iri: Secretarii Erckenbrechtii relationes ex castris hactenus simplices ac viles fuisse: Rationem prætendere quod accessum ad D. Generalem & Principes habere nequeat. Sub præsenti confusione pecuniam Danicam vna cum aliis maxime præcipuis reb. auectam fuisse: sed partem earum reuocatum iri: aurum sese compilaturum, ac Palatino transmissurum, si modo secum deferri ad locum suum posset: vereri autem sese, ne Vniti tædium super hac re sint accepturi.

Duodecimo Septembris Comes Mansfeldensis ex castris Palatino inter alia scribit; Expeditionem contra Electorem Saxoniæ ac Bauariæ Ducem ocyus suscipiendam, atq; irruptionem maturandam esse: in Bohemia multos esse proditores: nisi sibi succurratur, protestatur: denique ob pecuniæ defectum conqueritur.

Decimo quinto Sept. Mansfeldensis Palatinum denuo monet, perpensis hinc inde variis circumstantiis commodum esse, vt expeditio contra Saxonem iam effectui detur: rogare itaq; Palatinum, vt, si & ipsi consultum visum fuerit, mentem suam hac de re declaret, &c.

Sub illud tempus Palat. Praga discedens Ordinib. significabat, constituisse se cum Gabore, quem laudib. ad cœlum vsq; extollit, colloqui, atque vbiuis locorum, tam Electori Saxoniæ, quam Duci Bauariæ, ita occurrere, vt confœderatis Ordinib. ac Prouinciis nil periculi sit metuendū: misisse iam se Marchionem Iegerndorfensem cum exercitu Ordinum Silesiæ in Lusatiam superiorem, ad vim ac tyrannidem militum Saxonicorum reprimendam; Mansfeldensem etiam ad limites Bohemiæ ablegasse: seipsum vero in nomine Domini ex arce Pragensi ad castra generalia sese conferre, cumq; serenissimo ac potentissimo Principe ac Domino, Dn. Gabore, Dei gratia rege Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclauoniæ, Principe Transsyluaniæ ac Siculorum Comite, fratre, amico & confœderato suo intimo, coniunctis armis & consiliis deliberare decreuisse, qua ratione hostes suos retundere ac profligare possint: quæ decreta ac conclusa inter se fuerint, ocyus effectui esse daturos, spe certa nixos, Deum consiliis atq; deliberationib. suis felices successus ac victoriam aduersus hostes esse largiturum: nec dubios, quin regni Ordin. exemplum regis sui æmulantes, id sint facturi propter regem ac patriam suam, ad quod, naturali æquitate ac mandato regio

moniti,

moniti, ducatur, ac prouinciali iure obligentur: cumq; supremi Regni Officiales vna cum Palatino ad castra sint profecturi, regina a. cum filio natu minimo Pragæ cõmoratura, corona insuper & priuilegia apud tabulas prouinciales sit relicta: mandasse se Berkæ à Duba, Guilhelmo seniori à Lobkovvicz Georgio à Talnberg, Casparo Caplero à Sulevvicz Henrico-Ottoni à Los, & Bohuslauio à Michalovvicz, vt interim Pragæ maneant, reginam ac principem natu minimum, vt & coronam & priuilegia regni, defendant & satta tectaq; conseruent, & casus contingentes secundum ius & æquitatem expediant; addita hac præceptione regia, vt omnes ac singuli ad prædictos refugium capiant, causas ac negotia sua illis proponant, ac diiudicãda committant, denique debitam obedientiam promte ac parate illis præstent, &c.

Circa finem mensis huius Gabor Tyrnauia sub dato 28.18. eiusdem, Palatino scribit; Commissarios Cæsaris Posonii tractatum pacis etiamnum continuare, sibiq; (.Gabori.) plenariam atq; absolutam gubernationem vna cum titulo regio offerre, modo à Confœderatione, cum prouinciis inita, discedat: se autem in tantum inde abhorrere, vt ne semel quidem de eo cogitauerit: quin imo paratum se potius esse, vt vitam negligat, sanguinemque profundat, quam quicquam de priore zelo atque animi constantia, sanctæ huic Confœderationi exhibita, remittat.

Biduo post idem Gabor ad Anhaldinum literas misit, eo ipso loco, vbi conflictus factus est, repertas, sequentis tenoris: Cupere se ex ANHALTINO cognoscere, quomodo cum exercitu Cæsareo (.quem rumor ferat omnino esse distractum.) sit comparatum: permagni siquidem sua interesse: si Bauarus in Bohemiam irruptionem fecerit, nullum commodius esse medium, quam vt ANHALTINVS Hungaros, adiunctis duobus equitum cataphractorum millibus, aduersus hostem emittat, vt modo ab hac, modo ab illa parte, modo antrorsum, modo retrorsum, istos adoriantur; ANHALTINVS vero cum toto exercitu paulatim sequatur, ac continuis cum illo dimicationibus confligentur ac decertent: hac ratione hostes assiduis Hungarorum incursibus defatigatum, ac victoriam procul dubio acquisitum iri. Quod si (*.inquiunt literæ.*) distractio isthæc exercitus Cæsariani vera fuerit, consiliorum nostrorum nuper cum Dominatione vestra (.NB.) communicatorum rationes haud fuisse intempestiuas, ipso eorum euentu comprobabitur, quantumq; exercitus nostri in Danubia-

nas

nas partes instituta expeditio illi emolumenti attulerit, iam apparebit, &c.

Interea, cum præparationes istæ atque adornationes bellicæ, à Palatino factæ, Regi Angliæ non admodum, vti obseruatum fuit, placerent, non solum per literas sed & per Legatos, eundem ad meliora consilia capessenda constantissime incitauit, paruo tamen aut plane nullo apud Palatinum, eiusdem consiliarios, authores ac directores, fructu atque emolumento; testantibus hac ipsa de re Legatorum ad Palatinum, cum iam Martiis sese commisisset campis, Pragæ sub dato 26. 16. Octobr. & 2. Nouembr. missis literis dehortatoriis, quibus, vt honestæ pacis media proponeret, monebatur: vtque propositioni regis Angliæ, honestis, æquis ac piis rationibus fundatæ satisfactionem præstaret, rogabatur.

Literas istas Palatinus ex castris Rakonicensib. Plessenio & Camerario, Pragæ commorantibus, 5. Nouembr. legendas ac perpendendas transmisit, verum post festum, cum 8. Nouembr. stylo nouo, aut vigesimo nono Octobris stylo veteri conflictus ad Pragam, & insequenti 9. Nouembris stylo nouo expugnatio vrbis subsequuta sit.

Plura alia originalia, scripta & res gestæ, ad vitandam nimiam prolixitatem hic omissæ sunt: quas alia occasione, breui Lectori communicabimus.

Sufficiat nunc ocularis demonstratio, qua ostendimus, quomodo correspondentium Vnitorum hactenus vbique locorum iactata, publicata atque ad sanguinem vsque defensa axiomata, Maximæ ac conclusiones sint comparatæ, quamque diuersa eorum ex clancularii consiliis, practicationib. & negotio ipso præsumenda cognoscendaque sit intentio. Prolixius quidem dictarum Maximarum debilitas explicari potuisset, sed, quia sæpius vnam eandemque rem ad rauim vsque repetere necesse fuisset, consulto prætermissum fuit. Retentus est ordo temporis, annorum, mensium ac dierum, prout historiæ ratio exigit, vnde prædictæ Maximæ ob continuationem & seriem actorum absque multo labore eo melius illustrari, ac Lectori earum infirmitas ostendi potest.

Notandum autem, maximam Originalium, hic introductorum, partem à Principibus Electoribus, Ducibus, Ordinibus, consiliariis ac similibus (. fortassis ne è vulgari hominum fece quisque intelligeret.) non Germanica, sed Gallica lingua esse conscriptam, quæ tamen bona fide, cum non omnes linguæ Gallicæ aut aliarum sint periti, in Germanicam linguam iuxta literam, quamuis cum festinatione & ex-

tractio-

tractione saltem aliqua, sunt conuersa, quorum Originalia, postulante ita necessitate, quouis tempore demonstrari atque oculis exponi possunt.

Pari modo ob certas ac graues quasdam rationes quorundam nomina silentio inuoluta sunt, quia, vti ex toto negotio constat, directores Vnionis ac Consiliarii Palatini, multis in locis, per varia strategemata, [illegible]ationes ac persuasiones, conati sunt alios sibi adiungere, atque a[illegible]m, suppetias, ac promotionem in colligenda pecunia, munitione a[illegible] simili apparatu conquirere: quem in finem diuersis vsi sunt subiec[illegible]. Ac licet alicubi repulsam passi fuerint, nouis tamen nihilominus inuentionibus ac mediis solicitarunt, aliosque (. cum iuris sit gentium.) ad auscultationem ac communicationem, sibi exhibendam, quasi coegerunt ac vi quadam compulerunt: quorum tamen aliqui principalib. directoribus, eorum scopum atque intentionem præsentientes, ciuili atq; honesto responso obuiarunt, ita vt rationes suas eandem non ex alieno, sed ex proprio marsupio, subducere sint coacti. Illorum itaque nomina hic consulto prætermisimus, quandoquidem cum ipsis controuersia plane nobis nulla est, nec in iis faba cudi potest.

Mirari autem satis nequeo sedulitatem, diligentiam, ingeniosam astutiam, atque indefessum laborem, quibus Spiritus iste Caluinianus vbiuis locorum, etiam Romæ apud Pontificem ipsum, tum in Gallia quoque, Hispania, Sabaudia & Venetiis &c. ad conquirendos Correspondentes, exploratores & collusores clancularios, itemque ad expiscanda Regum, Electorum, Ducum, aliorumque Magistratuum & Rerumpublicarum secreta atque arcanitates, quo colliment, quantum munitionis, correspondentiæ, & confœderationis singulis in locis in promptu sit, quæ consilia hinc inde agitata, & quot votis firmata, denique quid Iupiter Iunoni (. vt prouerbio loquar.) in aurem dixerit, vsus est. Opera igitur Regibus, Electoribus, Principib. atque aliis sedulo danda est, vt ab istiusmodi exploratorib. sibi caueant, atque efficiant, ne secreta ipsorum consilia ac deliberationes arcanæ ita facile prodantur atque in vulgus propalentur.

Atque hactenus de secundo principali membro. Sequitur nunc

PRIMVM AC TERTIVM PRINCIPALE MEMBRVM.

PRIMVM ac tertium principale notabile quod spectat, vix vlla in Historia reperiri poterit, vllius hominis propositum atq; intentionem ita cœptam, consultatam, decretam, præparatam, effectam atque stabilitam fuisse, vt secundum humanæ rationis vires, iudicando omnes putauerint in summa illam esse perfectione, nec fieri amplius posse, sicut astutus ille & versipellis Caluiniani gregis spiritus, mediante Vnionis correspondentia, facere conatus est. Etenim, vt in secundo memorabili allegata consilia testantur, dictus iste Caluinianus spiritus iam tum an. 1607. durantib. comitiis imperialibus, fundamenta Practicæ Caluinianæ, mediante Vnione iecit, & sub specie communium grauaminum, ac titulo Religionis Euangelicæ aliquot præcipuos Imperii Rom. status ac ciuitates imperiales, sine quib. non, ad se pellexit, ac sub prætextu extremorum periculorum, à Catholicis eorum ceruici imminentium, quippe qui Confessionem Augustanam vbiuis locorum funditus extirpare, atque Electores insuper & alios imperii status à ditionibus & subditis suis expellere ac remouere conarentur, ad retia sua traxit.

Cui intentioni, ad finem optatum perducendæ, optime illis inseruiebat bannum imperiale, contra ciuitatem Donawerdam promulgatum, idq; cumprimis apud tres illas primarias imperii vrbes, Argentinam, Vlmam & Noribergam, quippe quas reliquæ inferiores facili deinde opera subsequuntur. Argentinensib. controuersiam concernentem Monasterium ad D. Margaretham, siue Mariam Magdalenam, in puncto obsoletæ reuisionis; Vlmensibus minorationem religionis Catholicæ, eiusdemq; exercitii ibid. eliminati; Noribergensib. denique litem, quam de domo Ordinis Teutonici hactenus fouerant, frequenter inculcabant, nihilq; certius futurum esse dictitabant, quã vt idem breui tempore metuendus illis esset processus. Nec veriti sunt impudentes isti, Electorem etiam Saxoniæ, ob controuersas aliquot facultates, in suas partes traducere.

Alii Comites & Domini, Caluinianæ sectæ addicti, putantes, hac ratione & sibi vna cum aliis Principib. ad Archiepiscopatus, Episcopatus & similia dignitatum ac beneficiorum genera accessum dari, falsa spe lactati consenserunt.

Gotfridus,

Gotfridus, Comes Oetingensis, metuens, ne si ob interceptas Carthusianas ædes parere sententiæ latæ cogeretur, pars Comitatus, sibi propria, vix fructus perceptos esset soluendo, ex solicitudine ista liberari, atque hac ratione in possessione tranquilla mansurum se esse sperabat.

Marchio Badensis, propter occupatum à se superiorem Marchionatum, vt & propter reuersales à se redditas, & interceptas Comiti Ebersteinio opes nobiles, in assiduo versabatur metu. Ad quem remouendum ac præcidendum, & sese in occupatione ista confirmandum commodius nullum, quam Vnionis, existimatum fuit medium. Et quia Badensis tanto interesse ob Principatum istum laboret, haud mirum videri debet, quod idem ille Badensis expeditionem hanc Vnionis bellicam pro virib. suis maxime omnium adhuc vrgere, atq; extrema armorum continuare decreuerit.

Generali, Marchioni Brandenburgico, Ioachimo Ernesto, Episcopatus Herbipolēsis spem faciebat, qui magno ipsi emolumento esse potuisset, ad tolerandos atque à subditis ipsius faciliori opera pendendos triplices aut quadruplices census.

Elector Palatinus, Vnionis caput, Episcopatui Spirensi, ac bonæ Archiepiscopatus Moguntini parti (quę procul omni dubio ad splendidiorem prædicati Vicariatus atque affectatæ coronæ Bohemicæ sustentationem perquam vtilis ipsi esse potuisset.) inhiabat, quib. VVormatiensi iam pene consumto ac pessumdato, contentus esse potuisset.

Princeps Anhaltin. Christianus, cui fortuna in expeditione Gallica, atq; alibi etiam, semper fere aduersa fuerat, omnisq; eius labor in vanum ac frustra ceciderat, cum exiguam principatus Anhaltini portionem possidebat, particulam Episcopatus Bambergensis atque Archiepiscopatus Moguntini, feuda insuper Bohemica, quibus Elector Saxoniæ atq; alii, regem nouum non agnoscentes, Status, essent priuandi, expectabat.

Causas, ob quas Duces VVirtembergenses colludere voluerint, inuenire haud facile possim, cum alias talia non affectauerint, nisi fortassis quasi ob rem & negotium commune, vel propter prælaturam Elvvangensem, vel ad Ducatum VVirtembergensem à feudi iure liberandum, aut Comitatum Montispeligardensem dilatandum atque ampliandum à Vicecancellario suo (. spiritui Caluiniano arcte addicto.) persuaderi sibi passi fuerint.

Præfatis Comitiis, anno 1607. Caluinianorum dolis atque astutia res eo deuoluta est, vt principia Vnionis conseruata, di[illegible] stabilita fuerint atque anno postea 1610. Vnio (.collectis iam per integrum biennium pecuniis.) sub prætextu assistentiæ Iuliacensis ad arma processerit, in Episcopatum Herbipolensem contra fidem datam irruptionem fecerit, plurimum ibi, vt & in Episcopatu Spirensi atque Argentinensi, damni dederit, rapinas exercuerit, subditos torserit, internecioni tradiderit, &c, vt paucis dicam, instar hostis aperti sese gesserit.

Præter hæc egregia, si diis placet, facinora nihil memorabile, quod gesserint, nobis est cognitum, cum & prima sua intentione aduersus Catholicos fuerint frustrati, & spolia (. quæ maxima ex parte Ducibus ac Capitaneis cesserunt.) ad persoluenda militibus stipendia non applicuerint, quin &, Catholicis paulatim ad arma transeuntib. ipsi, nulla præuia ex Catholicorum parte sollicitatione, pacem Bauariæ Duci obtulerint, eaque sancita, vrbes imperiales, præter alias incommoditates à se toleratas, sumtus atque expensas ad soluenda militibus stipendia ferre coactæ fuerint.

Idem iste Caluinianus spiritus eod. tempore effecit, vt alii ord. Vniti, Confessioni Augustanæ addicti, Caluinianis consentientes, non amplius nomine Augustanæ Confessionis, sed in genere Euangelicorum titulo fuerint vsi; quasi vero totalis Euangelicæ Religionis inter illos esset consensus: cum tamen Religio Caluinianorum ab Augustana tantum distet, quantum (.ex opinione Caluinistarũ.) corpus Christi à Sacramento, vel cœlum à terra; vti ex libris ac scriptis Doctoris Hoe, Electoris Saxoniæ Concionatoris aulici, contra Theologos Berlinenses, itemque Tübingensium contra Pareum, Scultetum atq; alios sole meridiano clarius liquet.

Quam vero gratum sese in Religionem Augustanam Caluinianus iste Spiritus exhibuerit, exempla superioris Palatinatus, processus Ambergensis, Hassiæ, præsertim districtus Marpurgensis, Palatinatus Bipontini, ac Electoralium in Marchionatu Brandeburgensi prouinciarum satis superque demonstrant.

Elector igitur Saxoniæ, deformationis ac turbæ Crellianæ memor, alieno periculo sapiens prudenter sibi ab istiusmodi veteratoribus cauet, ne Confessio Augustana à vulpeculis istis callidis atq; versutis, quæ se vbiuis locorum blande insinuare, quamcunque religionem

nem pro re nata simulare norunt, donec fermento suo totam massam corrumpant, inficiatur, vti exemplum Spirensis prædicatoris, conciones suas Caluinianas vario colorum genere per integrum triennium occultantis, abunde testatum facit.

Quos porro Caluinianus iste Spiritus apud alias ciuitates imperiales, in rebus religionem ac politiam concernentibus, effectus produxerit, arcano ad illas modo irrepserit, maximam paulatim commerciorum partem ac potissimam authoritatem inibi sibi arrogauerit, turbulenta consilia, discordias, seditiones, motus & tumultus excitauerit, fasces ac sceptrum affectauerit, indigenas, vbicunque potuit, expulerit, aliis primariis Imperij ciuitatibus, Aquisgrano, Coloniæ, Spiræ, & nupero tempore Wormatiæ atque Francofurto, quarum ciues ob excitatas à se Caluinianorum suasu ac consilio turbas, partim corpore, partim ære pœnas luerunt, ipsis interim impune dimissis.

Mirandum autem summopere est, quod ordines Imperij Romani, præsertim ciuitates imperiales, licet suo atque aliorum exemplo edoctæ prudentiores fieri debuissent, spiritui tamen isti adeo vafro ac versuto, nihilque aliud, quam Augustanę Confessionis exilium, & mutationem Rerumpublicarum cogitanti ac molienti, tantam fidem habeant, vt coniungere se cum ipso, tanquam amico ac necessario suo intimo, non vereantur. Quidam rerum Politicarum non ignari hanc causam statuunt, quod (vti supra etiam memoratum fuit) apud Principes & ciuitates quasdam imperiales commorentur consiliarij, syndici aut senatores, externa quidem specie Augustanam religionem præ se ferentes; verum cum Geneuæ, Heidelbergæ, Marpurgi, Lugduni Batauorum aliisq; in locis ingenia sua probe exacuerint, ac variis dolorũ generibus inferserint, ac cũ primatibus Caluinianorũ iam correspondeant, facili labore Electores, Duces, Principes ac Dominos suos, à quibus fasces ipsis Magistratuum ac superioritatum sunt commissi, ad Caluinianorum partes traducere, inque extremam perniciem ac interitum pertrahere possunt; qui si agniti, ac deprehensi, cumque rigore examinati, atq; à gubernatione remoti fuissent, ad extrema hæc nunquam peruentum esset; quin & Imperium ac conterminæ illi regiones exoptata pace fruerentur, quod fieri nequit, quamdiu Spiritui isti peruerso, noxio, clanculario ac versuto locus vllus relinquitur.

Conatus quidem hactenus fuit Spiritus iste, ordines Augustanę Confessionis contra Catholicos irritare, quod plausibile eorum ar-

gumentum fuit: sed fundamentis ac rationibus satis grauibus ac firmis refutatus est à Catholicis, quippe quorum intentio longe est candidior ac syncerior, nec vllo desiderio, Confessioni Augustanæ addictos in sua possessione, iure ac iurisdictione turbandi aut inquietandi, ducuntur. Ac nisi Spiritus iste Caluinianus aliquot residuorum Electoratuum, Ducatuum, Episcopatuum, Monasteriorum ac bonorum spiritualium fame ac desiderio laboraret, tanta, nisi fallor, de abominationibus Catholicorum, idololatria, Monarchia Austriaca, iugo Hispanico & inimicitia Pontificia, querela apud illos vix esset futura.

Certe minus Augustanæ Confessionis ordinibus metuendum est à Catholicis aut à Pontifice periculi, quam à Spiritu Caluiniano. Pontifex enim hactenus neminem armata manu adortus est, nullius ditiones vi ac violentia inuasit, neminem in possessione sua turbauit, qui Augustanæ fuerit Confessioni addictus: nec quisquam Catholicorum quicquam prætendit, nisi quod iure ad se pertinere existimauerit aut probauerit. Spiritus autem Caluinianus, peregre aduenions, omnia peruagatur ac transcurrit loca, veros ac veteres hospites expellit, parum curans, an Lutheranus sit, an Catholicus, omniaq; dolose agit: si hac non succedit, alia aggreditur via, nimirum vi, violentia, igni, ense ac totali Rerumpublicarum euersione.

Ad hæc, comitiis Imperij ann. 1607. celebratis, Vnionis Caluinianæ iacta fundamenta, quædam ex vrbe Aquisgrano, ex defectione Gebhardi, Archiepiscopi Coloniensis, ac controuersiis Argentinensibus materia adducta, præsentiq; negotio sunt applicata, quibus vario colorum genere pictis tantum effecerunt, vt omnes Catholicorum promissiones, declarationes, & supplicationes parui penderentur; Vnio Halæ Sueuorum, Heilbrunnæ, Rotemburgi, ac Norimbergæ, publice, alias vero in celebrationibus nuptiarum, natalitiorum, venationum, visitationum ac similium conuenticulorum, clanculum tractaretur, atq; confirmaretur, ita vt sæpenumero nec Secretarius, sed soli Principes, atque inter hos aliqui, Secretariorum vicem sustinentes, admissi fuerint.

Posthęc res magis in apertum deducta est, & grauamina sub specie aliquando acrius vrgeri cœpta. Cumq; dissidia duorum fratrum, Rudolphi Imperatoris ac Matthiæ, ad arma vsq; deducta essent, Spiritus iste Caluinianus per Christianum, Principem Anhaldinum ac

D. Ca-

D. Camerarium, fidelem Achaten, nomine Vnionis, mense Iulio, An. 1608. apud Cæsarem Rudolphum grauius intonare cœpit, relaxationem grauaminum eo modo postulauit, quo sibi vix satisfactum iri probe norant. Quam ob causam Vniti 27. Ianuar. ann. 1610. missis Hala Sueuorum literis, Imperatorem Rudolphum inauditis prius ac inusitatis comminationibus cogere, atque expressis verbis monere non sunt veriti, quod, nisi ipsorum desiderio satisfaciat, atq; hac ratione damnum aliquod patriæ creetur, excusatos se apud omnes ac singulos velint haberi.

Circa idem tempus Discursus quidam de restauratione Vicariatus (scilicet secundum instructionem Caluinianam) in publicum edebatur, qui Romanum Imperatorem certis (ac Spiritui Caluiniano acceptis) limitibus coarctare, ac, vt ab Electore Palatino ius acciperet, cogere conabatur.

Notum est, quod, postquam compositio per Spiritum Caluinianum in medium proposita, atq; omnis discordiarum occasio & culpa Catholicis (quos à compositione omnino abhorrere falso dictitabāt) imputata fuisset, Catholici tamdem ad ostendendum animum suum, pacis ac concordiæ studiosum, in compositionem istam consenserint, ea tamen conditione, vt Vniti prius super aliquibus punctis sese declararent, ac eiusmodi media proponerent, ex quibus boni ac salutares compositionis effectus possent sperari.

Obtulerunt quidem sese ad id promtos ac paratos Vniti, atque Archiducem Maximilianū proxime futuris Comitiis, splendidis suis demonstrationibus ad consensum Interpositionis, & fortassis etiam ad suscipiendum Interpositoris officium mouerunt. Cum vero Princeps Anhaldinus, eiusdemque amanuensis D. Camerarius (ad simile Archiducis postulatum, vt eo facilius in negotio procedi posset) expressam declarationem subterfugerent, ac, vt conuentus saltem fieret, clamitarent, mediaq; & declarationes oppido tum secuturas esse dicerent, Spiritum istum Caluinianum olfacere Archidux cœpit; ideoque cum indignatione Legatos dimisit, & interpositionem omnino recusauit.

Interea turbulentus iste Spiritus nec intra nec extra Imperiū otio deditus fuit, sed sub specie grauaminū (cū probe nouerit, ordines Catholicos meticulosos facile terreri posse) re iā ad lapidē angularē rerū Bohemicarū deducta, Noriberga audaciæ, inhumanitatis, hostilitatis

ac com-

ac comminationum plenas literas Duci Bauariæ misit, atque insinuari curauit, quibus Catholicos ad satisfaciendum omnibus ac singulis ipsorum desideriis & postulatis, mediante armorum interminatione compellere conatus fuit. Quibus tamen Bauariæ Dux, ac reliqui Catholici Ordines Herbipoli sufficienter atque efficaciter responderunt.

Quas præparationes Vnio Caluiniana à multis annis ad hoc vsque tempus concinnarit, acta ipsorum conuentualia, Pragæ reperta, satis indicant. Et vt vbiuis locorũ in proposito suo assecurarentur, Vngaricam etiam Coronam Austriacæ domui subtrahere, ac vasallo Turcico attribuere conati sunt. Idque vt eo secretius ac commodius fieri posset, proximus Gaboris cognatus Heidelbergam, sub studiorum prætextu missus est, qui negotium istud in abscondito tractaret.

In Gallia ad dilatandam Religionem suam turbas Regi crearunt, vt succursus (quem in Germaniam missum iri metuebant) impediretur ac retraheretur: quin & dissidiorum inter regem eiusque matrem authores atque incentores fuerunt. In Italia bellum Foroliuiense suscitarunt; postea vero etiam Montferratense, quibus tam regem Hispaniæ, quam Venetos maxima pecuniarum vi priuarunt: taceo sanguinis profusionem, cuius ipsi causa fuerunt. Porro in Italia assistẽtiam atq; auxilium partim solicitarunt, partim obtinuerunt. Heluetiorum Caluinianorum, vt & Hollandorum, in omnem euentum, certo expectatæ sunt suppetiæ.

Induciæ Hollandorum, cum Hispanis pactę, cum ad finem properarint, Hispanos ab ope aliis ferenda abstrahere facile posse visæ sunt.

Sueciæ Regem Caluinianus Spiritus ob negotia antehac acta, tum vero etiam ob nouum connubium cum Electoribus Palatino ac Brandenburgensi pactum, facile ad auxilium, sibi contra Cæsarem, Hispaniæ regem ac Catholicos ferendum commouere potuit, cum dictus ille rex alias nimis Zelosum sese ad ferendas suppetias obtulerit, vti originales ipsius literæ testantur.

De Daniæ rege, propter cognationis propinquitatem cum domo Palatina ac Brandeburgensi, itidem omne assistentiæ genus sibi polliciti fuerunt, cum de honore ac reputatione generi regij ac filiæ regiæ actum fuerit.

Ac licet sæpe dictus hic Spiritus aliquos ex primariis Imperij Electoribus, Ducibus atque ordinibus, dolis ac versutiis suis ad partes suas traducere non potuerit; alios tamen ad dandam mutuo pecuniã; alios ad bonam affectionem & correspondentiam, alios ad vlteriorem deliberationem, alios ad neutralitatem dispofuit.

His ita positis, cum iam Caluinianus iste Spiritus, mediante Vnione, in Imperio Romano, tanquam in centro suo, intentionem suã ad summam perfectionem deduxisset, nihilq; amplius superesset, quã vt manus operi admoueretur, Bohemos imprudentes ac stolidos (propter antiqua bella, cum Germanis gesta, inuictam Herculis fortitudinem sibi imaginantes) subornauit, vt negotium aggrederentur, ac consiliarios Cæsareos è fenestra deturbarent. Post legationes missę, ac auxilia clandestina oblata. Demum confœderationes incorporatarum ac reliquarum Austriacarum prouinciarum cum vasallo Turcico initæ; atq;, his omnibus ita structis, electio & coronatio noua Bohemorum, atq; hanc electio Hungarica subsecuta est.

Et hæc quidem omnia eo tempore facta sunt, cum Matthias Imperator, spe accommodationis lactatus, milite non esset instructus; Vniti vero è contra omnibus ac singulis ad rem bellicam necessariis præparationibus satis essent instructi; Austriaci præterea supra Ensam ditionem suam firmis præsidiis, catenis ac fossis, hinc inde ductis, occlusissent, atq; vna cum Austriacis inferioribus Bohemos, per Vnitorum prouincias, militibus, pecunia, & munitione iuuarent; ac mediante auxilio vasalli Turcici Viennam, atque in ea Cæsarem ipsum propemodum in potestatem suam accepissent, vrbem oppugnassent, & in Cæsaris conclaue tormenta displosa emisissent: quin & generalis rei director, Henricus-Matthæus, Comes Turrensis (cuius tamen salus omnis ac prosperitas à domo Austriaca dependet) in tanta apud aliquos vrbis Viennæ incolas versaretur familiaritate, vt non solum illi ipsi, sed & Gynæceum, ex vrbe sese in castra ipsius contulerint, conuiuia ac saltationes exercuerint, ac, quæ horis matutinis in consilium à senatu vocata fuerant, vespere Turrensi exposuerint ac significauerint.

Verum Deus opt. max. secundum imperscrutabilem suam sapientiam omnia hæc Caluiniani Spiritus strategemata, intentiones ac potentiam vno impetu elisit, facta in Austriam supra Ensam primum, deinde & infra Ensam, demum etiam in Bohemiam expeditione, ac

ſubſecuto intra paucarum horarum ſpacium mirabili ac victorioſo conflictu, expugnatione item ſuperioris & inferioris Luſatiæ, ac ciuitatis Pragenſis, deditione inſuper Marchionatus Morauiæ, & accommodatione Ducatus Sileſiæ. His enim omnibus catenata quaſi quadam ſerie ſibi inuicem ſuccedentibus, vis eorum omnis ita conquaſſata, debilitata ac proſtrata fuit, vt omnes eorum Generaliſſimi, Generales, Colonellæ, &c. relicta poſt ſe omni mobilium ſuppellectile, fuga ſibi ſalutem quærere, ac terga vertere coacti fuerint.

Sic ille, qui prius alienis regnis ac prouinciis inhiabat, quanto cũ honore in electione ac coronatione ſua introductus fuerat, tanto cum dedecore ex hæreditariis ſuis prouinciis expellebatur.

Ex his igitur omnes ac ſinguli, tam inferioris, quam ſuperioris ordinis homines prudentiores facti, quam graue ſit, clandeſtina conſilia contra ordinarium ſuum Magiſtratum inire, pernicioſas confuſiones, mutationes, confœderationes, correſpondentias, ac ſuppetias ſuſcipere ac ſuſcitare, externis æquiuocationibus ac ſimulationibus, interiori mentis conſilio, intentioni ac propoſito prorſus contrariis vti, diſcant. Etenim Deus iſtiuſmodi dolis irrideri ſe non patitur, ſed ſæpe numero maximas etiam vires, multo labore, ingenio atq; aſtu conquiſitas, iamque ad exoptatum ferme finem deductas, vno quaſi impetu conuellit, ac ſempiterno probro inuoluit.

Nemo etiam, licet ſapientia, ingenij acrimonia, ſagacitate ac verſutia præſtantiſſimus, noxiis eiuſmodi conſiliis, ad ruinam totius Imperij atq; omnium Magiſtratuum vergentibus, ſub vlla ſpecie aut prætextu, ſeſe immiſceat, ſed cane peius & angue eadem fugiat, & quod corde ſentiat, ore loquatur. Licet enim quis proximum ſuum fallere, eidemque imponere ſtudeat (vti in hoc negotio factum eſt, & fieri etiam fortaſſis in futurum poteſt) Deum tamen fallere haud quaquam poterit, cuius tandem iuſto iudicio ipſe perit. Quemadmodum enim Deus bona remunerat mercede: ita mala pœna atq; animaduerſione ſeuera compenſat.

Cumprimis vero omnes ac ſinguli Neutrales, intra atq; extra Imperij limites conſtituti, Sacræ Cæſ. Maieſtati ſiue aliis addicti, Reges, Electores, Duces, Principes, Ordines, ac cuiuſuis conditionis homines mouentur ac monentur, vt in deuotione ac obedientia ſua, propter mirabilem hanc Dei opt. max. diſpoſitionem in apertione ac annihilatione pernicioſorum conſiliorum, perſeuerent, atque ordinario

Magi-

Magiſtratui,inique vexato atq; afflicto,tum cauſæ etiam bonitati debitum auxilium ferant,atq; hac ratione propria ipſorum regna, principatus,ditiones ac ſubditos non ſolum,dum ipſi viuunt,ſed & in poſteros ac ſucceſſores ſuos transferant, ſtabiliant, & à clandeſtinis iſtorum machinationibus,qui noua dominia,reſpublicas, religiones, inuaſiones, abdicationes alienorum regnorum ac principatuum affectant,ſarta tectaq; conſeruent.

Quod ſi neglexerint,idem illis metuendum eſt periculi à ſubditis ſuis,quod S.Cæſ.Maieſtati accidit.Facile enim ſub prætextu moleſtæ gubernationis ac grauaminum,denique turbationis in priuilegiis, religione ac rebus religionem concernentibus, anſam arripere poſſunt, à Magiſtratu ſuo, à Deo ſibi dato, deficiendi, eundemque plane procedendi modum vſurpare, quo Bohemi in ſeditione ac rebellione ſua vſi ſunt. Quod ſcilicet hodie mihi, cras tibi fieri facile poteſt. Ad quem finem aſſequendum inſtrumenta nullo loco deſunt, atq; iſtiuſmodi homines, qui plauſibilibus ſtatim ac in ſpeciem ſplendidis argumentis ac rationibus rem defendere, ac plauſtra Apologiarum fabricari non vereantur.

Quemadmodum in rebellione Bohemica factum eſt: quamuis enim fundamentaliter demonſtratum fuerit, controuerſiæ cardinem non in Religione, ſed Regione verti: nihilominus tamen principaliū eius directorum conſilia, legationes, atq; informationes, nihil aliud, niſi ſolam & miſerabilem Religionis in Bohemia oppreſſionem, contra literas & priuilegia Maieſtatis ſuſceptam, ſonabant, nunciabant, prædicabant, vnde in Apologiis poſtmodum ſexcenta Religionis grauamina enitebantur & fingebant, ac coram Deo & hominibus de innocentia ſua,quodq; non aduerſus Cæſarem Matthiam, aut domum Auſtriacam (cuius fideliſſimos ſeſe ſubditos eſſe agnoſcerent) ſed contra peruerſa Ieſuitarũ conſilia militarent, ſancte proteſtabantur. Clanculum autem ex inſtinctu Caluiniani Spiritus, vti ſecundum principale membrum teſtatur, cum indigenis atque extraneis Electoribus, ac Principibus, egerunt, vt Corona Bohemica, Hungaria ac Romanum Imperium vna cum aliis prouinciis Domui Auſtriacæ ſubtraheretur, eademq; ſub Monarchiæ Hiſpanicæ nomine tribus locis ſimul oppugnaretur, dictaq; triplex corona aliis imponeretur, nulla facta fidei aut religionis conſideratione, præterquam quod Spiritus Caluinianus ſeparatim pro Electoratu Palatino effectum dare ſtuduit.

Qua de causa illi, qui Bohemis atq; Vnitis hactenus ex mala informatione consenserunt, fauerunt, eorumq; tentata ac facinora approbarunt, cautiores inposterum fieri, atq; ab istiusmodi dolis cauere sibi debent, idq; operam dare, vt Magistratum à Deo sibi datum defendant, ac conseruent, machinationes istiusmodi dolosas ac clandestinas præueniant, debellent, pacem Romano Imperio ac reliquis Christianæ fidei addictis prouinciis restaurent, ac commune periculum & totalem nostrum interitum declinent atq; auertant.

Illi autem Ordines, qui simili quadam persuasione per Triumuiros, Anhaldinum, Palatinum atq; Anspacensem, atq; asseclas suos, Plessenium, Camerarium aliosque collusores, ac cooperarios, in Vnionem pertracti sunt, procul dubio considerabunt, in quas angustias deducti sint, & in quæ pericula se suosque ipsi coniecerint, cum præsertim consilia, ab Vnione cusa, præsentem afflictionem in Germania, Bohemia, Hungaria, Austria atque incorporatis prouinciis, totque innocentium Christianorum hominum, gladio, fame ac tribulationibus enectorum, necem atq; interitum causata fuerint, de quibus certe omnibus rationem coram tremendo Dei iudicio exactissimam reddere cogentur.

Nisi enim Vniti ad arma prosiliissent, ac in terminis potius defensionis (vti quidem promiserant, sed male fidem seruauerant) mansissent, duces insuper atque principales eius directores, Bohemos in rebellione ac seditione sua, missis auxiliis, consiliariis, & legatis, fouissent atque animassent, quin & ad sequentes extremitates, abdicationem, reiectionem & abiurationem legitimi, coronati, vncti atque ab ipsis proclamati regis, ac domus Austriacæ, itemq; ad offerendam modo huic modo illi coronam Bohemicam, demum ad nouam electionem ac coronationem eosdem incitassent, auxilio atque ope sua, conquisito vndique milite, iuuissent, res hęc ad eiusmodi extrema nũquam deducta fuisset, præsertim cum laudatiss. Elector Saxonię alijq; Electores ac Principes, quin imo ipsum etiam Electorale collegium, ad tumultus istos componendos ac sedandos, pacemq; ac concordiã reparandam sese obtulissent, ac, priusquam desperata ista consilia caperentur, operam dedissent.

Vrbes autem potissimũ Imperiales, Vnioni addictæ, facile iã deprehendere ac cognoscere possunt, omne totius Vnionis onus ac pondus suis humeris incubuisse; cũ non solum ann. 1610. vti sępius iam di-

ctum

ctum est, maximam pecuniæ partem dederint, sed & ex rationibus ac computationibus Norimbergæ nuper, an. 1619 factis intelligere possint, quanta in residuo pars, à Principib. adhuc soluenda, manserit. In subductione sc. 60. mensium Rotemburgicorum, 27. Hailbrunnensium, an. 1611. & 1617. facta, restant ab Electore Brandenburgensi soluẽda 136240. à Landgrauio Hassiæ, Mauritio 10816. à Bipontino 9698. florenorum millia. Porro in 10. mensibus, ab Electore Brandeburgico 18280. Bipontino 2516. Culmbacensi 5160. Würtembergensi 18280, Anhaldino 2240. Item in 35. 20 & 50. mensibus ab Electore Brandeburgico 191940. Electore Palatino 54075 Bipontino 17616. Anspacensi 1440. Culmbacensi 9595. Landgrauio Hassiæ, Mauritio 109073.

Nec dubium est, cum Vnio ann. 1619. in 50. adhuc menses persoluendos consenserit, summam iam dictorum Ordinum ac Principum papyro quidem consignatam, ciuitatum autem quotam, numerata statim pecunia, solutam fuisse.

Quod lucrum ciuitatibus imperialibus earumque ciuib. & incolis inde accesserit, ocularis ostendit demonstratio. Nam non solum Romanum imperium in has angustias deduxerunt, sed & se ipsas, vti sæpius iam probatum fuit, per Vnionem isthanc in extrema discrimina ac pericula coniecerunt.

Quod si Ciuitates istiusmodi negotia, grauitatis ac periculi plena, paucorum cõsultorum & syndicorum iudicio non reliquissent, sed maximæ senatus parti ac præcipuis ciuibus diiudicanda ac tractanda commisissent, in eum statum res redacta non fuisset. Nunc remedium aliud in promtu non est, nisi vt potestas illa, à paucioribus hactenus vsurpata, certis limitib. circumscribatur, atque à toto Senatu & delectu ciuium primariorum exerceatur, rationesque rerum gestarum ab ipsis postulentur.

Mirandum autem cumprimis est, cur ii, qui in ciuitatib. imperialibus salutem Reipublicæ spectare ac promouere debebant, contra S. Cæs. Maj. summum quippe suum magistratum commoueri sese permiserint, & cur non potius auxilio atque ope sua ipsi subuenerint, præsertim cum à nemine magis ob iurisdictionis competentiam vexentur, quam ab istis Ordinib. ac Principibus, quibuscum vnitæ sunt: exempli gratia Wormatia, Landauia, & Spira ab Electore Palatino; Norimberga à Marchione, Vlma à Duce VVirtenbergensi, &c. nec alium

defensorem priuilegiorum, iuris, iurisdictionis, ac salutis suæ, à quo omnis istarum salus dependeat, quam Romanorum Imperatorem habeant.

Exemplo sc. vrbium, Aquisgrani, Mülhemii & Donavverdæ inescatæ ac deceptæ fuerunt. Quod si perpenderent, tumultum Aquisgranensem & Mülheimensem à spiritu Caluiniano excitatum fuisse, aures adeo patulas isti non præberent.

Mülhemium aliquot Caluinistarum, Coloniensib. commercia sua subtrahere conantium, opera extructum ac munitum fuit, adeoq; iure merito iterum demolitum ac destructum. Quod si Brandenburgenses, Bohemi aut Lotharingi tale quid in præiudicium vrbium Norimbergæ, Argentorati atque Vlmæ simili ratione tentarent, an passuræ ac permissuræ id essent? Minime. Quod igitur tibi non vis fieri, alteri ne feceris.

Si sumtus Donavverdenses restituti fuerint, in tranquillo mox res erit. Consultius igitur multo atque vtilius imperiales Ciuitates egissent, si pecuniam, an. 1610. Vnioni numeratam, solutioni expensarum Donavverdensium impendissent, aut ciuitati Donavverdensi, si non omnino donassent, saltem sub obligatione futuræ restitutionis mutuo dedissent. Nunc in Registris suis splendidos quidem inueniunt debitores, sed viles fortassis persolutores.

Argentinensibus vero inprimis diiudicandum committimus, an non rectius atq; commodius fecissent, si Monasterium S. Margarethæ aut S. Mariæ Magdalenæ (præsertim cum communia vrbis onera portauerit.) in pristino suo statu reliquissent, quam quod turbulentis se hisce seditionibus immiscentes tantum pecuniarum aceruum erogarunt; quasi vero omnis eorum salus ac prosperitas ab hoc Monasterio dependeret, cum tamen eadem in conditione, reputatione ac potestate, qua antea conspicui fuerunt, in posterum etiam manere potuissent.

Quid de reliquis, Badensem, Ebersteinensem, atque Oetingensem concernentib. deque imaginatione & falsa totalis extirpationis, in Augustanam Confessionem exercendæ, persuasione dicam? cum omnia illa tantis motib. ac turbis occasionem atq; ansam plane nullam dederint, & S. C. Maj. grauaminum relaxationem ac defensionem in Religione ac rebus Politicis sancte promiserit.

Pari ratione Catholici etiam, vti sæpius dictum est, per literas crebro,

crebro, tum vero etiam coram, ſeſe declararunt, ac polliciti fuerunt, quod intentio eorum non ſit, Ordines Auguſtanæ Confeſſioni addictos, in prouinciis, iuriſdictionibus, poſſeſſionib. & iurib. ſuis quoquo modo turbandi aut moleſtandi, ſed exoptata potius atq; aurea pace vna cum ipſis, vtpote membris S. R. Imp. fruendi, & periclitanti imperio ſuccurrendi: modo & ſibi ſuum ius intactum atq; illæſum conſeruetur, nec aliud poſt aliud clandeſtinis ſurreptionibus ſibi ſubtrahatur.

Quod ſi quiſque propriis contentus, aliena, peruerſorum conſiliariorum ſuaſu ductus, non appeteret, ac fides vtrinq; inuiolata ſeruaretur, iam medicina morbo inuenta eſſet. Aequum enim eſt & iuri maxime conſentaneum, vt vnicuiq; ius ſuum, poſt ſancitam Religionis pacem acquiſitum, tranquillum atque integrum relinquatur, cum dicta Religionis pax à Romanis Imperatoribus, Electoribus, Ducibus, Principibus atque aliis Ordinib. ſancita, optimum medium ſit ac præſtantiſſimum vinculum, quo pax in Imperio conſeruetur ac ad poſteros etiam propagetur. Verum ſpiritus iſte Caluinianus, vt mores ipſius ferunt, patem tolerare nequit, ſed vbiuis locorum ſolus ſibi abſolutum regimen in Religione ac Politia arrogat, quo & omnia ipſius conſilia, actiones, dicta & facta vnice collimant. Modo Imperatori Romano debitum reſpectum, poteſtatem atq; authoritatem tribuit: modo ad externam ſaltem ſpeciem nudumque nomen eadem detorquet: nunc Cæſari & Cameræ imperiali in paucis, nunc in plurib. nunc per conſequentiam in omnib. derogat: modo in aliquibus controuerſiis certum iudicem, modo plane nullum recognoſcit, ſed, quemadmodum pax Religionis pacate omnium Ordinum conſenſu ſancita fuit, ita etiam omnes cauſas non Cæſari aut Cameræ, ſed omnibus ac ſingulis Ordinibus eorumq; delectui, pari numero, diiudicandas eſſe clamitat.

Sed huius loci non eſt, omnia ac ſingula ſpiritus iſtius attentata ac molimina explicare, cum alias ſatis notoria ſint & perſpecta.

Electores igitur, Principes atque Ordines, vt ad finem tandem properem, diuinæ iuſtitiæ, diſpoſitionis admirandæ, ac vindictæ certiſſimæ memores, humanam infidelitatem, ſagacitatem, aſtutiam atq; dolum, quæ omnia deliramenta ſunt coram Deo, agnoſcant ac deteſtentur, conſilia toti Imperio ſalutaria ſuggerant, ac Magiſtratui ſuo legitimo aſſiſtant, debitumque auxilium ferant, ſimulationes & diffi-

dia,

dia, hactenus inolita, è medio tollant, amicitiam, concordiam atque imperii harmoniam restaurent, Religionis ac Politiæ pacem firmiter tueantur, neminem in possessione sua turbent aut molestent, spiritui Caluiniano, cum Turca atque eius vasallo correspondenti atq; extrema tentanti (. vti Comitis ab Hohenloe ad Electo. Saxoniæ comminationes de introducendis in Imperium Turcis & Tartaris testatum faciunt.) coniunctis viribus resistant, & Imperium Romanum, se ipsos, posteros, prouincias item & subditos suos à tristissima seruitute, hæreditario Christiani nominis hosti præstanda, atque totali interitu immunes conseruent.

Totus enim iam mundus intelligit, quod, dum Caluinianus iste spiritus omnes ac singulos, quasi actiones suę ad impediendam saltem Austriacam & Hispanicam Monarchiam collimarent, excæcare studuit, sub falso hoc prætextu Romanum Imperium cum præstantissimis suis constitutionib. omnino euertere, ac nouum Caluinianum regimen, & consequenter Turcicum dominatum introducere, firmare ac stabilire, denique totam Christianitatem (. quod Deus clementissime auertat.) in discrimen temporalis atque æternæ salutis, faucibus hæreditarii hostis immittere, modis omnibus allaborauerit atque etiam nunc allaboret.

FINIS.

INDEX
RERVM MEMORATV DIGNARVM, QVÆ IN HAC SECRETA PRINCIPIS ANHALTINI CANCELLARIA REPERIVNTVR.

FINIS.